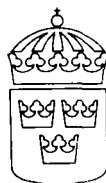

Riksdagens protokoll

1987/88:137

Protokoll
1987/88:137

9 juni 1988

Debatter m. m.

Torsdagen den 9 juni

Den ekonomiska politiken m. m.	4
Ungdomsbosparande och sparstimulerande åtgärder	123
Vissa skattefrågor med anledning av kompletteringspropositionen m. m.	136
Statliga betalningar och placering av statligt förvaltade medel	162
Statliga garantier till näringslivet	163
Förlustavdrag i statliga bolag	163
Beskattning av barnpension	164
Inriktning av telepolitiken	169

Avgjorda ärenden

Torsdagen den 9 juni

Konstitutionsutskottets betänkande

1987/88:41 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden	3
---	---

Justitieutskottets betänkanden

1987/88:41 om den europeiska konventionen till förhindrande av tortyr m. m.	3
1987/88:49 om upphävande av viss förordning	3

Finansutskottets betänkanden

1987/88:30 om de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och budgetregleringen m. m.	3
1987/88:21 om ungdomsbosparande och sparstimulerande åtgär- der	122

Skatteutskottets betänkande

1987/88:40 om vissa skattefrågor med anledning av komplette- ringspropositionen m. m.	123
---	-----

Prot.
1987/88:137

Finansutskottets betänkanden

1987/88:24 om statliga betalningar och placering av statligt förval- tade medel	162
1987/88:31 om statliga garantier	162

Skatteutskottets betänkanden

1987/88:44 om förlustavdrag i statliga bolag	162
1987/88:46 om beskattning av barnpension	162

Torsdagen den 9 juni

Kl. 09.00

1 § Justerades protokollet för den 1 innevarande månad.

2 § Föredrogs och hänvisades
Proposition
1987/88:108 till näringsutskottet

3 § Föredrogs och hänvisades
Förslag
1987/88:24 till finansutskottet

4 § Föredrogs men bordlades åter
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1987/88:29
Näringsutskottets betänkanden 1987/88:42 och 44

5 § Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1987/88:41 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden och

justitieutskottets betänkanden
1987/88:41 om den europeiska konventionen till förhindrande av tortyr m. m.
(prop. 1987/88:133),
1987/88:49 om upphävande av viss förordning.

Vad utskotten hemställt bifölls.

6 § Föredrogs
finansutskottets betänkande
1987/88:30 om de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för
budgetregleringen m. m. (prop. 1987/88:150 bil. 1, 3 och 6 samt prop.
1987/88:100 bil. 9).

Anf. 1 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Redan i finansdebatten i början av mars konstaterade jag att världsekonomin utvecklades bättre än vad man allmänt hade väntat efter fjolårets börskrasch. Prognoserna för 1988 revideras nu upp på de flesta håll. Den goda konjunktur som rått sedan början av årtiondet vägrar att ge sig. En väsentlig förklaring härtill är att flertalet industriländer sätter inflationsbekämpningen främst. Det gör att man inte riskerar den överhettning av ekonomin med åtföljande uppdrivning av lönekostnaderna och räntenivån som leder till omslag i investeringarna och recession – som regel förstärkt av en felaktig tidsanpassad stabiliseringspolitik.

USA kan tjäna som ett exempel på att tillväxten tack vare skattesänkningar och utbudsstimulerande åtgärder består trots alla förutsägelser om förestående avmattning. På närmare håll är den brittiska ekonomin särskilt framgångsrik. Tillväxten är god, inflationen kan trots stora löneökningar hållas nere med hjälp av en god produktivitetsutveckling, och arbetslösheten sjunker månad för månad. I viss mån utgör det tidigare underlandet Tyskland en kontrast. Där har man inte på samma sätt lyckats sänka skatteuttaget och mjuka upp förstelnade marknader genom privatisering och avskaffande av subventioner. Det visar att länder – även med regeringar av samma färg – kan vara olika framgångsrika när det gäller att driva en tillväxtfrämjande politik. Här i Norden ser vi för övrigt hur Finland, som fram till för bara några år sedan brukade betraktas som något av en fattig kusin från landet, nu har den mest dynamiska ekonomin och med rådande tendenser om några år kommer att förvisa Sverige till den nordiska jumboplatsen vad gäller bruttonationalprodukt per invånare.

Herr talman! Inte minst den reviderade finansplanen visar att det finns gott om orosmoment i Sveriges ekonomi just nu. Frågan är ändå om inte det allra största problemet måste anses vara att det redan vid en årlig tillväxttakt på endast 2 % framträder tydliga överhettningssymptom. Det kan synas starkt att Sverige trots den långsamma produktionsökningen har en så låg arbetslöshet. Men andra sidan av detta förhållande är att produktivetsförbättringen är minimal. Detta är i sin tur en följd av omfattningen på den offentliga sektorn, där produktivetsutvecklingen tidvis t. o. m. varit negativ. Det slutliga beviset för att den tredje vägens politik misslyckats är att Sverige trots en lägre tillväxttakt än OECD-genomsnittet åter brottas med växande underskott i bytesbalansen. Fastän råoljepriset är nere på samma nivå som för tio år sedan, dvs. före den andra oljekrisen, går vi från plus 7 miljarder 1986 till minus 10–15 miljarder i år.

Nu som tidigare är krusat den snabba kostnadsstegringen. Finansministern satsade i finansplanen i januari på att lönerna i år inte skulle stiga med mer än 4 %. Han visade också med all önskvärd tydlighet att om lönestegringen skulle bli 7 %, stod Sverige inför en snar katastrof. I den moderata partimotionen gjordes den bedömningen att med de förutsättningar som rådde – främst regeringens underlåtenhet att med skattelättnader bädda för måttfulla löneökningar – skulle den genomsnittliga löneökningen snarare hamna över än under 7 %. I den reviderade finansplanen, som lades fram i

april, fick regeringen erkänna att man inte klarar de önskade 4 procenten. Prognosen var där 6%. Men i överensstämmelse med vad vi motionsvis hävdade har finansutskottets socialistiska majoritet sedan tvingats skriva upp siffran till 7. Därmed har man medgivit att lönebildningen följer katastrofalalternativet, något som vi redan i januari förutsåg skulle ske.

Och det är inte nog med detta. Genom avtalens konstruktion blir det ett kraftigt överhång till nästa år. De flerårsavtal som slutits ger dessutom betydligt större höjningar än de 3 % som anges i treårskalkylerna och som där betecknas som en förutsättning för att landets konkurrenskraft inte helt skall fördärvas. Sanningen är att arbetskraftskostnaderna stiger åtskilliga procentenheter fortare här hemma än i våra konkurrentländer både i år och nästa år.

Detta får naturligtvis sitt genomslag på prisstegringen. I januari ansåg regeringen att priserna skulle stiga med drygt 3 % under 1988. Vi hävdade att en realistisk inflationsprognos snarare borde hamna över än under 5 %. Här måste jag nog medge att vi var väl optimistiska. I partimotionen i maj höjde vi siffran till 6 %, och finansutskottets majoritet har sedermera frångått regeringens lägre bedömning och anslutit sig till den uppfattningen. Den senast redovisade prismätningen talar för att inflationstakten den närmaste tiden kommer att stiga över 7 % på årsbasis.

Den främsta orsaken till såväl den snabba lönestegringen som den höga inflationstakten är den fortgående skärpningen av skattetrycket. Trots allt tal från regeringens sida om att skattetaket har nåtts och att skattekvoten egentligen borde föras ned från dagens 56 % till bara drygt 50 %, kommer skattehöjningarna slag i slag. Det senaste är att oljeskatten skall höjas på ett sätt som ger både småhusägare och dem som bor i lägenhet en försmak av de nya pålagor som väntar, när taxeringsvärdena stiger, skattevillkoren försämrars ytterligare och kärnkraftsavvecklingen får betalas med kraftigt höjda uppvärmningskostnader.

Trots de förebräelser som finansministern tidigare riktat mot bl. a. oss moderater för att vi föreslagit marginalskaattelättnader redan 1989, aviserar han nu själv åtgärder av detta slag. Men det är typiskt att regeringen trots att det är val om tre månader inte vill redovisa sitt förslag, vidare att förändringen skall göras beroende av överläggningar med arbetsmarknadens parter och att sänkningen av skattesatser, som till stor del endast kommer att kompensera för inflationen, fullt ut skall betalas med höjningar av andra skatter. I det här sammanhanget vill jag, herr talman, varna för det numera så utbredda talet om att nyckeln till en skattereform ligger i en breddning av olika skattebaser. Risken är stor att basbreddningen blir bestående, medan nedsättningen av skattesatserna redan från början blir otillräcklig och sedan snabbt äts upp av inflation och andra orsaker. Efter den basbreddning som skedde den underbara natten har skattetrycket stigit rekordsnabbt, och kvar är egentligen bara avdragsbegränsningen. Det kanske går an att slopa avdrag och likställa kapitalvinster med kapitalinkomster, när som i USA marginalskatten normalt är 15 % eller som i Storbritannien 25. Men i Sverige, där enbart den kommunala delen av inkomstskatten är betydligt högre än så, är det nödvändigt att vara mera noggrann när det gäller att bedöma vilken skattekraft en viss inkomst representerar.

Redan med nuvarande skatteregler finner många innehavare av småhus och bostadsrättslägenheter att de inte har råd att flytta. Trots att de kanske egentligen skulle föredra en mindre bostad, ser de sig nödsakade att bo kvar i sin latenta skatteskuld. Detta minskar omsättningen på bostadsmarknaden, vilket ytterligare driver priserna i höjden.

Den avdragsbegränsning som andra partier nu vill skärpa har också ett tydligt samband med raset i hushållssparandet. En sparkvot på minus 3,7 % – det är vad finansplanen säger gäller för vår del – innebär att Sverige intar en särställning vid en internationell jämförelse. Trots allt tal om att det aldrig varit mera fördelaktigt än nu att spara, verkar det bara bli värre och värre. Den grundläggande orsaken är naturligtvis att det hårda skattetrycket inte ger människor mycket kvar att spara av. Dessutom har de lärt sig att det de sparar kan tas ifrån dem genom en pensionskatt eller liknande ingripanden.

Vi moderater har under senare år hårt drivit kravet på att det sparande som krävs för näringslivets utbyggnad skall ske hos hushållen och inte i den offentliga sektorn. Vi var därför glada över den formulering i den reviderade finansplanen som sade att det inte längre är möjligt att kompensera ett försämrat hushållssparande med en uppgång i det offentliga sparandet, som åstadkoms med ett höjt skatteuttag. Denna dörr, som öppnats litet på glänt av regeringen, slås dock igen med en smäll av finansutskottets socialdemokrater, som skriver:

”Även om en förbättring av hushållens finansiella sparande skulle komma till stånd är det inte realistiskt att förutsätta att denna förbättring av sparandet skulle svara mot de krav som en utbyggnad av industrin kräver. Utskottet anser därför att ett ökat finansiellt offentligt sparande är en nödvändighet.”

Jag måste fråga finansutskottets ordförande: Varför förordar Arne Gadd och hans kamrater en fortsatt och t. o. m. skärpt överbeskattnings av medborgarna, när självaste överskattmästaren Feldt har uttalat att en sådan bör undvikas?

Jag måste, herr talman, nästan be om ursäkt för att jag än en gång påminner om en förutsägelse i den moderata partimotionen i januari som nu har slagit in. Vi förutspådde då att regeringen till följd av sin passivitet skulle tvingas ingripa senare under året med ett improviserat och brådskande åtgärds paket enligt det mönster som kommit att formas under senare år. Årets ”Feldt-slag” mot konsumenter och näringsliv består bl. a. av skattchöjningar och likviditetsindragning.

Som vi redovisat många gånger tidigare anser vi att detta är fel väg att gå. Det är inte skatterna som behöver höjas utan de offentliga utgifterna som måste bantas. Produktionen i näringslivet behöver öka. Den privata konsumtionen är inte hög jämfört med andra industriländers konsumtion. Det gäller emellertid att skapa utrymme för den genom återhållsamhet från det allmännas sida. Vill man snabbt öka det privata sparandet är en metod att försälja offentligt ägda tillgångar, t. ex. aktier i statliga företag.

”Feldt-slagens” karaktär av snabba improvisationer framgår av att varken motiveringar eller konstruktioner tycks ha hunnit tänkas igenom ordentligt. Likviditetsindragningen beskrevs först som ett sätt att bestraffa storföretagen för att de ägnar sig åt att köpa upp varandra i stället för att investera. Men

när så statliga PKbankens köp av Carnegie Fondkommission kom emellan, fick det i stället heta att företagen skulle tvingas att tränga undan allmänheten från bankernas lånediskar. Genom att som bas för indragningen välja en post i balansräkningen får dessutom åtgärden ett stort drag av godtycke. Likvida medel säger ingenting om likviditet, eftersom de fullt ut och mer än så kan uppvägas av korta skulder. Mängden likvida medel just vid årsskiftet kan också bero på tillfälligheter, t. ex. en lageruttömning efter julhandeln.

Likviditetsindragningen påminner vad avser tillkomsthistorien om den utvidgade omsättningsskatten på värdepapper – gemenligen kallad valpskatten. Motivet för denna angavs vara att motverka svängningar på de finansiella marknaderna, men resultatet blir uppenbarligen det motsatta. Det är också egendomligt att när andra länder funnit skatter av detta slag vara så skadliga att de bör avvecklas, så går Sverige i en tid av allt friare kapitalrörelser över gränserna motsatt väg.

Från borgerligt håll har vi länge hävdad att regeringens bristande vilja och förmåga att genom offentliga utgiftsbegränsningar strama åt finanspolitiken lägger en alltför stor börda på penningpolitiken. Detta bekräftades när riksbanksfullmäktige dagen efter den reviderade finansplanens framläggande fann sig föranlåten att genomföra en höjning av den redan höga svenska räntenivån. Tydligt hade man lärt av vad som hände för tre år sedan, då besvikelsen på marknaden över en svag kompletteringsproposition efter några veckor framtvängde ett krispaket med bl. a. en ränteuppdragning med 2 procentenheter. Så till vida får operationen i år betecknas som lyckosam, eftersom ränteuppgången vid detta tillfälle stannade under 1 %.

Även den mindre vidgningen av räntedifferensen mot utlandet som därav blev följderna skapar problem för både penningpolitiken och statskuldpolitiken. När inflödet på den privata kapitalbalansen är större än underskottet i bytesbalansen, får riksgäldskontoret parera detta genom att dra ned statens utlandsskuld. Det kan i och för sig låta bra, men det medför en kraftigt höjd upplåningskostnad. I stället för att låna kort utomlands t. ex. 6 %, får staten betala ca 5 procentenheter mer för inhemsk upplåning mot statskuldväxlar, vilka köps av företag som lånar utomlands och tillgodogör sig mellanskillnaden.

Normen att staten inte skall nettolåna utomlands skall ligga fast, om inte annat så av rent självdisciplinära skäl. Det kan dock inte vara rimligt att riksgäldskontoret i en tid av växande bytesunderskott skall amortera ned statens utlandsskuld med förhöjda kostnader för skattebetalarna som resultat. Landets totala utlandsskuld måste ju ändå under dessa omständigheter alltid växa.

Förutsättningarna för statens upplåning har undergått en kraftig förändring jämfört med för några år sedan. Behovet av nya lån är litet. Bl. a. inbetalningen av pensionsskatt under 1987 medförde t. o. m. en neddragning av stocken av statskuldväxlar, så att riksbanken nu anser sig ha brist på material för sina marknadsoperationer. I detta sammanhang skapar allemanssparandet problem. För staten är det en dyr upplåningsform, över vilken man har dålig kontroll. Pengar flyter in, oavsett om de behövs eller inte. Upplåningen är extremt kort till sin karaktär, eftersom medlen omedelbart kan återfås mot en obetydlig uttagsavgift.

Allemanssparandet hos riksgäldskontoret infördes i en tid då staten hade ett stort sparandeunderskott och näringslivet ovanligt nog ett överskott, varför hushållens sparande borde kanaliseras till statskulden. Det var då rationellt att lyfta ut såväl inlåning som statsobligationer från bankernas balansräkningar och låta hushållen placera sina sparmedel direkt i riksgäldskontoret. Men i dagsläget, när det offentliga sparandet visar ett stort överskott och de icke-finansiella företagen till följd av ökade investeringar har ett negativt sparande, uppkommer besvärliga störningar. Det skattegynnade sparandet bör under dessa omständigheter i stället styras till näringslivet. Jag vill understryka vårt motionskrav att man vid den förestående översynen av riksgäldskontoret skall ta upp den tydliga målkonflikt som här föreligger.

Det mest effektiva sättet att sänka det höga ränteläge som håller tillbaka den för landets framtida välfärdsökning nödvändiga utbyggnaden av produktionskapaciteten är att avskaffa valutaregleringen. Detta yrkande, som än en gång framförs gemensamt av de tre borgerliga partierna, får betecknas som en grundsten i den ekonomiska politik vi vill föra efter ett regeringsskifte i höst. Vi moderater förordar dessutom en svensk anknytning till det europeiska monetära samarbetet, EMS, vilket vi bl. a. ser som ett sätt att knäcka inflationen genom att öka trovärdigheten hos vår fasta växelkurspolitik.

Med detta är jag, herr talman, inne på det åtgärdsprogram som de borgerliga partierna vill genomföra och som kommer till uttryck i våra reservationer. Väl kända sedan tidigare är våra planer på att avskaffa löntagarfonderna och stoppa andra socialiseringsframstötter, t. ex. femte AP-fonden. Vid sidan av valutaregleringens avskaffande är den viktigaste offensiva åtgärden att sänka skattetrycket, i första hand beträffande hushållens inkomster och sparande. Det är en förutsättning för att tendensen till snabbare kostnadsstegring här än utomlands skall kunna brytas. Utrymme för skattesänkningar skapas genom att de offentliga utgifterna hålls tillbaka.

Utöver sänkta offentliga utgifter och lägre skatter siktar vi på borgerligt håll till en avreglering av olika marknader. Valutaregleringens slopande har jag redan nämnt. Därtill gäller det att avlägsna de många föreskrifter och förbud som gör att viktiga sektorer av vår ekonomi är så höggradigt förkalkade. Det gäller inte minst på bostadsområdet, där den bristande rörligheten i sin tur är en väsentlig förklaring till stelheten på arbetsmarknaden.

Nyligen har expertgruppen för studier i offentlig ekonomi publicerat en kritisk granskning av olika slags subventioner. Det genomgående temat är att dessa ingripanden, som sägs ha till syfte att motverka vad man kallar marknadsfel, i själva verket skapar ännu större reglerings- eller styrningsfel. Studien anknyter till en utredning som för någon tid sedan utfördes av statens pris- och kartellnämnd. Men det räcker inte, herr finansminister, att lägga fram intressanta utredningsresultat – de nyvunna insikterna måste också leda till handlande från finansministerns sida.

Ett sätt att reducera statens inblandning i det ekonomiska livet är naturligtvis att privatisera statliga företag. De borgerliga partierna har här arbetat fram en plan för hur detta bör gå till. Det skall gärna medges att

regeringen under senare tid har tagit små steg i rätt riktning, men i ett internationellt perspektiv ter sig detta alldeles otillräckligt. Det är inte mycket vunnet med att avbryta reduktionen av statens andel när man närmar sig 50 %, som i fallet PKbanken eller nu senast NCB. Förutsättningen för att PKbankens förvärv av Carnegie Fondkommission skall bli en lyckad affär är att såväl mäklare som kunder stannar, och då måste man löpa linan fullt ut och privatisera resten också.

Men kravet att mjuka upp stela artärer hänför sig inte enbart till det ekonomiska livet i trängre mening. Inom barnomsorg, utbildning och vård gäller det att bryta de offentliga tjänstemonopolen och skapa möjligheter till privata alternativ. Det ger ökad valfrihet och större behovstillfredsställelse för såväl konsumenterna av dessa tjänster som de yrkesverksamma inom berörda områden.

Herr talman! Sammanfattningsvis måste jag konstatera att resultatet av sex års socialdemokratisk ekonomisk politik – under gynnsamma internationella förhållanden – har blivit att Sverige är på väg in i nya svåra obalanser.

Det är inte bara så att de grundläggande problemen kvarstår, trots att perioden har uppvisat goda betingelser för en genomgripande restaurering av ekonomin, utan därtill har nya svårigheter tillkommit, t. ex. genom att skattetrycket nått en ny rekordnivå. Situationen är på väg att bli verkligt allvarlig. Detta borde finansministern själv medge, eftersom löne- och prisstegringarna nu pekar rätt in i det katastrofalternativ som han så enständigt har varnat för.

Ingenting är enklare än att, som skett, kortsiktigt i någon mån ordna ekonomisk tillväxt med hjälp av inhemsk konsumtion, privat och offentlig. Men i längden är detta förödande för en liten öppen ekonomi. Så var det i mitten av 1970-talet före det borgerliga maktövertagandet, och så är det också nu.

Efterfrågeläget i den internationella ekonomin medför inga hinder för en uthålligt högre tillväxttakt här hemma i Sverige. Restriktionerna finns i stället på utbudssidan – Sverige plågas av besvärliga flaskhalsproblem.

Det är inte svårt att med devalveringar lyfta ekonomin från ett lågt kapacitetsutnyttjande, som 1982, och skapa tillväxt under så goda yttre villkor som vi sett under 1980-talet. Problemen och det verkliga testet på om den ekonomisk-politiska strategin håller kommer vid fullt kapacitetsutnyttjande. Då bestäms om man kan uppnå en god uthållig tillväxt. Det är detta som den s. k. tredje vägens ekonomiska politik har misslyckats med.

Nu ropas det på skattehöjningar för att dämpa den privata konsumtionen, som sägs öka för snabbt. Som vanligt – i linje med min inledande kritik – kommer nu rapporter om att innan dessa åtgärder ens satts in håller konsumtionen på att avta. Det är återigen en felaktig tidsanpassad stabiliseringspolitik. Vissa av de "Feldt-slag" som vi skall behandla i dag går ut på just skattehöjningar. Men vi måste ändå ha klart för oss att dagens överhettningstendenser och flaskhalsproblem i grunden beror på faktorer som återfinns på ekonomins utbudssida snarare än på efterfrågesidan.

Uppgiften för den ekonomiska politiken måste vara att angripa orsakerna till svårigheterna snarare än symptomen. Att bara reflexmässigt höja skatterna försvagar utbudssidan ytterligare och är därmed direkt skadligt.

Det finns ingen enkel metod för att lösa de problem som den socialdemokratiska politiken har ställt till med. Vad som under alla omständigheter krävs är att den tredje vägen överges och att den ekonomiska politiken läggs om i enlighet med vad bl. a. moderata samlingspartiet förespråkar. Och de åtgärder som vidtas på kort sikt måste stämma med den långsiktiga strategin.

Fria kapitalrörelser och en fast växelkurs ger en yttre ram för stabiliseringspolitiken. Därmed anges spelreglerna för bl. a. arbetsmarknadens parter i löneförhandlingarna och för företagen vid prissättningen. Alla skall veta att devalveringsvägen är stängd. Regeringens linje, med delvis bibehållen valutareglering och nuvarande valutakorg, ger intrycket att devalveringsdörren står på glänt, precis som Brookings-ekonomerna rekommenderade.

Men det räcker inte med att bara lägga fast den yttre ramen och de övergripande spelreglerna. Den ekonomiska politiken måste också medverka till att dessa förutsättningar faktiskt utnyttjas.

Mest angeläget är att sänka skattetrycket. Det förutsätter att statens och kommunernas utgifter hålls tillbaka genom att offentliga monopol bryts upp och privata alternativ släpps fram. Ökad konkurrens och valfrihet befrämjar både effektivitet och kvalitet. Dessutom måste näringslivet avregleras och hushållens sparande stimuleras.

Det är dags, herr talman, att slutligt underkänna och avsluta det experiment som går under beteckningen den tredje vägens politik. Nu krävs en ny ekonomisk-politisk strategi av det slag som de borgerliga partierna i allt väsentligt är överens om. Det är således dags att i höst byta regering.

Med det anförda yrkar jag, herr talman, bifall till de reservationer som de moderata ledamöterna i finansutskottet står bakom.

Anf. 2 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Den ekonomiska politiken debatteras många gånger om året här i kammaren. Jag har för folkpartiet kritiserat regeringen för att den inte har någon riktig strategi för att lösa de grundläggande strukturella problemen. I den gemensamma reservationen 1 till finansutskottets betänkande 30 har folkpartiet, centern och moderaterna i år liksom under flera tidigare år beskrivit hur vi anser att den ekonomiska politiken skall läggas upp för att få större framgång. I år har folkpartiet, centern och moderaterna i ett annat betänkande dessutom en gemensam reservation om riktlinjer för sparandepolitiken.

Det grundläggande problemet är att den konkurrensutsatta sektorn är för liten för att skapa balans i de utrikes betalningarna vid full sysselsättning. Här har det inte skett någon vidare förbättring under de sex socialdemokratiska regeringsåren. Detta trots att socialdemokraterna har haft mycket god draghjälp av oavbruten internationell högkonjunktur, halverad oljenota, gynnsamma växelkursförändringar etc. I detta avseende – ett grundläggande avseende – har den ekonomiska politiken klart misslyckats. Detta misslyckande beror till största delen på att pris- och löneökningarna hela tiden har varit alldeles för stora.

Regeringen medger själv att politiken har misslyckats. Varje år skriver man i finansplaner m. m. att det viktigaste målet för den ekonomiska politiken är att få ner pris- och kostnadsökningarna till den nivå som råder i

omvärlden. Varje år upprepas detta påstående, ibland flera gånger om året. Detta är ett direkt underkännande av den egna politiken. Om den hade lyckats, skulle ju inte påståendet behöva upprepas.

Av detta misslyckande syns nu två huvudresultat. Det första är att tillväxten i Sverige sackar efter i förhållande till övriga OECD-länder. Enligt statistiken ligger Sverige femma från botten bland 13 OECD-länder när det gäller tillväxten av bruttonationalprodukten under 1980-talet. Tidigare låg vi betydligt bättre framme.

Ju lägre tillväxten är, desto svårare kommer det att bli att framöver få bukt med prisökningarna. För varje misslyckat år bli det ännu litet svårare att lösa problemet nästa år. Att rulla problemen framför sig – vilket är socialdemokraternas enda synliga strategi – är alltså att förvärpa dem. Sverige kommer in i en ond cirkel. Detta är en dålig strategi.

Det andra resultatet av den misslyckade långsiktiga politiken är den överhettning som finns i dag. Signalerna är tydligare än på mycket länge. Priserna stiger, löner och andra kostnader stiger, betalningarna gentemot utlandet ligger på minus och underskottet ökar. Räntan är på tok för hög.

Om den ekonomiska politiken hade varit mer framgångsrik – om den politik som folkpartiet under en följd av år har förordat hade följts – skulle dagens överhettningsproblem vara väsentligt mindre. Men som läget nu är måste överhettningen motverkas.

Detta kan man göra på två sätt. Det ena är att strama åt finanspolitiken genom att begränsa ökningen av konsumtionen. Den tillväxt Sverige under senare tid har haft har ju varit nästan helt konsumtionsledd, och när man då måste strama åt bör det gälla just i fråga om konsumtionen. Då blir det mer utrymme för investeringar och export. Då ökar möjligheten att komma ikapp i tillväxt, och man kan komma in i en god cirkel. Den vägen har regeringen *inte* valt.

Den vägen skulle innebära att man vidtar sådana kortsiktiga åtgärder som stämmer med vad som är långsiktigt korrekt. Det är vad vi i folkpartiet vill göra.

Regeringen väljer i stället det andra sättet. Det är högräntepolitikens väg. Genom att ni i regeringen gör alldeles för litet – nästan ingenting – åt finanspolitiken tvingas penningpolitiken dra ett alltför tungt lass. Riksbanken måste gripa in och strama åt penningpolitiken, vilket innebär högre räntor.

Detta är alltså regeringens väg – att bedriva en högräntepolitik. Då blir det ännu svårare att lösa de långsiktiga strukturproblemen. Det är återigen fråga om en ond cirkel.

Några dagar efter det att den reviderade finansplanen hade presenterats uttalade sig riksbankschefen på ungefär följande sätt: Frånvaron av en tillräcklig finanspolitisk åtstramning gör det nödvändigt med en penningpolitisk åtstramning, trots att detta dämpar den nödvändiga kapacitetsutbyggnaden i den konkurrensutsatta sektorn, trots att det leder till ett oönskat stort valutainflöde och trots att det leder till ökad lönsamhet i rena finansiella transaktioner.

Herr talman! Låt mig litet utförligare beskriva några nackdelar med denna socialdemokratiska högräntepolitik.

För det första bromsas den nödvändiga kapacitetsutbyggnaden i den konkurrenskraftiga sektorn. Vad betyder det? Jo, att den höga räntan slår hårt mot investeringarna. Investeringar har alltid en osäker avkastning – det kan gå bra, det kan gå mindre bra. När man använder lånade pengar kan man emellertid vara alldeles säker på en sak, nämligen att räntan måste betalas. Ju högre ränta, desto mer måste betalas ut. Ju högre ränta, desto mer kan man vara säker på att behöva betala ut och desto mer behöver man i intäkter och desto färre investeringsprojekt klarar den kalkylen.

Räntans nivå är särskilt betydelsefull för de mindre och medelstora företagen, som ju inte har så stora egna hopsamlade vinstmedel och som dessutom gör sina investeringar mindre ofta och därför ibland lika gärna kan vänta något år till. Dessa investeringar blir helt enkelt inte av när räntan är för hög.

Räntans nivå blir därmed särskilt betydelsefull för alla de nya företag och nya investeringar som måste tillkomma inom industri och tjänstesektorn, kanske särskilt tjänstesektorn. Det är ju i hög grad i tjänstesektorn som den framtida tillväxten och expansionen ligger.

Genom den högräntepolitik som socialdemokraterna för hindras alltså den framtida tillväxten.

För det andra leder högräntepolitiken till hög avkastning på rent finansiella transaktioner. Avkastningen på penningplaceringar blir mycket högre än avkastningen på investeringar som görs i syfte att öka produktionsförmågan. Det är inte så konstigt om det då sker fler finansiella placeringar och färre investeringar i ökad produktionskapacitet.

Framför allt märks detta i ökat valutainflöde från utlandet. Räntedifferensen gentemot utlandet blir allt större – för närvarande handlar det om flera procentenheter. Vilket företag kan låta bli att låna pengar utomlands till t. ex. 6 % ränta och placera dem i Sverige till 11 % och alltså rakt av tjäna 5 %!

Metoden att undvika sådana effekter är *inte* att dra in likviditet på det egendomliga och principvidriga sätt som regeringen föreslår. Vad som behövs är en finanspolitik som möjliggör en lägre svensk räntenivå.

Får jag i detta sammanhang också passa på att säga att socialdemokraternas iver att gynna "de egna" aldrig förnekar sig. T. o. m. när det gäller likviditetsindragningarna gör man särskilda undantag för sig närstående organisationer, i detta fall HSB och Riksbyggen.

Valutainflödet har i år varit mer än 10 miljarder kronor, just på grund av den högre räntenivån i Sverige än i utlandet. Det är ett bekymmer för riksbanken i dess strävan att föra en restriktiv penningpolitik. En hög räntenivå behövs ju för att dämpa efterfrågan i Sverige när finanspolitiken är otillräcklig och alldeles för svag. Samtidigt leder en hög räntenivå till att pengar flyter in i landet så att tillgången på pengar ökar och räntan därigenom tenderar att pressas ned. Regeringens politik ställer till en hel del trassel även för möjligheterna att bedriva en effektiv penningpolitik.

För det tredje är den nuvarande högräntepolitiken ytterligare ett tecken på hur regeringen skjuter problemen framför sig. På grund av räntedifferensen tar företagen utländska lån. Om någon tid förfaller dessa lån till betalning. Det kanske är om 3 månader, om 6 månader eller om 12 månader. Då får

man antingen ett stort valutautflöde eller också måste man även då hålla uppe den svenska räntenivån. Inte medverkar detta till att lösa något problem, tvärtom permanentas problemet.

För det fjärde, slutligen, innebär högräntepolitiken att boendekostnaden ökar, framför allt för dem som inte bor i hus med statliga lån med låg garanterad ränta. För dem som bor i hus som har sådana statliga lån, dvs. med räntebidrag, innebär högräntepolitiken på kort sikt mindre. Däremot betyder den att statens utgifter för bostadssubventioner ökar kraftigt.

Bostadssubventionerna är den post i de statliga utgifterna som ökar allra snabbast, med ca 11 % realt per år enligt långtidsbudgeten. På en rad ställen i den reviderade finansplanen påpekas det olämpliga i denna utveckling och önskvärdheten av att minska bostadssubventionerna. Den nuvarande högräntepolitiken leder åt precis motsatt håll.

En annan utgiftspost som ökar av samma skäl är statsskuld räntorna och kostnaderna för allemanssparandet. Beräkningar har gjorts som tyder på att den högre räntenivån innebär att kostnaderna för allemanssparandet ökar med ungefär en halv miljard kronor per år.

Sammanfattningsvis kan man alltså konstatera att den valda högräntepolitiken leder alldeles fel. Regeringen klarar inte att angripa de grundläggande problemen utan väljer den enklaste lösningen, nämligen att skjuta dem framför sig. Efter ett tag blir de ackumulerade effekterna av regeringens oförmåga så stora att riksbanken måste ingripa. Därav högräntepolitiken.

Lösningen, herr talman, ligger på två plan.

För det första att sätta i gång en strukturpolitik värd namnet. Folkpartiet har upprepade gånger beskrivit vad detta innebär. Lägre marginalskatter, minskade offentliga utgifter, slopad pris- och valutareglering, mera konkurrens och mindre statlig detaljstyrning i den sociala tjänsteproduktionen, bättre och stabila förutsättningar för avtalsrörelsen och mycket annat.

På denna punkt gäller i regeringens politik det dubbla budskapets filosofi.

Efter sex års regerande erkänner nu finansministern att lägre marginalskatter behövs. I varje fall i ord. Och i varje fall ibland. Men några förslag lägger han inte fram. De förslag som andra lägger fram går han emot. Resultatet är att marginalskatterna stiger.

I ord erkänner finansministern att skatterna är för höga och bör sänkas. I varje fall i princip. Och i varje fall "sedan". Men några förslag lägger han inte fram. De förslag som andra lägger fram går han emot. Resultatet är att skattetrycket stiger.

T. o. m. statsministern har nu sagt att skatterna skall sänkas. När tänker regeringen börja med det? Det första steget är ju att åtminstone sluta höja skatterna. När avser finansministern sluta med skattehöjningspolitiken?

I ord erkänner finansministern att konkurrens är bra. Då blir produktionen effektiv. Men inte när det gäller produktionen av sociala tjänster som vård, omsorg och utbildning. Då skall det vara monopol, och offentliga monopol.

I ord erkänner finansministern att hushållens sparande är för litet. I varje fall när han talar på möten ordnade av sparbanker och liknande. Men finansutskottet säger att målet är att öka det offentliga, det kollektiva sparandet. Och finansministern lägger fram förslag som ökar det kollektiva

sparandet och det kollektiva ägandet, nu senast om en femte AP-fond. Redovisade motiv där handlar om näringslivets riskkapitalförsörjning och tryggheten av pensionerna. De är rent ut sagt en bluff. Det egentliga motivet är att fortsätta kollektivisera ägandet av näringslivet, löntagarfondssystemets fortsättning helt enkelt.

I ord säger finansministern att man inte skall lägga nya skatter på företagen för att betala ökad privat konsumtion. Men konkret föreslår han just detta, s. k. valpskatt och höjd ATP-avgift skall betala just för ökad privat konsumtion.

Valpskatten har karakteriserats som finansministerns intellektuella have-ri. Ökade arbetsgivaravgifter skall man inte ha för det försvårar avtalsrörelsen. Så står det i den reviderade finansplanen och i finansutskottets betänkande. Det är alldeles sant. Orden är riktiga. Men ändå kommer sådana förslag gång efter annan. Ett är säkert – så länge nya reformer finansieras med nya skatter kommer skattetrycket aldrig att sjunka.

Herr talman! Det dubbla budskapets filosofi gäller även i fråga om den kortsiktiga stabiliseringspolitiken.

Finansministern säger att det behövs en stramare finanspolitik. Det låter bra och är i dagsläget helt korrekt. Men det finns inga förslag.

Alla inser att den privata konsumtionen inte år efter år kan öka mer än produktionen. Det är nödvändigt med en dämpning. Som nästan enda åtgärd föreslår då regeringen en höjning av tobaksskatten med en halv miljard kronor. Var och en inser att detta är helt otillräckligt.

Folkpartiet har gjort samma bedömning som alla andra, att ekonomin i dag är överhettad och att åtstramning behövs. Som enda parti har vi också lagt fram konkreta förslag om finanspolitisk åtstramning. Vi har föreslagit ytterligare reduceringar i bostadssubventionerna, ytterligare reducering av statsbidragen till arbetslöshetskassorna, samordning av arbetsskade- och sjukförsäkringarna. Redan tidigare hade vi av hänsyn till energiförsörjningen och miljön föreslagit höjd olje- och kolskatt. Tillsammans innebär våra förslag en åtstramning på ca 3 miljarder kronor mer än regeringens.

Jag vill poängtera att dessa förslag inte lagts fram i någon sorts illvilja utan därför att de är nödvändiga. Alternativet – utan åtstramning – är mycket värre. I treårskalkylerna i regeringens kompletteringsproposition beskrivs värtaligt vad som annars händer. Tillväxten sjunker till mindre än 1 % om året, priserna stiger ännu mycket mer än i dag, arbetslösheten mer än fördubblas.

Så småningom insåg även socialdemokraterna att regeringens stabiliseringspolitik var dålig. De valde då att ansluta sig till folkpartiets förslag om höjd oljeskatt. Det är visserligen bra att de ändrar sig när de inser att politiken är fel. Men samtidigt är det typiskt att det är just förslaget om höjd oljeskatt som väljs. Våra förslag om samtidiga skattesänkningar, främst marginalskattesänkningar, avvisas. Våra förslag om besparingar i de offentliga utgifterna avvisas.

Besparingarna avvisas av fördelningspolitiska skäl, säger utskottsmajoriteten. Det skulle vara intressant att höra utskottets ordförande förklara hur han kommer fram till att det är de rika, inte de fattiga, som drabbas värst när priserna stiger, att det är de rika, inte de fattiga, som drabbas värst när

arbetslösheten stiger, att det är de rika, inte de fattiga, som drabbas värst när den ekonomiska tillväxten och reallönerna sjunker.

Sanningen är ju den att det är de sämst ställda som drabbas allra värst av regeringens politik. Det är de som blir utan jobb som drabbas när arbetslösheten mer än fördubblas. Det är de som har svårt att redan i dag få pengarna att räcka till som drabbas mest när priserna stiger. Det är de som i dag har låga löner som drabbas mest när utrymmet för lönehöjningar försvinner. Och det blir resultatet av regeringens politik, enligt vad ni själva skriver.

Folkpartiet vill ha en politik som främjar tillväxt, framåtskridande och högre välfärd för alla. I vår partimotion och de reservationer som folkpartiet undertecknat finns denna politik väl beskriven.

I fråga om budgetpolitiken innebär våra förslag besparingar på netto ca 6 miljarder kronor på helår. Därav använder vi ca 3 miljarder kronor för att sänka skatterna, främst genom lägre marginalsatser och återinfört inflationsskydd. Lika mycket, dvs. ungefär 3 miljarder kronor, används för en nödvändig finanspolitisk åtstramning.

Herr talman! Folkpartiets partiordförande Bengt Westerberg ställde för några veckor sedan i en tidningsartikel tre frågor till Kjell-Olof Feldt. Finansministern har inte svarat på dem. Nu har han 40 minuters taletid framför sig. Jag vill därför upprepa frågorna:

1. När skall socialdemokraterna sluta höja skattetrycket? När tänker ni antråda marschen mot det lägre skattetryck som Ingvar Carlsson utlovat?
2. Vilket är det egentliga motivet för den femte AP-fonden? Är det inte så att det bara är ännu en åtgärd i syfte att kollektivera ägandet av näringslivet, en första fortsättning på löntagarfondssystemet?
3. Är det riktigt att den socialdemokratiska riksdagsgruppen motsätter sig en stram finanspolitik av det slag regeringen i ord förordar i den reviderade finansplanen? Eller avstår regeringen av taktiska skäl med hänsyn till det stundande valet?

Herr talman! Jag yrkar bifall till alla reservationer som undertecknats av folkpartiet och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 3 GUNNAR BJÖRK (c):

Herr talman! När vi i januari läste finansplanen kunde vi se att finansministern angav mycket bestämda förutsättningar för en hygglig utveckling under detta år och några år framöver. Dessa byggde bl. a. på små kostnadsförändringar. Nu har en del av året gått, och vi kan se att de förutsättningar som gällde förhållandena här hemma inte har infriats. Prisökningarna kan för 1988 komma att hamna på över 6 %. Det är en oroande utveckling jämfört med våra konkurrentländer. Samtidigt kan vi notera att vi har viss hjälp från den internationella utvecklingen ytterligare en tid, men vi kommer ändå aldrig undan våra egna problem.

Vi har i Sverige en alltför snabb kostnadsutveckling i förhållande till omvärlden och våra konkurrentländer. Vi har för liten kapacitet i industrin. Vi har för stora regionala obalanser, som också förstärks. Vi har för liten flexibilitet i ekonomin – inte minst i dess offentliga del. Man förstår att TCO-ekonomerna nu ropar att loppet är kört vad gäller kostnadsutveckling-

en och lönekostnadsutvecklingen för 1988/89. Men det vore fel att instämma i den kören, menar jag. Vår uppgift är en annan. Vi måste konstatera att mycket har gått snett för socialdemokratins strategi, men samtidigt måste vi ställa frågan: Vad skall vi göra nu? I många avseenden påminner situationen om den vi hade i mitten av 70-talet. Vi har en för snabb kostnadsutveckling, och hushållskonsumtionen utvecklas snabbare än ekonomin tål. Vi riskerar att på sikt få problem på de internationella marknaderna. Kommer en internationell lågkonjunktur, slår detta igenom med kraft på den svenska ekonomin, sysselsättningen, bytesbalansen m. fl. områden. Detta får inte ske.

I mitten av 70-talet kombinerades för höga löneavtal med kostnadsdrivande skatteökningar, dvs. främst arbetsgivaravgifter. Nu kombineras de höga löneavtalen med en finanspolitisk åtstramning i form av höjd oljeskatt. Det är verkligen tvivelaktigt om detta är vad svensk ekonomi just nu behöver. Däremot är det av energipolitiska skäl nödvändigt med en skatteomläggning, från inkomstskatter till energi- och naturresursskatter. En höjning av grundavdraget med 1 500 kr. skulle ha kunnat finansieras genom en höjning av oljeskatten. Gör man en sådan omläggning skulle man kunna skapa en fördelningspolitisk grund, en bra grund, för avtalsrörelsen 1989. Det går således, herr talman, att i detta fall slå flera flugor i en smäll. Men det går också att, som man kanske gör nu, bomma fullständigt.

Herr talman! Den ekonomiska politikens mål har länge varit full sysselsättning, stabilt penningvärde, hög ekonomisk tillväxt, jämn fördelning av levnadsstandarden och balans i utrikesbetalningarna. Från centerns sida menar vi att dessa mål är riktiga. Men de måste kompletteras med mål som ren miljö, resurshänsyn och regional balans. För att vi skall ha en långsiktig ekonomisk utveckling måste också dessa krav beaktas i fortsättningen.

Den regionala balansen är i dag inte tillfredsställande. Folkvandringen till de överhettade regionerna fortsätter, med de inbyggda problem som finns i detta: bostadsbrist, hög löneglidning och dåligt utnyttjande av de samhällsresurser som finns i utflyttningsorter. Det är i dag enbart bristerna i bostadspolitik som ytterligare håller tillbaka koncentrationen. För denna brist på planering är det bl. a. ungdomar som får betala ett dyrt pris i form av bostadsbristen.

Det måste också slås fast att en ökad ekonomisk standard inte är samma sak som ökad livskvalitet. Ofta kan värdet av en arbetstidsförkortning, bättre arbetsmiljö, trygghet på arbetsmarknaden, orörd natur liksom värdet av att själv få välja bostadsort ge en högre välfärd än en ekonomisk standardhöjning.

Centern menar därför att miljöhänsynen måste få slå igenom i den ekonomiska politiken. Den som konsumerar och den som producerar måste få känna de verkliga kostnaderna för produktionen. En sådan inriktning kan också vara ett viktigt inslag i den ekonomiska politik vars syfte är att begränsa konsumtionen.

Andra får i dag bära kostnaderna för miljöföreningar som leder till minskad skogstillväxt, vårdkostnader, korrosionsskador och produktionsbortfall. Vi anser att man genom miljöavgifter skulle kunna belasta produktionen, för att därigenom få fram det rätta ansvaret. Marknadspriset

kommer då att på ett bättre sätt spegla de verkliga produktionskostnaderna. Jag menar att detta vore ett sätt att använda kombinationen mellan ekonomi och ekologi för att minska samhällets kostnader för miljöförstöring på lång sikt, eftersom utsläppen rimligen borde minska. En sådan inriktning borde ge förutsättningar för en varaktig ekonomisk tillväxt. Också algkatastrofen på västkusten visar sambandet mellan ekonomi och ekologi.

Vid behandlingen i finansutskottet har ett intressant nytänkande på detta område börjat. Om man läser reservation 8 av folkpartiet och moderaterna kan man konstatera att de idéer som centern länge haft nu börjar föranleda en eftertanke i dessa båda partier. Denna utveckling tycker jag är intressant och hoppfull, även om den har gått sakta. Men jag vill ändå erkänna att folkpartiet och moderaterna har börjat tänka på miljöfrågorna i ett bredare sammanhang. Vad gör då socialdemokraterna?

Socialdemokraterna har slagit klackarna i marken. Ingenting får förändras. Trots att stora delar av svensk arbetarrörelse vill ha framåtskridande i miljöpolitiken står socialdemokraterna kvar, förbisprungna t. o. m. av moderaterna i finansutskottet. Man frågar sig vad de radikala krafterna inom socialdemokratin säger om detta, om de nu finns kvar.

Socialdemokraterna har klackarna i marken, skyggklapparna på och Birgitta Dahls linje framför sig – den linje som innebär att inget får ske, och om något skall göras, skall Birgitta Dahl ta det personliga initiativet i något slags allmän Ebbe-anda. Men dessa initiativ, herr talman, har vi väntat på. Känns det inte snopet för socialdemokraterna i finansutskottet och i regeringen att ni just på denna punkt, i en övergripande miljöfråga, blir omsprungna t. o. m. av moderaterna? Är det inte litet genant, herr finansminister, att gå till val med detta framför ögonen?

Det är socialdemokraternas lojhet på miljöområdet som ger en felaktig bild av den initiativkraft som verkligen finns här i riksdagen när det gäller miljöfrågor, åtminstone från centerns sida. Centern formar sin politik på marknadsekonomins grund för att komma de välfärdspolitiska målen så nära som möjligt. Det innebär att centern i de konflikter som skall lösas inom vardagspolitiken ställer sig på låginkomsttagarnas och småföretagarnas sida och på miljöns sida. Vi vill slå vakt om barnens och de äldres rättigheter. Vi vill arbeta för regional balans. Vi kräver rättvisa mellan landets olika delar.

Flera partier i riksdagen säger sig också stå bakom dessa mål. Men hur ser det ut i verklig handling? Socialdemokraterna har intagit den roll där man hela tiden talar om inkomstbortfallsprincipen – det verkar vara den övergripande hållningen i de flesta ställningstaganden. Man bortser därigenom automatiskt från ungdomar, kvinnor som har varit hemarbetande och inte kommit in i de normala systemen, arbetslösa, långtidssjuka som utstämplas och undantagandepensionärerna – som man t. o. m. försöker straffa därför att de på 60-talet hade en åsikt som man anser var felaktig.

När t. ex. den socialdemokratiska regeringen nu i vår skulle betala tillbaka den sista biten till pensionärerna, fick de med full ATP mest och de utan nästan ingenting alls. Folkpartiet ville inte ge kompensation och moderaterna stödde regeringen. För centern var det naturligt att i stället höja de lägsta pensionerna.

Man bör fråga sig: Vart tog egentligen satsningen på skolan vägen? De

uttalanden som statsministern gjorde på den socialdemokratiska kongressen verkar ha kommit på avvägar. Varför röstar man t. ex. ned förslag från centern om bättre läromedel och mindre klasser? Varför använder olika partier just skolan som sparområde?

Och hur går det med den regionala balansen? Vad säger socialdemokrater, moderater samt folkpartister ute i landet om den politik som man nu för och som ensidigt gynnar koncentrationsorterna?

Skattetrycket måste hållas nere och på sikt sänkas rejält. Detta var vi från de icke-socialistiska partierna överens om i mars här i kammaren. Uppgårelsen mellan folkpartiet och socialdemokraterna vad beträffar oljeskatten är naturligtvis ett steg i annan riktning, precis som när socialdemokraterna och folkpartiet i fjol höjde bensinskatten för att finansiera försvarspakten.

Det är på skatteområdet helt nödvändigt, tror jag, att det finns något parti i riksdagen som företräder låg- och mellaninkomstgrupperna samt de mindre företagarna. Annars riskerar de att få betala reformer och förändringar i stället för att få sänkt skatt.

Skattepolitiken måste vara ett aktivt led i lönerörelsen för år 1989. Regeringens aviserade förslag om en sänkt marginals katt med 3-4 % för heltidsarbetande är svårt att värdera innan vi har fått ett fullständigt klarläggande av de fördelningspolitiska effekterna, och de visar sig först när vi får klart för oss vilken finansieringsform man har valt.

Marginals katten måste sänkas. En skattereform för 1989 förutsätter sådana justeringar att nya fördelningspolitiska spänningar inte uppstår. Detta syfte uppnås, menar vi från centerns sida, genom höjt grundavdrag och sänkning av de högsta kommunalskatterna samt sänkt matskatt. Tas inte sådana hänsyn, riskerar man att försvåra avtalsrörelsen - inte underlätta den.

Grundavdraget bör höjas med 1 500 kr. till totalt 11 500 kr. En sådan skattesänkning - lika för alla - skulle kunna finansieras med höjd oljeskatt, vilken också skulle kompensera effekterna i den kommunala ekonomin. Dessutom bör sänkt matskatt utgöra en central del i en skatteomläggning med fördelningspolitisk profil.

Det största skatteproblemet för år 1989 är emellertid kommunalskatterna. Behoven av att utveckla och förstärka insatserna inom vård, omsorg och skola är stora. Inte minst 1988 års lönerörelse kommer att driva upp kommunernas och landstingens kostnader utan att skapa ny verksamhet. I detta läge finns en allvarlig risk för att kommunalskatterna år 1989 höjs kraftigt. Detta är det allvarligaste hotet mot såväl marginals kattesänkningen som fördelningspolitiken.

Den stora kostnadsökning som drabbar kommunerna till följd av ett högt löneavtal motsvaras av höjda skatteintäkter. Men med den ordning som nu finns kommer dessa inte kommunerna till del förrän först efter två år. Under tiden kan kommunerna t. o. m. ha tvingats höja skatten för att klara ut situationen. Detta är ingen bra ordning. Regeringen bör därför pröva förutsättningarna att skapa ett mer omedelbart samband mellan löneutveckling och kommunernas skatteintäkter.

Centerpartiet vill ha lägre skatt på arbete och högre skatt på råvaror som uran, olja och kol. Det föreslår vi i vårt budgetalternativ från januari.

Det förekommer i debatten en övertro på att man kan finansiera sänkta

marginalskatter med höjda indirekta skatter. Det finns anledning att varna för denna övertro, eftersom t. ex. borttagande av de undantag som finns från mervärdeskatt i dag till mycket stor del skulle drabba villaägare, boende och massmedia bl. a.

Det blir ju en skattedebatt senare i dag, och jag kommer därför inte att gå ytterligare in på detta. Men på ett område vill jag säga några ord.

Finansministern har alldeles nyss gjort en helomvändning i frågan om matmomsen. Han har sagt att han kan tänka sig en sänkt matmoms. Det är ju bra. Vi i centerpartiet tror emellertid inte på uttalanden i pressen, utan vi tror mera på konkret handling. En fråga som kräver ett klagörande under de 40 minuter som står till finansministerns förfogande här i dag är därför frågan om tilläggsdirektiv till kommittén om indirekta skatter.

Direktiven till utredningen om indirekta skatter är mycket omfattande. Finansminister Feldt gjorde i princip ett enda undantag: kommittén får *inte* utreda en differentiering av momsen när det gäller matskatten. Det är därför glädjande att höra finansministerns uttalande, att en sänkning av matmomsen i dag är tekniskt möjlig. Så sent som i marsdebatten här i kammaren ansåg finansministern att problemet med sänkt matskatt var att det förelåg tekniska hinder. Därmed är alltså det tyngsta argumentet mot sänkt skatt på mat undanröjt. Jag förutsätter därför att finansministern i dag ger besked om huruvida det kommer några tilläggsdirektiv till utredningen om indirekta skatter eller inte.

Beträffande centerns förslag om en sänkt skatt på basmat ned till t. ex. byggmomsnivå och en ökad skatt på sällanköpsvaror med hög importandel finns det anledning att säga något.

Vi har lagt fram dessa idéer och är beredda att diskutera den närmare utformningen med dem som är intresserade. Vi har inte då det t. ex. gäller sällanköpsvaror inom centerpartiet fattat något beslut om vilka varor som skall tas med. Det enda jag säkert kan tala om är att centern inte har någon tanke på att ta med böcker i en sådan grupp med höjd moms. Eftersom centern ju slagits extra hårt för att få en vettig avvägning på kulturområdet, kommer vi självklart inte att ha detta med.

Som exempel vill jag nämna centerns hårda satsning på folkbibliotek, utställningsersättning samt bidrag till folkbildningsförbunden och deras kultursatsningar – områden där vi här i riksdagen ibland har fått vara ganska ensamma om att kämpa.

För oss i centerpartiet är det självklart att peka på de inhemska obalanserna med överhettning och hög arbetslöshet som motpolerna i arbetsmarknads- och regionalpolitiken.

Regionalt sett är det i dag allt större skillnader mellan regioner, och det finns allt svårare överhettningsproblem i koncentrationsområdena. Detta skapar problem för såväl människor som ekonomi. Köerna på bostadsmarknaden och i trafiken, miljöproblem, t. ex. vad gäller luft och buller, kris i vård och omsorg – detta är frågor som inte kan lösas utan en bättre regionalpolitik. Bristerna på arbetsmarknader med uttunnad service är andra regioners problem. Den överhettade arbetsmarknadens löneglidning smittar av sig. Det skapar en flykt av människor med specialistkompetens från glesbygd, likaväl som alltför många av dem som arbetar med vård och omsorg i

storstadsregionerna söker sig till andra sektorer på grund av lönesituationen.

I den socialdemokratiska regeringen går man t. o. m. så långt att man försöker skapa en bild av att man helt har lyckats få kontroll över arbetsmarknadssituationen – trots att ett flertal regioner har en ganska stor undersysselsättning. Jag skulle nog vilja rekommendera regeringen och socialdemokraterna att bläddra ytterligare något i arbetsmarknadsstatistiken, när man nu fortsätter att föra den här propagandan.

Vidare gäller det att komma till rätta med orättvisorna *mellan* människor. I den struktur som vi nu har finns orättvisor som leder till kompensationstänkande. En skattereform enbart för höginkomsttagare är därför utesluten. Insatserna på det sociala området måste ha en grundtrygghetsinriktning.

Dessutom gäller det rättvisan – ett annat område där vi i centern också har förslag – mellan stora och små företag. Att småföretagare och egenföretagare betalar mer i skatter och avgifter än stora företag innebär totalt sett en förlust för den svenska ekonomin. Utvecklingsmöjligheter tas inte till vara. Det innebär att goda idéer inom små och medelstora företag inte kan realiseras.

Centerns politik går ut på att staten, för att få fart på ekonomin också regionalt, satsar på vägar, på vägunderhåll och på en utveckling av järnvägen, så att denna kan bli en hela svenska folkets järnväg. Vi föreslår också att statens resurser och kapital omdisponeras.

I en gemensam reservation säger vi från de icke-socialistiska partiernas sida att staten bör sälja ut den del av företagen och de tillgångar som andra kan sköta bättre. Då frigörs resurser som gör det möjligt att utveckla den infrastruktur som har regionalpolitiska förtecken.

För att vi skall klara framtidens industripolitik är det också angeläget att vi är med och utvecklar morgondagens teknik. Kunskaper om högteknologi är en av förutsättningarna för att en liten nation som Sverige skall kunna vara konkurrenskraftig i framtiden. På det industripolitiska området har dock regeringen inte varit särskilt aktiv. När det gäller industripolitiken som helhet finns det, efter sex socialdemokratiska regeringsår, inte särskilt mycket att yvas över. Om man tittade litet grand i backspegeln och betraktade något vad som hände under de icke-socialistiska åren, skulle man finna att det då var mer av nytänkande och mer av satsningar på en rad stora projekt, som fortfarande ger jobb och stimulans inom svenskt näringsliv.

Den arbetsbörda som åvilar industriministern tycks inte vara särskilt stor, eftersom han numera får sköta två departement.

I en annan icke-socialistisk reservation tar vi reserver upp frågan om löntagarfonderna. Vi menar att de styr åt fel håll. De styr nämligen i riktning mot ett centralistiskt ekonomiskt system. Det innebär att de centrala institutionerna får bestämma över den ekonomiska utvecklingen. I stället borde man styra mera i riktning mot ett personligt ägande. Då skulle de enskilda människorna kunna påverka sin egen situation och få möjligheter till ett direkt ägande i företagen.

Vårt förslag om en avveckling av löntagarfonderna för att på det sättet stimulera hushållens sparande skall ses som en helhet. Varje medborgare skulle nämligen få möjlighet att sätta av en hundralapp i månaden fr. o. m. nu och två år framöver. Alla skulle få möjlighet att delta i löntagarfundsavvecklingen.

Sparandet behandlas i ett särskilt betänkande. Men det finns anledning att säga att den försämring i hushållens sparande som har ägt rum under de senaste åren egentligen inte borde ha överraskat, eftersom den utgjorde en fortsättning på den negativa utveckling som har pågått alltsedan 60-talet. Nedgången bromsades upp under de icke-socialistiska regeringsåren, då en rad viktiga sparfrämjande åtgärder vidtogs. Efter socialdemokraternas återkomst i regeringsställning har det dock blivit en kraftig försämring. Det måste således till en konsekvent sparpolitik på en rad områden.

Vi i centern menar att personliga investeringskonton kunde utgöra en viktig del av sparpolitiken. Sådana skulle kunna bli en viktig källa för utvecklingen av den svenska ekonomin i decentralistisk riktning. Vår idé är att det skall vara möjligt att avsätta medel motsvarande ett halvt basbelopp per år för personliga investeringar. Det skulle möjliggöra personligt sparande för boende och studier, för skapande av en pensionstrygghet eller ett startkapital för den som vill bli egen företagare.

När det gäller allt reformarbete i detta sammanhang understryker vi i centern vikten av att man i allt större utsträckning tänker på de utsatta gruppernas behov.

Herr talman! Jag vill sammanfatta centerns kritik mot den ekonomiska politiken på följande sätt:

- Genom regeringens politik kommer vårt kostnadsläge – beroende på löneökningarnas storlek samt därigenom orsakade kostnadsstegringar, jämfört med konkurrentländerna – att vara ogynnsamt för Sverige. Detta kan på sikt skapa problem för svensk exportindustri.

- Regeringens ovilja mot att ha ett miljömål i den ekonomiska politiken är förvånansvärd. Det är ytterligare ett bevis för den konservatism som präglar regeringens miljöpolitik, något som jag beklagar.

- Den fördelningspolitiska profilen, som förr var ett socialdemokratiskt adelsmärke, visar att man hela tiden bortser från de utsatta gruppernas behov. Det gäller då grupper som på grund av sjukdom, dåligt försäkringskydd eller centralt boende drabbas extra hårt.

- Den höjning av oljeskatten som regeringen nu tillsammans med folkpartiet genomfört hade kunnat accepteras av centern, om åtgärden hade parats ihop med en fördelningspolitisk profil som innebär att man också hade höjt grundavdraget i skatteskalen.

- Centerns ekonomiska förslag är ett väl avvägt alternativ till regeringens budget. Vad som kännetecknar centerns förslag är att vi inom olika system gör omfördelningar med en fördelningspolitisk profil.

- Vi sänker sjukförsäkringsavgifterna för småföretagare och höjer avgifterna för de större företagen. Därigenom gynnar vi de mindre och medelstora företagen.

- Vi sänker momsens på livsmedel. Men vi kan tänka oss en höjning av momsens på s. k. sällanköpsvaror med hög importandel. Med detta förslag vill vi gynna barnfamiljer och inkomsttagare i låg- och mellaninkomstlägen. Det finns nu material som styrker det faktum att man i lägre inkomstlägen betalar en större procentuell andel av sin inkomst i mervärdesskatt.

När de gäller våra reservationer finns det anledning att särskilt nämna några.

Reservation 1 är gemensam för de icke-socialistiska partierna. Här visar vi på ett bra alternativ för den svenska ekonomiska politiken.

I reservation 9 tar vi upp kravet på en privatisering av statens tillgångar.

Vidare behandlar vi i olika reservationer frågor som den gemensamma lönebildningen och prisregleringen.

I reservation 14 behandlas skattepolitiken. Under mom. 14 finns olika reservationer, men i tre av dessa finns en gemensam grundsyn, som skulle kunna utgöra ett underlag för en slagkraftig icke-socialistisk finanspolitik. På en rad viktiga punkter är vi alltså samstämmiga, vilket jag tror är viktigt.

Jag vill avsluta anförandet med att rikta tre frågor till socialdemokraterna, i första hand till finansministern:

1. Kommer det tilläggsdirektiv till utredningen om indirekta skatter, så att vi kan utreda frågan om sänkt moms på baslivsmedel?

2. Vilka effekter för svenskt näringsliv, villaägare samt andra boendekategorier kommer det höga ränteläget att få?

3. Vilka effekter kommer de prisstegringar som vi nu upplever att få för svensk ekonomi och för de svenska löntagarna under de närmaste åren?

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 1, 3, 6, 9, 11, 15, 19, 25 och 29.

Anf. 4 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! I dag kommer vi att få höra finansutskottets ordförande, finansministern och statsministern i tur och ordning berömma sig av den tredje vägens politik. Man kommer att hävda att regeringen är exempellöst skicklig i sin ekonomiska politik. Med hänvisning till bl. a. det snabbt sjunkande budgetunderskottet och den minskande arbetslösheten kommer man att göra jämförelser med den borgerliga regeringsperioden och visa på de positiva skillnaderna.

Jag vill redan nu erkänna att det finns flera positiva inslag i den ekonomiska utvecklingen. Vårt land har surfat på en högkonjunktur som varat mycket längre än ekonomiska bedömare kunnat förutse. Men finns det då bara beröm att ge? Är det den enda sanna bilden?

Nej, herr talman! Jag skall i mitt anförande dessutom ägna mig åt några mycket viktiga saker som socialdemokraterna förmodligen inte kommer att ta upp i sina anföranden. Det finns en helt annan sida av den förda ekonomiska politiken som också måste lyftas fram.

Sverige har alltså under 80-talet haft goda ekonomiska konjunkturer. Produktion och sysselsättning har ökat. Landets företag har fått kraftiga vinstökningar – de största vinsterna på decennier. Vinsterna är skapade av de arbetande, men kapitalisterna bestämmer hur de används. De stora vinsterna har utgjort en viktig förutsättning för kapitalexport och transnationalisering. Spekulationsinslagen i ekonomin har ökat. Snabba klipp, uppköp av företag, fusioner, nedläggningar och en ansamling av makt på allt färre händer är också resultat av den tredje vägens politik. Finanskapitalisterna har kunnat lägga beslag på mycket stora tillgångar.

Men nu kommer det märkliga: Samtidigt som storföretag och överklass har

berikat sig påstås vårt land sakna tillgångar för en riktig utveckling av sjukvård, omsorger, skola och en rad andra områden som behöver rustas upp. Det hör vi dagligen i diskussioner om resurserna på dessa områden.

Kapitalägarna har tiofaldigat sina investeringar utomlands, men det finns inte pengar till skolan.

Börsspekulationen har mångdubblats, men kulturen går på svältkost.

Storbolagen vältrar sig i vinstpengar, men viktiga samhällsinvesteringar måste skjutas upp.

Miljonärer och miljardärer har ökat i antal, men de som arbetar ihop vinsterna får lära sig att hålla igen på sina krav.

Detta har också ägt rum under marschen efter den tredje vägen. Socialdemokratin har bundit sin politik till kapitalismens och marknadsekonomins utveckling och dess fortsatta bestånd. Kapitalägarna tillåts att i alltför hög grad föra en egen ekonomisk politik, där investeringsplaner och satsningar avgörs av dem. Kampanjen för EG-anslutning pågår för fullt, styrd av starka kapitalintressen. Samhället och de arbetande har bara att rätta sig därefter.

Regeringen – och ännu värre de borgerliga partierna – vacklar i försvaret av det ekonomiska självbestämmandet gentemot såväl inhemska som utländska finansintressen. Avregleringar och lättnader inom kredit- och valutapolitik har gjort det lättare för storfinansens. Den s. k. harmoniseringen till EG diskuteras och släpps fram ganska okritiskt. Storfinansens vilja presenteras som en nödvändighet.

I detta läge växer naturligtvis behovet av en alternativ ekonomisk politik, vars uppgift är att bekämpa klassklyftor, spekulation och mygel. En sådan ekonomisk politik kan aldrig formuleras av de borgerliga partierna eller av borgerligt tänkande politiker. Här behövs en ideologisk diskussion, som i sin tur kan bana vägen för en annan ekonomisk politik. Ekonomi är inte bara ekonomiska och matematiska samband. Den politiska ekonomin handlar också om moral och rätt, om vem och vad som skall främjas, och vem som skall betala. Den ekonomiska politiken är, för att använda ett slitet ord, en del av klasskampen.

Valet mellan snöd vinning och social och ekonomisk rättvisa borde inte vara svårt. Det finns ingen motsättning mellan rättvis fördelning och god ekonomisk utveckling. Tvärtom är en rättvis fördelning en förutsättning för en bra ekonomi, att alla skall få del av de värden som produceras. Om de enskildas ekonomi utvecklas, utbildningen kan förbättras och infrastrukturen förstärkas, är det förutsättningar för en allmän och, i nästa steg, ännu bättre ekonomisk utveckling.

Herr talman! Den kompletteringsproposition som har lagts fram och som i dag behandlas skiljer sig inte särskilt mycket från tidigare förslag från regeringen. Samtidigt som man berömmar sig för de vackra siffrorna, som är faktiska, målar man upp en hotbild av framtiden – vilket man har gjort ganska länge. Man fortsätter att koncentrera intresset kring olika katastrof-teorier, där en bättre löneutveckling än den som regering och storfinans kan tänka sig genast skall kasta landet och dess arbetande folk i fördärvet.

Eftersom vi redan har hört de borgerliga företrädarna vet vi att de understödjer den diskussion och den analys som regeringen för fram.

Efter ett decennium av sjunkande reallöner och stillastående hushållsinkomster har lönerna nu undan för undan förbättrats. Om katastrofteorierna hade varit verkliga, skulle katastrofen ha varit här sedan ett par år tillbaka. Trots att löneutvecklingen nu är bättre fortsätter vinsterna att öka. Och trots att lönerna alltid framhålls som orsaken till inflationen och som ett framtida hot, kan man se att lönernas andel av förädlingsvärdet inom industrin har minskat och vinsternas andel ökat under en tioårsperiod.

Inget av de borgerliga partierna har talat om vinsterna. Alla har bara talat om den fördärliga löneutvecklingen. Att ökade löner på vinsternas bekostnad är både möjliga och nödvändiga, som jag sade tidigare, tiger de om.

Regeringen och socialdemokratin har för sin del numera övergått till att i skrifter och betänkanden nämna löner och priser, vilket ju är ett litet steg på vägen, även om det inte motsvaras av något omtänkande i det praktiska handlandet. Såvitt jag förstår och kan läsa mig till väntas nämligen nya utgiftsbegränsningar och lönetak på den statliga sidan nästa år.

Det vore enligt vpk:s mening hög tid för regeringen att försöka säga något också om de fördelningspolitiska följderna av attackerna mot lönerna och framsläppandet av vinsterna på det sätt som sker. I stället har socialdemokraterna vid utskottsbehandlingen ökat bördorna för de vanliga människorna genom att hoppa på ett folkpartistiskt förslag om en ännu större oljebeskattning än vad regeringen föreslagit. Pengarna dras inte in för något annat ändamål än för att minska konsumtionsutrymmet – det kallas stabiliseringspolitik.

Vi kan nu se hur en ojämnt fördelad privat konsumtion utvecklas på den offentliga konsumtionens bekostnad, dvs. på skolans, vårdens, trafikens, kulturens och miljövårdens bekostnad. Och det är naturligtvis oroande att konsumtionen är orättvist fördelad. En rejäl omfördelning skulle behövas, men regeringens stabiliseringspolitik, som läggs fram i kompletteringspropositionen, har inget fördelningspolitiskt innehåll i den meningen. De beräkningar och de alternativ för den framtida utvecklingen samt motiven för de åtgärder som föreslås saknar det fördelningspolitiska alternativet.

När skall de människor som ligger efter i utveckling och levnadsstandard få sin chans att komma ifatt om de hela tiden får höra att det är överhettning och att de skall hålla igen?

När skall den offentliga sektorn få utvecklas på vinsternas bekostnad?

När är läget tillräckligt gott för att en riktig omfördelningspolitik skall kunna föras?

Eller skall det alltid vara så att de som ligger sist skall nöja sig med smulorna?

Detta är några viktiga frågor som socialdemokratin bör svara på i denna debatt, för att komma litet längre i sina analyser av den framtida utvecklingen, som jag kallar katastrofteorierna.

De borgerliga, som satsar på skattesänkningar som huvudmål i den ekonomiska politiken, kommer om de får igenom sina förslag att ytterligare förbättra köpkraften för dem som har det hyfsat, medan det allmänna inkomster sjunker. För de vanliga människorna, för vilka den gemensamma sektorn är så otroligt viktig, innebär det en försämring av läget, eftersom den gemensamma sektorn då inte kan utvecklas.

Det vore här av värde om socialdemokratien i debatten också kunde tala om hur man på sikt skall förhindra en successiv privatisering av den offentliga sektorn, om den inte tillåts utvecklas och förbättras så att den kan möta alla de rättmätiga krav som människor ställer på den.

Det vore också på sin plats att socialdemokraterna sade något om hur de har tänkt sig ett ökat samhällsinflytande – det som de talar om i sina partiprogram – och hur det går ihop med den hittillsvarande utvecklingen med en gradvis kommersialisering av samhället, introduktionen av statliga företag på börsen, insläppandet av finanshajar i statliga banker och avregleringar av ekonomin till förmån för marknadskrafterna.

Och hur skall ni komma åt de regionala problemen, om ni inte vill röra vid makten och beslutanderätten över investeringspolitiken?

Det finns också skäl – och det blir kanske en något större och svårare diskussion – att börja fundera över hur den exportledda ekonomiska tillväxten skall klara av de framtida problem som kan komma, när USA:s ekonomiska problem blommar ut för fullt. Såvitt jag kan se handlar det om att främja inhemsk tillväxt och produktion i vårt land. Men det är också fråga om att sprida handel och ekonomiskt beroende på fler länder än dem som man i dag är så hårt knuten till. Den tredje vägen kan annars sluta i en djup återvändsgränd.

Herr talman! Den nya politiken behöver formas nu. Den kan inte vänta. Vi kan inte vänta på ännu bättre tider för kapitalägarna för att vi skall göra något. Och här var det intressant att höra inlägget från folkpartiets företrädare – hur det talades om de sämst ställda, de lågavlönade, och hur det fördes fram en omsorgstanke om de små människorna – något som jag tyckte skorrade väldigt falskt. Man skall ha ökad tillväxt, man skall ha ökade resurser för att man skall få någonting att dela på. Det är tydligen inte alls så att man skall kritisera rikedomar som har skapats, utan det är tvärtom så att blir det bra tillväxt, då kan alla få det bättre. Det ligger naturligtvis någonting i detta, att en ökad tillväxt är förutsättningen för att man skall få det bättre. Men vad gör man i nuläget, när det gäller den tillväxt som hittills skett och som har skapat sådana enorma rikedomar. Och här drabbar kritiken alla de andra partierna också. Vad har man för omfördelningsförslag för att se till att vinsterna används på ett riktigt sätt – för att utveckla den gemensamma sektorn, för att se till att de vanliga människorna får det bättre, för att möjliggöra att lönerna ökar på vinsternas bekostnad? Ja, det förslag som nu finns och som accepterats av utskottet är ju, som jag sade, en höjd hyra på grund av höjd oljeskatt. Det är folkpartiets omsorg om de små människorna.

Vad finns det då för alternativ när det gäller inriktningen av den ekonomiska politiken, i enlighet med vad vpk föreslår?

Först och främst måste man bekämpa kapitalmakten. Man måste stoppa spekulatören. Men det kräver ingrepp mot kapitalägarnas fåtalsvälde. I stället för att släppa in storfinsans i statliga banker borde man exempelvis låta samhället överta de privata bankerna.

Man måste tillåta rättvisa. Man måste kunna pressa matpriser och hyror. Man måste föra en konkret och hård omfördelningspolitik. Det måste ske en omfördelning från privata kapitalägare till den gemensamma sektorn, från de välsituerade till dem som har det knapert. Detta är ganska lösliga begrepp,

men det finns stora skillnader i vårt samhälle som det går att analysera fram. Från en uppdriven vinst- och spekulationsekonomi måste det vidare ske en omfördelning till det socialt nyttiga och det nödvändiga. Man kan skapa rättvisa i skattepolitiken – införa skatt efter bärkraft, slopa matmomsen.

Man måste försvara den gemensamma sektorn genom att motverka privatisering. Den gemensamma sektorn kan och måste utvecklas. Den har stor betydelse för rättvisan och för dem som har det sämst i samhället. Det finns pengar för utveckling av den gemensamma sektorn, men pengarna ligger i fel fickor.

Man måste motverka transnationaliseringen av ekonomin: Kapitalets internationalt styr över de enskilda länderna. Här behövs en medveten politik för att möta detta. Det går inte att bara godkänna utlandsinvesteringar och godkänna fusioner mellan svenska och schweiziska bolag, vilka blir världsledande på olika områden, varvid både det fackliga och det ekonomiska självbestämmandet försvinner från vårt land. Galoppen med utlandsinvesteringar måste motverkas, och man måste granska sådana investeringar noga, innan de släpps fram.

Man måste förbättra regionalpolitiken och styra investeringarna samt sätta stopp för naturförstörelsen. Utan mycket stor varsamhet med miljön, utan resursbevarande politik kan ingen framtida ekonomisk tillväxt eller välfärd byggas. Att förstöra miljön, det är att förstöra ekonomin. Detta är två sidor av samma sak. En bättre miljö- och resurspolitik ligger väl i linje med en bättre regionalpolitik. Man måste låta *samhällsekonomiska* värderingar vara vägledande för samhällets åtaganden på alla områden. Jag tycker att centern tar litet för lätt på den här frågan genom att tala om miljöavgifter. Sådana avgifter betyder att de marknadsekonomiska instrumenten finns kvar och att om bara produktionen är tillräckligt lönsam, så kan man förstöra miljön. Ett gott råd till centern är att man skall överge tanken på avgifter när det gäller förstörelsen av miljön. Här måste det till en konkret och grundläggande lagstiftning.

Och så, herr talman, några ord om de mera konkreta förslagen i kompletteringspropositionen, som regeringen har lagt fram och som vpk har vissa synpunkter på.

Det viktigaste förslaget, som har stabiliseringspolitiskt syfte, är utan tvekan förslaget om att dra in likviditeter från näringslivet. 10 miljarder kronor skall in på bankkonto, och pengarna skall återbetalas om några år. Vänsterpartiet kommunisterna har ju under flera år argumenterat för och föreslagit ett utnyttjande av företagens likviditeter i samhällsbygget.

Vi anser att dessa resurser måste användas, men en indragning bör utformas som en skatt och alltså inte återbetalas. Sedan 1980 har kommuner och landsting förlorat mer än 40 miljarder kronor till följd av regeringarnas indragningar och förändrade förutsättningar. Detta har skett medan storkapitalet gått fritt från allvarligare beskattning – trots en enastående vinst- och likviditetsutveckling. Det är nu hög tid att börja återbetala en del av dessa pengar till den gemensamma sektorn. Det är inte mer än rätt om medlen tas från de stora vinsterna som skapas av de arbetande människorna och av oss alla i samhällslik verksamhet. Men pengarna disponeras av en handfull kapitalägare.

10 miljarder kronor, som föreslås, kan vara en lämplig summa att börja med. För framtiden bör enligt vår mening en extra vinstskatt av ungefär samma storlek tas ut årligen. Vi anser att dessa pengar behövs – som jag sade förut – för vården, omsorgerna, skolan, bildningen, kulturen. Regionala insatser måste göras med inriktning på miljö-, energi- och infrastruktur. Det här är också stabiliseringspolitik, men med en något annorlunda inriktning. Här används ju pengarna för viktiga samhällsmål i stället för att ligga och bära ränta i banken samt återbetalas.

Medan jag tangerar skattepolitikens område finns det skäl att beröra en fråga som redan varit uppe i debatten. Därvidlag fanns inte något förslag i kompletteringspropositionen, men det förekom en avisering i fråga om den framtida skattepolitiken. Det som sagts och gjorts har ju utlöst en ganska omfattande debatt om bl. a. matmomsen.

Utgångsläget är följande: Regeringen och de borgerliga partierna vill sänka marginalsatserna. I en debattartikel lät finansministern förstå att han kunde tänka sig en momshöjning för att betala kalaset. Alla skulle alltså drabbas av dyrare varor och dyrare inköp över huvud taget för att de som har de högsta inkomsterna skulle få lättnader via marginalsattesänkning.

Många protesterade och sade att det här kan väl inte vara riktigt. Inte minst vi i vpk menar att inkomstbeskattningen måste bli mer progressiv, den måste återföras till sin gamla inriktning, medan kommunalskatt och moms – indirekta skatter över huvud taget – måste hållas tillbaka. Det gäller särskilt matmomsen; vi har ju också i dag ett förslag om att den skall avskaffas.

Det dröjde inte så länge förrän finansministern i – som jag upplevde det – kryptiska former, och i varje fall med en viss tveksamhet, eftersom han inte kommenterade frågorna i anslutning till vad han hade sagt, lät förstå att han kunde tänka sig lägre moms på maten än på andra varor. Här uppstod då naturligtvis en väldig förvirring.

Frågorna kvarstår. Jag ser att finansministern finns i kammaren och skall delta i debatten. Det här är ett alldeles utmärkt tillfälle att tala om, hur det förhåller sig och vad finansministern egentligen vill – vilka idéer och vilka förslag han ämnar föra fram. Jag kan ansluta mig till Gunnar Björks fråga: Finns det en avsikt att lägga fram tilläggsdirektiv till de utredningar som sitter och se om man kan sänka momsen på mat? Jag har ju deltagit i en sådan utredning tidigare, och min uppfattning är att det är fullt möjligt och fördelningspolitiskt riktigt. Detta vore en angelägen reform i en omfördelningspolitik.

För vår del är saken klar. Slopa matmomsen! Börja redan i år genom att använda livsmedelssubventioner för att sänka matpriserna. Redan den 1 juli skulle detta kunna ge effekt på matpriserna.

När det gäller skattepolitiken i övrigt säger vi: Ge en skatterabatt till lågavlönade. Skärp skatten för de högre inkomsterna. Återgå till arbetarrörelsens gamla idéer om skatt efter bärkraft och progressivitet i inkomstskatterna. Då kan vi få en omfördelning av den konsumtion som finansministern är så rädd skall öka.

Herr talman! Det finns mycket som borde föras fram i en sådan här debatt, inte minst med tanke på att alla försöker göra allting till valdebatt. Men det skulle föra för långt, om vi redovisade alla förslag som finns inom den ekonomiska politikens område.

Jag hänvisar till vpk-reservationerna och de förslag vi lagt fram när det gäller inriktningen samt yrkar bifall till samtliga reservationer.

Den ekonomiska politiken m. m.

I detta anförande instämde Tommy Franzén, Karl-Erik Persson och Paul Lestander (alla vpk).

Anf. 5 ARNE GADD (s):

Herr talman! Hans Petersson i Hallstahammar tycktes vara missnöjd med mycket av den politik som socialdemokratin har fört. Den skulle ha förts – om jag rätt uppfattade vad han sade – på kapitalets villkor. Men tycker Hans Petersson verkligen så när allt kommer i fråga? Varför skulle då exempelvis Lars Tobisson vara så missnöjd med politiken? Och vad mera är: Varför har Hans Petersson i Hallstahammar som regel i utskottet och här i kammaren varit så hygglig att han stött den politik som vi socialdemokrater fört?

Herr talman! I finansutskottets betänkande 30 behandlar utskottet regeringens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen. Till utskottets betänkande har fogats 30 reservationer och två särskilda yttranden.

I ett hänseende har utskottet förmått ena sig i en samstämmig bedömning, och det gäller det internationella läget, som ju i väsentliga stycken utgör förutsättningarna för den ekonomiska politiken.

Av den svenska varuproduktionen går i runda tal hälften på export till andra länder. 80 % av denna export går till de ekonomiskt avancerade OECD-länderna. De nordiska länderna tagna tillsammans svarar för 20 % och Förbundsrepubliken Tyskland likaså 20 %.

Självfallet är vi beroende av den ekonomiska politik som förs i vår omvärld. Det är ett beroende som inte blir mindre under nu överblickbar tid. I det sammanhanget kan kort och gott hänvisas till det som sades här i kammaren när regeringens proposition om Sveriges kontakter med EG debatterades härförliden.

Den ovanligt långa högkonjunktur som vi haft i stora delar av världen har självfallet varit till gagn för Sverige. Tack vare bl. a. den har vi förmått sanera landets ekonomi i de flesta hänseenden. Till skillnad från regeringarna i praktiskt taget alla andra länder har den socialdemokratiska regeringen i Sverige lyckats bryta en utveckling mot allt större arbetslöshet, som även vi nödgades notera under åren 1976 till 1982. Prisstegringarna i Sverige har dämpats väsentligt jämfört med samma tidsperiod, och näringslivets investeringar har skjutit kraftigt i höjden.

Obalanserna mellan de tre ekonomiska stormakterna USA, Japan och Västtyskland består emellertid och utgör ett hot mot den pågående högkonjunkturen. I värsta fall skulle det kunna leda till en allvarlig ekonomisk tillbakagång.

Förenta Staternas budgetunderskott är fortfarande farligt stort. 1986 var underskottet 220 miljarder dollar. Det togs ner till 150 miljarder dollar 1987. Men innevarande år lär underskottet komma att stanna på 1987 års nivå.

Det är givetvis rent barockt att världens rikaste land sedan många år nu varit världens största låntagare – att USA lever på lån.

Japan har bedrivit en expansiv finans- och penningpolitik för att bidra till

en förändring i de internationella obalanserna.

Västtyskland avstår dock fortfarande från att vara det lokomotiv för en mer balanserad utveckling som så många skulle önska att Västtyskland valde att vara.

Den ekonomiska avmattningen i den övriga delen av OECD-området verkar självfallet återhållande på den svenska utvecklingen, och där har de svåra underskotten i bytbalanserna i såväl Danmark som Norge större betydelse än nog många föreställer sig. 20 % av Sveriges totala export går ju till de nordiska länderna.

Men, herr talman, enigheten i utskottet tar slut när det kommer till förhållandena här hemma. Enigheten upphör när utskottet skall ta itu med sina egentliga arbetsuppgifter.

Huvuddelen av kompletteringspropositionen handlar

dels om "de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken",
dels om "budgetregleringen".

När riksdagen debatterat just de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken alltsedan regimskiftet 1982 så har undantagslöst de tre borgerliga partierna varit eniga. Det är ju normalt inte svårt, eftersom det i dessa sammanhang gäller uttalanden så där i största allmänhet utan större konkretionskrav. När man kommit till de mer påtagliga frågeställningarna, om hur statens budget skall disponeras eller hur "budgetregleringen" borde bli, då har enigheten alltid förbytt i sin motsats.

Denna gång har oenigheten brutit ut redan när det gäller "de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken". Inte ens i de allmänna ordalagens sammanhang förmår de borgerliga partierna nå enighet.

Jag hävdar, att nu är den borgerliga oenigheten närmast total.

Vi har i utskottsmajoritetens skrivning framhållit huvudsak följande:

Jämför man budgetpropositionens bedömningar av den svenska ekonomins utsikter vid årets början med den prognos som gjorts i april, finner man att bilden blivit betydligt ljusare.

De uppgifter som finns tillgängliga visar dock att de avtalsmässiga löneökningarna ligger högre än vad som antagits i propositionen.

Finansutskottet utgår därför från det material som konjunkturinstitutet ställt samman och drar den slutsatsen att löneökningarna kommer att uppgå till 7 %. Dessa löneantaganden får konsekvenser för bedömningarna av prisutvecklingen under 1988.

Mycket talar för att prisökningarna under loppet av 1988 kan komma att uppgå till 6 %. Detta är en oroande utveckling. Det är nämligen en väsentligt kraftigare höjning av prisnivån än den som kan förutses för de ur Sveriges synvinkel viktigaste OECD-länderna.

Den privata konsumtionen steg mellan 1985 och 1987 med 8,5 %, vilket är nästan dubbelt så mycket som hushållens köpkraft steg mätt i hushållens disponibla inkomster.

Det innebär att sparandet sjönk från en sparkvot på plus 1 % – redan det en alltför låg siffra för hushållens sparande – till minus 3 %. Denna utveckling kan till en stor del förklaras av de ökade låne- och kreditmöjligheterna för hushållen som avregleringen av kreditmarknaderna efter 1985 gett.

Investeringskonjunkturen för näringslivet var mycket stark under 1987. De investeringsenkäter som statistiska centralbyrån producerat i februari i år tyder på att konjunkturen fortsätter starkt under 1988 – åtminstone för industrin. Detta är glädjande. Det är också nödvändigt att den svenska industrikapaciteten ökas, eftersom de katastrofalt låga nivåer på näringslivets investeringar som noterades under åren 1976 till 1982 skulle ha gjort det helt närmast omöjligt för det svenska folkhushållet att klara sina stora utlandsskulder utan avsevärda standardsänkningar för stora delar av vårt folk.

Den optimism inför framtiden som det svenska näringslivets investeringar nu är ett uttryck för skall vi ta till oss med glädje, även om den på kort sikt tillsammans med den kraftiga stegringen av den privata konsumtionen kan komma att leda till svåra stabiliseringspolitiska krav på regering och riksdag.

Bytesbalansen – alltså nettot för det svenska folkhushållets ekonomiska relationer med utlandet – uppvisar ett underskott på 5 miljarder år 1987, vilket innebär en försvagning med ca 12 miljarder jämfört med år 1986.

Underskottet i den svenska bytesbalansen får ses som ett resultat av den utveckling som Sverige genomgick 1976 till 1982. Vi betalar nu räntor på våra utlandslån med 20 miljarder kronor. Utan dessa räntebetalningar som vi dragit på oss skulle vi alltså ha haft ett kraftigt överskott i betalningarna med utlandet.

Utskottets slutsats är att trots en hög investeringsaktivitet är den svenska industrin för liten för att ett permanent överskott skall kunna uppnås i bytesbalansen ens vid fullt kapacitetsutnyttjande och full sysselsättning. Mycket tyder alltså på att regering och riksdag borde använda "hårdhandskarna" såväl mot hushållens konsumtion som mot näringslivets investeringar, för att hålla den samlade efterfrågan inom de ramar som tillgängliga resurser ger möjligheter till.

Regeringen har valt en försiktig väg och föreslår riksdagen dels en måttlig höjning av tobaksskatten, dels en lika så måttlig höjning av oljeskatten, dels en måttlig indragning av likvida medel från de mest expansionsstarka svenska företagen. Utskottet kan i stora drag acceptera regeringens val av strategi. Skälet till det återfinns bl. a. i konjunkturinstitutets majrapport: "Det relativa kostnadsläget är visserligen ännu förhållandevis gynnsamt för svensk konkurrensutsatt produktion. Men sårbarheten och riskerna för allvarliga störningar i produktion och sysselsättning då den internationella konjunkturen dämpas, ökar successivt som följd av inflationsutvecklingen i Sverige."

Vi kan alltså sammanfatta det så: Den svenska efterfrågeutvecklingen inger skäl till oro, och det i sig motiverar åtstramningar. Vi anser därför att en något större åtstramning bör göras än vad som föreslås i kompletteringspropositionen. Dessutom föreslår vi att oljeskatten höjs med ytterligare 125 kr. Osäkerheten i den internationella konjunkturen – inte minst utifrån obalanser i det internationella finansiella systemet – ger anledning till att för dagen vara försiktig med alltför kraftiga och snabba åtstramningsåtgärder. Skulle den nu ovanligt långa perioden av ekonomisk högkonjunktur gå över i en period av svagare ekonomisk konjunktur, är det klokt att tills vidare inta en försiktig attityd.

Om allt detta är man inom oppositionen ocense – inte bara med oss socialdemokrater utan också internt.

I den stora borgerliga reservationen nr 1, som fogats till finansutskottets betänkande, anför moderaterna, centern och folkpartiet sin traditionella och mer långsiktiga strukturella politik. Vi har diskuterat denna politik tidigare, och jag nöjer mig här med att kort och gott räkna upp dess ingredienser.

1. En långsiktig omläggning av skattepolitiken.
2. En allmänt stram finanspolitik.
3. Avmonopolisering av den offentliga sektorn.
4. Avskaffande av regleringar och s. k. onödiga byråkrati.
5. Incitament till en bättre fungerande lönebildning.

I och för sig är innehållet i dessa fem punkter värda att diskuteras återigen. En sak kan vi vara eniga om: I reservationen i fråga rör det sig egentligen inte på någon punkt om stabiliseringspolitik. Detta gäller framför allt de åtgärder som på kort sikt skall hålla den totala efterfrågan i landet som hushåll och företag svarar för inom de ramar som de samlade ekonomiska resurserna medger. Slutsatsen måste bli att de tre borgerliga partierna inte alls förmått enas om något som ens skulle kunna betraktas som ett embryo till en samlad och alternativ borgerlig stabiliseringspolitik.

Låt mig, herr talman, illustrera det som framkommit i finansutskottets betänkande 30 när det gäller:

- behovet av ytterligare stabiliseringspolitiska åtgärder,
- investeringsfonder,
- skattepolitiken,
- likviditetsindragningar,
- statsskuldpolitiken,
- det valutapolitiska samarbetet i Europa och
- miljön.

När det gäller behovet av ytterligare stabiliseringspolitiska åtgärder har regeringen föreslagit direkt åtstramande ekonomiskt-politiska åtgärder som rör tobaksskatten, oljeskatten och likviditetsindragningar.

Folkpartiet fann regeringens förslag otillräckliga, och i stället föreslog folkpartiet att oljeskatten borde höjas med 200 kr. per kubikmeter i stället för med 75 kr., som regeringen avsåg. Utöver detta ville folkpartiet också sänka stödet till boendet med 200 milj. kr. Man ville sänka stödet till arbetslöshets- och sjukförsäkringarna med 150 milj. kr. och höja egenavgifterna till arbetslöshetsförsäkringen med belopp som skulle sänka statsutgifterna med 800 milj. kr. Allt detta i stabiliseringspolitiskt syfte!

Vi socialdemokrater i utskottet fann att folkpartiets inställning till höjningen av oljeskatten var väl motiverad av just stabiliseringspolitiska skäl, men vi kan inte acceptera de övriga förslagen, eftersom deras verkan får oacceptabla fördelningspolitiska effekter.

Vad gör moderater och centerpartister? Jo, de accepterar inget av folkpartiets förslag som lämpliga stabiliseringspolitiska åtgärder, utan nöjer sig med att vända sig till regeringen för att från den få förslag om ytterligare stabiliseringspolitiska åtgärder, dvs. sänkningar av ökningarna i de offentliga

utgifterna. Detta framgår av reservation 1.

Vi socialdemokrater tackar för förtroendet. Men vilka åtgärder vill moderaterna skall vidtas? Sänkningar av försvarsutgifterna, kanske? Och vad har centerpartiet i kikaren? Mindre stöd till jordbruket, kanske?

Men ingen vågar komma med något konkret. Har moderata samlingspartiet tröttnat på att för egen del stå för ett "systemskifte"?

I fråga om investeringsfonder vill jag peka på att folkpartiet och moderata samlingspartiet vill släppa dem helt fria. För närvarande är dessa fonder partiellt frisläppta, eftersom de kan användas för bygginvesteringar utanför storstadsområdena, och inom stödområdena kan de också användas för investeringar i maskiner. Det som moderaterna och folkpartiet vill är centern inte alls med på, och man kan förstå varför.

Beträffande skattepolitiken talar alla nu om att den bör läggas om. Citerar man en mening ur folkpartiets reservation får man veta följande: "Utskottet", alltså i detta fall folkpartiet, "anser emellertid att centerpartiets krav inte är tillräckligt omfattande och att moderata samlingspartiets krav mot bakgrund av finansieringskraven är alltför långtgående." Vad vill man egentligen?

När det gäller likviditetsindragningar föreslår regeringen att 15 % av företagets likvida tillgångar utöver 50 milj. kr. skall inbetalas på ett räntebärande konto i riksbanken. Detta sätter sig folkpartiet och moderata samlingspartiet emot – centern accepterar förslaget.

De argument som folkpartiet och moderata samlingspartiet ursprungligen anförde i sina motioner gäller likviditetsindragningarnas karaktär av retroaktiv beskattning och strider, enligt deras uppfattning, mot grundlagen.

Utskottet lät sända lagförslaget på remiss till lagrådet, trots den uppenbara risken att remissen skulle kunna allvarligt försena riksdagsarbetet i år. Enligt socialdemokraternas mening i utskottet skall det finnas mycket starka skäl innan en begärd remiss till lagrådet skall röstas ned av en majoritet i utskottet. Vi tycker att en minoritet inte borde begära en lagrådsremiss om inte starka skäl föreligger för en sådan remiss. När nu lagrådet påpekar att det redan vid två tidigare tillfällen bedömt likviditetsindragningar av det nu aktuella slaget som helt förenliga med vår grundlag, bör riksdagen nöja sig med det. Det är min förhoppning att vi inte skall nödgas fråga lagrådet en fjärde gång om just denna fråga.

Självfallet är likviditetsindragningen avsedd som en stabiliseringspolitisk åtgärd. Avsikten är inte att den skall leda till snedvridningar i konkurrensen företagen emellan. Om exempelvis företag eller organisationer, som t. ex. Kooperativa förbundet, genom sin administrativa struktur skulle komma i ett sämre konkurrensläge än exempelvis den privata handeln, är regeringen i sin fulla rätt att via dispens likställa de olika företagsgrupperna.

Herr talman! Genom de justeringar i den aktuella lagtexten som lagrådsremissen gett utskottet anledning att vidta har ett rent språkligt syftningsfel uppstått. En språklig korrigerings är därför av nöden, och den korrigeringen skall ha presenterats på ett rättningsblad som är utlagt på ledamöternas bord. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan inkl. den justeringen.

Vad beträffar statsskulden framgår det av reservation 22 att moderata samlingspartiet och folkpartiet gillar allemanssparandet bara när de vill lösa

och omplacera löntagarfonderna. I det här sammanhanget har man glömt denna sin inställning och vill ersätta sparformen i fråga med en statsskuldspolitik som bygger på statsskuldsväxlar och riksobligationer.

Centern följer inte de två andra borgerliga partierna heller i det avseendet.

När det gäller valutasamarbetet i Europa kan ett direkt citat illustrera den borgerliga oenigheten. I reservation 19 av folkpartiet och centern heter det:

”I motion Fi22 (m) förordas en svensk anknytning till det europeiska monetära systemet (EMS). Den nuvarande svenska växelkurspolitiken innebär att kronans kurs knyts till ett genomsnitt av omvärldens valutor, den s. k. korgen. Utskottet” – i det här fallet centerpartiet och folkpartiet – ”anser att frågan om en svensk anknytning till det europeiska monetära samarbetet för närvarande inte är aktuell.”

Så snoppar folkpartiet och centern av moderata samlingspartiet i en central valutapolitisk fråga. Var finns den borgerliga politiken i det sammanhanget?

Centerpartiet vill se frågorna om en god miljö som en central ekonomisk-politisk frågeställning. Den uppfattningen delas inte alls av moderata samlingspartiet och folkpartiet.

Herr talman! Om man inte är enig när det gäller stabiliseringspolitiken, när det gäller skattepolitiken, när det gäller likviditetsindragningarna, när det gäller statsskuldpolitiken och det privata sparandet, när det gäller det valutapolitiska samarbetet i Europa, när det gäller investeringspolitiken och när det gäller miljöfrågornas betydelse i den ekonomiska politiken, vad är man då enig om?

Klarare än i finansutskottets betänkande 30 kan det nog inte illustreras hur djupt oenig den borgerliga oppositionen är om landets ekonomiska politik, bara drygt fyra månader före valet till riksdagen.

Detta är de borgerliga partiernas grundläggande brist, tycker jag.

Regeringen har med sin ekonomiska politik alltsedan maktskiftet 1982 i handling visat att det går att föra en framgångsrik politik, men det förutsätter bl. a. att man har kraften att nå politisk enighet.

Vi ser det i dag genom att vårt land har lyckats nå målet om en full sysselsättning av sin arbetskraft. Vi ser det genom den optimism som präglar näringslivets investeringsvilja. Vi ser det genom att reallönerna åter börjat stiga.

Den politik som skall föras skall klara vår internationella konkurrenskraft och också fortsättningsvis ha hela folket i arbete. Allt detta går inte att nå utan sammanhållning och förmåga att arbeta konkret.

Finansutskottet hemställer att riksdagen ger sitt fortsatta stöd till den förda politiken.

Herr talman! Jag yrkar bifall till finansutskottets hemställan i betänkande 30, i alla dess delar.

Anf. 6 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Jag tycker att det var ovanligt litet sting i Gadd i dag. Men så tvingades han också redovisa att lönerna kommer att stiga med 7 % i år, mot av finansministern och av finansutskottet i februari utlovade 4 %. Likaså tvangs han medge att priserna i år stiger med 6 %, att jämföra med drygt 3 enligt vad man ursprungligen tänkt sig.

Detta är siffror som ligger precis på katastrofalternativet. Ändå kan Gadd stå här säga att det är ganska lyckosamt och ser bra ut, och det här skall vi klara på vanligt sätt. Det enda problemet är att de borgerliga är så oeniga.

Är det inte något som Arne Gadd reagerar på när han får redovisa att priserna ser ut att stiga i dubbelt så hög takt som man hade hoppats? Ändå skall han försvara förslag från regeringen som går ut på att ytterligare höja inflationstakten i landet med hjälp av höjda indirekta skatter, t. ex. den höjda oljeskatten.

Jag tycker att man från socialdemokratiskt håll någon gång måste erkänna att det inte går att hejda inflationen med skattehöjningar. Sanningen är ju att skattehöjningar alltid driver på inflationen. Det kan ske direkt, som i fallet med oljeskatten, och det kan ske indirekt när det gäller skatter på produktion, t. ex. inkomstskatt och löneskatt.

Jag skulle vilja rädda en pikant detalj undan glömskan. Ett av årets Feldt-slag i kompletteringspropositionen var att höja just oljeskatten med 75 kr. Folkpartiet föreslog en större skattehöjning, med 200 kr. I ett yttrande till skatteutskottet den 19 maj fann finansutskottets socialdemokrater att propositionens förslag var väl avvägt och avstyrkte folkpartiets längre gående höjning. Men i finansutskottets betänkande den 26 maj, bara en vecka senare, var det plötsligt folkpartiets förslag om 200 kr. som var väl avvägt.

Gadd talar om att vi borgerliga skulle vara oeniga. Här är tydligen socialdemokraterna i finansutskottet, inkl. herr Gadd, oeniga med sig själva, med några dagars mellanrum.

Vad var det som hände under dessa fattiga sju dagar som motiverade en ytterligare skattehöjning med en dryg miljard? Var det helt enkelt så att man upptäckte möjligheten till parlamentarisk majoritet för en fortsatt skärpning av det skattetryck som man i mera högtidliga sammanhang säger sig vilja sänka?

Anf. 7 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Arne Gadd tog upp oljeskatten, och det har gjorts också av flera tidigare talare. Jag tycker att det vore bra om Arne Gadd och andra ibland tog sig tid att läsa motioner som hänvisats till andra utskott än det egna utskottet. Då kunde han och andra i en motion från folkpartiet, väckt den 22 mars med anledning av regeringens energipolitiska proposition, ha läst det förslag om höjd olje- och kolskatt som nu förefaller samla en bred majoritet.

När regeringens kompletteringsproposition lades fram en dryg månad senare, låg detta förslag på riksdagens bord. Det hade, om den socialdemokratiska riksdagsgruppen eller regeringen varit intresserade av det, funnits riktiga tillfällen att i denna proposition tala om vad man ansåg vara lämpligt. Inte ett ord om energipolitik, inte ett ord om miljöpolitiska effekter!

När finansutskottet behandlade motionen var den, som Lars Tobisson sade, först inte alls intressant. Det ansågs vara ganska olämpligt förslag.

Fem dagar senare, vid skatteutskottets behandling, var förslaget plötsligt väl avvägt, och sedan ändrade sig även socialdemokraterna i finansutskottet i rask takt efter detta.

Jag förstår att finansutskottets socialdemokrater har ett mycket starkt intresse för energipolitik och för miljöpolitik och att motståndet mot

finanspolitiska effekter av olika förslag är så stort att det tar väldigt lång tid innan man kommer till skott.

Jag noterade också att det framfördes i debatten att centerpartiet har föreslagit en oljeskatt höjning med 500 kr., inte 200 kr. Det var intressant.

Arne Gadd gjorde sig litet lustig över att de borgerliga partierna hade skrivit ihop sig om en gemensam reservation, som han betecknade som ord utan något större innehåll. Jag måste säga att det tycker jag var en mycket allvarlig utsago av finansutskottets ordförande. Är det så att de ord som Arne Gadd står bakom i utskottets betänkande helt saknar mening? Är det bara ord som liksom väller fram och som inte betyder någonting? För oss i folkpartiet har ord som vi skriver i betänkanen, motioner och reservationer en mycket stark mening, och för dem står vi. Det vore synd om alla ord i majoritetstexten helt saknade mening. Det står en del intressanta saker där, bl. a. att skattetrycket inte får öka och att reformer skall betalas genom att andra utgifter minskas.

Jag förstår att Arne Gadd aldrig menat ett enda av dessa ord. Han skriver dem år efter år, samtidigt som han godkänner förslag från regeringen och lägger fram förslag som går i helt motsatt riktning. Det beror på att orden i finansutskottets majoritetstexter inte har någon betydelse.

Det är djupt beklämmande.

Anf. 8 GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Herr talman! Arne Gadd gjorde stor affär av något slags oenighet inom oppositionen. Sanningen är ju att de icke-socialistiska partierna på en rad punkter, som är av väsentlig betydelse, har gemensamma ställningstaganden. Det gäller stramhet i ekonomin, privatiseringen, ett sänkt skattetryck på sikt, prisreglering, sparande, lönebildning. Vi är t. o. m. nästan helt överens om det miljöpolitiska målet. Däremot har socialdemokraterna på den punkten den mest konservativa inställning. Hur är det med den socialistiska enigheten, Arne Gadd? Varför har vpk tvingats lämna elva reservationer till finansutskottets betänkande? Är det något mått på enighet inom det socialistiska blocket?

Innan man kräver enighet av de icke-socialistiska partierna kanske man skulle rannsaka sina egna "njurar."

Det är ändå så att vpk utgör den "navelsträng" som vår regering för närvarande i alltför hög grad är beroende av. Vore det då inte rimligt att man inför väljarna redovisade ett socialistiskt alternativ innan man kräver motsvarande av andra?

Och hur är det med den socialdemokratiska interna enigheten? Vi var några stycken som häromkvällen lyssnade på Bo Södersten. Inte fick jag då en känsla av att det råder kompakt enighet i alla frågor.

Jag tycker att innan man går vidare på det torgmötestal som Arne Gadd höll om den borgerliga oenigheten, bör han medverka till att under sommaren lägga fram ett socialistiskt regeringsalternativ. Därefter kan jag inbjuda Arne Gadd att diskutera den oenighet som eventuellt finns.

Hur är det då med centerns budgetalternativ? Det verkar som om Arne Gadd inte läst på ordentligt – det kan jag förstå; han har naturligtvis mycket att göra. Men om han läst det budgetalternativ vi lade fram i januari skulle han ha funnit förslag om en ganska betydande inkomstförstärkning genom en

uranskatt. Detta har tydligen gått finansutskottets ordförande förbi.

Jag vill konstatera att man av ordföranden i finansutskottet borde kunna förvänta sig en deklaration om den svenska ekonomin och om hur finansutskottets ordförande ser på den framöver, men på den punkten är tystnaden talande.

Anf. 9 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Arne Gadd började med att vara missnöjd över att jag är missnöjd. Om han hade lyssnat ordentligt skulle han hört att jag inledningsvis sade – för jag vet att debatten om missnöje alltid kommer upp – att det finns positiva skillnader mellan de borgerliga och socialdemokraterna. Men det ensidiga berömmandet av sig själv för den utveckling som varit är inte nog. Det finns också en annan bild, som jag redovisat.

Vad skall en ekonomisk-politisk debatt vara om man inte tar fram de saker som måste ändras och bli bättre? Om man bara står och berömmar sig, vart leder det?

Vem skulle tala för de mest utsatta, de lågavlönade och för den offentliga sektorns utveckling om inte vpk fanns i riksdagen? Vem skulle motsätta sig lönetaket, som de andra partierna är överens om? Det enda ni diskuterar är vilken nivå det skall ha.

Vem skulle tala om skatteskalor som har något gemensamt med arbetarrörelsens ursprungliga idéer om skatt efter bärkraft, om inte vpk?

Vem skulle drivit frågan om matmomsen till den plats den har i dag, om inte vpk under snart 20 år hade stridit i den frågan?

Det som Arne Gadd kallar missnöje behövs verkligen, och det är riktigt.

Till frågan huruvida politiken skett på kapitalets villkor: När man gör en värdering av den ekonomiska politiken måste man fundera över vad som har främjats, vad som har stärkts, vad som har underlättats och vad som har försvårats. Den privata makten har förstärkts, vinsterna har ökat utan att användas på det sätt jag menar är fördelningspolitiskt riktigt. Marknadsekonomin har förstärkts, och transnationaliseringen har ökat. En återblick på denna regeringsperiod visar att man kan säga att det har varit kapitalets väg. Att sedan de borgerliga vill gå ännu längre och piskar och driver på för att få kärran att gå snabbare mot den avgrund där den borgerliga ekonomiska politiken finns, innebär bara att vi på vår sida får försöka bromsa och ändra inriktningen på det socialdemokratiska ekipaget.

Arne Gadd försökte göra ett nummer av att vi skulle stödja den socialdemokratiska politiken. Men när alla andra förslag fallit och det bara finns kvar ett förslag från moderaterna och ett från socialdemokratin, då måste vårt parti ta ansvar för att ändå förhindra att förändringarna går så snabbt och sker så omfattande som moderaterna vill. Men det innebär inte att vi moraliskt eller idémässigt utgör stöd för socialdemokratin.

Anf. 10 ARNE GADD (s) replik:

Herr talman! Hans Petersson i Hallstahammar uttryckte sig på ett sätt som jag tycker att han skulle kunna dämpa ned litet. Han säger: Vad skulle den offentliga sektorn ha varit om inte vpk fört sin politik, och hur skulle de sämst anställda haft det?

Med all respekt för vpk:s insatser tror jag uppriktigt sagt att om det enbart vore vpk som utgjorde garantin för att de sämst ställda skulle få sina intressen tillgodosedda här i riksdagen, då skulle det vara illa ställt för dem.

Till Anne Wibble: Tomma ord? Nej, vi socialdemokrater hävdar att när vi uttalar oss om de allmänna riktlinjerna hänger det samman med vad vi uttalar om budgetregleringen. I och för sig är det enkelt när man är ett parti och ett enigt parti. Så har det inte varit med de tre borgerliga partierna under dessa år. De har skrivit sig samman i de s. k. allmänna riktlinjerna och sedan försökt kombinera dessa utsagor med det som folkpartiet, det som moderata samlingspartiet eller det som centern var för sig hävdade i sina förslag till budgetregleringar. Man förstår snart hur svårt ni haft att koppla ihop alla åsikterna. Hade ni kunnat göra det skulle ni aldrig ha behövt ha helt olika inställningar till budgetregleringen. Det var detta jag ville framhålla.

Gunnar Björk beklagar att jag inte läste centermotionerna, och det är klart att de förtjänar flitigare studium än vad jag står för. Men låt mig ta ett exempel: centerns enorma insats för att stärka finanspolitiken genom en uranskatt.

Jag har faktiskt för mig att centerpartiet över huvud taget inte vill att vi skall bryta och använda uran i Sverige. Noll gånger centerns procentsats i uranskatt är lika med noll. Någon särskild förstärkning av finanspolitiken innebär inte centerns motioner på detta område, om man skall ta centerns energipolitik på allvar, och det tycker jag vi skall göra än så länge.

Lars Tobisson valde att göra ett nummer av att finansutskottets socialdemokrater skulle ha bytt åsikt mellan den tidpunkt då vi sände vår remiss till skatteutskottet och den då vi avfattade vårt eget betänkande. I vår remiss underströk vi att det mycket väl kan bli nödvändigt att använda sig av en oljeskatt i stabiliseringspolitiskt syfte. Vi gjorde bedömningen att en sådan höjning tills vidare inte var nödvändig. Senare har det visat sig föreligga parlamentarisk möjlighet att genomföra denna åtgärden i fråga: ett borgerligt parti ställde sig bakom förslaget. Det är självklart att vi då tog vara på chansen.

Anf. 11 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Arne Gadd bestred att utskottets socialdemokrater har bytt åsikt.

Den 19 maj sade alltså socialdemokraterna i finansutskottet att en höjning av oljeskatten med 75 kr. var väl avvägd, och man avstyrkte förslaget om en höjning med 200 kr. Den 26 maj skrev socialdemokraterna i det betänkande som vi nu diskuterar att en höjning av oljeskatten med 200 kr. är en väl avvägd höjning. De frångick därmed regeringens förslag om en höjning med 75 kr. Är inte detta att byta åsikt?

Om inte Arne Gadd anser att detta handlande är ett åsiktbyte är han faktiskt inte särskilt väl skickad att diskutera åsiktsskillnaderna mellan de borgerliga partierna. De skillnaderna befinner sig på ett långt mera moderat plan.

Arne Gadd hade också i sitt anförande en utläggning om likviditetskonton. Han tycktes antyda att det är ett oskick av borgerliga partier, en minoritet i utskottet, att begära lagrådsremiss. En sådan begäran skall ju inte avslås av

majoriteten, sade han så flott, och därför hade socialdemokraterna gått med på ett sådant förfarande. Då fick de bekräftat att förslaget inte hade karaktär av retroaktiv beskattning.

Detta kanske inte var så ädelmodigt; det har nämligen många gånger tidigare hänt att socialdemokraterna har avslagit borgerliga krav på lagrådsremiss.

Denna gång var socialdemokraterna själva närmast angelägna om att få en lagrådsremiss till stånd. Vi moderater sade att ett sådant förfarande inte var en så stor fråga, eftersom vi ändå tänkte yrka avslag på förslaget om likviditetsindragningar. Emellertid hade det framkommit så många detaljer som visade att förslaget var illa genomtänkt att vi lifet försynt undrade om det inte vore klokt att be om lagrådets yttrande. Utskottets socialdemokrater anslöt sig då till vårt förslag.

När resultatet av lagrådets granskning kom till utskottet visade det sig att det fanns en hel rad invändningar mot förslaget; det förelåg behov av ändringar i texten för att förslaget över huvud taget skulle hänga ihop. Arne Gadd får stå här i talarstolen i dag, långt efter det att utskottet har justerat sitt betänkande, och ändra vad majoriteten tidigare har sagt. Nog var det befogat att få en lagteknisk granskning av ett så dumt förslag som detta är!

I mitt första anförande ställde jag en fråga till Arne Gadd. Jag undrade varför han gav Kjell-Olof Feldt bakläxa; finansministern hade ju i kompletteringspropositionen avvisat en uppgång i det offentliga sparandet, uppnådd genom ett högre skatteuttag. På annat sätt än som ett avståndstagande kan man ju inte tolka finansutskottets uttalande i betänkandet om att det inte är realistiskt att tänka sig en förbättring av hushållens finansiella sparande som skulle kunna klara industrins utbyggnad.

När finansutskottets socialdemokrater i detta sammanhang säger att ett ökat offentligt sparande är nödvändigt, då betyder det – om jag förstår saken rätt – att det är det allmänna som skall dra in skattemedel och satsa dem i form av investeringar i näringslivet – alltså en fortsatt vandring in i socialismen. Är det detta som Arne Gadd är ute efter? Det skiljer sig från vad Kjell-Olof Feldt i kompletteringspropositionen säger är aktuellt och möjligt att åstadkomma.

Anf. 12 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Ja, visst har vi olika åsikter i frågan om behovet av åtstramningar och hur de skall gå till, Arne Gadd. Bara folkpartiet har framlagt konkreta förslag i denna fråga. I det sammanhanget är Arne Gadd i skön förening med flera partier som han inte brukar förena sig med. Jag tycker att detta är beklagligt.

Fakta och verklighet har på något sätt en viss inneboende kraft. Resultatet av den bristande åtstramningen blir det som jag androg i mitt anförande, nämligen högräntepolitik; en politik som leder till hög ränta, som försvårar framtida tillväxt och minskar framstegskraften och som försvårar möjligheterna att få ned inflationstakten – allt detta som Arne Gadd rimligen borde veta är nödvändigt att åstadkomma.

Jag ställde en enda fråga till Arne Gadd: Hur kan han av just fördelningspolitiska skäl ogilla besparingar, som han säger? Utan besparingar får vi lägre

tillväxt och lägre inkomstökningar, men däremot högre prisökningar och högre arbetslöshet.

Jag bad honom i ganska vänligt tonfall försöka förklara varför det av fördelningspolitiska skäl skulle vara bra att få högre prisökningar och högre arbetslöshet. Jag förstår mycket väl att Arne Gadd inte vill försöka sig på en förklaring; det finns ju ingen! Sanningen är ju den att det förhåller sig tvärtom.

Jag tycker att man skall underlåta att anföra sådana motiv när det i själva verket förmodligen handlar om någonting helt annat.

Med det synsätt som Arne Gadd representerar tar man alltid till skattehöjningar då den ekonomiska politiken på ett eller annat sätt behöver korrigeras.

Herr talman! Avslutningsvis skall jag upprepa det som många har sagt tidigare: Hur går det då med de löften som Arne Gadd har avgivit – visserligen i ord som kanske inte har så stor betydelse men som står tryckta i finansutskottets betänkande? Löftena har också uttalats av finansministern och av statsministern, och de löfterna rör skattetrycket.

Många har frågat: När skall socialdemokraterna börja infria löftet om lägre skattetryck? Det har inte givits något svar. I kammaren i förra veckan i samband med debatten om basbeloppet frågade Daniel Tarschys likaså om skattelöftet. När skall löftet till skattebetalarna börja infrias? Socialdemokraternas talesman då, Doris Håvik, svarade inte, men hon gav en direkt hänvisning till dagens debatt. Arne Gadd måste rimligen avge ett svar på frågan! När skall statsministerns löfte till skattebetalarna börja infrias? Ett uteblivet svar måste jag tolka så, att socialdemokraterna struntar i statsministerns och andras löften.

Anf. 13 GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Herr talman! Av Arne Gadds inlägg framgick att han inte läst centerns ekonomiska motion, men det framstår också klart att han inte heller har läst vår energipolitiska motion.

Uranskatten var ju inte direkt tänkt som en skatt på brytning. Avsikten med skatten är ju att man vid användandet av uran i kärnkraftverk skall betala skatt för det uran som man använder.

Det finns faktiskt anledning att fundera litet över att socialdemokraterna går emot förslaget om uranskatt. Centerpartiet menar att vi skall avveckla kärnkraften med förnuft. Under hela 1990-talet kommer det därför med vårt förslag att finnas pengar hänförliga till uranskatten som tillför statskassan medel. Det vore också ett aktivt led i avvecklingen av kärnkraften.

Jag frågar mig: Om socialdemokraterna går emot förslaget om införande av uranskatt, står de då verkligen kvar vid det löfte som de har givit svenska folket att avveckla kärnkraften på det sätt som de har förbundit sig till? Tänker ni inte fullfölja er linje i folkomröstningen, eftersom ni nu darrar på manschetten t. ex. i fråga om uranskatten? Det krävs faktiskt att ni ger ordentligt besked på denna punkt och en förklaring.

Vi har tidigare diskuterat miljöpolitiken. På detta område intar socialdemokraterna snart sista platsen. Ni blir t. o. m. omsprungna av moderaterna, som ju aldrig direkt har framstått som några miljökampar. Men plötsligt har

de ändå börjat tänka till, medan socialdemokraterna i finansutskottet verkar totalt sakna förmåga till nytänkande.

Det krävs något slags besked av socialdemokraterna inför valet: Tänker ni fullfölja er avveckling på det sätt ni har lovat svenska folket? Om så är fallet, varför går ni då emot en uransknatt?

Anf. 14 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Debatten mellan Arne Gadd och mig utvecklar sig till att handla mer om vad man talar om än om innehållet i det som sägs.

När vpk framlägger förslag som gynnar de sämst ställda och den offentliga sektorn, är det progressiva förslag som ligger i linje med vad arbetarrörelsen under decennier har kämpat för. Jag anser det vara något beklagligt att man finner socialdemokraterna i en position där de möjligen kan tänka sig att försvara någon framgång som har vunnits tidigare, men visar mycket litet av progressivitet, framtidstro och utveckling.

När det gäller kritiken av fusionsekonomin, koncentrationen av makt och kapital och dess betydelse för regionalpolitik och transnationalisering kan man i en del frågor faktiskt hitta centern till vänster om socialdemokratin. Det är illavarslande, anser jag.

Ett annat exempel på vad som menas med en omfördelningspolitik är ju hur man inom de olika partierna ser på likviditetsindragningarna. Vi i vpk menar att den indragning som socialdemokraterna nu föreslår skall utformas som en skatt. Den skall användas för en progressiv utveckling inom vården, där man – som vi vet – brottas med stora problem. Inom detta område kan man efter överläggningar med Landstingsförbundet använda åtskilliga miljarder för att förbättra och utveckla vården på det sätt som är nödvändigt.

Barnomsorg och äldreomsorg behöver betydande resurser om t. ex. barndaghemmen skall kunna byggas ut i den omfattning som riksdagen har fattat beslut om.

Skola och utbildning kräver stora insatser för renovering av lokaler, för tillgång till böcker, för åstadkommande av mindre klasser – där finns det hur mycket som helst att satsa på.

Vidare behövs det stora satsningar på regionalpolitikens område.

Därför är det nu efter alla dessa år av indragningar från kommuner och landsting en riktig politik att man drar in på likviditeten och använder pengarna för dessa ändamål, men man skall inte betala tillbaka dem till storfinansen, som socialdemokratin har för avsikt.

Att det finns pengar som kan användas för dessa ändamål bevisas av den enorma tillväxt av sponsring som sker inom kulturen och inom idrottsrörelsen. Det visar också de försök till privatiseringar av samhälligt verksamhet som hela tiden försiggår.

Så snart det uppstår en brist, ett behov eller någon annan situation som går att profitera på, så är kapitalet blixtnabbt där och vill organisera verksamheten privat. Det vittnar om att det finns pengar och att de är tillgängliga för samhället och för samhälligt styrning. Socialdemokraterna borde gå in för åtgärder i denna riktning.

Anf. 15 ARNE GADD (s) replik:

Herr talman! Till Lars Tobisson vill jag säga att vi när det gäller lagrådsremissen fick värdefulla synpunkter från lagrådet. Vad jag sade om användandet av lagrådsremiss gäller frågan om man om och om igen skall ta upp frågor som gäller retroaktivitet. Det var vad jag avsåg med mitt inlägg.

Vidare har varken regeringen eller de socialdemokratiska ledamöterna i finansutskottet några som helst skilda uppfattningar om att det privata sparandet måste ökas. Vad utskottet skriver i betänkandet är att det är helt orealistiskt att tro att det offentliga sparandet – som nu ligger på en nivå omkring 20–30 miljarder – i ett huj skulle kunna ersättas med privat sparande. Någonting annat har inte utskottet skrivit.

Anne Wibble påstår att vi socialdemokrater skulle ha sagt att bl. a. prishöjningar skulle vara önskvärda ur fördelningspolitisk synpunkt. När vi säger att vi inte kan acceptera folkpartiets alla förslag i stabiliseringspolitiken, åsyftar vi indragningarna av resurser till sjukförsäkringen, arbetslöshetsförsäkringen och till bostadssubventioner. Förstår inte Anne Wibble att dessa indragningar har fördelningspolitiska aspekter, kan jag bara beklaga detta. Jag har försökt att förklara vad vi åsyftar, och detta står också mycket klart att läsa i utskottets skrivning.

Gunnar Björk är nu med på en avveckling av kärnkraften med förnuft. Det gläder mig att centerpartiet har kommit med på den linjen – på linje 2. Vad jag kommenterade, Gunnar Björk, var förslaget om uranskatt – det stora numret i en finanspolitisk satsning som centerpartiet skulle stå för. De som vill avveckla med förnuft inser att vi i framtiden inte kommer att ha något uran att beskatta och att centerpartiets förslag därför inte innebär någon finanspolitisk insats. Försök inte att dra in energipolitiken i denna debatt! Inte heller behövs det något högt röstläge. Så dåliga kan väl era energipolitiska och finanspolitiska argument ändå inte vara, Gunnar Björk!

Till Hans Petersson i Hallstahammar vill jag säga att jag tror att var och en som tar de sämst ställdas situation på allvar och som inser att vi behöver en stark offentlig sektor i det här landet för att kunna lösa de sämst ställda problem förstår att det krävs någonting mycket mer än vpk för att klara av det. Med all respekt för vpk:s insatser vill jag säga att de dock inte på något sätt varit avgörande för utvecklingen i det här sammanhanget. Men som stöd för en progressiv politik har vpk ibland varit riktigt bra.

Anf. 16 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Oppositionens talesmän har helt enligt ritualen förklarat att den tredje vägens ekonomiska politik har misslyckats. Men man gjorde det närmast pliktskyldigt och utan större geist, måste jag säga.

Om oppositionen låter litet avslagen i dag torde det bero på att den känner att det inte alldeles går att förneka verkligheten. Det är svårt att måla ut en ganska blomstrande ekonomi som om den bara bestod av tistlar och törnen. Fakta tyder nämligen på att Sveriges ekonomi befinner sig i ett bättre skick än den har gjort sedan mer än ett decennium. Jag vill inte trötta kammarens ledamöter med en alltför lång exercis i detta ämne. Men "siffror sparkar", sade en gång Gunnar Myrdal. Så jag skall låta dem sparka en stund.

Vi har nu möjlighet att jämföra den svenska ekonomins utveckling över

tolv år under två olika regeringar. Under sexårsperioden 1976–1982 styrdes vårt land av de borgerliga partierna, låt vara i olika kombinationer under fyra regeringar. Under de senaste sex åren, 1982–1988, har regeringen varit socialdemokratisk. Låt mig därför göra några enkla sifferjämförelser för att ställa utvecklingen i den svenska ekonomin under dessa två perioder mot varandra. En entydig bild tonar då fram.

- *Bytesbalansen* visar resultatet av alla Sveriges löpande affärer med utlandet. Får den ett underskott är det farligt i längden, eftersom det betyder att landet lever över sina tillgångar och måste täcka detta med utlandsupplåning.

Under perioden 1976–1982 försämrades bytesbalansens saldo med nästan 15 miljarder kronor. I år beräknas bytesbalansens saldo bli över 11 miljarder kronor bättre än det var 1982.

- *Industriproduktionen* är viktig. I hög grad är det dess utveckling som avgör vår levnadsstandard. Det är också framför allt med industrivaror Sverige konkurrerar på de internationella marknaderna.

Mellan 1976 och 1982 minskade industrins produktion med över 6 %. Mellan 1982 och 1988 beräknas den däremot öka med över 22 %.

- *Investeringarna* är vad vi sätter åt sidan för att modernisera landet, bygga bostäder och vägar m. m., allt för att kunna hålla uppe vår konkurrenskraft och få ett bättre liv i framtiden. Om investeringarna faller betyder det att vi förbereder oss dåligt inför framtida utmaningar och problem.

Under åren 1976–1982 föll industrins investeringar med hela 39 %. Mellan 1982 och 1988, däremot, ökade industrinvesteringarna med inte mindre än 70 %.

- *Arbete åt alla* är det viktigaste målet för den socialdemokratiska regeringens ekonomiska politik. En hög arbetslöshet skapar orättvisor, sociala klyftor och fattigdom. Dessutom är arbetslösheten ett enormt slöseri med resurser, då den innebär att arbetsföra människor inte får arbeta.

Mellan 1976 och 1982 ökade arbetslösheten i Sverige med 61 000 personer. Under åren 1982–1988 minskar arbetslösheten däremot med 41 000 personer.

- *Inflationen* är för hög – där har de borgerliga rätt. Men vad de glömmer att säga är att den har sjunkit rejält. Under perioden 1976–1982 var inflationen i genomsnitt 10,5 % per år. Under åren 1982–1988 har den i genomsnitt varit 6 % om året.

- De borgerliga klagar på att skatterna har höjts i landet, men de talar inte om det viktiga – nämligen vad som har hänt med människors *köpkraft efter skatt*. Det kan man förstå. De reala disponibla inkomsterna, dvs. det som blir kvar av lön och bidrag efter skatt och inflation, minskade under åren 1976–1982 för genomsnittssvensken med 1,5 %. Mellan 1982 och 1988 stiger de realt disponibla inkomsterna med över 10 %. Så när Lars Tobisson försöker förklara en sänkning av sparandet med att realinkomsterna har sjunkit i Sverige ljuger han, eller också är han grovt okunnig.

- Också *reallönen* – dvs. vad lönen är värd efter det att prisstegringarna tagit sitt – har utvecklats på ett sätt som man har anledning att begrunda.

Mellan 1976 och 1982 föll reallönen för den genomsnittliga löntagaren med 6,5 %. Mellan 1982 och 1988 stiger reallönen med över 4 % – någonting för Hans Petersson i Hallstahammar att notera.

- Slutligen: Stora budgetunderskott kan vara farliga, eftersom de ofta leder till högre inflation och högre räntor, när staten måste täcka underskottet genom att ge sig ut och låna. Hur ser då den statistiken ut?

Mellan 1976 och 1982 försämrades statens budgetsaldo med 77 miljarder kronor. I år beräknas budgetsaldot bli 83 miljarder kronor bättre än det var 1982.

Alltså: Investeringarna och lönerna föll kraftigt under den borgerliga tiden. Under den socialdemokratiska regeringstiden har investeringar och reallöner ökat. Arbetslösheten steg då, men sjunker nu. Statsfinanserna försämrades under den borgerliga tiden, men har förstärkts under den socialdemokratiska regeringstiden. Och inflationen har nästan halverats.

Detta är fakta. Jag menar att de talar för att de borgerliga regeringarna vanskötte landet. Den socialdemokratiska regeringen har på väsentliga punkter sanerat Sveriges ekonomi efter det borgerliga vanstyret, och på alla punkter står Sveriges ekonomi starkare i dag än den gjorde för sex år sedan.

Men, då säger de borgerliga partierna: Allt det där beror på tur. Ni socialdemokrater har haft turen att regera i en period då världskonjunkturen var bra. Vi, däremot, tvangs regera i ett läge med en dålig internationell ekonomi.

Där har de borgerliga delvis rätt. Världsekonomin *har* gått bättre efter 1982 än under deras tid. Men det räcker inte, herr talman, för att förklara skillnaden. Faktum är nämligen att den svenska ekonomin under åren 1976–1982 utvecklades *sämre* än omvärldens, medan den därefter utvecklats *bättre* än ekonomin i de flesta andra länder.

Ändå har vi problem i den svenska ekonomin i dag, och säg den epok som varit *problemfri*. Kompletteringspropositionen pekar ut problemen. Inflationen är fortfarande för hög, hushållssparandet för lågt och industrin behöver bygga ut sin kapacitet *mer*.

Frågan är då hur dessa problem skall kunna lösas. Regeringen har redovisat sin bedömning. Nu hävdar oppositionen att vi måste "ge besked" på en rad punkter. Det kravet är svårt att förstå. Vi *har* givit besked om vilken politik vi vill bedriva de närmaste åren, dels i budgetpropositionen, dels i kompletteringspropositionen och i en rad särpropositioner som har lagts fram under våren. Där har vi, på område efter område, detaljerat och genomarbetat, redovisat den ekonomiska politik som vi socialdemokrater vill föra.

Låt mig sammanfatta den i några punkter. Budgetpropositionen lades fram efter börsfallet förra hösten. De underliggande obalanserna i världsekonomin som var en del av förklaringen till börskraschen – framför allt underskottet i den amerikanska bytesbalansen – skapade stor osäkerhet om framtiden. Efter börsfallet kännetecknades prognoserna om det närmaste årets utveckling av ökad pessimism hos praktiskt taget alla bedömare både i Sverige och utomlands.

Mot den bakgrunden utformades finanspolitiken försiktigt. Den var stram,

men inte starkt åtstramande. Syftet var att hålla budgetunderskottet konstant vid en lägre lönestegringstakt och därmed också långsammare ökning av statens skatteintäkter.

I centrum för vår analys stod lönerna. Längre hoppades vi på att lönestegringstakten i år skulle kunna hållas nere vid 4 %. Men så blev det alltså inte. I april såg vi framför oss en löneökning i år på ungefär 6 %, och i dag ser den ut att bli ytterligare en halv procentenhet högre. Det är den ena stora skillnaden jämfört med läget i januari.

Den andra är att börsfallet inte tycks ge så stora negativa effekter som man först befarade. I stället visade sig den ekonomiska tillväxten i slutet av 1987 och början av 1988 bli betydligt starkare än väntat, både internationellt och i Sverige. Dessutom har vi gynnats på exportsidan av förbättrade terms of trade, vilket konkret bl. a. betyder att den svenska skogsindustrin får mer betalt för sin export.

Arbetsmarknaden fortsätter att förstärkas. Sysselsättningsökningen var över 50 000 personer bara under första kvartalet i år. Investeringarna fortsätter att stiga. Konsumtionsökningen är stark, men vi börjar nu se tecken på att den håller på att dämpas.

Tre problem träder i det här läget fram:

- Pris- och lönestegringen är fortfarande snabbare än vad som på sikt är hälsosamt för vår ekonomi och sysselsättning.
- Den privata konsumtionen har ökat kraftigt, och hushållssparandet är för svagt.
- Bristande kapacitet hämmar möjligheterna att öka produktionen i vår industri.

Regeringen har av detta dragit slutsatsen att tre slags åtgärder behöver sättas in:

1. Vi måste hålla tillbaka lånefinansierad konsumtion och öka sparandet, framför allt i hushållssektorn.
2. Vi måste påverka lönebildningen och dämpa den nominella lönestegringstakten.
3. Vi måste förbättra ekonomins funktionssätt, framför allt för att stimulera investeringar, som bygger ut vår produktionskapacitet.

Och, märk väl, detta skall ske utan att arbetslösheten ökar.

I kompletteringspropositionen och i särskilda tilläggspropositioner föreslår vi nu ganska omfattande ingrepp på just dessa punkter.

1. Mot konsumtionsökningen har vi föreslagit att tobaksskatten och oljeskatten höjs, att kontantinsatsen blir större vid avbetalningsköp, att möjligheter ges till extra insättning på allemanssparandet, att ett särskilt ungdoms- och sparande inrättas och att 10 miljarder kronor av storföretagens likviditet dras in till riksbanken. Vi anser också att den statliga grundskatten bör sänkas nästa år och därmed värdet av underskottsavdragen begränsas.

Riksbanken har följt upp regeringens åtgärder genom att höja diskontot, införa kassakrav på finansbolag och höja kassakraven på bankerna och

genom att vidta operationer på marknaden för att höja räntenivån.

2. De alltför stora nominella löneökningarna vill vi motverka genom att med hjälp av likviditetsindragningarna dämpa löneglidningen, genom att de sänkta inkomstskatterna skall göra reallöneökningar möjliga vid lägre nominella lönepåslag och genom att en löneutgiftsram för staten gäller även 1989 års avtalsrörelse.
3. För att förbättra ekonomins funktionssätt är det viktigt att långsiktigt förstärka konkurrenskraften genom bättre utbildning, ökad effektivitet i den offentliga sektorn och genom en rejäl skattereform, som stimulerar arbete och sparande samt motverkar spekulation på kredittagning. En sådan skattereform bör kunna genomföras under nästa mandatperiod, och den föregås av en omläggning av skatteskalorna redan 1989.

Detta är huvuddragen i vår politik. Vi tycker att den är klar och tydlig och att den fullföljer den tredje vägens strategi. Vi menar att den är väl anpassad till det ekonomiska läget och vår strävan efter full sysselsättning och en rättvis fördelning.

De borgerliga partierna vill även i detta val erövra regeringsmakten. Det är en högst legitim strävan för politiska partier i opposition. Men man vill inte acceptera de krav det ställer på den politik man saluför i valrörelsen.

De borgerliga partierna säger sig vara beredda att inom mindre än fyra månader bilda regering och därmed överta ansvaret för Sveriges ekonomi. Men vad skulle då denna regering göra för att t. ex. minska inflationen, hålla statsfinanserna i balans, driva på tillväxten, öka sparatet och reformera skattesystemet?

På dessa frågor får man antingen svar utan innehåll eller alltför många, sinsemellan motstridiga, svar från de tre partierna.

Som vanligt har de borgerliga samlat sig till en gemensam reservation i finansutskottet om det som kallas de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken. Där upprepas – också som vanligt – att regeringen inte har attackerat diverse s. k. tillväxthinder i ekonomin, dock utan att de nämner ett ord om att sådana centrala tillväxthinder som t. ex. budgetunderskottet, nedgången i investeringarna och industrins dåliga lönsamhet har eliminerats genom den förda politiken. Samtidigt redovisar de olika partierna helt skilda konkreta förslag till hur de vill tackla de tillväxthinder som de själva anger som viktiga. Därmed är det också sagt att denna allmänna reservation är innehållslös till meningslöshet.

Denna reservation följs sedan av ett antal reservationer, som också de gäller de allmänna riktlinjerna. Där avslöjas hyckleriet i talet om en gemensam ekonomisk politik. Först kommer en reservation av moderater och centerpartister, i vilken det yrkas på att de offentliga utgifternas ökningstakt skall dämpas, men det sägs inte ett ord om hur det skall gå till. Sedan kommer en reservation från folkpartiet, som faktiskt har konkreta förslag i ärendet. Men den reservationen var tydligen alltför handlingskraftig för bröderna i centern och moderata samlingspartiet, så den går de emot.

Men det är inte slut med det. För sedan har centern en egen reservation, som rör själva målen för den ekonomiska politiken. Centern har andra mål än moderaterna och folkpartisterna. Alltså måste koalitionsbröderna i

reservationer bekämpa varandra i stället för den som de utmålar som sin gemensamma fiende, dvs. socialdemokratin.

De borgerliga har faktiskt samlat sig till en gemensam reservation om lönepolitiken. Men den innehåller inte mycket mer än kravet på att regeringen skall redovisa sin syn på vilket det samhällsekonomiska utrymmet för löneökningarna är. Jag kan försäkra er att ni skall få det beskedet i sinom tid. Men om ni anser att det skall redovisas nu måste jag fråga: Varför gör ni det då inte själva? Jag vill fråga Lars Tobisson, Anne Wibble och Gunnar Björk: Vilket anser ni vara det samhällsekonomiska utrymmet för löneökningar nästa år? Har ni besked att lämna på den punkten, och har ni en gemensam uppfattning? Om ni har det, så redovisa det! Om ni inte kan redovisa det, är det då särskilt meningsfullt att kritisera regeringen för att den inte har redovisat någon uppfattning i dag?

Sedan fortsätter grälet. I fråga om skattepolitiken och budgetpolitiken finns det sex olika linjer från de borgerliga partierna. De har tre skatteförslag och tre förslag till budgetpolitik. Centern skriver att det största skatteproblemet är kommunalskatterna. Om detta har folkpartiet och moderaterna intet gott att säga. Moderaterna för sin del säger att stora marginalsattesänkningar står främst. Folkpartiet sopar undan både centerpartiet och moderaterna genom att skriva att "centerpartiets krav inte är tillräckligt omfattande och att moderata samlingspartiets krav mot bakgrund av finansieringskraven är alltför långtgående". Och då avvisar man både centerns och moderaternas politik.

På den här punkten är i och för sig meningsutbytet mellan de borgerliga representanterna i finansutskottet hovsamt jämfört med den debatt som nu förs mellan folkpartiet och moderaterna i pressen. Bengt Westerberg skrädde ju inte orden i vintras, när han sade att moderaternas skattepolitik var ett hot mot välfärden. På senare tid är det Anne Wibble som kommit i krakel med moderaterna när hon, helt berättigat, påpekat att debet och kredit inte går ihop i den moderata budgetpolitiken utan att den leder till växande budgetunderskott. I Svenska Dagbladet har kanslichefen i den moderata riksdagsgruppen hävdad att Anne Wibble genom att avslöja detta tar "skamgrepp". På tidningens ledarsida påstås samtidigt att folkpartiet "saknar strategi i den ekonomiska politiken" och att detta medför ett "borgerligt trauma".

Den medicinska definitionen på trauma är häftig psykisk påfrestning. Det är under detta tillstånd som de borgerliga ledamöterna debatterar här i dag. Men det är inte bara borgerligheten som skulle råka ut för en häftig psykisk påfrestning om denna politik skulle försöka förverkligas. Det skulle bli en sådan påfrestning även för medborgarna och för landets ekonomi.

Det visade sig sedan att de borgerliga också är oense om grunderna för Sveriges valutapolitik. Moderaterna vill föra in Sverige i EG:s monetära system, medan centern och folkpartiet säger nej därtill. Då är det litet underligt att de borgerliga i sina reservationer kräver klara besked och fasta spelregler i den ekonomiska politiken. Vad har ni att säga till näringslivet om den svenska valutapolitiken under en borgerlig regering? Skall Sverige vara med i EMS eller skall Sverige stå utanför? Detta kan bara besvaras med ja eller nej. Jag uppmanar er att ge besked i dag. Är svaret ja, dvs. att ni vill att

Sverige skall gå in i EMS, eller är svaret nej, dvs. ni vill att Sverige skall stå utanför EMS? Här har ni inga möjligheter att fortsätta med dunkla kompromisser.

Det är redan uppenbart att moderaterna och folkpartiet säger nej till likviditetsindragningarna, medan centern stödjer dem. Efter ett förflutet uttalande av Olof Johansson var centern tydligen tvungen att ställa sig bakom dem. Samma splittring mellan centern å ena sidan och de andra borgerliga partierna å den andra finns också när det gäller investeringsfonder.

Den mest gapande klyftan mellan de borgerliga finner man när man granskar de konkreta förslagen om statsbudgetens utgifter. Moderaterna vill hålla ökningstakten nere vid 1/2 % per år, något som de övriga borgerliga partierna inte går med på. Folkpartiet föreslår direkta nedskärningar av den sociala välfärden. Centerpartiet däremot springer i väg åt ett helt annat håll och redovisar en lång katalog av åtgärder som otvivelaktigt innebär ökade offentliga utgifter – pensionssystemet och familjepolitiken bör få ett "förstärkt grundskydd", friåret i sjukvården bör behållas, pensionärer med låg ATP bör få förbättrade villkor, i sjukvården skall personalens situation förbättras, mjölksubventionerna skall ökas, bostadsbidragen skall höjas, ett stimulansbidrag till bostadsbyggandet skall införas, studiebidragen skall höjas, skolan och forskningen skall få utökade resurser, skatteutjämnings-systemet skall förbättras, det skall ske en "kraftfull utbyggnad" av regionalpolitiken, det skall ske en "utveckling" av väg- och järnvägsnätet och en "rejäl satsning" på småföretagssamheten.

Gunnar Björk! Jag tror inte att ni har glömt någon. Ni har delat ut håvorna till alla. Och det skall då finansieras genom en sänkning av momsens på maten. Jag tycker att detta är en ekvilibristik i den ekonomiska politiken som centern lyckligtvis är ensam om.

Herr talman! Det finns en allvarlig sida av detta. Den senaste tiden har borgerlighetens talesmän använt många stora ord för att kräva moral och respekt för sanningen i politiken. Och det skall man göra. Men det är svårt att se deras uppträdande den här våren som något annat än en politisk svindel som saknar konkurrens från någon annan s. k. affär. Vad ni försöker göra är att lura svenska folket när det gäller de grundläggande trygghets- och frihetsfrågorna när ni påskiner att ni skulle kunna få ihop en fungerande ekonomisk politik av detta sammelsurium.

Sanningen är att det vore utomordentligt farligt för Sveriges ekonomi om höstens val skulle resultera i ett regeringskifte. Det är inte bara så att vi minns inkompetensen, splittringen och långbänkarna från den förra borgerliga regeringsperioden, utan det framstår bara alltför klart vad ett nytt experiment att koka soppa med dessa kockar skulle leda till. Det förefaller ofrånkomligt att statsfinanserna, styrkan i ekonomin, skuldsättningen och så småningom arbetslösheten och en fallande levnadsstandard skulle bli resultatet. Ni har stakat ut ett antal vägar som, när man försöker fösa ihop dem, leder oss ut i ett nytt ekonomiskt moras. Dessutom skulle den här politiken, trots allt vad ni hävdar om skattesänkningar, leda till försämrad privat ekonomi för ett stort antal medborgare. Jag utgår från att en borgerlig regering skulle domjöras av moderata samlingspartiet, eftersom det är det största partiet och det ideologiskt mest aggressiva borgerliga partiet. Nu

innebär moderaternas politik en mycket långtgående omfördelning, vilket de inte döljer, från låg- och medclinkomsttagare till människor med höga inkomster och förmögenheter. Moderaterna vill sänka inkomstskatterna kraftigt, men bara för de högst avlönade. De lägst avlönade får inga skattesänkningar alls, tvärtom. De får skattehöjningar. Skattesänkningarna skall finansieras genom nedskärningar i kommuner och landsting. Enbart den första etappen i moderaternas skattereform förutsätter att man drar in 7 miljarder kronor från kommunerna. Till det skall läggas de 4 miljarder i indragningar från kommunerna som skall finansiera det s. k. vårdnadsbidraget.

År 1985 begick moderaterna enligt sin egen mening det misstaget att tala om hur kommunerna skulle spara pengar. I år är de för feiga för att göra det. Men att sjuka, gamla och vårdbehövande kommer att drabbas är väl ofrånkomligt.

Man vill alltså skära ned kommunernas inkomster med netto 7 miljarder. Samtidigt säger man att kommunalskatterna icke får höjas. Staten skall lagstifta om kommunalt skattestopp. Kommunernas enda alternativ är då att minska verksamheten eller höja avgifterna. Väljer man vägen att höja avgifterna för att finansiera oförändrade utgifter, är det främst barnens och de gamlas välfärd som måste ransoneras. Annan kommunal verksamhet, t. ex. el, gas, vatten och avlopp, är nämligen i dag redan finansierad till 100 % med avgifter, och dessa får enligt lag inte höjas ytterligare. De enda avgifter som kommunerna skulle kunna höja är alltså de som tas ut för kommunala tjänster i form av barnomsorg och äldreomsorg.

Och det är inte små avgiftshöjningar som det är fråga om. För närvarande får kommunerna in 2 1/2 miljard från barnomsorgsavgiften. Med det borgerliga vårdnadsbidraget skulle avgiften höjas med ytterligare 4,3 miljarder. Det betyder en höjning från normalt ungefär 12 000 kr. om året till 25 000 kr. om året per daghemsplats. För många blir höjningen relativt sett naturligtvis ännu större.

Jag frågade i finansdebatten i mars Lars Tobisson hur de återstående 7 miljarderna skulle finansieras av kommunerna. Jag fick inget svar, men jag skulle kunna hjälpa Lars Tobisson på traven genom att ge några exempel som han kan välja mellan.

Om beloppet enbart skulle tas ut genom höjda barnomsorgsavgifter, skulle daghemstaxan normalt bli ungefär 45 000 kr. om året för ett barn. Skall det tas ut genom höjda avgifter i den kommunala hemtjänsten skulle avgiften behöva tiofaldigas. I Stockholm skulle hemhjälpstaxan behöva höjas från 340 kr. till 2 300 kr. per månad.

Skall kommunerna i stället lägga ned verksamhet, får de ta till rejält för att spara den summa som moderaterna vill dra in. Utöver det som krävs för att betala vårdnadsbidraget skulle kommunerna behöva avstå från att bygga 110 000 daghemsplatser, ta ifrån 270 000 pensionärer deras hemhjälp eller stänga samtliga ålderdomshem i Sverige.

Nu, Lars Tobisson, har det gått flera månader sedan ni lade fram era ekonomisk-politiska motioner. Kan ni nu kanske ge besked om vilket av dessa alternativ eller vilket annat alternativ som bör genomföras i kommunerna? Jag tror att både väljarna och ett antal kommunalpolitiker, inkl. de

moderata kommunalpolitikerna, vore intresserade av det svaret.

Inte minst är jag intresserad av att höra vad t. ex. Gunnar Björk tycker om det här och om den moderata fördelningspolitiken i stort. Centern vill ju gärna framställa sig som småfolkets försvarare, och det gjorde också Gunnar Björk här i dag med stor emfas. Men ni skall samtidigt bilda regering med moderaterna och folkpartiet. Därför måste jag fråga Gunnar Björk: Vad är det i moderaternas program som ni accepterar resp. inte accepterar?

Moderaterna säger att Sverige har råd med att sänka marginalskatterna mycket kraftigt för dem som har höga inkomster. Moderaterna säger vidare att Sverige har råd med att sänka förmögenhets- och aktiebeskattningen liksom med att sänka skatten på stora arv och gåvor. Sverige skulle dessutom ha råd med att slopa de begränsningar i underskottsavdragen som vi nu har i vårt skattesystem. Men samtidigt säger moderaterna: Sverige har inte råd med en rättvis sjukförsäkring, inte heller med den delpensionsnivå som vi har genomfört. Sverige skulle inte heller ha råd med dagens trygghet vid arbetslöshet, dvs. med de arbetslöshetsersättningar som i dag utbetalas, och inte heller med en rad andra utgiftsposter.

Jag vill fråga Gunnar Björk: Är det inte dags att centerpartiet börjar ställa några villkor gentemot moderaterna? Ni skäller på socialdemokraternas fördelningspolitik, och det må ni göra, men när skall ni ta moderaterna i nackskinnet och tala om för dem vilka villkor ni i rättvisans namn ställer för att gå in i samma regering som Lars Tobisson och Carl Bildt?

Ni har ju erfarenheter från tidigare regeringsperioder. År 1976 vågade Thorbjörn Fälldin ställa villkor. Han var visserligen inte så uthållig när det gällde att hålla fast vid dem. Det underlättar ändock läget. Jag tror inte att det skapar någon trovärdighet bland låginkomsttagarna och andra i detta land om Olof Johansson och Gunnar Björk, från någon grop där de har grävt ner sig till vänster i geografien, avskjuter något slags interkontinentala missiler som handlar om rättvisa, när ni aldrig vågar stiga upp och tala om vem som skall hantera denna vapenarsenal.

Fru talman! Jag tror att en ny borgerlig regering skulle vara farlig för Sverige. Den skulle genom en blandning av oförmåga och splittring bli en fara för landets ekonomi, för sysselsättningen och för den ekonomiska balansen. Genom moderaternas dominans och den reaktionära politik de faktiskt för, skulle den också bli ett allvarligt hot mot rättvisan och tryggheten i vårt land.

Sverige behöver förvisso en regering även efter det här valet. Det måste emellertid vara en regering som har kraft och förmåga att både göra ekonomin stark och fördelningen rättvis. I dag är socialdemokratin det enda politiska alternativ som kan klara de uppgifterna.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 17 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Det går inte att förneka att Feldt har "gadd". Om det är till någon hjälp för den ekonomiska politiken kan ju verkligen diskuteras.

Finansministern började med att förneka att den tredje vägens politik har

misslyckats. Den byggde på att löner och priser skulle hållas nere. År 1988 skulle lönerna få stiga högst 4 %. Vi vet nu att det blir katastrofalternativet på 7 %. Priserna skulle få stiga med drygt 3 %. Inflationstakten är nu över 6 %. Till skillnad från vad som var fallet under den borgerliga regeringstiden är detta långt över vad som gäller konkurrentländerna. Det är den relevanta jämförelsen.

Syftet var att ersätta underskottet i bytesbalansen med ett överskott. Vi går nu mot växande bytesunderskott på 10–15 miljarder kronor i år. Vad var det för ett citat finansministern använde? Siffrorna sparkar, det går bra att begrunda det.

Finansministern hävdar att vi moderater skulle vara ekonomiskt lättsinniga genom att vi inte skulle betala de skattesänkningar som vi föreslår. Vad han egentligen kritiserar oss för är att vi inte vill godta de skattehöjningar som regeringen föreslår. Regeringen vill inte erkänna hur farligt det är för svensk ekonomi att fortsätta att höja skattetrycket. Man vill inte erkänna att den egentliga orsaken till att vi nu åter får balansproblem är att vi har för höga skatter – inte för låga.

I januari lade vi fram vårt konkreta budgetalternativ, där både skattesänkningar och besparingar finns redovisade. Vi föreslog ett budgetsaldo som låg flera miljarder under regeringens. Det har vi också dessförinnan gjort under en lång följd av år. Hur kan finansministern hävda att detta skulle vara ett uttryck för ekonomiskt lättsinne?

Kjell-Olof Feldt måste bestämma sig nu. Antingen är vår politik lättsinnig eller också leder den till att välfärden i Sverige avskaffas, vilket han också sade. Han anklagar oss för att vilja ta ifrån 270 000 pensionärer deras hemhjälp. Han säger att vår politik skulle innebära att samtliga ålderdomshem måste stängas. Men vart leder regeringens egen politik? Finansdepartementet har räknat ut att de löneökningar som nu blir verklighet leder till att kommunerna kommer att förlora 12 miljarder år 1989, jämfört med om lönerna bara hade stigit med 4 %. Det är detta som skapar problem för kommunerna. Det är problem som är långt värre än dem som Kjell-Olof Feldt beskyller oss moderater för att eftersträva.

Med den moderata politiken hade detta kunnat undvikas. Lägre marginalskatter hade gjort det lättare att åstadkomma rimliga löneavtal, och det hade hållit tillbaka kostnaderna i kommunerna.

Det gäller att sopa rent framför egen dörr, Kjell-Olof Feldt, innan man ger sig ut i alltför vidlyftiga retoriska svängar.

Anf. 18 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Fru talman! Finansministern började med att göra den vanliga historiska betraktelsen, och jag vill göra det vanliga historiska tillägget. Jämförelsen mellan borgerlig och socialdemokratisk period haltar om man inte kommer ihåg att det under den borgerliga perioden var lågkonjunktur, medan det nu har varit oavbruten högkonjunktur, att det då blev en fördubblad oljenota, medan det nu har blivit en halverad oljenota, att det då var ett oförändrat skattetryck, medan skattetrycket nu har höjts med många procentenheter. Det lades under den borgerliga ledningen en ganska fast grund för de

framsteg som nu ändå har skett. För fullständighetens skull tycker jag att detta skall tilläggas.

Finansministern gjorde sedan, ungefär som Arne Gadd brukar göra – jag blev litet ledsen, eftersom jag hade väntat mig bättre –, ett stort nummer av att folkpartiet var alltför handlingskraftigt för moderater och centerpartister. Ja, det kan man tycka, men jag måste säga att den kritiken återfaller även på finansministerns eget parti: Vi har uppenbarligen varit alldeles för handlingskraftiga även för det socialdemokratiska partiet. Ni avvisar ju t. o. m. tanken på en finanspolitisk åtstramning genom begränsning av de offentliga utgifterna. Moderater och centerpartister har åtminstone förstått tanken och instämmer i den, även om de inte vill vara lika handlingskraftiga som vi. Men socialdemokraterna har alltså uppenbarligen inte ens förstått tanken.

Finansministern slutade med att varna för borgerlig inkompetens. Därmed menade han – naturligtvis indirekt – att han själv och hans parti var kompetenta att driva svensk ekonomi i rätt riktning framöver.

Man får gissa sig till vilket slags kompetens det skall handla om. För min del får jag fram några linjer av den gångna utvecklingen. Kompetens att höja skatterna – det har finansministern. Kompetens att föra fram förslag om kollektivisering av ägandet – det har han, eller i varje fall hans regering, uppenbarligen också. Kompetens att använda sig av pris- och valutareglering och liknande – det finns i alltför hög grad. Kompetens att bevara offentliga monopol och motarbeta enskilda alternativ inom social tjänsteproduktion – det finns också i alltför stor utsträckning.

Vi i folkpartiet betackar oss faktiskt, Kjell-Olof Feldt, för denna kompetens. Sverige skulle må mycket bra av att få en lång period utan sådan kompetens.

Anf. 19 GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Fru talman! Finansministerns tal präglas av en rätt stor portion självgodhet. I mycket påminner talet om Arne Gadds tal. Framför allt handlade det om ungefär samma tema.

Finansministern verkar uttrycka en misstro i fråga om de argument som t. ex. centern har använt beträffande regeringens förmåga att driva ekonomisk politik. Jag fick just i min hand ett pressmeddelande från statens industriverk, där man skriver:

”Inte ens på vår närmarknad i de nordiska grannländerna kan svensk exportindustri hålla ställningarna gentemot flera viktiga konkurrentländer. Verkstadsindustrin förlorar terräng i Norden ---”.

På punkt efter punkt visar detta att den beskrivning som Kjell-Olof Feldt gör innebär att han tar i litet för mycket.

Varför säger socialdemokraterna t. ex. ingenting om de långsiktiga strukturella problem som vi har framför oss på en rad industriområden? Det verkar som om det är något man håller på att sopa under mattan. Det kanske dyker upp om ett halvår.

Vi är bättre, säger Kjell-Olof Feldt, än de tidigare regeringarna var. Ja, hur är det med det? Sanningen är väl den att de regeringar som fanns 1976–1982 i allmänhet var bättre än regeringarna i omvärlden i fråga om sysselsättningen, medan det 1982–1988 under socialdemokratisk regering oftast har varit

sämre än i omvärlden. Det är skillnaden, som socialdemokraterna hela tiden förtiger. Med en icke-socialistisk regering var vi bättre än omvärlden, och i dag är man hela tiden sämre än omvärlden. Det går inte att sticka under stol med detta.

Hur är det med detta att inflationen har halverats? Under de senaste åren som vi hade en icke-socialistisk regering var inflationen 5 1/2 %, medan vi i dag har en inflation på över 6 %. Även på denna punkt tycker jag att Kjell-Olof Feldt har fel.

När Kjell-Olof Feldt kritiserar centerns förslag säger han att centern tydligen har kommit ihåg alla. Ja, det är finessen med centerns politik – den är heltäckande. Vi vill omfördela inom olika system. Kjell-Olof Feldt har fel när han anser att centerns sänkning av matskatten skall betala förslagen – det är inte alls så. Vi har finansierat bl. a. genom en uranskatt, som skulle dra in ett par miljarder. Den fördelning vi gör beträffande mervärdeskatten gör vi inom systemet.

Jag är mycket besviken på Kjell-Olof Feldts tal. Efter de uttalanden som han har gjort om mervärdeskatt hade vi förväntat oss att han skulle ge besked om att direktiv skall lämnas till utredningen om indirekta skatter, så att den kommittén får utreda frågan om en sänkning av matskatten. Jag vill upprepa min fråga: När kommer tilläggsdirektiv till utredningen om indirekta skatter? Ge också besked före valet om hur socialdemokraterna har tänkt finansiera en framtida skattereform. Det vore kanske hög tid att tala om det nu.

Anf. 20 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Fru talman! Då har vi alltså kommit till akt 2 i den här berömmelsens föreställning. Akt 3 kommer när statsministern skall tala.

Inledningsvis noterade finansministern att reallönerna har ökat den senaste tiden. Det sade han med speciell adress till mig, men då vill jag fästa finansministerns uppmärksamhet på att jag nämnde detta i mitt inledningsanförande – det var en väsentlig skillnad mellan åren 1975–1985 och åren därefter.

Siffror sparkar – det är ett slående talesätt. Det finns ganska mycket siffror som sparkar som man skulle kunna ta upp.

Omsättningen på börsen var t. ex. 1,9 miljarder 1979 och 125 miljarder 1987, efter en nedgång från när det var som högst i oktober 1986. De samlade förmögenheterna på börsen låg på 50 miljarder 1979 och är nu uppe i 550–560 miljarder, och sedan finns det åtskilligt med förmögenheter utanför börsen som har ökat i värde.

Vi har fått 31 nya miljardärer, varav 18 finns att hämta i en krets som har anknytning till bygg- och bostadssektorn. Samtidigt ökar hyreskostnaderna dramatiskt i vårt land.

Antalet familjer som äger mer än 100 miljoner var 26 stycken 1982 och 163 stycken år 1988.

Också detta är siffror som sparkar och som är värda att notera, och jag tycker att de måste lyftas fram när man värderar den tredje vägens politik.

Precis som Gunnar Björk efterlyser jag ett besked från finansministern om hur han ser på frågan om matmomsen. Det besked som kom ut i pressen för någon månad sedan var ju ganska kryptiskt och förvirrat. Nu är faktiskt

tillfället att säga något. Att inte säga någonting i den frågan nu skulle vara förfärligt – allmänheten har rätt att få information, och vi som sysslar med politik vill naturligtvis också ha information. Jag kan nämna att vpk har lagt fram ett förslag i den sittande utredningen om att frågan om matmomsen skall tas upp där.

Finansministern kritiserade moderaterna kraftigt, och jag tycker att det är en bra kritik – den behövs, och den är saklig. Han kritiserade inkomstskattepolitiken och sade att de lägst avlönade inte får några skattesänkningar med moderat politik. Men då måste jag tala om – det är tydligen min uppgift i dag att redovisa det som inte sägs – att de lägst avlönade inte heller med socialdemokratisk politik får några sänkningar av inkomstskatten. De som tjänar mindre än 80 000 kr. om året har sedan 1985 fått en skärpning av skatten med mellan 3 och 5 %. Det betyder 1 400 kr. i skärpt beskattning. Från detta får man dra ett ökat grundavdrag – som minskar intäkterna för kommunerna – och nettoeffekten är därmed 600–700 kr. Den socialdemokratiska skattepolitiken är alltså likadan.

Anf. 21 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Anne Wibble sade att de borgerliga regeringarna hade lagt en fast grund, som den socialdemokratiska regeringen kunde bygga på. Anne Wibble är lyckligtvis inte verksam i byggnadsbranschen. Det fanns nämligen en del avgrunds djupa hål i den konstruktion som vi fick överta. Men på sätt och vis har hon rätt i att vi stod på fast grund: Vi stod på botten. Nu har vi kommit upp till tytan, och vi tänker inte låta de borgerliga partierna dra ned oss igen.

I sitt inledningsanförande riktade Anne Wibble hårda angrepp på regeringens finanspolitik. Hon uppehöll sig vid att den leder till en högräntepolitik därför att finanspolitiken är för svag. Såvitt jag förstår är skillnaden mellan folkpartiets och regeringens finanspolitik att folkpartiet vill skärpa finanspolitiken med ytterligare 1,7 miljarder – 1 700 milj. kr. Det motsvarar 0,4 % – 4 % – av statsutgifterna. Jag vill därför fråga Anne Wibble:

Hur mycket kan räntan sänkas, om vi skulle dra in ytterligare 1 700 milj. kr., alltså 0,4 % av statsutgifterna? Vidare: Om Anne Wibble är kritisk mot att regeringen för en alltför svag finanspolitik, varför inte ta i litet mera och föra koalitionsbröderna här in på den rätta vägen? Deras finanspolitik är oerhört mycket svagare än regeringens. Det gäller kanske framför allt centerpartiets.

Lars Tobisson hävdade att det klaraste tecknet på att vår politik har misslyckats är att vi har underskott i bytesbalansen. Nu är underskottet ganska litet och bereder oss inga akuta bekymmer. Men vi har konstaterat att vi långvarigt inte kan fortsätta ens med underskott på den nuvarande nivån.

Men frågan är vad som blir följderna av det alternativ som moderaterna anvisar när det gäller den ekonomiska politiken. Lars Tobisson säger att stora skattesänkningar skall genomföras. Detta skall finansieras med indragningar inom den kommunala sektorn. Ålderdomshem och barndaghem svarar emellertid inte för mycket import, Lars Tobisson. Men det gör den privata konsumtionen. Er uppläggning innebär att ni tar resurser från den offentliga konsumtionen och för över till den privata. Den enda effekten av

Prot. 1987/88:137
9 juni 1988

*Den ekonomiska poli-
tiken m. m.*

detta måste bli ytterligare kraftig ökning av importen och försvagning av bytesbalansen.

Lyckligtvis tycks moderaterna ha övergett det man drev under rätt många år, när de tänkte föra en politik à la Reagan, dvs. att man trodde att stora skattesänkningar skulle finansiera sig själva. Men moderaternas inriktning leder verkligen inte till att Sveriges utrikesbalans förbättras, utan till att den kommer att försämrats.

I stället för att svara på mina frågor om kommunernas ekonomi säger Tobisson att de löneökningar som kommunerna har gått med på är mycket värre än moderaternas indragning. Låt vara att det kanske är litet skillnad på löneökningar som man har kommit överens om med sina anställda och att staten drar in statsbidrag. Men nu är dessa löneökningar ett faktum. De åberopas ofta av moderata talesmän. Betyder detta att moderaterna nu är av den uppfattningen att kommunerna inte har råd att både betala de höjda lönerna och sedan avvara 7 eller 11 miljarder kronor i statsbidrag? Om löneökningarna är för stora i kommunerna, ändrar ni då er uppfattning? Eller tänker ni vidhålla att det ovanpå dessa stora löneökningar skall göras nedskärningar i statsbidragen med 11 miljarder kronor?

Lars Tobisson anser att jag skall bestämma mig om moderaternas politik, om den antingen är lättsinnig eller om den leder till social nedrustning – inte militär. Jag kanske för säkerhets skull skall påpeka att den leder till militär upprustning, men till social nedrustning. Svaret är att den moderata politiken enligt min mening är både lättsinnig och orättfärdig. Lättsinnig därför att den försämrar statsfinanserna och utsätter oss för stora risker när det gäller utrikesbalansen. Orättfärdig därför att den finansierar enligt min mening överdrivet stora sänkningar av skatterna för de höglönade och förmögenhetsägarna med nedskärningar som definitivt måste drabba de svagare i samhället.

Anne Wibble upprepade Bengt Westerbergs frågor till mig. Hon frågade bl. a. när vi tänker sänka skattetrycket. Eftersom jag sägs ha lidit intellektuellt haveri, skall jag anlita en fristående tänkare för att svara på Anne Wibbles fråga, nämligen förra veckans nummer av Affärsvärlden. I en artikel i denna tidskrift anförs följande:

”De borgerliga anklagar nu socialdemokraterna för att ständigt höja skatterna. I själva verket var det de borgerliga regeringarna som under sina sex år kraftigt ökade de offentliga utgifternas andel av BNP. Den offentliga sektorn ökade då med omkring 15 procent av BNP, vilket i dag motsvarar 150 miljarder kronor.” – Det gjorde ni, säger Affärsvärlden. Man fortsätter:

”Under den efterföljande socialdemokratiska regeringstiden har utgiftsandelens i stället minskat med omkring fem procentenheter – dvs omkring 50 miljarder kronor i dagens penningvärde.

Man brukar skilja mellan utgiftstryck och skattetryck, men alla förstår sambandet. Det är först utgiftstrycket som bestämmer skattetrycket. Att de borgerliga regeringarna formellt höjde utgifterna men inte skatterna betyder ju inte att någon annan – t.ex. jultomten – har ryckt in och betalat kalaset.

I själva verket kan man alltså säga” – avslutar Affärsvärlden – ”att det var de borgerliga som kraftigt byggde ut den offentliga sektorn och därmed höjde

skattetrycket, medan socialdemokraterna efteråt har sänkt det.”

Låt mig i all blygsamhet säga att jag inte kunde ha sagt det bättre själv.

Vår linje är att först skall utgiftstrycket ned, sedan skall skattetrycket sänkas. Den politik som ni har virrat omkring med här i dag leder, såvitt jag förstår, till att detta inte kommer att kunna inträffa.

När ni angriper våra skattehöjningar – vilket ni naturligtvis får göra – måste man ändå i sanningens namn påpeka att ni själva använder en rad av de skattehöjningar som ni nu försöker slå politiskt mynt av att kritisera. Ni har använt er av dem i denna riksdag för att finansiera era förslag till ökade utgifter. Det senaste exemplet kan jag hämta från trafikutskottets betänkande 1987/88:20. Där skriver ni borgerliga och kommunister tillsammans: ”En stor del av de insatser som anges i den trafikpolitiska propositionen avser åtgärder på vägar i skogslänen. Dessa ökade satsningar möjliggörs genom höjningen av bensinskatten som riksdagen tidigare beslutat om ---.” Men ni gick ju alla tre emot höjningen av bensinskatten. Det var vpk som faktiskt ställde upp för den.

Ni gick emot höjningen av bensinskatten, sedan sitter ni några veckor efteråt och berömmar er av att ha pengar som ni kan satsa på skogsvägarna. Vad är det för moral i politiken? I rimlighetens namn skall ni väl säga nej till utgifter som ni inte har pengar till och som leder till skattehöjningar som ni sedan tänker använda i valrörelsen för att beskriva hur hemska vi är. Det handlar om den kompetens som Anne Wibble inte ville att vi skulle behöva uppleva igen. Var glad att den kompetensen finns, annars hade partivännerna i trafikutskottet inte haft några pengar att satsa på vägar i skogslänen. Då hade Gunnar Björk fått stå där med skägget i brevlådan och tala om för sina glesbygdsvänner att det inte blev någonting, eftersom centern sade nej till bensinskattehöjningen. Men det tiger ni om.

Jag skall svara på en fråga som Hans Petersson i Hallsthammar och Gunnar Björk har ställt och som är mycket lätt att besvara. De frågade om när mervärdeskattekommittén kommer att få tilläggsdirektiven om att utreda en differentierad moms. Svaret är att dessa direktiv kommer i dag. Regeringen har i dag fattat beslut om tilläggsdirektiv. Ni får väl läsa dem, så att ni får klart för er vad vi vill göra.

Gunnar Björk sade att industripolitiken var framåtsträvande under de borgerliga åren, mer framåtsträvande än vad den har varit sedan 1982. Han menar att många stora industriprojekt som då sattes i gång fortfarande ger jobb. Jag måste fråga: kan Gunnar Björk ge något exempel på sådana projekt som Åsling, eller vem det nu var, startade och som i dag ger jobb?

Slutligen vill jag konstatera att Gunnar Björk faktiskt har en chans att tala om för Lars Tobisson vad det är han inte accepterar i den moderata fördelningspolitiken.

Jag observerade att Gunnar Björk var litet förvånad över att Arne Gadd och jag hade samma tema i våra anföranden. Det är klart att det måste kännas ovant att möta partirepresentanter som följer *en* linje.

Lars Tobisson har här använt uttryck från insektsvärlden – gaddar, sting och sådant. När jag ser på den borgerliga politiken tänker jag på de där beskedliga djuren som har ull och springer omkring på en äng åt olika håll.

Anf. 22 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Jag upprepar: Ni socialdemokrater tar resurser från kommunerna genom en ekonomisk politik som driver fram större lönehöjningar än vad som krävs med vår politik. Det är ni som försämrar servicen för barnfamiljer och äldre.

Det finns en tumregel som har hållit i många år nu: När finansministern anger vissa siffror för löner och priser i finansplanen, så blir det dubbelt upp i verkligheten. Jag skall inte återge de siffror som jag tidigare använde mig av. Jag har förresten börjat undra – det där citatet från Myrdal skall väl inte vara "siffror sparkar" utan, om jag minns rätt, "fakta sparkar", en variant av den gamla beskrivningen av verkligheten som socialdemokraternas värsta fiende.

Det måste ju vara förargligt att alltid komma med för låga prognoser för löner och priser. Dessutom är det naturligtvis skadligt när politiken baseras på felaktiga förutsättningar. Då blir det krispaket, sådana där "Feldt-slag" mot konsumenter, småhusägare, företagare, som genom att de kommer så sent måste bestå av skattehöjningar som kan sättas in direkt, i stället för, vad vi förordar, utgiftsbegränsningar som kräver något längre tid för att genomföras. Och vad som verkligen är svårförklarligt är ju hur man kan *tala* om att inte höja skattetrycket och ändå fortsätta att steg för steg, slag för slag höja skatterna.

Kjell-Olof Feldt har frågat mig: Var skall moderaterna spara? Det har vi redovisat i våra motioner – det går bra att läsa dem. Jag har flera gånger frågat: Var skall ni socialdemokrater spara för att komma ned till ett skattetryck på drygt 50 %, dvs. ungefär 60 miljarder, siffror som verkligen är någonting att bita i? Då har Kjell-Olof Feldt någon gång, trängd på denna punkt, svarat att det skall vi ta av tillväxten. Men problemet är, som jag framhöll då och återkommer till nu, att det inte blir någon tillväxt så länge man fortsätter att höja skatterna. Om inte Sveriges ekonomi klarar mer än 2 % tillväxt utan att det blir överhettning, som föranleder rop på åtstramning och skattehöjningar, då behöver vi något av en utbudsekonomisk revolution.

Sverige utmärker sig inte internationellt genom en stor privat konsumtion – däremot genom en stor offentlig konsumtion, en hög andel offentliga utgifter i ekonomin. Den köpfest som konsumenterna nu sägs ägna sig åt är ingenting jämfört med det långvariga partaj för att inte säga den orgie som socialdemokrater i stat och kommun håller i gång. Det går inte i längden att låta politikerna och medborgarna prioritera var sitt slag av konsumtion. Följden blir ofrånkomligt högre inflationstakt. Vad som behövs är avreglering, som får olika marknader att fungera bättre och därmed sänker kostnaderna i Sverige.

Anf. 23 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Fru talman! Finansministern åberopade utgiftstryck. Det hade förstört så mycket tidigare, och nu hade socialdemokraterna varit så skickliga på att få ner detta. Låt mig då fortsätta på den tanken. Det ligger naturligtvis något i att om man har ett för högt utgiftstryck, så är det svårt att sänka skatterna. Den första slutsatsen man bör dra av en sådan tanke är naturligtvis att man inte ytterligare skall öka utgifterna. Allra minst skall man lägga på nya utgiftsökningar som man betalar med nya skattehöjningar. Detta är en klok

tanke som finns i finansutskottets betänkande och har funnits i många år. Icke desto mindre lägger finansministern och hans regering fram förslag som innebär att ökade utgifter, nya reformer, betalas med nya skattehöjningar. Jag tänker närmast på den s. k. valpskatten och den höjda ATP-avgiften.

Jag vill fråga: Om finansministern ändå menar att det ligger något i denna tanke och han också står fast vid det som sagts om skattetryckets utveckling framöver, är det då meningen att vi skall fortsätta på samma sätt som hittills, dvs. att vi skall minska på de utgifter som rör offentlig och kollektiv konsumtion, sjukvård, undervisning, försvar, rättsväsen, kommunikationer m. m.? Det är nämligen på de områdena som utgiftsminskningar har skett. De utgifterna har minskat med ungefär fyra procentenheter. Alternativet är att minska på ett eller annat bidrag. Så har nästan inte alls skett. Det väcker en kolossal känslomässig upprördhet när sådana förslag debatteras. Det förekommer titt och tätt, eftersom folkpartiet lägger fram sådana förslag. Jag anser för min del att det är långt viktigare för bevarad och ökad välfärd att man ger resurser till sjukvård, undervisning, rättsväsen och liknande än att varje i dag existerande bidrag förblir oförändrat. Om man inte gör den avvägningen, herr finansminister, så kommer man aldrig att kunna infria det löfte som statsministern har givit till skattebetalarna, nämligen om en återgång till det skattetryck som fanns vid socialdemokratiens återgång till regeringsmakten. Jag tycker att det borde stämma till eftertanke.

Finansministern pratade också om investeringar och sade en del intressanta saker. Tyvärr drog han inte den naturliga slutsatsen, nämligen att en stramare finanspolitik skulle vara bättre, eftersom man därmed kan undvika dagens högräntepolitik. I stället gav sig finansministern på ett litet enkelt knep.

Sanningen är ju den att kraven på det parti som innehar regeringsmakten är något större, allra helst som den regeringens finansminister gör anspråk på att vara den enda person som kan bedriva ekonomisk politik som är bra för Sverige. Då är de besked som man kräver från en sådan finansminister faktiskt ganska viktiga.

Låt mig till slut, fru talman, önska finansministern en glad sommar och en lång ledighet under hösten.

Anf. 24 GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Fru talman! Först vill jag säga att när det gäller skattehöjningarna är det generande att finansministern inte lämnar korrekta uppgifter. Bensinskattehöjningen nämndes – centern föreslog en oljeskattehöjning. I fråga om det som skrivits i trafikutskottets betänkande förekom ett sakfel – centern förespråkade att man skulle ta pengar från luftfartsverket. Det är kanske litet generande att finansministern på en rad sådana här punkter använde felaktiga argument.

När det sedan gäller de satsningar på industrin som gjordes under de borgerliga regeringarna skall jag gärna nämna satsningar som jag själv kom i kontakt med:

Energisnåla bussar, ett projekt som Volvo Flygmotor startade men som nu motarbetas av regeringen.

Värmepumpssatsningar.

Rymdindustrisidan, där regeringen nu intar en hållning som innebär att Sverige näst Irland har den lägsta andelen i europeiskt rymdsamarbete.

Saab 340, privat och civilt flygplan, kom till tack vare en progressiv satsning av en borgerlig regering med en industriminister som heter Åsling. Flera satsningar i svensk flygindustri.

Jag kan också nämna det som är Sveriges genom tiderna största industripolitiska projekt, JAS-systemet, om vilket socialdemokraterna av feighet inte vågade fatta beslut före valet. Detta är bara ett exempel på stora projekt som tillkom tack vare progressivt tänkande av en industriminister som, när man nu tittar i backspegeln, framstår som en mycket stor industriminister. De senare har ju tid att ha fler departement, och det visar vilken kraft de ägnar åt sitt ämbete.

Sedan använder Kjell-Olof Feldt mycket tid för att kritisera de borgerliga alternativen. Men hur är det med hans egna socialistiska alternativ? Vad har han för planer gemensamt med vpk? Ni bygger på varandras hjälp. Den svaga regering som vi har haft nu under en rad år lever helt och hållet på vpk:s nåd. Innan man kräver en redogörelse av de andra partierna skulle det vara ganska fint om man talade om vad man själv har för målsättningar gemensamt med det parti som man är helt beroende av.

Kjell-Olof Feldt är oroad och irriterad över att centern ligger till vänster om honom i en rad frågor när det gäller fördelningspolitik och miljöpolitik. Är det att undra på när man har en finansminister som går och talar om att han nästan var erbjuden att bli finansminister åt Reagan? Då är det väl inte konstigt om kloka partier i Sverige förefaller ligga till vänster. Det kan väl också finnas anledning att fundera över varför Kjell-Olof Feldt har kommit så långt till höger.

Slutligen vill jag säga att det här med direktiven om momsens var bra. Det visar att Kjell-Olof Feldt kan göra helt om på två månader. Det finns alltså anledning att fundera över den karskhet som finansministern visar nu i en rad frågor. Han kanske ändrar sig redan om en vecka när det gäller skatterna – vad vet man? När det gäller differentierad moms har han tack och lov ändrat sig. Det var jättebra. Trevlig sommar!

Anf. 25 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Fru talman! Apropå att göra helt om i momsfrågan kan jag upplysa Gunnar Björk om att centern har gjort helt om på tre år. Ni var ju med i den majoritet som avstyrkte vpk:s förslag i den utredning som jag satt i och som gick av stapeln 1984. Då var det väldigt hårda direktiv, som jag upplevde som mycket styrande för resultatet. Det kändes i den utredningen som om man visste att det skulle bli avslag vad man än sade. Centern var emot. Då ville ni inte ha differentierad moms eller sänkt matmoms.

Det här är naturligtvis ett genombrott för vpk och för den kamp som har drivits sedan slutet av 60-talet och som började i Småland med ett upprop mot matpriserna. Sedan kom Skärholmsfruarna i början på 70-talet. Så kom regeringen med livsmedelssubventioner, som har ökat och minskat under årens lopp och nu snart är borta.

Nu skall man studera frågan igen. Och man skulle naturligtvis inte studera den igen så snart efter den förra utredningen, om man inte trodde att man

skulle komma fram till något nytt. På det viset är det en mycket viktig milstolpe i kampen för sänkta matpriser, fru talman.

I en sådan här debatt är det svårt att hålla många bollar i gång. Man skulle vilja prata om så många olika saker och få svar på så många olika frågor. Men eftersom finansministern apropå Affärsvärlden sade att han inte kunde ha sagt det bättre själv, skall jag gå till en dagstidning. Det gäller en avdelning som heter "Pengar & jobb", där man talar om regeringens politik, som gynnar industriägarna. "Kakan har fördubblats de senaste tio åren" lyder en rubrik. Jag skulle inte kunna säga det bättre själv, när man skriver:

"Industriägarna har vunnit mest på regeringens ekonomiska politik.

På tio år har de mer än fördubblat sin andel av förädlingsvärdet. Samtidigt har löntagarnas del av kakan minskat i samma grad ---."

Enligt finansdepartementets prognos kommer industrins vinstandel att ligga kvar på denna nivå under 1988 och 1989.

Man säger vidare:

"Studieförbundet Näringsliv och Samhälle, SNS, konjunkturråd beskriver i en analys 1988 regeringens situation så här:

"Det har helt uppenbart varit svårt för regeringspartiet att kombinera ett traditionellt fördelningspolitiskt budskap med inriktningen på den faktiska ekonomiska politiken. I stället har regeringspolitiken blivit att parallellt med de stora stabiliseringspolitiska åtgärderna genomföra ett antal fördelningspolitiska symbolhandlingar ---." Som sådana nämner man löntagarfonder, valpskatt och förbättringar av vissa pensioner.

Nu vill jag säga att visst har det blivit en del förbättringar av fördelningen när det gäller pensioner, arbetslöshetsförsäkring och sjukförsäkring. Dessa förbättringar skall noteras och försvaras. Men var är den stora omfördelande politik som borde ha plats i det ekonomiska läge som vi nu har? Hur bra skall det gå för storfinansen innan regeringen lägger fram förslag om en riktig fördelningspolitik?

Anf. 26 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Lars Tobisson säger att man ägnar sig åt partajer och orgier ute i kommunerna. Det måste vara ganska intressant att höra för dem som står i värdköerna, för dem som väntar på plats på dagis och för dem som behöver komma in på ålderdomshem. Jag tror inte att de upplever att de är i färd med något mer orgiastiskt partaj i varje fall. Däremot tycker jag att det här språkbruket avslöjar moderaterna. Det är er syn på den sociala välfärden som kommer fram i sådana här fraser.

I de borgerliga partiernas försök att beskriva socialdemokratiens ekonomiska politik som ett misslyckande ingår ju också att den bara har bestått av tur. Dessutom har vi hanterat turen så oskickligt att det har gått sämre för Sverige under de här åren än det har gått för länder omkring oss. Det hävdar bl. a. Gunnar Björk.

Ser vi på Sveriges andel av världsmarknaden – ett uttryck för industrins konkurrenskraft och slagkraft – finner vi att Sverige mellan 1976 och 1982 förlorade ungefär 1 % av sina marknader. Mellan 1982 och 1988 har svenska företag vunnit över 3 % i marknadsandelar. Det tyder på att vår industri har blivit effektivare än andra länders industrier. Detta kan man ha olika

synpunkter på, men det går inte att hävda att det gått sämre för svensk industri. Vi har förbättrat vår relativa position under de här åren. Den försämrades mellan 1976 och 1982.

Under den borgerliga regeringsperioden steg industriproduktionen i Västeuropa med 4 %. I Sverige sjönk den med 6 %. Den svenska utvecklingen var alltså mycket svagare än genomsnittet i Europa. Mellan 1982 och 1987 ökade industriproduktionen i Europa med 12 %. Det var mycket bra. Men industriproduktionen i Sverige ökade med 20 %. Vi hade en bättre utveckling, Gunnar Björk, än vad man hade genomsnittligt i den västeuropeiska industrin.

Det finns någonting som heter "eländesindex" och som man jobbar med i journalistik. Jag har t. o. m. träffat på professorer i ekonomi som använder det. Man lägger ihop arbetslöshet, inflation, bytesbalansunderskott och underskott i de offentliga finanserna. Då får man ett index, som kan ses som ett slags mått på hur pass problemfria eller problemfyllda länderna är i förhållande till varandra.

Med detta sätt att mäta låg Sverige bäst till av alla västländer år 1976, när vi hade regeringsskifte. År 1982, när ni lämnade regeringsmakten, hade Sverige halkat ned från första till åttonde plats. Eländet hade växt. I fjol hade vi segat oss upp på andra plats. Det vara bara Japan som hade mindre elände än Sverige. Det var alltså en kraftig försämring mellan 1976 och 1982 och en nästan lika kraftig förbättring därefter.

Nu kan man säga att det här inte är så alldeles seriöst; man lägger ihop många olika saker. Men det är nästan bara ni borgerliga politiker som fortsätter att hävda att det har gått sämre för Sverige än för omvärlden. Utomlands har man den precis motsatta uppfattningen – att Sverige är ett land av relativ lycka i en värld fylld av ganska mycket elände. Och de flesta oberoende bedömare i vårt land har samma uppfattning.

Detta har också en viss bäring på den fråga som delvis har spelat huvudrollen i dag. De borgerliga partierna motsätter sig skattehöjningar och vill ha skattesänkningar. Frågan är: Varför kan ni i dag över huvud taget använda ordet skattesänkning? Vad ni än försöker komma undan när det gäller ansvaret för den politik som fördes under de borgerliga regeringsåren, så kan ni aldrig komma undan er budgetpolitik. Precis som ni gör nu gjorde ni 1976. Då kom ni med stora löften om skattesänkningar. Samtidigt hade ni ingen kontroll över utgifterna, vilket betydde att Sverige måste börja låna utomlands i stor skala. Budgetunderskottet exploderade.

Det här slutar med den moderna svenska historiens största skattehöjning vid den urtima riksdag som ni beslutade om 1980. Det blev resultatet av alltihop: den största skattehöjning som någonsin har genomförts i Sverige vid ett enda tillfälle drev den borgerliga majoriteten igenom vid urtima riksdagen 1980.

Det är först nu, när vi har sanerat statsfinanserna, som ni på nytt kan börja tala om att skatterna skall sänkas. Låt oss fortsätta ett tag till, så skall också det bli möjligt!

Gunnar Björk, jag måste säga att som exempel på framgångsrik industripolitik vill jag inte sätta JAS-projektet i första rummet. Det finansieras helt med skattebetalarnas medel och är helt styrt och dirigerat av försvarets

behov. Dessutom vet nog Gunnar Björk lika väl som jag att som industriell framgång och lönsam utveckling är det här projektet i dag en relativt diskutabel affär.

Gunnar Björk vill också berömma sig av att centerpartiet i dag tjänstgör som borgerlighetens vänstergerilla. Låt mig då bara påminna om att högern – i alla länder – vill ha en reguljär armé, som marscherar i takt och enligt de traditionella värdena, med svenska flaggan främst. Vänstergerillan brukar de utplåna när de väl får makten – tänk på det, Gunnar Björk!

Vi har diskuterat ekonomisk politik och den borgerliga splittringen i den frågan. Men det blir inte mindre allvarligt av att även på andra områden, framför allt där Gunnar Björk har hoverat här i talarstolen, är läget precis lika allvarligt.

Riksdagen har i veckan beslutat om miljöpolitiken inför 90-talet. Det var en förfärlig oreda på borgerligt håll. Det fanns 159 reservationer till utskottets betänkande – bara 6 av dem var gemensamma borgerliga.

Riksdagen har också beslutat om energipolitiken inför 90-talet. Där fanns det 196 reservationer – 196 olika meningar. Inte en enda punkt hade de borgerliga kunnat enas om!

Detta gör att ni på för landets framtid oerhört grundläggande områden saknar någon politik.

Jag vill säga en sak till Hans Petersson: Jag tycker vpk har ett allvarligt ideologiskt problem. Ni vill bekämpa kapitalismen genom att beskatta näringslivet till döds. Jag kan inte se att detta är en renhårig politik ens mot era egna medlemmar och väljare. Om ni vill avskaffa kapitalismen, måste ni göra det på det sätt som kommunisterna brukar göra, nämligen ta över och inte slå ihjäl näringslivet, för annars har ni ingenting kvar att finansiera era storståtliga reformlöften med. Hur ni skall ta er ur denna knipa och undvika att bli ett rent missnöjesparti är ert problem, men fundera allvarligt på det!

Anne Wibble sade att jag berömmar mig för att vara den enda person som kan driva ekonomisk politik i det här landet. Jag tror jag kan säga att förutsättningen för den ekonomiska politik som har kunnat bedrivas är att det har varit ett enigt parti och en samlad kraft bakom den politik som har bedrivits. Hade det bara varit jag som hade stått för den politiken och hade jag ensam försökt åstadkomma detta, så hade resultatet blivit noll. Förutsättningen är att svensk arbetarrörelse och många andra människor har ställt upp för den här politiken, känt förtroende för den och arbetat för de mål jag har ställt upp.

Fru talman! Jag har blivit tillönskad en glad sommar – det var mycket vänligt. Jag vill avsluta med att läsa upp den första strofen ur en av de vackraste sommarpsalmer som finns i den gamla psalmboken, nr 476, som lyder som följer:

En vänlig grönskas rika dräkt
har smyckat dal och ängar.
Nu smeker vindens ljumma fläkt
de fagra örtesångar,
och solens ljus och vindens sus
och vågens sorl bland viden
förkunna sommartiden.

Efter denna sommartid, fru talman, skall vi möta väljarna. Vi socialdemokrater gör det med stor tillförsikt och stor optimism, och i den andan hoppas jag att också borgerlighetens talesmän kan avnjuta vindens sus i viden.

Förste vice talmannen anmälde att Hans Petersson i Hallstahammar, Anne Wibble och Gunnar Björk anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 27 CARL BILDT (m):

Fru talman! Att efterträda finansministern i talarstolen har sina rent praktiska problem. Vi moderater är för variation och valfrihet, och det gäller även längden på landets politiker.

Ämnet på föredragningslistan i dag är den ekonomiska politiken. Det är den som har stått i centrum för debatten under de senaste nästan fyra timmarna. Ändå är det väl för de flesta av oss i dag andra frågor som tränger sig på. Det handlar om rättsordningen, om affärerna, om dubbelmoralen. Det handlar om den fråga många ställer sig: Vart är vårt Sverige egentligen på väg?

Den senaste veckan har varit en dramatisk vecka. Det ena avslöjandet har lagts ovanpå det andra, det ena erkännandet har kommit efter det andra. I förrgår fick den tredje justitieministern sedan 1982 lämna in sin avskedsansökan.

När vidden av skandalen först blev klar för mig i fredags eftermiddag, sade jag att jag personligen upplevde det som höll på att ske som plågsamt. Jag har sedan noterat att Ingvar Carlsson har försökt att ironisera över detta.

Det vi såg var att vår rättsväsende skakas av en djup kris. Vi såg en justitieminister och andra höga befattningshavare som undvek att redovisa sanningen. Vi såg lagar och bestämmelser sättas åt sidan. Vi såg hur regeringsmakten sanktionerade och stödde en piratpolisverksamhet, som utvecklades till ren brottslighet.

Detta var plågsamt för mig. Jag tror det var plågsamt för var och en som tar Sverige som en rättsstat på allvar. Men det kom att förvåna mig alltmer och mer för varje dag som gick att det tydligen inte var plågsamt alls för statsminister Ingvar Carlsson. Såväl före som efter justitieministerns avgång har han närmast bagatelliserat det inträffade. På statsministern har det låtit som om justitieministern gjort föga mer än att på sin höjd gå mot röd gubbe när hon hade bråttom. Och detta, har han menat, är inte så förfärligt mycket att föra oväsen om.

Genom detta vidgas förtroendekrisen till en förtroendekris också för statsministern och för hans respekt för Sverige som ett rättssamhälle och en rättsstat.

Det som hänt är den allvarligaste skandal som skakat vårt rättsväsende under årtionden. En justitieminister har – vid sidan av lag och ordning – drivit fram och sanktionerat en privatfinansierad polisverksamhet som urartat till det som nu är föremål för polisens och åklagarnas utredning.

Statsministerns oförmåga att inse vidden av det som hänt gör det

nödvändigt – nödvändigt för värnet av vårt rättssamhälle – att ge rättsfrågorna en central plats i dagens debatt.

Grunden för den grundlag som är garanten för vår fria demokrati är regeringsformens första kapitelns första paragraf. I den slås fast: "Den offentliga makten utövas under lagarna."

Lagen gäller oss alla. Den gäller för varje enskild individ och för varje enskilt företag i vårt land. Den gäller för riksdagen, och den gäller för regeringen – och den gäller för var och en av regeringens ledamöter.

Lagen gäller alla. Ingen står över lagen.

Från socialdemokratisk sida har man under de senaste dagarna talat om att mordet på Olof Palme gör det nödvändigt att använda s. k. okonventionella metoder.

Alla vet förvisso att man inte jagar mördare eller terrorister med lapplisor. Alla vet att vi i Sverige därför har ett polisväsende och ett rättsväsende som i vissa situationer har möjlighet att ta till t. o. m. sådana för vårt fria samhälle i grunden främmande metoder som avlyssning av enskilda människors telefoner. Alla vet att en del av vårt polisväsende därför arbetar under stor sekretess. Man har t. o. m. möjlighet att föra register över enskilda människor.

För mig är det oerhört väsentligt att allt detta sker inom de mycket strikta gränser som landets lag fastställer. När jag nu hör ropen i debatten på s. k. okonventionella metoder, tycker jag mig också höra rop på metoder som ligger bortom de gränser som landets lag faktiskt sätter.

Ändamålet helgar medlen – detta sägs dock sällan rakt ut. Men visst är det denna tanke som ligger i botten när det gäller åtskilligt av det som har sagts till försvar av den omdömeslöshet och de direkta överträdelser som Anna-Greta Leijon som justitieminister gjorde sig skyldig till! I ett rättssamhälle får ändamålet aldrig helga medlen.

I slutet av april redovisade den s. k. Edenmankommissionen resultatet av sin och juristkommissionens granskning av omständigheterna kring mordet på statsminister Olof Palme och det arbete i spaningarna efter mördaren, eller mördarna, som sedan dess har bedrivits.

Kommissionen var enig. Den slog med stor kraft fast att lagar, förordningar och bestämmelser måste följas. För det första är det en förutsättning för att man skall kunna nå framgång i arbetet med att hitta mördaren, eller mördarna. För det andra är det också en förutsättning för att rättssamhället skall kunna bevaras. Kommissionen skrev bl. a. så här:

"Även i andra uppmärksammade brottsutredningar kan befattningshavare inom rättsväsendet känna sig utsatta för starkt tryck från bl. a. allmänheten och massmedia att lösa fallet. Det är då viktigt att de har kurage att rätt tillämpa de regler som uppställts till skydd för den enskilde även om detta skulle vara till nackdel för utredningen om brottet."

Detta sades i april – och undertecknades även av Ivar Nordberg, socialdemokraternas gruppleddare, som nu finns här i kammaren – och det borde gälla för socialdemokraterna också nu i juni.

Den som tillåter att ändamålet helgar medlen, som ropar efter okonventionella metoder och som uttrycker sig på ett sådant sätt att man skulle kunna tro att vissa brott faktiskt inte borde bekämpas, äventyrar de facto grunderna

för rättsordningen och därmed faktiskt också grunderna för vår demokrati.

I dag är det kanske någon invandrargrupp som med s. k. okonventionella metoder skall avlyssnas enligt principen om att ändamålet helgar medlen. I morgon är det kanske en annan grupp som med s. k. okonventionella metoder skall utsättas för någonting annat. En vacker dag gäller det kanske oss alla, om den här sortens resonemang tillåts. Vi har sett exempel på det förr ute i världen. Ett samhälle som tolererar att vissa står över lagens begränsningar riskerar snabbt att bli ett samhälle där alla förlorar lagens skydd.

Det är nödvändigt att vi diskuterar om rättsväsendets resurser är tillräckliga och om polis, åklagare och domare verkligen har de resurser som krävs för att de skall kunna klara sina svåra uppgifter. Vi moderater har som bekant år efter år sagt i denna kammare att man inte har tillräckliga resurser för att klara av det som man skall klara av. Vi har sagt att socialdemokraternas politik har lett till den poliskris som i många delar av vårt land håller på att bli en rättskris och en direkt trygghetskris för de människor som drabbas av de allt fler brotten. Men när de som i denna kammare motsätter sig tillräckliga resurser till polisen tycker att det är O.K. med privatfinansierade piratoperationer i, eller t. o. m. bortom, lagens utmarker, handlar det om en upplösning icke bara av rättsmedvetandet utan faktiskt också av den politiska moralen. Grundlagsexperten Erik Holmberg – om jag inte missminner mig var han huvudsekreterare i grundlagberedningen – sade i TV här om kvällen att han tyckte sig se en allmän upplösning av rättsmedvetandet inom ledande kretsar. Det finns all anledning att ta de orden på stort allvar.

Vi i Sveriges riksdag måste också vara beredda att diskutera om rättsväsendets befogenheter är tillräckliga för att klara terrorism, mord eller andra allvarliga brott. Även om jag i denna kammare genom åren har hört långt fler röster från sådana som velat begränsa möjligheterna till telefonavlyssning än från sådana som har velat ge ökade möjligheter till hemlig avlyssning av individer, är det gränserna för denna typ av verksamhet som skall fastställas i lag här i Sveriges riksdag och inte på något annat ställe.

Att gå vid sidan av domstol, av polisen och av lagen och att åstadkomma egna, mer eller mindre omfattande organisationer för dold avlyssning av svenska medborgare eller andra människor i vårt land är att direkt utmana Sverige som rättssamhälle.

I går lyssrade jag på LO-chefen Stig Malm i radion. Han lät meddela att han anade en konspiration från polisen. Han sade att det nog var ett tips från det hållet som ledde till att tullen i Helsingborg kom på rätt spår den ödesmättade natten för en vecka sedan.

Jag har inte den blekaste aning om hur det faktiskt är med den saken. Men ett vet jag mycket säkert: Det är polisens uppgift att uppdaga och att förhindra brott. Ett allvarligt brott – olaglig avlyssning – förbereddes genom ett annat allvarligt brott, nämligen smuggling.

Den som attackerar dem som ingriper mot brott får finna sig i att bli misstänkt för att vilja tolerera just brottslighet. När LO-chefen kunde uttrycka sig på det sätt som han gjorde i radion i går befinner sig tilltron till rättssamhället i kris. Även LO-chefen är en av de tre i den socialdemokratis-
ka valledningen.

Nu har Anna-Greta Leijon avgått som justitieminister. När hon tillträdde sade hon att hennes brist på juridisk kunskap inte var något problem, eftersom hon hade så många bra medarbetare i sitt departement att lyssna till. Men i en alldeles avgörande del av handläggningen av den kanske allra viktigaste frågan på hennes bord – frågan om jakten på Olof Palmes mördare – lyssnade hon mera på äventyrare i socialdemokratins och lagens utmarker än t. o. m. på sin egen statssekreterare. Därmed var den plägsamma vägen mot katastrofen utstakad.

Anna-Greta Leijon har nu efterträtts som den främsta politiska företrädaren för det svenska rättsväsendet av Thage G. Peterson. Han har, såvitt jag förstår, tillsatts enligt principen man tager vad man haver. Men detta är inte acceptabelt. En regering med anspråk på att kunna leda landet kan inte hantera rättsfrågorna som vore de en vänsterhandsuppgift eller låta dem ligga i träda ens en vecka och ännu mindre en månad eller en sommar.

Sverige behöver en justitieminister med kunnighet, kraft och kompetens. Det hade Sverige under de borgerliga åren, men det har Sverige saknat under de senaste åren.

Den valdebatt vi nu går in i skall ge medborgarna besked om vad vi vill göra för att göra Sverige bättre i framtiden. Valet handlar om framtiden, och vi skall ge besked om framtidens frågor. Men till dessa hör utan tvivel värdet av rättsstaten och rättssamhället – det står allt klarare efter dessa dagar.

För oss handlar det om tre grundläggande principer.

För det första: Den offentliga makten utövas under lagarna. Det gäller självfallet alla oss i denna kammare. Det gäller självfallet landets regering. Det gäller varje befattningshavare inom t. ex. polismyndigheten.

För det andra: Ingen står över lagens begränsningar. Vi får aldrig ge utrymme för något slags Rambo-filosofi, där ändamålet helgar medlen eller där s. k. okonventionella metoder glorifieras.

För det tredje: Ingen står bortom lagens skydd. Om det är en kronobergare eller en kurd gör i det här sammanhanget ingen som helst skillnad. Förlorar den ene sitt skydd, förlorar den andre i det långa loppet också sitt.

Uttalanden och resonemang från socialdemokratins sida under de senaste dagarna har skapat ett intryck som gör att jag tycker att det vore befriande och skulle rensa luften inför den valdebatt som skall följa, om statsministern i dagens debatt klart och entydigt kunde ansluta sig till dessa principer och ta avstånd från det utomordentligt dunkla resonemang om något slags Rambo-filosofi i rättsstaten som har cirkulerat i debatten under de senaste dagarna.

Fru talman! Höstens val blir en förtroendeomröstning, inte bara vad gäller medborgarnas förtroende för politiker, utan också vad gäller den politik som skall föras; om det skall vara en politik med förtroende för medborgarna eller inte.

Vi har lagt fram vår politik för väljarnas granskning.

Moderata samlingspartiet, folkpartiet och centern har på flera områden litet skilda förslag – vi förblir tre olika partier. Men samtidigt har vi under detta riksdagsår, både i konkreta förslag och i handläggning av politiska kriser, visat vår förmåga till ett samfällt agerande och att lägga fram klara och konkreta förslag för att göra det bättre för Sverige och för oss svenskar på olika områden.

Prot. 1987/88:137
9 juni 1988

*Den ekonomiska poli-
tiken m. m.*

Det finns en stark vilja till samarbete, en ömsesidig respekt och en grundläggande värderingsgemenskap när det gäller vad vi vill göra av Sverige. Vi ber om väljarnas förtroende för en politik där man känner förtroende för väljarna.

Det handlar om att skapa klara spelregler. Man skall veta vad som gäller, men man skall också veta att det finns ett så stort utrymme för eget beslutsfattande som det över huvud taget är möjligt.

Man skall ha rätten att spara för tryggheten på äldre dagar, utan att drabbas av plötsliga engångsskatter.

Man skall ha rätten att kunna gå i pension eller att fortsätta arbeta om man vill det.

Man skall ha rätten att själv kunna välja sin vård och att kunna välja mellan att bo hemma, på servicehus eller t. o. m. på ålderdomshem.

Det handlar om rätten att kunna välja efter eget huvud, utan vare sig förbud eller pekpinnar, i alla de viktiga vardagsbeslut som betyder så mycket för vår individuella och personliga välfärd.

Det handlar om att kunna välja sina radio- och TV-program utan ett monopol, att kunna välja sina barns skola, utan att behöva betala två gånger, att kunna välja sin läkare, sin tandläkare eller sin sjukgymnast.

Detta är kort sagt en politik där vi känner förtroende för människor som vill välja själva, och vi vill också ge dem denna möjlighet.

Vi vill också vända på en utveckling som har inneburit att alltmer av makt och ägande koncentreras.

I morgon skall denna riksdag ta ställning till förslaget om inrättande av en femte AP-fond. Det är ett förslag som är ett utslag av exakt samma socialistiska ambitioner som ledde till den uppbyggnad av löntagarfonds-systemet som fortfarande pågår. Med nya medel skall det statliga ägandet av små och medelstora företag i detta land utökas. Det är ett hot mot sysselsättning, mot tillväxt och mot företagande. Vi måste se till att det beslutet inte fattas. I den mån det fattas blir vi garanterna för att det ändras.

Socialdemokraterna har i den frågan visat att de står fast vid de socialistiska tankar om fondsamhället som har dominerat under de senaste åren.

Respekt och förtroende är ledorden när det gäller de två viktiga frihetsfrågor som vi kommer att ta ställning till i höst, i diskussioner om familjepolitiken och om skattepolitiken.

Familjepolitiken, som kan bli föremål för en av de allra viktigaste reformerna under de kommande åren, genom det gemensamma borgerliga förslaget, handlar just om förtroendet för de enskilda människorna och familjernas förmåga att välja själva.

Med vårdnadsbidraget, med avdragsrätten för barntillsynskostnader och med den förändrade och positiva inställningen till nya alternativ och idéer tas de avgörande stegen i riktning mot att det inte är vi politiker som skall bestämma hur människorna skall ha det, utan att det är vi politiker som skall skapa förutsättningar för att människor skall få bestämma själva.

Vi vet att många människor djupt inne i socialdemokratins egna led hyser stora förhoppningar om att en borgerlig valseger skall innebära en annan

familjepolitik – en familjepolitik som ger dem möjligheten att forma sitt liv på det sätt som de själva väljer.

Det är samma sak med skattefrågan. Vi moderater har givit klart besked om vår skattepolitik. Det handlar om att ge ökat ekonomiskt utrymme för individer och familjer, för deras oberoende och deras självständiga beslutsfattande. Det handlar också om att ge bättre möjligheter för vårt Sverige att utvecklas.

Skattestrycket i Sverige måste sänkas. Vi moderater har föreslagit att marginalsatserna redan 1989 skall sänkas med 4–5 procentenheter. Det är första steget i en stor skattereform som sätter ett tak vid 50 % och som leder till att de allra flesta får en marginalsatt på 35–40 %.

Vi kan visa, som har framgått under de senaste timmarna, oerhört starka argument för denna politik.

Det sveper en våg av skattesänkningar över hela världen. Om Sverige då fortsätter att höja sina skatter bromsas landets möjligheter att utveckla eller att t. o. m. bevara sin välfärd i framtiden.

Vi kan visa hur höjda skatter leder till att Sverige halkar efter alltmer i den internationella konkurrensen. Vi kan visa på det som alla i grunden vet är en självklarhet, nämligen att sänkta skatter stimulerar arbete, sparande och företagande.

Allt detta är viktiga skäl för att sänka skatten, men viktigast förblir det jag nämnde först, nämligen friheten och oberoendet för de enskilda. Vi vill öka vanliga människors och vanliga familjers möjligheter att själva forma sitt liv. Därför har vi lagt fram våra förslag.

Socialdemokraterna har inte lagt fram några som helst konkreta förslag vad gäller skatten för de kommande åren. De diskuterar några olika alternativ utan att ge konkreta besked. Samtidigt bedrivs i slutna rum – utan att klara besked ges före valet – utredningar som kan komma att leda till att människors ekonomi och framtid plötsligt och dramatiskt bara kastas över ända. Vilket besked vill socialdemokratin ge till alla dem som har ränteutgifter för sina hem och för sina fritidshus? Vad får de för besked när det gäller om avdragsrätten skall vara kvar eller ej? Inget alls! Vad har alla de som bor i bostadsrätter, och har investerat i dessa för sin framtid, fått för besked om eventuella förändringar av principerna för beskattning av deras hem? Inget alls!

Vi befinner oss nu återigen i samma situation som så många gånger förr. Väljarna får inga besked från socialdemokraterna. Samtidigt anar väljarna att det plötsligt efter valet – om socialdemokraterna kan vinna – kan komma dramatiskt förändrade spelregler, som de facto slår sönder deras familjeekonomi, deras hushållsekonomi och därigenom kanske t. o. m. deras framtid: Så får det inte gå till. Respekten för väljarna kräver fasta spelregler. De skall veta vad som gäller, och det skall vi ge besked om före valet.

Fru talman! Socialdemokratin brukar säga att den har givit Sverige stabiliteten och tryggheten åter. Jag tror emellertid att allt fler under denna vår har känt ihålligheten i det budskapet. Rättskriserna har avlöst varandra. Dubbelmoralen har blivit alltmer påtaglig. Den har blivit intimt förknippad med socialdemokratin politik. Socialdemokratin verkar säga ett och göra ett annat.

Prot. 1987/88:137
9 juni 1988

*Den ekonomiska poli-
tiken m. m.*

Det handlar också om sådant som är viktigare än detta. Det handlar t. ex. om sprickorna i välfärden. Vi får inte låta värdebatten dö bara för att den inte förekommer på tidningarnas förstasidor längre. Det handlar om de försummade möjligheterna som ligger i en politik som begränsar framväxten av de nya alternativen och variationen i barnomsorg, i vård och i omsorg om de äldre. Det handlar också om idélöshet hos en socialdemokrati som nästan alltid bär blickar bakåt, men som oerhört sällan säger något om framtiden. Vi vet att socialismen som framtidsidé befinner sig i en snabb och global avvecklingsfas. Hos oss i Sverige lever den fortfarande kvar i socialdemokratiens stora maskiner och i dess maktambitioner.

Det handlar vidare om vår ekonomi. Det är viktigt att vi inte kommer på efterkälken i en period av snabb internationell utveckling. Det handlar om att vi skall få en offentlig sektor som fungerar. Det handlar om att vi skall få ett försvar som förmår att värna om våra gränser och inger respekt för Sveriges territoriella integritet.

Vi har angett vägarna för framtiden på alla dessa områden. Vi skall lösa problemen och ta till vara möjligheterna. Vi säger inte att vi har patent på all klokskap i den politiska debatten. Vi lyssnar ofta och gärna. Vi engagerar oss i en dialog, framför allt med de andra borgerliga partierna, om vilken politik som är bäst lämpad för att skapa bättre villkor för Sverige.

Vi är dock fast övertygade om att Sverige måste bryta upp från en socialdemokratisk politik, som under den senaste tiden mest har gett oss affärer, dubbelmoral och dimbankar. Samtidigt har den varit fullt upptagen med att stoppa, hejda och förbjuda alternativ och allt det nya som håller på att växa fram.

Vi begär inte förtroende för makten att styra, ställa och ordna för varje detalj i människors och familjers liv. Vi begär tvärtom förtroende för en politik som litar på människors sunda förnuft och på deras goda omdöme. Det är en politik som strävar efter att återupprätta rättsstaten – den rättsstat som är den svenska frihetens yttersta förutsättning.

Anf. 28 BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! De år som gått sedan det förra valet har varit ovanligt händelserika.

En händelse överskuggar för oss svenskar alla andra: mordet på Sveriges statsminister. Saknaden efter Olof Palme känns av naturliga skäl särskilt stark för hans familj och för hans partivänner. Men det brutala mordet har efterlämnat djupa spår i hela nationen.

Skotten på Sveavägen riktades mot en enskild person, men också mot den svenska demokratin och mot det öppna samhället. Det är ett styrkebevis för den sammanhållning och den värdegemenskap som finns i Sverige att demokratin och öppenheten bestått detta prov.

Ingenting har skakat oss som enskilda och som nation på samma sätt som detta mord. Ingen annan händelse låter sig jämföras med den.

Men de gångna åren har rymt andra händelser, tragiska och glädjande, hotfulla och hoppningivande, utmanande och uppmuntrande. Jag tänker på kärnkraftsolyckan i Tjernobyli som ödelagt en hel stad och fått konsekvenser ända uppe i norra Sverige, på de första dödsfallen i aids i Sverige, på avtalet

mellan Sverige och Sovjet om gränsdragningen i Östersjön och avtalet mellan stormakterna om borttagande av medeldistansrobotar i Centraleuropa. Detta är bara några exempel.

Den internationella ekonomin har utvecklats överraskande positivt. Vem i denna kammare hade, när vi återsamlades efter valet 1985, kunnat ana att oljepriserna skulle halveras och att dollarn skulle sjunka till under 6 kr. och bidra till en nedskrivning av den svenska kronan med kanske uppåt 10 %.

Denna internationella utveckling har gynnat svensk ekonomi och bidragit till att budgetunderskottet nästan försvunnit. Jag vill inte heller förneka att regeringen har haft någon del i den positiva ekonomiska utvecklingen.

Men när det gäller den mer strukturella ekonomiska utvecklingen har ytterligare några små steg tagits på vägen mot det socialistiska samhället.

Socialavgifter har införts på individuella vinstandelar i företag i syfte att stoppa andel-i-vinst-system. Löntagarfondssystemet har byggts på med en femte AP-fond. Beslutet om den s. k. pensionsskatten visade att socialdemokraterna är beredda att när det passar kringgå grundlagens retroaktivitetsförbud. Och socialdepartementets tolkning av gällande statsbidragsregler inom barnomsorgen har definitivt satt stopp för enskilda förskollärare som vill driva dagis i egen regi.

Men det finns, fru talman, också beslut under den gångna mandatperioden som inte minst vi i folkpartiet har särskild anledning att vara nöjda med. Den socialdemokratiska regeringen har på vissa områden visat lyhördhet, om av övertygelse eller av taktiska skäl låter jag vara osagt. Det finns flera exempel på detta.

Man har stoppat de planer på att exploatera Edängforsen som man hade. Man har äntligen givit upp sitt långa kompakta motstånd mot miljöavgifter. Man hoppade snabbt på vagnen för att sätta stopp för läroboksskandalen. Man har accepterat ålderdomshemmen efter att under en tid ha drivit på nedläggningen.

Man har efter år av segslitet motstånd lagt ner kampen mot de två enskilda Göteborgsgymnasierna, Göteborgs högre samskola och Sigrid Rudebecks gymnasium. Man har efter exempellös tröghet accepterat höjd alkohol- och tobaksskatt.

Ibland har man också gjort uttalanden som antytt att ett nytänkande skulle kunna vara på väg, men uttalandena har inte följts av handling. Exempel på det är när Kjell-Olof Feldt säger att det är viktigt att sänka marginalskatte-
na, eller när Ingvar Carlsson säger att han t. o. m. vill sänka det totala skattetrycket. Om detta är mer än ord vet ännu ingen.

Alla dessa ståndpunkter skulle socialdemokraterna inte ha intagit, och dessa uttalanden skulle de inte ha gjort, om de hade varit ensamma i svensk politik. Deras agerande är frukten av en intensiv opinionsbildning, inte minst från folkpartiets sida, och av en viss vindkänslighet hos socialdemokratin.

Detta är självfallet positivt från våra och från medborgarnas utgångspunkter. Vad det visar är att vi kan påverka den politiska utvecklingen också i oppositionsställning. Tack vare oppositionen tar regeringen ibland små steg även i rätt riktning.

Men, fru talman, det är en defensiv politik socialdemokraterna för på de här områdena. När deras egna idéer får styra handlar förslagen om nya

Prot. 1987/88:137
9 juni 1988.

Den ekonomiska politiken m. m.

fonder, nya skatter och nya regleringar. Om socialdemokraterna skulle få starkare stöd får också sådana idéer ökat inflytande.

För alla de väljare som vill sätta stopp för dessa idéer, som inte vill fortsätta socialiseringsmarschen och som inte nöjer sig med en sådan här defensiv politik utan som vill ha en offensiv politik som sätter Sverige på en ny kurs, finns det bättre alternativ.

Fru talman! Folkpartiet erbjuder ett alternativ som innebär ökad satsning på en resursskapande politik, som bättre än i dag tar till vara den skapande kraften hos enskilda människor.

Människor har förvisso olika drivkrafter. Många drivs av idealitet, men det är alldeles uppenbart att också möjligheten att tjäna litet pengar är viktig för många.

Om det känns som om den vägen är stängd genom att avkastningen på varje extrainsats eller varje framgång går nästan helt till skatt, är det många som avstår från de extra ansträngningar som vi så väl skulle behöva. Därför måste vi sänka marginalskatterna. Vi har helt enkelt inte råd att låta bli.

Vi vill ha en skattereform som sänker marginalskatten till 40 % för den stora majoriteten och taket till 50 %. Minst hälften av en inkomstökning eller extrainkomst skall alla få behålla! Det får inte vara så att det bara är Lotto och V 65 som lönar sig – det måste löna sig att arbeta också!

Vi vill från folkpartiets sida stoppa marschen mot mer socialism. Vi vill skrota löntagarfonder av alla slag och i stället uppmuntra individuella andel-i-vinstsystem. Vi vill förstärka grundlagsskyddet mot retroaktiv skattelagstiftning. Och vi vill upphäva det som i praktiken ofta är ett näringsförbud för kvinnor som vill starta eget inom vård, omsorg och utbildning.

Vi vill rusta upp inte bara läroboksstandarden utan hela den svenska skolan. Vi vill ha mindre klasser och mer kunskaper. Vi vill sänka åldern för skolstart till sex år och återge lärarna deras folkbildarroll. Nu skall vi lägga grunden för en skola för 2000-talet.

Fru talman! Folkpartiet erbjuder ett alternativ som innebär att människor får göra också de verkligt viktiga valen själva, som innebär välfärd med valfrihet.

Vi vill erbjuda människor valfrihet på ålderdomen. Den som vill bo kvar hemma skall kunna göra det, den som vill bo på ålderdomshem eller i servicehus skall ha den möjligheten.

Och, framför allt, den som lever på institution skall ha den självklara rätten att bo i ett eget rum. Fortfarande är det tiotusentals människor som inte har den rätten.

Vi vill öppna möjligheter för fler ungdomar att själva få välja vilken skola de vill gå i, inte bara i Göteborg. Med hjälp av en skolpeng som följer eleven kan eleven tillsammans med sina föräldrar besluta vilken skola, offentlig eller enskild, som passar bäst.

På samma sätt vill vi skapa möjligheter för småbarnsföräldrar att välja den barnomsorg de själva önskar. Med hjälp av vårdnadsbidrag och utbyggd barnomsorg vill vi göra valfriheten reell för Sveriges barnfamiljer.

Fru talman! Folkpartiet erbjuder ett alternativ som innebär ökad solidaritet med det glömda Sverige och med kommande generationer.

Alkoholmissbruket är vårt lands största sociala problem. Det kostar

ofantligt i mänskligt lidande och förnedring men också i skadegörelse, brottslighet och vårdkostnader.

Skall vi kunna minska missbruket måste vi minska konsumtionen. Därför skall alkohol vara dyr och omgärdad med restriktioner, inte för att krångla till det i onödan utan av solidaritet med dem som drabbas av alkoholens vådor.

Vi vill använda prisinstrumentet mer aktivt och förbättra informationen i en intensifierad kamp mot drogmissbruket.

Vi är från folkpartiets sida fast beslutna att slå vakt om våra orörda älvar. Medan Birgitta Dahl lovar att bygga ut Råneälven bara socialdemokraterna får egen majoritet och Stig Malm förespråkar lokal folkomröstning om utbyggnad av Kalixälven lovar vi att kämpa för att de orörda älvorna skall få förbli orörda.

Och vi skall se till att inte miljöavgifterna nu fastnar i utredningskvarnen. Vi måste sätta pris på miljön för att skynda på den tekniska utvecklingen och minska utsläppen.

Fru talman! Det finns ett alternativ som innebär en ansvarsfull ekonomisk politik. Vi tycker från folkpartiets sida att det är viktigt att föra en aktiv konjunkturpolitik. Det innebär en expansiv politik för att klara sysselsättningen när det kärvar i ekonomin. Politiskt sett är det den enkla delen av konjunkturpolitiken.

Det politiskt svåra är att föreslå åtstramning när ekonomin är överhettad – som nu. Regeringens kompletteringsproposition var i det avseendet en besvikelse. Sida upp och sida ner talar man om behovet av åtstramning – men sedan kommer inga förslag.

Kompletteringspropositionen som skulle vara regeringens stolta facit över sex år av den tredje vägens ekonomiska politik blev i stället en manifestation i kraftlöshet och bristande mod.

I ett läge där konsumtionen för tredje året i följd ökar snabbare än produktionen är det nödvändigt att minska ökningstakten för den privata köpkraften, och det bör inte ske genom snabbare prisstegringar. Visserligen är det kanske inte opportunt att tre månader före ett val gå ut och säga det till väljarna. Men om det krävs för att ekonomin inte skall gå över styr och sysselsättning och välfärd äventyras, så är det ändå en skyldighet för varje ansvarskännande parti att göra det.

Men, fru talman, en ansvarsfull ekonomisk politik kräver mer än så. Den kräver att reformer kan betalas. Hur angelägna förbättringar vi än vill genomföra så kvarstår det faktum att de måste finansieras.

På sikt ger oss tillväxten resurser att förverkliga många av våra mål, både politiskt och privat. Men det vi vill göra nu, det som inte kan vänta, kräver att vi vågar prioritera. Vi måste våga tala om att vissa saker är så viktiga att vi får vänta med eller avstå från andra.

Socialdemokraterna har numera sagt att skattetrycket skall sänkas. Då borde de rimligen finansiera nya utgifter med nedskärningar på andra områden eller vänta till dess tillväxten medger att de genomförs. Men det klarar de inte. Och så höjer de skattetrycket i stället.

Statsministern har sagt i en debatt liknande denna att målet för socialdemokratin är att sänka skattetrycket till 51,5 %. Det är ett mål med berömvärd precision, vill jag gärna säga. Jag kan förstå att det kan vara svårt

att ange vilket år det målet skall nås. Men frågan är vilket år socialdemokraterna, om de får fortsätta att bestämma, skall sluta höja skattetrycket.

Snart skall socialdemokraterna presentera sitt förslag till utbyggd föräldraförsäkring. Jag skall inte pressa statsministern på några detaljer utan väntar tålmodigt tills förslaget kommer om några dagar. Men får jag fråga Ingvar Carlsson: Kan statsministern lova att förslaget inte innebär att den utbyggda föräldraförsäkringen skall finansieras med en ytterligare höjning av skatterna?

Fru talman! För partier i opposition kan det vara frestande att strunta i det hämmande sambandet mellan utgifter och inkomster. Vi har i folkpartiet varit oss mot den frestelsen. Vi har krävt av oss själva att vår politik skall duga bortom paroller och valaffischer, att den skall gå att genomföra i regeringsställning.

Vår filosofi är den här: Väljarna är bäst betjänta av klara och ärliga besked. Får de veta hur en reform skall finansieras, kan de också ta ställning till om de tycker att den är värd priset. Ofta är det också vår uppgift som politiker att övertyga dem både om att reformerna är rättfärdiga och om att finansieringen är rimlig. Och ofta handlar det om att mer vädja till människors förnuft och solidaritet än till deras egoism.

På punkt efter punkt presenterar vi ett offensivt alternativ till den defensiva socialdemokratiska politiken. Det är ett socialliberalt alternativ som bygger på skapande, valfrihet och solidaritet. Det står i skarp kontrast till regeringens politik, som hämmar skapande, motarbetar valfrihet och har lättare att solidarisera sig med stora, välorganiserade grupper än med de allra svagaste, med dem som lever i det glömda Sverige.

Fru talman! Vi som tillhör oppositionen i riksdagen har två centrala uppgifter. Den ena är att tillhandahålla alternativ till regeringspolitiken. Jag har just i grova drag skissat folkpartiets socialliberala alternativ. Den andra uppgiften är att granska regeringens göranden och låtanden. Den uppgiften har fått en alldeles särskild aktualitet under den gångna veckan.

Alla regeringar och statsråd, socialdemokratiska som borgerliga, kan förvisso göra misstag. En del är mindre betydelsefulla och lätta att överse med. Andra är allvarigare och måste leda till konsekvenser av ett eller annat slag, i vissa fall till att statsrådet lämnar sin post. Med justitieminister Wickboms avgång skapades en praxis som är hälsosam för en rättsstat.

Den diskussion om den s. k. Ebbe Carlsson-affären som har ägt rum mellan regering och opposition under den senaste veckan visar på en djup klyfta i synen på rättssamhället. Det oroande är att de skilda bedömningarna grundar sig på samma fakta.

Ingvar Carlsson och Anna-Greta Leijon har byggt upp tre fronter i sitt försvar för vad hon har gjort.

Den första är att Anna-Greta Leijon själv varit utsatt för hot från terrorister och att hon varit starkt engagerad i kampen mot våld och terrorism och i jakten på Olof Palmes mördare. Allt detta skulle vara en ursäkt för att hon handlat på ett, som det heter, okonventionellt sätt.

Detta är naturligtvis bara en dålig undanflykt, ett genomskinligt indignationsnummer av landets statsminister i syfte att avleda uppmärksamheten från vad saken gäller. Saker och ting kallas inte längre vid sina rätta namn.

Olagligheter blir okonventionella metoder.

Det är självklart att varje justitieminister i Sverige måste vara engagerad i motståndet mot våld och terrorism och angelägen att finna Olof Palmes mördare.

Jag utgår ifrån att Sten Wickbom inte var och att Thage Peterson inte är mindre engagerad än Anna-Greta Leijon i dessa frågor, även om ingen av dem mig veterligt har varit utsatt för allvarliga terrorhot. Jag utgår också ifrån att engagemanget inte bara gäller justitieministrarna i den socialdemokratiska regeringen utan alla statsråd, inkl. statsministern själv. Och jag kan försäkra Ingvar Carlsson att det engagemanget inte är mindre i de borgerliga partierna. Varje antydan om motsatsen är en ren oförsämdhet.

Men Anna-Greta Leijons engagemang i de här frågorna är ingen ursäkt för de fel hon har begått. I synnerhet en justitieminister som är hårt engagerad i kampen mot våld och terrorism måste själv hålla sig till lagarna. Annars underminerar hon grunden för sin egen kamp.

Den andra fronten i Anna-Greta Leijons försvar utnyttjade hon flitigt i en intervju i *Magasinet* i TV i förrgår kväll.

I stället för att svara på frågor gled hon undan med hänvisning till att allt inte kunde sägas. Hon ville med det antyda att det fanns goda skäl för hennes handlande som hon var förhindrad att redovisa. Ebbe Carlsson hade, menade hon, intressanta teorier och informationer.

Det är inte i dag möjligt att värdera dessa teorier och informationer. Däremot vet vi att en av förundersökningsledarna, efter att under sex à sju timmar ha lyssnat på Ebbe Carlssons utläggningar, kunde konstatera att det inte hade framkommit någonting som var nytt för brottsutredningen.

Då måste man fråga sig: Hur kunde Anna-Greta Leijon, och kanske också rikspolischefen Nils-Erik Åhmansson, bli så intresserade av Ebbe Carlssons teorier som de uppenbarligen blev? Min gissning är att det berodde på att de – av naturliga skäl – inte var insatta i allt det material som finns i förundersökningen.

Men oavsett det gäller, låt mig än en gång understryka det, att ändamålet inte helgar vilka medel som helst. I stället för att hjälpa till i spaningsarbetet har det nya sjabblet blivit till nytt grus i maskineriet.

Den tredje frontlinjen i statsministerns och Anna-Greta Leijons försvar har varit att försöka bagatellisera hennes misstag. Hon har bara gjort ett litet misstag, ett litet formellt fel, har man sagt. Det är oppositionen som har varit småaktig och inte kunnat förlåta henne det.

I *Magasinet* intervjun fick Leijon frågan vilket det lilla misstaget egentligen var. Hon svarade då att det fanns en olycklig formulering i brevet, men ville inte precisera vilken formulering hon syftade på. Däremot sade hon att "om formuleringen hade varit en annan så hade situationen varit helt annorlunda när det gällde bedömningen av den formella statusen på brevet".

Jag måste fråga statsministern: Delar Ingvar Carlsson Anna-Greta Leijons uppfattning att hennes enda misstag var en viss formulering i rekommendationsbrevet? Och vilken var i så fall den olyckliga formuleringen?

Fru talman! Enligt min bestämda uppfattning har Anna-Greta Leijon gjort en serie mycket allvarliga fel.

Hon har – som framgår av rekommendationsbrevet – uppdragit åt sin vän

Ebbe Carlsson att för hennes räkning samla in fakta i samband med mordet på Olof Palme. Hon har vidare bemyndigat honom att i kontakter med utländska myndigheter besvara alla frågor om mordspänningen.

Här är det inte fråga om någon olycklig formulering. Det vi kritiserar är brevets syfte och innehållet i sak. Anna-Greta Leijon har till en enskild person i praktiken givit polismans befogenheter.

Ett sådant uppdrag kan landets justitieminister inte ge på egen hand. Det kräver regeringsbeslut – om nu det räcker. Jag är tveksam om ens regeringen har möjlighet att besluta om ett sådant uppdrag.

Om justitieministern hade berett ärendet på vanligt sätt, hade lagkunniga inom departementet, t. ex. hennes statssekreterare, kunnat upplysa henne om detta. Det är en allvarlig underlåtenhet att inte inför ett så viktigt beslut samråda med någon enda person.

De lagkunniga hade också kunnat erinra henne om att det inte är hon som är förundersökningsledare utan åklagaren och om att både juristkommissionen och Edenmankommissionen starkt har understrukt detta.

Hade ärendet beretts på ett korrekt sätt, så hade de lagkunniga dessutom kunnat upplysa henne om skyldigheten att diarieföra utgående handlingar. Att Anna-Greta Leijon har underlåtit att göra det är svårt att tolka på annat sätt än att hon velat dölja vad hon höll på med.

Den tolkningen understöds dessutom av hennes mycket remarkabla uppträdande då riksåklagaren och förundersökningsledaren den 11 maj på förekommen anledning tillfrågade henne om Ebbe Carlssons status. Hon uppgav då att han endast uppträder som privatperson. Det skedde alltså en vecka efter det att rekommendationsbrevet utfärdats.

Detta måste uppfattas som en misstroendeförklaring av justitieministern mot myndighetspersoner på verk som är underställda henne. Om det hade funnits någon grund för ett sådant misstroende, borde hon i stället för att gå bakom ryggen på dem ha utnyttjat regeringens utnämningssmakt och bytt ut de ansvariga cheferna.

Jag måste fråga Ingvar Carlsson: Vidhåller statsministern att det Anna-Greta Leijon har gjort är ett bagatellartat misstag? Vidhåller statsministern att den kritik som framförts bara är ett uttryck för "småaktighet"?

Fru talman! Jag vill, som Carl Bildt också gjort, påminna om vad som sägs i regeringsformens första paragraf: "Den offentliga makten utövas under lagarna." Det gäller också när den utövas av socialdemokratiska statsråd.

Ingvar Carlsson har påstått att vi från oppositionshåll driver den här frågan av valtaktiska skäl. Inget kunde vara felaktigare. Vi har inte bett om den här affären. Vi har inte initierat den. Vi i folkpartiet vill att valdebatten skall handla om sakfrågor. Men vi skulle svika vår uppgift som oppositionspartier och som rättsstatens försvarare om vi inte påtalade de övertramp som faktiskt har skett.

Det kan naturligtvis finnas en och annan som tycker att den här granskningen av Anna-Greta Leijons handlande och Ingvar Carlssons syn på det är formell och petig. Det kan också finnas några som tycker att det är onödigt att strö salt i såren. Men granskningen är nödvändig. Det Anna-Greta Leijon har gjort är allvarligt. Men den nonchalans och ytlighet som hon och Ingvar Carlsson visat inför kritiken är kanske ännu allvarligare.

Med stigande förvåning och växande obehag lyssnade jag i förrgår på Ingvar Carlssons förklaringar. Genom att vifta bort den välgrundade kritiken mot att hans justitieminister – som Hans Göran Franck uttryckte det – "handlat utanför de regler som gäller enligt lag och grundlag" visar han en bristande respekt för värden som jag i min enfald trodde delades av oss alla.

På en punkt har jag stor förståelse för Ingvar Carlssons situation. Jag vet av personlig erfarenhet att det känns oerhört tungt, ja smärtsamt, när en nära vän och värdefull medarbetare i partitoppen gjort sådana misstag att hon eller han måste lämna sin post. Men om vi skall kunna upprätthålla respekten för de lagar som stiftas i denna kammare, finns det ibland inget annat alternativ.

Fru talman! Anna-Greta Leijon är säkert värd uppskattning av många skäl, men inte för det hon har gjort i denna affär. När statsministern efter den allvarliga kritik som framförts fortsätter att hylla Anna-Greta Leijon som rättssamhällets främste försvarare och skylla det som inträffat på oppositionen, känns det som om man förflyttats till en Orwellsk värld, där fel har blivit rätt och rätt har blivit fel.

Ingvar Carlssons uppträdande i detta ärende upplever jag både som en personlig besvikelse och som ett hot mot rättssamhället. Det är därför nödvändigt att gå till botten med den här historien. Trots allt har jag ännu inte gett upp hoppet om att Ingvar Carlsson skall komma till insikt om kritikens verkliga innebörd och på det sättet kunna medverka till att rensa den luft som plötsligt känns litet kvav att andas.

I detta anförande instämde Hugo Bergdahl, Gudrun Norberg, Lars De Geer, Ulla Orring, Sigge Godin, Isa Halvarsson, Lars Ernestam, Lars Sundin, Olle Grahn, Leif Olsson, Ingela Mårtensson, Erling Bager, Margareta Fogelberg, Jörgen Weibull, Hans Petersson i Röstånga, Karin Ahrland, Kjell-Arne Welin, Bengt Harding Olson, Lennart Alsén, Ingrid Hasselström Nyvall, Ingrid Ronne-Björkqvist, Carl-Johan Wilson, Karl-Göran Biörsmark, Börje Stensson, Kjell Johansson, Ingemar Eliasson, Barbro Sandberg, Anne Wibble, Birgit Friggebo och Jan-Erik Wikström (alla fp).

Anf. 29 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

Anf. 30 OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Mordet på Olof Palme har kastat långa skuggor över Sverige. Det har präglat stämningen i landet, påverkat människors sinnen. Det ouppklarade brottet har ställt krav på sammanhållning, att inte ge ökat utrymme åt misstänksamhet och misstro.

För centerpartiet har det varit självklart att efter förmåga medverka till att spaningsarbetet kan genomföras effektivt, utan störningar utifrån eller inifrån. Vi gav vårt stöd till statsministerns ansträngningar att få ordning på Palmeutredningen, när arbetet allvarligt stördes av motsättningarna mellan dåvarande spaningsledare och åklagarsidan. Vi kritiserades då för att ägna oss åt "samlingsregerande".

Prot. 1987/88:137
9 juni 1988

*Den ekonomiska poli-
tiken m. m.*

Vi markerade då liksom nu, hur viktigt det är att vi politiker inte lägger oss i polisens och åklagarnas uppgifter. Däremot måste vi naturligtvis medverka till att skapa bästa möjliga förutsättningar för att de svåra arbetsuppgifterna skall kunna genomföras. Det var viktigt att lära av erfarenheterna, rätta till misstagen. Därför tillsattes en juristkommission och dessutom Edenman-kommissionen med betrodda lekmän.

Vi har den senaste veckan fått uppleva händelser som vi inte trott vara möjliga i vårt land. Socialdemokraterna, som i den politiska debatten vill framställa sig som det enda regeringsdugliga partiet, har åter fått vidkännas en allvarlig "affär". Landets justitieminister, den tredje i ordningen sedan 1982, har fått avgå efter att ha ägnat sig åt uppgifter som inte är förenliga med justitieministerns ansvar för ett rättssamhälle.

En särskild grupp, närstående socialdemokratin, har uppenbarligen av justitieministern bedömts mera lämplig för vissa utredande uppgifter än polisen själv. Lokaler har anskaffats, verksamheten har finansierats med ett privat bidrag från en finansman, och en av de inblandade i gruppens verksamhet grips av tullen i Helsingborg misstänkt för försök att smugla olaglig avlyssningsutrustning till Sverige.

Det har varit självklart för oss att försöka hålla Palmeutredningen utanför partipolitiken. Lika självklart – så självklart att det inte borde behöva nämnas – är att allt som sker även i detta sammanhang måste ske under lagarna.

Det allvarligaste i ett större sammanhang är att denna regering som ingen annan tidigare har misslyckats med uppgiften att med auktoritet hävda rättsstaten och slå vakt om människornas förtroende för rättssamhället. De tre skiftena på justitieministerposten markerar i själva verket ett alldeles unikt misslyckande, som man ingalunda kan vältra över på de avgångna. Konsekvenserna blir också långtgående.

Tyvärr går det inte längre att bestrida att förtroendet för rättsmaskineriet ute bland människorna håller på att bli anfrått på allvar. En rad affärer m. m. har medverkat till detta, och jag påstår inte att regeringen bär ansvaret för allt. Men regeringen har helt misslyckats med uppgiften att återställa förtroendet och auktoriteten för rättsmaskineriet. Här ligger enligt min bedömning en utomordentligt viktig framtidsuppgift.

I en rättsstat kan aldrig accepteras en inställning att "ändamålet helgar medlen". När så sker, måste detta stävjas och beivras. Det gäller regeringsledamöter, det gäller andra. När det bekräftas att regler har överträtts, har rättsväsendet sin givna uppgift. När det gäller den politiska nivån har riksdagen – och dess konstitutionsutskott – ett självklart granskningsansvar. Det ansvaret gäller inte minst i förhållande till medborgarna. Det ansvaret gäller oavsett partipolitisk tillhörighet.

Det borde vara än mer angeläget för ett regeringsparti att se till att granskningen kommer till stånd. Därför är konstitutionsutskottets majoritetsbeslut obegripligt och upprörande. Det är verkligen att göra en allvarlig fråga till en partipolitisk stridsfråga. Det tvingar helt enkelt oppositionspartierna att redovisa sin kritik och sin syn inför folket i val utan tillgång till all information.

Fru talman! Till tidigare omdömeslöshet fogas nu ansvarslöshet mot vårt

samhälles grundläggande regler, mot vår författning. "Okonventionella metoder" utanför lagarna kan aldrig accepteras i en rättsstat. Inte heller kan accepteras att sanningen avsiktligt undanhålls väljarna i val.

Det finns mot denna bakgrund anledning att i dagens debatt ställa följande frågor till statsminister Ingvar Carlsson: Varför finns inte längre viljan att granska, att få fram sanningen, att sätta gränser, att värna lagar och författning? Den viljan fanns ju när jurist- och Edenmankommissionerna tillsattes. Varför inte nu? Finns det en socialdemokratin närstående grupp med polisiär inriktning? Finns det fler projekt, vid sidan av den nu avslöjade gruppen, som har "okonventionell" verksamhet på programmet, med "okonventionell inriktning" och "okonventionell finansiering"?

Vi har förmånen att leva och verka i en demokrati. Då är en huvuduppgift att värna och stärka vårt demokratiska styrelseskick, att hävda rättssäkerhet och likabehandling under lagarna. Det handlar om samhällets grundval.

Vi har som politiska partier en skyldighet att se till att kraven inför framtiden kommer fram så att inte revision och granskning tar över redovisningen av de politiska handlingslinjerna och alternativen.

Ingen kan vara oberörd av miljöhoten, tillsammans med fredsfrågan avgör miljön vår framtid. Miljön kräver att vi tar ansvar för framtiden. Miljön berör allt, miljön är helheten. Därför måste miljökraven genomsyra allt samhällsarbete. Därför kräver miljön både nationellt och internationellt samarbete. Därför ställer miljön krav på energipolitiken, på industripolitiken, jordbruks- och trafikpolitiken. Miljön och dess värdering måste bli en integrerad del av ekonomin. När vi skadar miljön får alltid någon betala, frågan är bara när och vem. Därför måste vi sätta pris på miljön, miljöavgifter behövs som ett komplement till satta tillståndsgränser. Utsläpp som skadar naturen måste stoppas. Förändringar som värnar miljön måste stimuleras så att vi använder bästa möjliga teknik och så långt som möjligt förebygger skador.

Mål måste ställas efter vad naturen tål, vi måste ständigt pressa oss själva till att ta ansvar också för kommande generationer. Det måste bli slut på att se miljökrav som hinder och restriktioner. De är i stället förutsättningar för en uthållig utveckling. God miljö är också en avgörande förutsättning för ekonomisk utveckling.

Miljön kräver handling. Östersjöns och Västerhavets sälar kan inte överleva genom nya utredningar. Västerhavet kan inte räddas utan internationell handling och samverkan. Därför krävs en Nordsjökommission med en förpliktande överenskommelse med klart angivna mål och medel, t. ex. krav på miljöavgifter på alla utsläpp från alla kuststater, från stater som genom floder berör Västerhavet. Det krävs förnyelse av de nordiska staternas miljöplaner, och inte förhållning som det hittills varit, samt gemensamt handlande inom den nordiska länderkretsen.

Det är djupt beklagligt att socialdemokraterna under den gångna valperioden, bekräftat genom miljöpropositionen och ställningstagandena i anslutning till denna, etablerat sig som återhållande kraft i miljöpolitiken. Såväl verkligheten som den politiska utvecklingen har rusat ifrån er. Ni har vaknat sent. Ni missade t. o. m. sista vagnen i tåget, men miljön väntar inte.

Vi har just nu en stark högkonjunktur. Arbetslösheten är glädjande låg. Den internationella konjunkturutvecklingen, de låga oljepriserna m. fl.

internationella faktorer gynnar den svenska ekonomin. Många svenska företag bedriver en mycket framgångsrik verksamhet. Det är inte bara internationell dragkraft som ger Sveriges ekonomi styrka. Många företag har förnyat sin verksamhet och inriktning på ett imponerande sätt under de senaste tio åren.

Men totalt finns ändå problem. Den svenska industrin har inte kunnat öka sin produktionsförmåga lika snabbt som exempelvis Japan och många andra industriländer. Det beror på för låga tidigare investeringar. Vi har en akut brist på bostäder, främst ungdomsbostäder, i landet. Det beror på ett alltför lågt bostadsbyggande under 1980-talet och dessutom på de regionala obalanserna, som inneburit koncentration till de områden i landet där bostadsköerna redan är längst. Om 1982 års nivå i bostadsbyggandet upprätthållits under hela tiden fram till nu skulle vi haft ca 60 000 fler lägenheter än vi har just nu.

Den socialdemokratiska regeringen får ta på sig ansvaret för den akuta bostadsbrist som nu råder i stora delar av landet och som är särskilt allvarlig i de överhettade storstäderna. Där drabbas ungdomar och inflyttade i första hand, en direkt följd av den regionala obalansen. Dessutom pågår ständigt en bortsanering av smålägenheter och även kontorisering, som tar hand om resurser för byggande.

När industrins produktionskapacitet inte kan öka tillräckligt snabbt stiger priserna. Priserna stiger också på grund av att regeringen inte kunde bädda för en lugn avtalsrörelse. Det kunde ha skett genom införande av differentierad moms med sänkt skatt på maten.

Sveriges inflationstakt stiger nu oroväckande snabbt i förhållande till världen i övrigt. Av industriländerna är det i stort sett endast Australien och Norge som har en snabbare inflationstakt.

Den här utvecklingen beror till stor del på att penningpolitiken fått bära en alltför stor del av ansvaret i den ekonomiska politiken i landet under lång tid. Räntorna har tvingats upp på en alltför hög nivå. Den tredje vägens ekonomiska politik har också inneburit kraftig koncentration av makt och inflytande och förmögenheter i näringslivet.

I dag publiceras i Paris OECD:s vårrapport Economic Outlook. OECD lyfter fram en allvarlig bild av Sverige.

1. Överhettning, främst inom bygnadsbranschen
2. Sjunkande hushållssparande – hög privat konsumtion
3. Fortsatt negativ externbalans, stigande import
4. Kraftig inflationsökning och ökat skattetryck
5. Det stora gapet mellan den internationella och den svenska räntenivån gör att sparkvoten förblir låg
6. Våra löner ökar snabbare än i konkurrentländerna – vår konkurrenskraft minskar
7. Minskad konkurrenskraft innebär förlorade marknadsandelar och ökat externt underskott

Endast vår arbetsmarknad ges av naturliga skäl ett positivt omnämnande. Det är alltså inte så att utlandet bara talar väl om svensk ekonomi, något som finansministern påstod här tidigare i dag.

Den s. k. klippekonomin har skapats i ett läge där många företag värderat avkastningen på korta affärer och snabba "klipp" högre än avkastningen på investerat kapital. I många företag har likviditetsplaceringen blivit viktigare än investeringsplaneringen. Det är därför vi föreslagit indragning från överlikvida storföretag.

Det behövs nu en stramare finanspolitik, en ökad stimulans till nyföretagande, ökat sparande och en ekonomisk politik som ger grund för ökade produktiva investeringar. Det behövs också en klarare regionalpolitisk målsättning i den ekonomiska politiken. Hela Sverige skall ha chansen att leva och utvecklas! Det förutsätter förbättrade utbildningsmöjligheter inte minst på högskoleområdet med ökad tillgång till forskning vid de mindre högskolorna. Det har vi också föreslagit i ett trepartiförslag till avveckling till löntagarfonderna, som vi är överens om. Det förutsätter också satsningar i kommunikationssystemet med en upprustning av järnvägar, länsvägar och datanät. Vi har genom förslag att sälja en del statliga företag visat på en väg att finansiera nödvändiga investeringar utan att höja skatterna.

De mindre och medelstora företagen möjliggör sysselsättning och utveckling i hela landet, också i mindre orter.

Centern kräver därför gynnsammare skatteregler och sänkta arbetsgivaravgifter för småföretagen. Vi inleder med ett konkret första steg med sänkning av arbetsgivaravgifterna med 10 000 kr. för egenföretag och 25 000 kr. för småföretag. Kostnaden bärs av de större företagen. Därutöver måste särskilt nyföretagandet gynnas. Centern vill bl. a. inrätta investeringskonton för långsiktigt personligt sparande som syftar till nyföretagande.

Centerpartiet föreslår sänkt moms på maten i ett system med differentierad mervärdeskatt, där kapitalvaror eller sällanköpsvaror har en högre momssats. Naturligtvis har det ett samband med riksdagsmajoritetens beslut att fördyra maten genom avveckling av livsmedelssubventionerna till konsumenterna.

Vårt huvudförslag är att halvera momsens på maten till ungefär den nivå där byggmomsen nu ligger, dvs. 12,85 % i stället för 23,46 %. Om man vill finansiera en omläggning helt inom nuvarande momssystem så skulle det förutsätta en höjd moms på kapitalvaror med ca 5 procentenheter. Den pågående momsutredningen har som bekant i uppgift att se över momssystemets övriga delar, varför detaljerna inte bör låsas nu. Vi har dock pekat på att det inte är några ekonomiska problem att sänka momsens på maten. Man kan finansiera en omläggning inom momssystemet.

Höjs momsens på kapitalvaror så minskar köpen av kapitalvaror något. De är till betydande del importvaror, varför effekten på bytesbalansen blir positiv. Momsen kan bli ett viktigt stabiliseringspolitiskt instrument, men den är ur rättvisesynpunkt omöjlig att använda såsom systemet är utformat i dag med världens högsta matskatt.

Samtidigt är en momssänkning på vardagsmaten en av de viktigaste fördelningspolitiska åtgärder vi kan genomföra i landet. Den fördelningspolitiska effekten har dokumenterats enligt uppgifter från momsskatteutredningen:

Det finns ett starkt gensvar hos allmänheten för denna fördelningspolitiskt motiverade reform. Det finns ett starkt stöd i de fackliga organisationerna för

förslaget, och flertalet EG-länder har redan differentierad moms.

Från en del krafter som saknar förståelse för fördelningspolitik möts förslaget av motstånd. De som inte insett att växande ekonomiska klyftor är ett hot mot sammanhållningen i ett samhälle kallar förslaget för populism, ett försök att fiska efter popularitet. Jag har svårt att förstå denna kritik. Det tycks nu, trots allt som sagts, finnas en viss begynnande insikt om värdet av sänkt matskatt också inom socialdemokratin. Vi ser det som en framgång om utredningen om indirekta skatter nu får de tilläggsdirektiv som aviserats.

Låt mig slå fast att en kommande skattereform måste ha en rättvis fördelningspolitisk profil för att kunna accepteras i breda lager. Det betyder att alla skall få del av skattesänkningar på inkomster av arbete. I vårt alternativ föreslås i stället höjda skatter på energi och råvaror. Det handlar om uran, olja och kol, om avgifter på s. k. miljöutsläpp, även om detta inte är inkomstkällor på lång sikt, men de är direkt kopplade till sänkt skatt på arbete och måste så vara, bl. a. av konkurrensskäl. Marginalskattesänkningar kan inte ses isolerade från skatterna i övrigt. Det skulle bara medföra att de som tjänar mest får skattelättnader som betalas av dem som har låga eller vanliga inkomster.

Det är därför vi ser det nära sambandet med kommunal skatteutjämning mellan fattiga och rika kommuner, där skillnaden i skatteuttag i dag som mest är 7 kr. per beskattningsbar hundralapp. Genomsnittligt är utdebiteringen 30,56 per "hundrakrona". Det är ju detta som gör våra marginalskatter så höga, när ovanpå de kommunala skatterna läggs en statlig inkomstskatteskala. Då kan man naturligtvis inte bortse från skillnaderna i denna bastanta bottenkloss i skatteskalan.

Man kan inte heller bortse från mervärdesskattens fördelningspolitiska effekter. Därför behövs en differentiering med sänkt skatt på maten just som ett inslag i en skattereform. Observera att det i båda fallen handlar om omfördelning. Finansministerns utfall tidigare i dag om att vi skulle åstadkomma en svagare finanspolitik den vägen är grundlöst. Det måste bero på att Kjell-Olof Feldt är utomordentligt litet intresserad av omfördelning och fördelningspolitik för att skapa rättvisa. Därför kan han tänka sig att t. o. m. ge sig på sänkning av grundavdraget för att sänka skatten för dem som tjänar mest. Det är emellertid att ge sig på folk med låga inkomster, deltidsarbetande, ofta kvinnor, fericarbetande ungdomar etc.

För centerpartiet är solidaritet inte bara ett *vackert* ord, för oss är det ett *förpliktande* ord! Därför kan vi inte heller tänka oss att höja momsen generellt för att finansiera skattesänkningar för höginkomsttagare.

Barnomsorgen kommer att bli en av de viktigaste frågorna i årets val. Här går de tre icke-socialistiska partierna fram med ett gemensamt förslag. Vårt förslag till vårdnadsbidrag med 15 000 kr. per år för alla barn mellan 1 och 7 år kombinerar valfrihet med rättvisa. Det gäller både mellan olika delar av Sverige och mellan olika familjer med olika förutsättningar.

Socialdemokraterna har inte något alternativ. De fortsätter envist att hävda att det enbart behövs en utbyggd kommunal barnomsorg. Visst måste vi bygga bort köerna till barnomsorgen. Men det räcker inte. Vi måste ge rättvisa till alla dem som av olika skäl inte kan eller vill ha kommunal barnomsorg. Dagens system för barnomsorg är stelt och svårhanterligt.

Barnomsorgen är till för att ge barnen en bra start i livet. Socialdemokraternas avvisande av vårdnadsbidraget tyder på att de inte tänker på alla barn, samtidigt som socialdemokraterna i övrigt begränsar föräldrarnas valmöjligheter.

Tillsammans med centerns förslag till sänkt skatt på maten ger vårdnadsbidraget en radikal förbättring av barnfamiljernas ekonomiska situation.

Förra hösten höll socialdemokraterna partikongress. Vi kunde alla ta del av statsministerns ord till ombuden. I den svenska skolan skall eleverna ha egna böcker. De skall ha god och nyttig mat. Lokalerna skall vara trevliga, hette det i talet till partikongressen.

I talet till riksdagen den 21 oktober sade statsministern, att "eftersom det går bättre för Sverige, kan vi nu åter fundera på vad vi offensivt vill satsa på".

Under hela den innevarande riksdagsperioden har vi från centerns sida hävdlat att skolan skall undantas från besparingar. Vi ser skolan som den viktigaste framtidsinvesteringen och prioriterar därför insatser för en förbättrad utbildning. Skolan borde, enligt vår mening, fått förfoga över 760 milj. kr. mer än vad regeringen och vpk tillät under innevarande budgetår. För nästkommande år har vi föreslagit drygt 640 miljoner mer än vad regering och riksdag nu beslutat om.

Nu blir det tyvärr fortsatta neddragningar. Det är detta som utgör skillnaden mellan ord och handling på skolområdet. När vi från centerns sida säger: max. 25 elever i klassen i grundskolan, fler egna läroböcker, upprustning av skolorna, skolmåltider med kvalitet samt förbättrad lärarutbildning, då är vi också beredda att anvisa resurser för det.

Visst kan effektiviseringar och förbättringar göras i kommunerna. Visst kan ökat självstyre frigöra resurser, men menar man allvar, så krävs det även nya resurser. Jag beklagar djupt att inte fler kommit till denna insikt.

Antalet elever som fått se gymnasieskolans dörrar stängas framför sina ögon har ökat. Förra läsåret var det 3 700 stycken 16-17-åringar, och innevarande läsår har siffran ökat till 7 000. Inför nästa läsår visar de preliminära intagningsarna att 11 000 saknar plats. Det som vi har i dag är ingen gymnasieskola där alla får plats. Från centerns sida vill vi öka antalet intagningsplatser. Detta är viktigt, inte minst för att ge eleverna större möjlighet att komma in på sina förstahandsval.

Under 1987 utlovades en proposition med satsning på de yrkesförberedande linjerna. De skulle äntligen reformeras och bli treåriga. Resultatet vet vi i dag. Det blev en vanttumme.

De egna läroböckerna då? Här har återigen riksdagens majoritet röstat nej till centerns förslag på ett statligt stimulansbidrag till kommunerna för läromedelsinköp. Bättre tillgång till läroböcker skulle behandlas i en skolproposition som utlovades i finansplanen. Den skulle komma under våren, men ingen skolproposition har kommit. Detta är ännu ett område där regeringen verkar ha svårt att få fram några förslag.

Under vårriksdagen har sjukvårdens situation blixtbelysts när Radiumhemmet i Stockholm visade vad resursbristen ledde till. Här försökte statsministern gå till offensiv och skyllde på Stockholms läns landsting. När allt fler landsting visade hur resursbrist, personalkris och den statliga NUU-nämnden lade krokben för sjukvården tystnade statsministern. Fi-

Prot. 1987/88:137
9 juni 1988

Den ekonomiska politiken m. m.

nansministern talade om att vårdsektorn skulle hålla sig inom ramar på 1 %. Statsministern sade inte emot. Till detta lades ett lönetak. Det var regeringens ursprungliga medicin mot vårdkrisen.

Från centerns sida har vi under lång tid betonat att sjukvården måste ges en ökad andel av våra samlade resurser. Vi måste genomföra fler operationer för att få bort köerna, ge våra äldre en trygg och bra vård och ge alla rätt att träffa doktorn oavsett var i landet man bor. Då behövs också organisatorisk förnyelse, ökad decentralisering och ett större inflytande för personalen.

Det krävs en satsning på personalen, en långsiktig satsning. Det avtal som nu träffats för vårdpersonalen är bra, men det räcker inte. Vi måste långsiktigt uppvärdera vår dyrket. Vi måste satsa på utbildning, fortbildning och stimulanser för vår personal i vården. Den gör ett bra jobb. Vi måste också se över arbetstider och minska helgarbetet. Vi har dessutom anvisat hälsobefrämjande insatser som miljöavgifter, tobaks- och alkoholskatt som möjlig finansiering.

När pensionärerna för sex år sedan fick ett löfte, som återupprepades i förra valrörelsen, om återställning av pensionernas värde vet vi hur det gick. Nu har man skjutit fram återställningen av pensionerna till nästa mandatperiod – till den 1 januari 1989. Regeringen gör sig med andra ord ingen brådska att infria vallöftena. Dessutom har man mot centerns aktiva motstånd beslutat ta bort friåret i sjukvården för alla pensionärer fr. o. m. nästa år. Det tas på det sättet nästan en miljard från pensionärerna i ökade vårdavgifter varje år.

Fru talman! Centern värnar om rättssamhället. Det är därför vi fäster så stor vikt vid att konstitutionsutskottet omedelbart kan starta sin granskning av den affär som lett fram till justitieministerns avgång. Som jag framhållit tidigare finns många frågor som måste besvaras. Hela samhället vinner på att de kan besvaras, kan besvaras så sanningsenligt som det över huvud taget är möjligt. För detta krävs en granskning också i konstitutionsutskottet.

Aven i övrigt måste rättssamhället värnas. Det gäller kampen mot våldet och brottsligheten. Det gäller stödet till brottsoffren, det gäller den enskildes rätt gentemot mäktiga ekonomiska intressen – inte minst på miljöområdet – liksom den enskildes rätt emot samhället när konflikter uppstår.

Detta gör man bäst i ett decentraliserat samhälle där de många människorna kan påverka sin situation, delta aktivt i kulturlivet och där hela landet utvecklas. Det kan man inte göra i ett centraliserat samhälle som styrs av inflytelserika kretsar eller några få ekonomiska maktsfärer.

Det är också i ett decentraliserat samhälle som man varaktigt kan förbättra miljön och leva i överensstämmelse med de gränser som naturen själv sätter.

I detta anförande instämde Marianne Karlsson, Rosa Östh, Anna Wohlin-Andersson, Kersti Johansson, Stina Gustavsson, Gösta Andersson, Karl-Anders Petersson, Ingbritt Irhammar, Stig Josefson, Ivar Franzén, Elving Andersson, Eva Rydén, Rune Thorén, Gunhild Bolander, Ingvar Karlsson i Bengtsfors, Gunilla André, Britta Hammarbacken, Görel Thurdin, Gunnar Björk, Per-Ola Eriksson och Pär Granstedt (alla c).

Anf. 31 LARS WERNER (vpk):

Fru talman! I sex år hade vi borgerliga regeringar som pressade tillbaka löntagarnas reallöner, sänkte de högavlönades skatter, lät priser och hyror öka, som bedrev en omfattande ekonomisk omfördelning och social nedrustning.

Under åren i opposition kritiserade socialdemokraterna den borgerliga politiken. Man lovade väljarna en radikalt annorlunda politik om man återfick regeringsmakten.

I sex år har vi nu haft socialdemokratiska regeringar, och det går att jämföra de olika regeringarna med varandra, vilket också socialdemokraterna gärna gör.

Under de borgerliga åren ökade arbetslösheten. Vi har minskat den, säger socialdemokraterna. Under de borgerliga åren raserades statsfinanserna. Vi återställde dem, säger socialdemokraterna. Under de borgerliga åren pressades inflationen upp. Vi pressade ner den, säger socialdemokraterna. Vi har fått ordning på den svenska ekonomin. Sverige är på rätt väg. Vi är de enda som kan regera landet, heter det i den socialdemokratiska propagan-
dandan.

Ingen kan, med facit i hand, förneka skillnaderna mellan de sex åren med borgerliga och de sex åren med socialdemokratiska regeringar. Det är ett sätt att se på saken, ett sätt att bedöma utvecklingen i Sverige.

Men man kan ju också jämföra de gångna sex årens politik med de löften socialdemokraterna gav under oppositionsåren och med de förhoppningar och de förväntningar man skapade. Det var förhoppningar och förväntningar om en ny och radikalt annorlunda politik.

Socialdemokraterna lovade en rättvisare ekonomisk fördelning. Men de ekonomiska klyftorna har inte minskat, utan de har fortsatt att växa. Skillnaden mellan en hög- och lågavlönad är större i dag än den var när ni tillträdde 1982.

Socialdemokraterna lovade att återställa den sociala grundtryggheten och att sätta fart på den offentliga sektorn. Men den offentliga sektorn är i dag en krisbransch med stora problem. På sjukhusen växer köerna. Hemtjänsten fungerar inte som den borde. Daghemsköerna blir allt längre.

Men de förhoppningar och de förväntningar socialdemokraterna skapade, den politiska förnyelse de utlovade – därav blev intet. I stället övertogs stora delar av den borgerliga politik som man tidigare kritiserat så hårt. Kanske kan man drista sig till att säga att socialdemokraterna är bättre än de borgerliga på att bedriva borgerlig regeringspolitik.

Nu håller socialdemokraterna upp statistik för att visa oss hur framgångsrika de varit. Man pekar på nedåtgående kurvor som man vänt upp och tvärtom. Men det finns också en verklighet bortom alla tabeller och diagram, en verklighet som man inte alltid talar om. Där finns de långtidsarbetslösa. Där finns de unga som inte kan få arbete eller bostäder. Där finns de gamla som inte får den hemtjänst de behöver. Där finns de sjuka som tvingas vänta i åratal på att få bli opererade. Där finns de handikappade och socialt utslagna som det aldrig finns pengar för.

Det är naturligtvis skillnad på de sex åren med borgerliga regeringar och de sex åren med socialdemokratiska regeringar, och det är inte bara en fråga om

tur och konjunkturer, som de borgerliga ibland påstår. Regeringen talar gärna om hur framgångsrik den tredje vägens politik har varit. Men det är framför allt ett resultat av arbetares och tjänstemäns hårda slit. Det är ett resultat av de arbetslösas, de ungas och de gamlas tålmodiga uppoffringar.

Nu säger man att den ekonomiska krisen är övervunnen. Ja, den är egentligen mer än så, om man bara mäter i antalet miljonärer, som aldrig varit så stort som i dag. Numer har vi t. o. m. en miljardärklubb! Banker, försäkringsbolag och storföretag har aldrig någonsin haft så mycket pengar som de har i dag. Börsen flödar över av kapital. Spekulationen breder ut sig till ständigt nya föremål och områden.

Min fråga är: Är detta verkligen en rättvis fördelningspolitik? Var det vad socialdemokraterna eftersträvade regeringsmakten för? Är det det man vill ha folkets stöd för också under de kommande tre åren?

Fru talman! Sedan mordet på Olof Palme har vårt land fått uppleva ett antal olika "affärer", och den allra senaste föranledde justitieministerns avgång för bara två dagar sedan. Att döma av debatten här i dag kommer uppenbarligen dessa affärer spela en stor roll i valdebatten.

Jag sade i förra årets debatt – på tal om alla "affärer" som tycks vara huvudfrågan i svensk politik – att det säkert är många människor som inte längre känner igen sig i Sverige, som känner oro över att sådant över huvud taget kan inträffa i vårt land. Jag sade vidare att "många känner inte igen socialdemokratin och den socialdemokratiska regeringspolitiken. Vilken profil vill socialdemokraterna ha i dag?"

Nu har det gått ett helt år och vi står mitt uppe i en ny s. k. affär, där regeringen i hög grad spelar en huvudroll. Jag tror inte att oron och osäkerheten har minskat under året som gått.

När skall man från socialdemokratiskt håll ta itu med byken och stortvätten när det gäller de olika affärerna? Måste inte den moral som vi inom arbetarrörelsen i olika sammanhang säger oss hylla gälla i alla sammanhang utan undantag?

Socialdemokraterna talar om fred och nedrustning, men säljer sedan vapen till länder som Indien och Gambia, som enligt svensk lag rimligen inte borde få köpa svenska vapen. Man talar om jämlikhet och rättvisa, men säger nej till kraven på låglönesatsningar. Man kritiserar och angriper s. k. finansvalpar och finanskapitalister i förstamajtalen, bara för att dagen efter göra stora affärer med dem. Man talar om rättvis fördelning, men tycker att det är viktigare att sänka skatterna för de högavlönade än att sänka matpriserna genom att slopa moms på maten. Man framför i olika sammanhang stark kritik mot säkerhetspolisen och dess märkliga verksamhet. Men när skall ni påbörja upprepningen av denna organisation?

Jag tycker att socialdemokraterna i allmänhet är duktiga på att genomlysa de borgerliga partiernas politik. Man gör det många gånger på ett både underhållande och effektivt sätt. Det är lätt att dra ner skrattsalvor över den borgerliga oenigheten och varna för följderna av en borgerlig valseger. Ibland får man också ett intryck av att deras enda argument är att varna för hur illa de skulle bli med en borgerlig regering, i stället för att konkret tala om vad de vill använda regeringsmakten till om de vinner valet.

Vi anser att regeringen bedriver en borgerlig ekonomisk fördelningspoli-

tik, och den blir t. o. m. kritiserad från vänster av centern. Det säger en hel del om dagens regeringspolitik!

Olof Johansson har argumenterat mycket vältaligt i dag för ett slopande av moms på maten. Än en gång måste jag uttrycka min glädje över alla syndare som omvänder sig. Men tänk vilken genomslagskraft dessa ord hade fått om Fällidin, när han var statsminister, hade sagt de ord Olof Johansson har sagt här i dag. Välkommen! Vi kommer att bli flera, och vi kommer att genomföra detta.

Höstens val är ett vägval inför framtiden. Vi kan konstatera att högervridningen av den socialdemokratiska politiken har fortsatt. Den radikala debatt om ägandets och maktens betydelse som startades av Meidner på 70-talet är i dag helt försvunnen. Resultatet är i stället att politiken har inneburit ökade förmögenhetsklyftor i samhället. Spekulationsekonomin har blomstrat. Handeln med aktier och värdepapper har slagit rekord, och antalet miljardärer bara ökar. I dagens Sverige blir man rik på spekulation, spel och dobbel, inte på arbete. PKbankens affär med Erik Penser är ett talande exempel på hur regeringen har anammat delar av ett borgerligt ekonomiskt tänkande.

Allt detta har betalats av framför allt löntagarna. Deras andel av kakan har minskat. Det har gått så långt så att Stig Malm, som inte spelade en särskilt framträdande roll i själva avtalsrörelsen, efteråt gick ut och sammanfattade avtalsrörelsen med att den hade gett löntagarna för mycket. Jag tycker att Stig Malm skall tillsammans med riksdagsmännen åka till Norrbotten nästa vecka. Han skall åka till malmfälten och förklara för dessa människor att de har fått för mycket i årets avtalsrörelse!

Nyligen kunde man höra den nye SJ-chefen hylla det borgerliga förslaget om privatisering av SJ. Det är mig veterligt, i vart fall så länge jag har varit med, första gången som en statlig verkschef – jag höll på att säga en borgerlig, men jag kan nog säga det – gör ett sådant uttalande. Det är inte konstigt om SJ:s anställda undrar om det är väl använda pengar att ha en sådan verkschef. De är med och betalar hans topplön, 125 000 kr. i månaden, som är en årslön för många människor i detta land.

Det är inte underligt att allt fler känner sig främmande inför denna utveckling, som sker med socialdemokraterna i regeringsställning. De tvivelaktiga affärerna och den för arbetarrörelsen främmande ekonomiska politiken oroar och framför allt förvirrar många. Några säger lättsinnigt att vi tjänar på detta i vpk och att vi borde glädjas över detta. Det är möjligt, men man kan inte se politiken så snävt. Vi menar att det är mer allvarligt att denna politik skadar arbetarrörelsens anseende och trovärdighet. Det är särskilt allvarligt eftersom framtidens problem ställer stora krav just på arbetarrörelsen.

Den stora utmaningen inför framtiden gäller att skapa ett samhälle där kraven på en god miljö och arbete åt alla förenas. Vi menar att det är bara arbetarrörelsen som kan klara denna utmaning. Men det måste vara en socialistiskt inriktad arbetarrörelse. Med den riktning som socialdemokratin har stakat ut är det nödvändigt med ett starkare vpk både i och utanför riksdagen efter valet i höst.

Vem om inte arbetarrörelsens partier skall ta ansvar för miljön, för de

svaga och utslagna i detta samhälle i vårt land? Vem om inte arbetarrörelsen skall ta ansvar för en rättvisare värld och för fred?

Av detta märks inte mycket i den nuvarande regeringspolitiken. Var finns vreden över klasssamhällets orättvisor? Var finns viljan att förändra, att spränga ramarna för det rådande ekonomiska systemet? Var finns solidariteten och visionerna? Vi hävdar att det behövs en förnyelse av svensk arbetarrörelse. Vi måste forma ett nytt ekonomiskt tänkande, ett tänkande där rörelsen återerövrar sin historiska roll som bärare av ett samhälleligt alternativ till kapitalismen.

Vi riktar en hård kritik mot den socialdemokratiska regeringspolitiken. Men vi vill samtidigt deklarerat att det är en kritik som har sin utgångspunkt i omsorgen om arbetarrörelsens ideal och värderingar. Det innebär inte att vi gör gemensam sak med de övriga oppositionspartierna. Tvärtom! Vi vet var rågängen går i svensk politik och i den kommande valrörelsen. Den går mellan arbetarrörelsen och borgerligheten. Vi vet också – och det vet även ni som sitter här i kammaren – att den främsta garanten för att hindra en borgerlig valseger och en borgerlig regering är en framgång för vårt parti i valet. Det vet alla.

De borgerliga angriper arbetarrörelsens ideal och talar ofta om den trista och grå uniformerade jämlikheten. De försöker reducera solidaritet till ett uttryck för avundsjuka och ett försök till likriktning av samhället. Kommer de borgerliga till makten vet vi att deras politik kommer att rasera de landvinningar som arbetarrörelsen i lång kamp erövrat. Vi ser redan i dag hur man går till angrepp mot de rättigheter som fackföreningsrörelsen har tillkämpat sig på arbetsplatserna. En borgerlig regering inspirerad av nyliberala krämarteorier, inspirerad av Thatchers England, Kohls Västtyskland och Reagans USA, vore förödande för folkflertalet i detta land.

Arbetarrörelsen får inte huka sig inför de borgerliga angreppen. Om arbetarrörelsen för en borgerlig politik är risken för en borgerlig valseger som störs. I stället måste blicken lyftas framåt. Man måste forma en målmedveten och kraftfull jämlikhetspolitik och skapa nya solidariska och mer demokratiska samhällsstrukturer. Då först kan arbetarrörelsen återta initiativet, skapa entusiasm och engagemang. Då kan 90-talet bli arbetarrörelsens och socialismens årtionde.

Det får inte råda något tvivel inför arbetarrörelsens inriktning. Det måste bli ett slut på alla tvivelaktiga affärer. Alla smutsiga bykar måste tvättas, vare sig det gäller vapenhandel eller säpos märkliga verksamheter.

Vi kommunister gör inte anspråk på att besitta alla lösningar eller på att vara de enda som kan förändra samhället. Vi vet att det finns många människor, breda samhällslager, som liksom vi inser behoven av en förnyelse och som vill kämpa för den här och nu. Morgondagens verklighet formas i dag och inte i morgon.

Vi menar att en ny politik för arbetarrörelsen bör ha följande inriktning:

En ny ekonomisk politik

- som angriper de ekonomiska orättvisorna och spekulatörsökonomien,
- som gör maten billigare genom ett slopande av matmomsen,

- som drar in företagens övervinster och använder pengarna till investeringar i den offentliga sektorn,
- som förändrar skattesystemet, så att principen skatt efter bärkraft återupprättas och
- som inför en produktionsbeskattning.

En ny miljöpolitik

- som gör de nödvändiga investeringarna i miljövänlig kollektivtrafik,
- som äntligen börjar kärnkraftsavvecklingen och
- som gör Sverige till ett föregångsland inom miljöpolitiken.

En ny bostadspolitik

- som angriper spekulativen i mark och fastigheter,
- som sätter stopp för hyreshöjningarna och
- som gör bostaden till en social rättighet, vilket vi hävdade redan för 50 år sedan.

En ny kultur- och utbildningspolitik

- som förbättrar kulturarbetarnas situation,
- som rustar upp skolbyggnaderna, inför fria läromedel och ger bättre skolmat,
- som inför studielön och bygger ut vuxenutbildningen och
- som bryter den sociala snedrekryteringen.

Andra viktiga mål för arbetarrörelsens förnyelse menar vi måste vara:

- att fördjupa demokratin,
- att angripa maktkoncentrationen i näringslivet,
- att utvidga de anställdas fackliga rättigheter,
- att förändra löntagarfonderna, så att de ger arbetare och tjänstemän ett verkligt inflytande över produktionen och investeringarna,
- att skapa ett Sverige i regional balans,
- att inrätta en nordisk kärnvapenfri zon,
- att sänka militärutgifterna och stärka det civila försvaret,
- att stoppa vapenexporten,
- att slå vakt om alliansfriheten och avvisa alla smygförsök till ett svenskt medlemskap i EG,
- att satsa på barnen och garantera alla barn en daghemsp plats,
- att bygga ut föräldraförsäkringen,
- att ta de första stegen mot sex timmars arbetsdag och
- att föra en verklig jämställdhetspolitik,
- att infria alla de löften som har getts till de sämst ställda pensionärerna,
- att satsa på hemtjänsten och sjukvården,
- att ge våra gamla möjlighet att själva bestämma var de vill bo.

Det är i ett koncentrat det alternativ som vänsterpartiet kommunisterna representerar och som vi menar borde känneteckna en arbetarmajoritets politik. Det är också den politik vi menar att Sverige förtjänar att ha efter höstens val.

Anf. 32 Statsminister INGVAR CARLSSON:

Fru talman! I går morse lyssnade jag som vanligt på Dagens eko. Man hade där ett inslag som jag har nedtecknat. Det började med en ingress som lät på följande sätt:

Anna-Greta Leijon hade hunnit göra sig populär som justitieminister, åtminstone inom delar av polisen, kriminalvården och domstolsväsendet. Det finns flera som anser att hon var den bästa justitieminister vi har haft på mycket länge.

Sedan följde intervjuer och referat av intervjuer. Den första frågan till före rikspolischefen Holger Romander gällde just om hon var den bästa justitieminister som vi har haft. Han svarade:

Ja, det är hon. Det har funnits andra mycket bra justitieministrar också. Ingen har varit dålig. Men jag tror att det var mycket lyckligt att vi fick Anna-Greta Leijon som justitieminister, inte minst från polisens synpunkt.

Sedan fortsatte man från Ekot:

Också chefen för kriminalvårdsstyrelsen Björn Weibo hävdar att stora delar av befolkningen varit kritisk mot kriminalpolitiken, framför allt mot halvtidsfrigivningen, och att Anna-Greta Leijon nu fångat upp dessa stämningar.

Även inom domstolsväsendet, refererar Ekot, har Anna-Greta Leijon hunnit bli populär under sina 230 dagar som justitieminister.

Justitierådet Olof Höglund, ordförande i högsta domstolen, betonar, precis som före rikspolischefen Romander, vikten av att Anna-Greta Leijon har en stark ställning i regeringen. Vi fick mer gehör i justitiedepartementet för våra propåer sedan hon tillträdde, säger Olof Höglund. Hon kallade t. ex. genast alla domstolschefer till en hearing. Det har ingen justitieminister gjort tidigare. Dessutom kom domstolsfrågorna litet mer fram i ljuset, annars har vi ofta harnnat i bakvatten.

Ja, detta stämmer, fru talman, med min bild av Anna-Greta Leijon – en populär, kompetent och handlingskraftig justitieminister. Därför hade jag förtroende för Anna-Greta Leijon i hennes arbete, och därför ville jag gärna behålla Anna-Greta Leijon som justitieminister. Men en majoritet av de borgerliga partierna och vpk tyckte annorlunda, och inför detta faktum bestämde sig Anna-Greta Leijon för att avgå.

I dag har vi från de borgerliga partierna fått höra att rättssamhället är i allvarlig fara. Men framstående representanter för just detta rättssamhälle har alltså redovisat – rikspolisen, domstolsväsendet och kriminalvården – hur väl Anna-Greta Leijon har företrätt deras intressen.

Det ouppklarade mordet har varit plågsamt för Anna-Greta Leijon liksom för alla oss andra. När hon blev justitieminister kände hon ett utomordentligt starkt ansvar för att från sina utgångspunkter underlätta det arbete som skulle bedrivas av polis och åklagare. Även med hänsyn till det fel som Anna-Greta Leijon har begått, lyssnade jag med häpnad på Carl Bildt, som beskrev Sverige, med utgångspunkt i det inträffade, som att det skulle vara på väg in i en polisstat. Jag måste säga att det väl ändå måste finnas gränser och proportioner i en allvarlig debatt som denna. Carl Bildts partivän Anders Björck har under gårdagen uttalat att han redan – i fråga om detta finns det två uppgifter – i februari eller i mars skulle ha hört rykten om att Ebbe

Carlsson bedrev egna spaningar om Palmemordet och att han därför velat ta upp frågan i konstitutionsutskottet. Mot bakgrund av Carl Bildts påståenden här om hur oerhört allvarlig denna fråga är frågar jag: Varför kunde moderaterna då inte övertyga sina egna borgerliga vänner i konstitutionsutskottet när frågan först kom till Anders Björcks kännedom? Varför interPELLerade inte moderaterna i riksdagen? De kunde åtminstone ha ställt en fråga. Varför tog moderaternas representant i Edenmankommissionen inte upp frågan där? Och varför tog moderaternas representant i rikspolisstyrelsen inte upp frågan i just rikspolisstyrelsen? Med tanke på Carl Bildts beskrivning av detta som bl. a. det mest fruktansvärda som har drabbat Sverige under hela efterkrigstiden borde väl moderaterna i all sin dar inte ha nöjt er med att ni inte kunde övertyga konstitutionsutskottet. Ni hade åtminstone fyra andra alternativ att förhindra denna utveckling mot en polisstat, men ni sade att konstitutionsutskottet inte var intresserat av det här och att ni därför fick lägga det på hyllan, åtminstone tills vidare. Vilken fantastisk inställning!

Jag vill deklarerera att vi socialdemokrater anser att man skall hysa en ovillkorlig respekt för lagar och förordningar. Det får icke finnas minsta tvivel på denna punkt.

Jag tycker ändå att vi med hänsyn till det arbete som vi under årtionden har utfört i kommuner, i landsting och i riksdagen för att göra Sverige till ett bra land att leva och bo i förtjänar ett något annorlunda omdöme än det som Carl Bildt utdelade.

Visst kan man begå misstag i svåra skeden. Jag vill inte förneka att vi socialdemokrater har gjort det då och då. Till att utifrån detta göra våldsamma utfall av det slag som Carl Bildt ägnade sig åt i talarstolen, är steget oerhört långt. Jag tyckte att Carl Bildt överskred alla anständighetsgränser.

Carl Bildt sade också att jag hade försökt ironisera över ett uttalande som han hade gjort. I sitt tal i dag sade han följande: "När vidden av skandalen först blev klar för mig i fredags eftermiddag, sade jag att jag personligen upplevde det som höll på att ske som plågsamt." Det var emellertid icke så Carl Bildt uttalade sig. Han sade ordagrant i Aktuellt i lördags: "I går var jag mycket skakad av det som jag var med om, och som vi såg växa fram successivt. Jag tyckte att det var det plågsammaste jag har varit med om."

Jag tillät mig då att säga att jag tror att svenska folket tyckte att mordet på landets statsminister var betydligt plågsammare. Jag anser att det illdåd som planerades mot Anna-Greta Leijon och som förpestade hennes tillvaro under lång tid, trots allt var betydligt plågsammare än det fel som Anna-Greta Leijon begick.

Fru talman! Inledningsvis vill jag också gärna svara på Bengt Westerbergs frågor. Det rekommendationsbrev som Anna-Greta Leijon skrev innebar ett klart fel. Det har redan framgått av vad jag har sagt. Det var icke ett bagatellartat fel. Innehållet var icke acceptabelt. Brevet borde dessutom ha diarieförts.

Som jag uppfattade våra överläggningar var det på grundval av detta brev som de borgerliga oppositionsledarna begärde Anna-Greta Leijons avgång i fredags kväll. Jag har icke haft uppfattningen att detta brev inte skulle

innebära ett fel. Jag drog emellertid en annan slutsats, nämligen att det icke behövde föranleda justitieministerns avgång.

Med okonventionella medel menar jag t. ex. regeringens beslut att utfästa en belöning på 50 milj. kr. Jag anser icke att det är acceptabelt att använda okonventionella metoder som icke ligger inom lagens ram. Jag tar bestämt avstånd från olagligheter.

Bengt Westerberg, jag har för min del icke gått ut och riktat kritik mot de borgerliga partierna för att de skulle komma att ta upp frågan eller göra valtaktik av den. Jag fick en fråga om jag trodde att detta kan bli en del av valrörelsen och därvid komma att utnyttjas valtaktiskt. Jag svarade då att det inte kan uteslutas. Det är en helt annan sak än att själv försöka föra in frågan i valrörelsen på det sättet, eller i den nuvarande debatten.

Jag har inte uttalat mig om andras vilja och engagemang på den här punkten. Jag kan bara konstatera att vi som parti har drabbats mycket brutalt. Jag hoppas att man i en sådan här fråga skall kunna få en så stark nationell enighet som möjligt, dvs. i bekämpandet av terrorismen och av det fruktansvärda som har drabbats oss.

När Anna-Greta Leijon fick information om Ebbe Carlssons verksamhet, Bengt Westerberg, hade han redan kontakt med rikspolischefen. Han hade lämnat information och uppgifter om det som på polishåll betraktades som ett utomordentligt intressant spår. Det har t. o. m. sagts att det var den intressantaste teorin. Det var därför uteslutet att regeringen skulle gå in och avbryta detta arbete.

Olof Johansson ställde några frågor. En av dem gällde om det finns någon socialdemokratin närstående grupp med polisiär inriktning. Nej, självfallet inte!

En annan av Olof Johanssons frågor lydde om det finns fler projekt vid sidan av den nu avslöjade gruppen som har en okonventionell verksamhet på programmet, med okonventionell inriktning och okonventionell finansiering. Nej, det finns ingenting som jag känner till. Däremot hoppas jag naturligtvis att man från polisens och åklagarnas sida arbetar okonventionellt. Det skall dock givetvis ske inom ramen för de lagar och regler som existerar.

Olof Johansson ställde vidare frågan om varför man inte skall gå in och göra en KU-granskning i sommar. Konstitutionsutskottet har att fatta sina beslut utan inblandning från regeringens sida. Utskottet har nu beslutat att det är den nyvalda riksdagens konstitutionsutskott som skall granska denna fråga. Utskottet har emellertid uttalat att det är angeläget att material redan nu begärs in. För regeringskansliets del kan jag deklarerat att vi självfallet kommer att medverka till att klarlägga vad som har hänt i denna fråga. Regeringen har allt intresse av att detta sker och det så snart som möjligt, dvs. långt före valdagen.

Får jag sedan, fru talman, svara på ytterligare en fråga innan jag går in på det som skulle vara mitt anförande. Med den talarordning vi har med två timmar för oppositionen och sedan 30 minuter för regeringen hinner jag numera sällan presentera socialdemokratiens politik.

Får jag ändå med anledning av Bengt Westerbergs kritik mot skattetrycket citera senaste numret av tidningen Affärsvärlden. Där sägs följande, mycket

intressanta saker: "De borgerliga anklagar nu socialdemokraterna för att ständigt höja skatterna. I själva verket var det de borgerliga regeringarna som under sina sex år kraftigt ökade de offentliga utgifternas andel av BNP. Den offentliga sektorn ökade då med omkring 15 procent av BNP, vilket i dag motsvarar 150 miljarder kr."

I själva verket kan man således säga att det var de borgerliga som kraftigt byggde ut den offentliga sektorn och därmed ökade skattetrycket, medan socialdemokraterna efteråt har sänkt det. I artikeln sägs också följande: "Under den efterföljande socialdemokratiska regeringstiden har utgiftsandelens i stället minskat med omkring fem procentenheter – dvs. omkring 50 miljarder kr i dagens penningvärde."

Fru talman! Kjell-Olof Feldt har belyst den period av sex borgerliga och sex socialdemokratiska år som vi har bakom oss. Man kan väl enkelt säga att fakta talar för sig själv. Under de borgerliga åren drabbades Sverige av oerhörda problem – problem, som man inte lyckades lösa. Utvecklingen har nu vänt. På område efter område har vi som nation och som enskilda människor, som löntagare och som pensionärer, kunnat notera betydande framgångar och förbättringar.

Det viktiga är nu att diskutera, även en sådan här dag, vad som ligger framför oss. Jag skall använda den senare delen av min talartid till att göra det. Det är viktiga år som ligger framför oss. Det är viktiga uppgifter som en svensk regering kommer att ställas inför efter valet i höst – miljön och planeringen av avvecklingen av kärnkraften, ekonomin och skatterna, sysselsättningen och arbetslivet, välfärden och en rättvis fördelning, ett vidgat Europasamarbete och en fortsatt fast utrikespolitik.

Socialdemokratin har ett samlat program för miljön. Vi är beredda att se till att vi uppnår de mål som vi har satt upp. Det kommer att krävas många viktiga och, med all säkerhet, svåra beslut om miljön under de kommande åren. De besluten får definitivt inte vänta, utan de måste fattas.

De erfarenheter vi skaffar oss i miljövårdsarbetet i vårt eget land blir också basen för det som är den riktigt stora miljöutmaningen: att gå i spetsen och vara pådrivande för en offensiv, internationell miljöpolitik.

När Sverige t. ex., som första land i världen, förbjuder användningen av freoner är det ett viktigt steg också i det internationella arbetet. Vi kan visserligen inte ensamma så att säga täppa till ozonhållet, men vi kan klart bidra till en hoppfullare utveckling.

När det gäller kärnkraften har socialdemokraterna givit ett klart besked: Kärnkraftsavvecklingen inleds 1995 och 1996. Vi har presenterat en handlingsplan för hur omställningen skall gå till och hur vi skall klara det svenska energisystemet i framtiden.

Den ekonomiska krisen – och den framgångsrika och samtidigt oerhört påfrestande krispolitiken – har givit oss full insikt om vad en stark ekonomi betyder för vårt land. Vi står i dag betydligt bättre rustade än för sex år sedan, men alla svårigheter är förvisso inte undanröjda. Det blir de aldrig. En regering får aldrig tappa taget om ekonomin, för då klarar man inte heller de övriga arbetsuppgifterna.

Vi har nu, tack vare de senaste årens positiva utveckling, möjligheter att gå vidare med välfärdspolitiken. Angelägna områden har fått stå tillbaka, när krisen tvingade fram återhållsamhet.

Prot. 1987/88:137
9 juni 1988

*Den ekonomiska poli-
tiken m. m.*

De närmaste åren är det sjukvården, familjepolitiken och äldreomsorgen som behöver ökade resurser. Vi socialdemokrater är beredda att ta fram dem, och vi skall göra det i den takt som resurserna skapas. Några äventyrligheter med nya budgetunderskott tänker vi inte ge oss in på. Då riskerar vi hela vår välfärd, det vet vi sedan de borgerliga åren. Vi måste hela tiden ha beredskap för att en ny konjunktturnedgång kan drabba oss. Den måste vi klara på samma sätt som vi tagit oss igenom den akuta ekonomiska krisen under 80-talet – utan att rusta ned välfärden.

Redan nästa år skall det fattas beslut om en stor och genomgripande skattereform. Vi vet vad vi vill uppnå med den reformen: lägre skattesatser och rimligare beskattning av kapitalinkomster, enklare skatteregler, bättre kommunal skatteutjämning, rättvisare fördelning av skattebördan och minskat utrymme för fiffel och fusk. Inte minst det senaste är en angelägen åtgärd, när man hör om de redan välbeställda människor som ägnar sig åt en högst avancerad skatteplanering.

Sverige har, tack vare den socialdemokratiska ekonomiska politiken och arbetsmarknadspolitiken, en internationellt sett unikt låg arbetslöshet. Jag har konstaterat, inte minst nu när jag har åkt omkring i Europa, att man häpnar när man hör att vi i Sverige har en arbetslöshet som är så låg. Vi vet vad det betyder för vår framtida ekonomi, för vår välfärd och för människors frihet och möjligheter att skapa sig ett gott liv. Att det finns arbete åt alla är något så oerhört grundläggande. Här släpper en socialdemokratisk regering aldrig taget. Det kan jag försäkra.

Men för framtiden krävs också en beredskap för att det kan uppstå brist på arbetskraft, framför allt i vissa branscher. Bästa sättet att möta en sådan situation är att gå vidare och reformera arbetslivet. Vi har fortfarande många arbetsmiljöer där människor riskerar sin hälsa, och där buller, smuts och enförmighet gör arbetet ansträngande och otrivsamt. Många jobb kan bli mer meningsfulla, om de anställda får större inflytande och större ansvar. Givetvis har utbildningspolitiken, alltifrån ungdomsutbildningen till vidareutbildning och återkommande utbildning, en oerhört väsentlig uppgift när det gäller att möta behovet av arbetskraft.

Det talas nu mycket om att ungdomen flyr industrijobb och vårdyrken. Jag är övertygad om att det är samma grundproblem som ligger bakom denna flykt. Det har ingenting att göra med att det ena är privat och det andra offentlig verksamhet.

Skall vi få folk till de områden där jobben finns, och där behoven av arbetskraft är stora, måste vi ge de anställda mer inflytande över sitt arbete, bättre möjligheter till vidareutbildning, som jag nämnde, mer meningsfulla arbetsuppgifter och en bättre arbetsmiljö.

För oss socialdemokrater är Sverige och Europa en viktig framtidsfråga.

Vi vill medverka i ett utvidgat Europasamarbete. Vi vill att detta samarbete skall existera på så många områden som möjligt. Vi vill ha ett samarbete som kan skapa ett Europa i fred, där ingen längre med våld försöker dominera vår världsdal.

Vi vill åstadkomma ett Europa utan hindrande gränser, där man i stället underlättar resande och kontakter och utbyte mellan länder. Vi vill ha ett så nära samarbete med EG som möjligt, på alla områden, med självklara

undantag för utrikes- och försvarspolitiken.

För en socialdemokratisk regering kommer det att förbli en huvuduppgift att föra en aktiv utrikespolitik. Vi skall fortsätta att verka för att undanröja hotet från kärnvapnen. Vi skall värna rätten till självbestämmande, och reagera mot ofrihet. Vi skall slå vakt om folkrätten.

Sverige är och skall vara en neutral och alliansfri stat. Vi har inga andra att lita till när det gäller att slå vakt om vårt oberoende. Vi har vårt eget försvar och den internationella rätten. När den rätten åsidosätts i andra delar av världen, skall vi säga ifrån. Ty detta handlar också om att värna viktiga, svenska intressen. I den uppgiften kommer socialdemokratin aldrig att svika.

Vi kommer inte heller att tveka att försvara vårt eget territorium med alla till buds stående medel. Kränkningar av Sveriges gränser kommer aldrig att accepteras.

Så ser de stora och viktiga uppgifterna ut som en regering måste klara de närmaste åren. Så vill vi lösa dem. Det kräver en stark och handlingskraftig regering, som har förmåga att fatta beslut. Jag kan inte komma ifrån att jag, av praktisk erfarenhet, upplever det som att de borgerliga partierna saknar den förmågan. Deras bestående oenighet leder nu till att de inte kan ge väljarna något besked före valet om vad en borgerlig regering skulle uträtta. Om de kommer i regeringsställning, är risken uppenbar att de icke kan regera i de viktiga sakfrågorna.

Två av de stora frågor som ligger framför oss har tidigare fällt borgerliga regeringar: energin och skatterna.

I fråga om energin är förvirringen fortfarande total.

Olof Johansson och centern tycker att kärnkraftsavvecklingen måste gå snabbare än regeringen föreslagit – centern vill att all kärnkraft skall avvecklas under 1990-talet.

Carl Bildt och moderaterna menar att regeringen har alldeles för bråttom. Moderaterna vill inte ens påbörja avvecklingen under nästa årtionde.

Folkpartiet vill, i och för sig, se kärnkraften avvecklad senast år 2010, men politikerna skall inte lägga sig i när eller hur eller i vilken ordning avvecklingen skall ske. Det skall marknadskrafterna sköta. Nog låter det litet äventyrligt.

Får centern sitta kvar i en borgerlig regering om man framhärdat i sin uppfattning att kärnkraften skall avvecklas snabbare än vad folkpartiet och moderaterna vill? Det är en fråga som det skulle vara intressant att få veta svaret på före valet. Kommer centern att vika sig än en gång, eller är det ett oeftergivligt villkor från centerpartiets sida, att driva sin kärnkraftspolitik?

Hur skall en ny borgerlig regering kunna samla sig till en skattereform? På snart sagt varje punkt är de tre partierna på kollisionskurs.

Det gäller synen på avdragsbegränsningen, där viljorna spretar åt olika håll. Det var just den frågan om fällde den tredje borgerliga regeringen 1981. Därför blir det ju nästan patetiskt, när Carl Bildt står här och varnar för vad som kan hända med avdragen med en socialdemokratisk regering. Men vad händer om det blir en borgerlig regering? Vill Carl Bildt gå upp och tala om vad en borgerlig regering kommer att bedriva för avdragspolitik? Det vore utomordentligt intressant att höra. Vi kommer inte att göra några förändringar utan att sänka marginalskatterna. Då kan man också begränsa

avdragen. Det skulle som sagt vara utomordentligt intressant att höra vad en borgerlig regering kommer att göra.

Det gäller synen på inkomstskatten, där folkpartiet vill höja skatten för låginkomsttagarna, medan centern vill sänka den. Moderaterna vill sänka skatten litet för dem med små inkomster och mycket för dem som tjänar stora pengar.

Det gäller synen på kommunalskatten, där moderaterna föreslår åtgärder som ökar de redan alltför stora skillnaderna i kommunalskatt med 5 kr. Centern har en utjämning av kommunalskatterna som sitt viktigaste mål. Kommer moderaterna att kunna vara med och bilda en borgerlig regering, om man inte får igenom sina hjärtefrågor på skatteområdet?

När det gäller sjukvårdens behov av resurser står de borgerliga lika splittrade.

Bengt Westerberg har sagt att sjukvården skall få ökade resurser. Carl Bildt är av en annan uppfattning. Han säger att vi inte löser sjukvårdens problem med att "kasta pengar på dom". Moderaterna prioriterar sänkt skatt i en rad landsting framför ökade resurser till vården. Kan folkpartiet kompromissa med moderaterna i denna fråga? Bengt Westerberg har gjort ganska bra uttalanden om sjukvården. Men vad händer om dessa ställs emot moderaternas krav på sänkta skatter?

Så ser det ut i stort, när vi lägger sex socialdemokratiska och sex borgerliga år bakom oss – här vill jag också hänvisa till finansministerns redovisning – och i valet den 18 september skall bestämma färdriktningen för de kommande tre åren.

Herr talman! Vi vet att det kommer att krävas förändringar och en kraftfull politik på en rad områden. Men med en socialdemokratisk regering kan vi hoppas på en positiv utveckling. Med en borgerlig regering kan det ta vägen vart som helst. Eller troligare, bli på stället marsch medan problemen hopar sig igen.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 33 CARL BILDT (m) replik:

Herr talman! Jag hade hoppats att statsministern skulle ta tillfället i akt och i denna debatt för det första ge besked om socialdemokraternas politik efter valet och, för det andra, råta ut alla de frågetecken som under den senaste veckan har uppstått beträffande regeringens och sitt eget agerande i Ebbe Carlsson-affären.

På den första punkten sade han ingenting. Hans anförande var i detta avseende en upprepning av de tirader över borgerligheten som numera tillhör standardingredienserna i ett Ingvar Carlsson-tal.

På den andra punkten sade han något, men inte allt. Ingvar Carlsson sade att jag hade uttryckt farhågor för en polisstat. Det är fel. Det är inte däri som min oro ligger, och det var inte det som jag sade. Vad jag sade är att jag är djupt oroad över att det från framträdande håll inom landets största parti förs resonemang som visar att man inte har full respekt för lagar, rätt och ordning och där man glorifierar s. k. okonventionella metoder och operationer i eller

bortom lagens utmarker. Detta är oroande. Det är inte fråga om en polisstat. Det är en rättslös stat, som drabbar alla och praktiskt taget urskillningslöst.

Jag menar att vi har ett gemensamt ansvar för rättssamhället och dess värderingar. Därför blir man oroad, när statsministern är tyst, när LO-chefen säger sådana upprörande saker som han gjorde häromdagen och när den socialdemokratiska partisekreteraren – som gärna kan läggas till församlingen – svävade så tydligt på målet när han fick frågan om huruvida ändamålet helgar medlen.

I dag går statsministern något längre i sin kritik av Anna-Greta Leijon. Han antyder nu att brevet i dess helhet var felaktigt. Jag noterade att statssekreteraren Sten Heckscher i ett offentligt uttalande i går sade att brevet var ett grovt fel. Jag tror inte att det i modern tid i Sverige finns något exempel på att en statssekreterare offentligt har kritiserat sitt statsråd så hårt som i detta fall. En fråga som inställer sig är om det verkligen var statsministerns mening att som högste politiska företrädare för rättssamhället Sverige behålla en person som hade begått grova fel, också enligt uttalanden av hennes egen statssekreterare.

Brevet var dokumentet som visade på uppdraget till Ebbe Carlsson och det som band regeringen till denna operation i lagens utmarker. Därmed kom det att handla om ministerstyre, åsidosättande av rättegångsbalken och om att åsidosätta alla slutsatser från Edenmankommissionen. Det handlar därmed om att det i dag har uppstått en förtroendekris i fråga om socialdemokratins uppslutning kring rättsstaten.

Jag noterar med tillfredsställelse att statsministern – även om detta borde vara en självklarhet – säger att det skall finnas ovillkorlig respekt för alla lagar, regler och förordningar. Men om det skall råda ovillkorlig respekt – och det skall gälla alla i detta samhälle – kunde han då verkligen tolerera en justitieminister som begick vad som även med statssekreterarens ord var grova fel? Och detta i den kanske allra viktigaste fråga som detta statsråd hade att handlägga, nämligen organisationen av jakten på dem som mördade statsminister Olof Palme. Det är förvånande att statsministern fortfarande tar så lätt på det som faktiskt har inträffat.

Också jag tillhörde dem som förra hösten hade mycket positivt att säga om Anna-Greta Leijon, det vet Ingvar Carlsson. Det hade jag också, även detta känner statsministern till, vid de två interna överläggningar vi hade – Ingvar Carlsson var bara med på en av dem. Jag litade på något sätt på henne. Det var också därför som min personliga besvikelse blev så stor i fredags, när jag insåg vidden av det som faktiskt hade hänt. Visst hade hon, som statsministern sade, börjat antyda att man skulle avskaffa det fullständigt huvudlösa systemet med halvtidsfrigivning inom kriminalvården. Vi moderater var för övrigt det enda parti som var emot det när detta förslag från den socialdemokratiska regeringen gick igenom i denna kammare 1983. Det var hög tid att vi fick en justitieminister som något begrep hur felaktigt detta var.

Men vi måste samtidigt konstatera att krisen för den svenska rättsstaten har fortsatt att fördjupas sedan 1982. Man har inte gett polisen tillräckliga resurser. År efter år har man försvagat polisen. Man har genom halvtidsfrigivning och annat förflockat kriminalpolitiken. Därför blir jag indignerad, när jag finner att man i en situation där rättsväsendet verkligen behövs tar sin

tillflykt också till privatfinansierade operationer av närmast piratkaraktär i lagens utkanter. Det är fråga om en kris för vårt samhälle.

Jag tycker att statsministern kanske hade kunnat vara ännu tydligare. Hade han verkligen varit beredd att som främste politiske representant för vårt rättssamhälle tolerera en person som enligt statssekreteraren hade begått grova fel när det gäller den allra viktigaste fråga som hon och den regering och den statsminister hon företrädde hade att handlägga?

Om vi inte begär att ett statsråd som begår grova fel får ta konsekvenserna, kan vi inte heller begära att de medborgare som begår grova fel får ta konsekvenserna.

Anf. 34 BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Herr talman! Jag har en känsla av att Ingvar Carlsson äntligen börjar inse vidden av de fel som hans förra justitieminister begick. Ingvar Carlsson vill inte längre bagatellisera de fel som hon gjorde sig skyldig till. Därmed utgår jag ifrån att han inte heller längre vill kalla det för småaktighet från vår sida, när vi drev saken på det sätt som vi gjorde.

Jag tycker att det är klokt av statsministern att så entydigt som han här ändå gjorde ta avstånd från innehållet i hela brevet och inte hävda att det bara var någon formulering i brevet som det var fel på. Det var faktiskt vad Anna-Greta Leijon själv hävdade så sent som i förrgårkväll i Magasinet-programmet, då hon fick möjligheter att utförligt lägga ut texten om hur hon såg på de här sakerna. Till det kommer den omständighet som jag påtalade förut, nämligen att hon försökte dölja det hon höll på med. Hon diarieförde inte handlingen. Jag tolkar det så, att hon inte ville visa upp för någon annan vad hon sysslade med. Att hon – som jag också påpekade – då riksåklagaren besökte henne den 11 maj, en vecka efter det att brevet hade utfärdats, nekade till att Ebbe Carlsson var någonting annat än en privatperson tyder också på att hon ville dölja det hon höll på med.

Ingvar Carlsson sade att rikspolisstyrelsen redan hade kontakt med Ebbe Carlsson när Anna-Greta Leijon fick kontakt med honom. Det är alldeles riktigt att en sådan kontakt hade föregått kontakten mellan Ebbe Carlsson och Anna-Greta Leijon i det här ärendet, men det gör det ju ännu mer förvånande att Anna-Greta Leijon på detta sena stadium, i början av maj, ingrep och själv utfärdade ett rekommendationsbrev, om hon menar att kontakten mellan spaningsledningen och Ebbe Carlsson redan var etablerad.

Till allt detta kommer ytterligare en omständighet som jag inte berörde i mitt huvudanförande, nämligen att Anna-Greta Leijon vid minst två tillfällen vilseförde ena gången mig personligen och andra gången partiledarna. Vid det senare tillfället var för övrigt Ingvar Carlsson själv med. Det är klart att det innebär ett betydande grundskott mot det förtroende som finns i partiledarkretsen, om vi inte skall kunna lita på de besked som vi får från statsråden. Det är viktigt att vi kan ha öppna och förtroliga samtal. Jag tror inte att Ingvar Carlsson över huvud taget kan ge några exempel på att vi på ett felaktigt sätt har använt de förtroenden som vi har fått. Därför har vi också valt att lita på statsråden, vilket jag – felaktigt nog – gjorde efter det att jag hade fått besked av Anna-Greta Leijon förra onsdagen.

Så till ett annat ämne, herr talman! Statsministern tog upp energifrågan i

sitt anförande och hävdade att det skulle vara äventyrligt att låta energipro-
ducenterna själva bestämma om när kärnkraftverken skulle stängas av. Jag
tycker att det är långt mer äventyrligt att, som regeringen är beredd att göra,
överlåta prisbildningen till marknaden. Jag tycker nämligen att just priset i
det här skedet är det viktigaste instrumentet vi har till vårt förfogande för att
stimulera hushållning och sparande på energiområdet och utveckling av ny
energisnål teknik. Detta instrument avhänder sig socialdemokraterna och
säger att det får marknaden sköta – det enda beslut vi tar är att två reaktorer,
av skäl som man inte kan redovisa öppet, skall stängas av 1995 och 1996.
Ingvar Carlsson antydde att det förhållandet att man stänger av dem tidigare
än vad man någonsin har planerat skulle innebära att det blir lättare att klara
omställningen. Jag kanske får be Ingvar Carlsson att närmare utveckla det
argumentet, för jag förstår det uppriktigt sagt inte.

Så till skatterna. Jag ställde en fråga till Ingvar Carlsson som jag inte fick
något svar på. I stället läste Ingvar Carlsson ur en artikel i *Affärsvärlden* som
säkert är mycket intressant men som i sammanhanget var föga relevant. Den
fråga som jag ställde var denna: Kan Ingvar Carlsson lova att den utbyggnad
av föräldraförsäkringen som socialdemokraterna har aviserat skall komma i
valmanifestet om några dagar inte kommer att finansieras med höjda
skatter?

Jag ställer den frågan mot bakgrund av att Ingvar Carlsson i en debatt som
vi hade här i kammaren för inte så länge sedan sade att målet för
socialdemokraterna är att sänka skattetrycket, mätt som skatternas andel av
BNP, från dagens nivå på drygt 55 % ned till 51,5 %. Sedan Ingvar Carlsson
gjorde det uttalandet har alla steg som tagits gått i motsatt riktning. Därför är
det naturligtvis intressant att veta när socialdemokraterna tänker sluta höja
skatten. När skall vägen mot 51,5 % i skattetryck anträdas? Det skulle vara
intressant för kammaren och inte minst för väljarna att få besked på den
punkten.

För att man någonsin skall kunna nå det målet är det naturligtvis viktigt att
man inte genomför dyra reformer som kostar flera miljarder kronor och
finansierar dem skattevägen. Därför vill jag upprepa frågan till Ingvar
Carlsson: Kan Ingvar Carlsson lova att den reform som nu planeras inte skall
finansieras med höjda skatter?

Sedan vill jag till sist gratulera Ingvar Carlsson till att i sitt anförande på ett
utmärkt sätt ha sammanfattat de borgerliga partiernas skattepolitik: lägre
skattesatser och rimligare beskattning av kapitalinkomster, enklare skatte-
regler, bättre kommunal skatteutjämning, rättvisare fördelning av skattebör-
dan och minskat utrymme för fiffel och fusk.

Anf. 35 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Från rättsstatens synpunkt är det väsentliga i den här
debatten – det måste upprepas gång på gång – att alla handlar enligt de
spelregler som har lagts fast i lag, alltså under lagarna. Rättegångsbalken ger
klara regler om åklagarnas och polisens uppgifter. Att lägga fast dem var en
särskilt viktig uppgift vid rättegångsreformen för snart 40 år sedan. Vad
regeringen eller ett enskilt statsråd får eller inte får göra borde rimligen stå
klart för personer som under många år har tillhört regeringen på olika poster.

Mot dessa spelregler har det syndats gång efter annan i Palmcutredningen.

Den här debatten för vi ju inte för ro skull. Vi har försökt inte att ha överseende med regelbrotten men att söka samverkan. Vi har t. o. m. anklagats för att ha samlingsregerat när vi har försökt undanröja problem för den utredningsverksamhet som är svår men som måste genomföras i spaningen efter Olof Palmes mördare. Vi har alltså från centerns sida velat undvika att ta strid, en strid som drar in denna nationella tragedi i den politiska kampen mellan partierna. Men då det mer än två år efter mordet kommer fram sådana här saker, att justitieministern arrangerar egen spaning vid sidan av den ordinarie förundersökningen, med anlitan av privatpersoners pengar, utfärdar ett rekommendationsbrev som i realiteten är ett uppdragsbrev, då finns det inte längre några ursäkter, då måste man sätta stopp.

Jag skall gärna erkänna att jag liksom många andra beundrade Ingvar Carlssons sätt att klara den svåra krisen efter mordet på Olof Palme, men jag har haft mindre förståelse för Ingvar Carlssons agerande i den här saken. Jag skall inte här upprepa vad jag redan har sagt, utan jag vill i stället vända sökarljuset mot den socialdemokratiska riksdagsgruppen och vänsterpartiet kommunisterna och deras uppträdande nu i konstitutionsutskottet. Uppriktigt sagt förstår jag det inte. Om vi har en öppenhet och en vilja till samförstånd i vårt samhälle, där vi försöker klara av svåra problem och där t. o. m. den socialdemokratiska partiordföranden säger att regeringskansliet är berett att ställa allt material till förfogande för konstitutionsutskottet och att göra det omedelbart och långt före valet, varför är man då rädd för att åstadkomma en granskning? Det är obegripligt. Den kritiken är dock inte riktad mot Ingvar Carlsson, för det är inte i det här sammanhanget Ingvar Carlsson som statsminister som skall ge order. Men när partiordföranden säger detta här, så borde väl en och annan i denna kammare ta intryck av det. Och det vore bra om vi senare i den här debatten fick klart för oss hur landet ligger.

Det är naturligtvis viktigt att statsministern också i rollen som partiordförande är beredd att skapa klarhet, ta kommandot, se till att all privatdeckarverksamhet med okonventionella metoder – eller var det nu handlar om – inom eller utanför lagens rāmärken undanröjs. Därför vill jag uppriktigt säga att jag är glad över de besked som statsministern här lämnade på de frågor som jag ställde. Han svarade ett klart nej – och bekräftade därmed sin partisekreterares uttalande – när det gäller polisiär verksamhet i socialdemokratisk regi. Och han sade klart nej, med tillägget "inte vad jag vet", när det gäller annan verksamhet av liknande karaktär. Jag noterade slutligen, som sagt, att han vill ha ett klarläggande – så långt det står i regeringskansliets makt – långt före valdagen.

Jag vill nu gå in på andra saker som också har berörts i statsministerns inledningsanförande. Jag lyssnade naturligtvis också på den tidigare debatten med anledning av finansutskottets betänkande. När man berömmar sig av att den svenska ekonomin är så stark i dag, så stämmer alltså inte detta med vad den internationella organisationen OECD har sagt så sent som i dag från Paris. Jag utgår naturligtvis ifrån att det är baserat på uppgifter här hemifrån. Som jag sade i min inledning sammanfattade man situationen så,

att det fanns väldigt många problem – överhettning, sjunkande hushållssparande, negativ externbalans, inflationsökning, ökat skattetryck, stort gap mellan svensk och internationell ränta, snabbare ökning av lönekostnaderna än i konkurrentländerna, och därmed minskad konkurrenskraft och förlorade marknadsandelar. Det som man lyfte fram är alltså den höga sysselsättningen, den låga arbetslösheten. Och som det sagts här i dag är naturligtvis 1,5 % oerhört litet i ett internationellt perspektiv.

Men det går inte att generellt vara så positiv. Ingvar Carlsson sade att fakta talar för sig själva kring ekonomin. Låt mig knyta ihop de här två debatterna med att säga att det vore bra om samma synsätt kunde prägla hela den politiska verksamheten.

Anf. 36 LARS WERNER (vpk) replik:

Herr talman! Det är självklart att affären Ebbe Carlsson och alla andra affärer kommer att debatteras i valrörelsen. När det gäller den senaste affären står det helt klart att Anna-Greta Leijon handlat i strid mot lagen – och därav kravet på hennes avgång. Det fanns egentligen inget annat alternativ. Och det var bra, tycker jag, att regeringen sent omsider insåg detta och inte drev frågan till förtroendeomröstning i riksdagen.

Däremot finns det många andra frågor som behöver svar i den här härvan. När de borgerliga partierna vill driva fram en granskning i konstitutionsutskottet före valet, menar jag att de har fel. Den här affären har så många förgreningar att den måste bli föremål för en grundlig, djupgående konstitutionell granskning. En ytlig granskning under stor tidspress, bl. a. på grund av valrörelsen, tror inte jag skulle främja en sådan grundlighet. De konstitutionella frågorna är så viktiga att valtaktiska skäl inte får bestämma hur en granskning skall genomföras. Jag tycker att det kan vara klokt att inte bland ihop den politiska granskningen, som görs i valrörelsen, med den konstitutionella granskningen.

Vårt parti medverkar gärna till att man under sommaren samlar in material, så att granskningen kan börja direkt när den nya riksdagen och dess utskott kommit i gång. Jag tycker att det är självklart att det är *den* riksdagen och *det* konstitutionsutskottet som skall svara för granskningen. Varför då kräva granskning före valet, om inte just av valtaktiska skäl? Jag kan inte komma ifrån att valtaktiken då spelar en större roll än själva sakfrågan. Och vi vill inte ställa upp på detta valtaktiska spel.

Det finns emellertid många oklara punkter som vi måste få klarhet i. Vilken roll spelar egentligen polisen, och framför allt säkerhetspolisen, i utredningen om mordet på Olof Palme? Jag tycker att det är alldeles uppenbart att regeringen har bristfällig kontroll över och insyn i säpos verksamhet.

Och vilken insyn har ledamöterna från riksdagen i rikspolisstyrelsen? Jag tycker att man gång på gång upplever – och läser i massmedia – att ni kommer i efterhand när det gäller att få informationer. För det mesta förklarar ni er nöjda – eller säger att ni skall ta upp det nästa gång: Är ni inte litet passiva, ni från riksdagen som sitter i rikspolisstyrelsen?

Vissa krafter inom säpo tycks ha ambitionen att spela en roll som en stat i staten. Det är mycket allvarligt för demokratin och landets säkerhet.

Ihärdiga uppgifter från olika håll talar om motstående fraktioner inom säpo – å ena sidan de s. k. karolinerna, som gör ett lojalt tjänstemannaarbete, å andra sidan de s. k. bysantinerna, som är invecklade i ett intrigs spel och också har relationer med främmande länders säkerhetstjänster.

Hur det än må vara med den saken, uppstår frågan om det bara var en tillfällighet att Ebbe Carlsson-affären exploderade några veckor innan den Lidbomska utredningen skulle komma. Finns det krafter inom säpo som vill omöjliggöra ett genomförande av utredningens förslag, som kan tänkas få tråkiga följder för en del inom säpo? Jag konstaterar också att tidningen Expressen i går på ledarplats krävde att Lidbom skulle frånträda sitt utredningsuppdrag.

Sedan finns det en mer principiell fråga, som jag tycker skall ställas i debatten både till dem som försvarar s. k. okonventionella metoder och till dem som är motståndare till dem. Anser ni att okonventionella metoder skall få användas bara resultatet blir positivt? Är det resultatet som är avgörande för om man får eller inte? Hade Ebbe Carlsson och alla de som han har dragit med sig i den här soppan gått fria, om mordet på Olof Palme hade klarats upp med de här metoderna? Eller är det så, att lagar och rättegångsbalkar måste gälla under alla förhållanden? Om inte, var går i så fall gränsen? Är det så illa att vi har en säkerhetspolis som regeringen bara delvis litar på? Vad gör man i så fall åt detta?

Carl Bildt talade tidigare här om att det finns register hos polisen. Ja, det finns det säkert. Men jag tror inte att Carl Bildt finns i säkerhetspolisens register. De namn det här gäller har man skaffat på annat håll.

Men ni från moderata samlingspartiet har ju aldrig varit så intresserade av att granska säkerhetspolisens metoder här i landet. Skall jag ta Carl Bildts inlägg här idag som ett tecken på att han nu har ett stort intresse av att vi skall få en pålitlig säkerhetspolis – en säkerhetspolis som svenska folket kan lita på?

Vi har tidigare exempel på justitieministrar som förgäves har försökt få ordning på säpo. Är vi nu där igen? Ja, frågetecknen är många. Jag vill fråga Ingvar Carlsson om han vill medverka till att försöka rätta ut dessa frågetecken. Jag vill också fråga de borgerliga: Är ni lika angelägna att söka svaren om säpo och säpos verksamhet som ni är att granska Anna-Greta Leijon?

Anf. 37 Statsminister INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Jag tvingas konstatera att Carl Bildts insats i dagens debatt blir mer och mer besynnerlig. I sin inledning sade Carl Bildt följande: I dag är det kanske någon invandrargrupp som med s. k. okonventionella metoder skall avlyssnas, enligt principen att ändamålet helgar medlen. I morgon är det kanske någon annan grupp som de s. k. okonventionella metoderna skall tillämpas på. En vacker dag kanske det gäller oss alla.

Då är det en polisstat det handlar om, Carl Bildt! Det är det rätta ordet, och jag förstår inte varför Carl Bildt hade denna beskrivning om han inte avsåg att framkalla just denna bild, och dessutom som ett resultat av en socialdemokratisk politik.

Det är en oförskämndhet, Carl Bildt! Vi har byggt det här samhället och

gjort ett och annat misstag, men beskyll oss icke för att åstadkomma en polisstat!

Och Carl Bildt fortsätter i ganska uppskruvat tempo att tala om rättssamhället.

Men jag ställde faktiskt en fråga. Den ledamot av denna kammare som förmodligen före någon annan – enligt egen utsägo – kände till att Ebbe Carlsson hade engagerats i privatspaning var Anders Björck. Varför skedde ingenting när Anders Björck inte fick igenom en granskning i konstitutionsutskottet? Det var ju enligt er egen beskrivning hela rättssamhället som höll på att rämna! Sitter ni med armarna i kors när rättssamhället håller på att rämna?

Det får väl ändå vara någon konsekvens, någon rim och reson när man i Sveriges riksdag riktar den här typen av anklagelser.

Bengt Westerberg, jag har inte bagatelliserat – såvida inte Bengt Westerberg menar att jag sade att det är mänskligt att göra ett fel. Det tycker jag nämligen. Jag är litet orolig över utvecklingen – man kanske kommer att uppleva det så att politiker måste i varje del vara ofelbara. Det kommer vi aldrig att klara – och jag är t. o. m. litet rädd för människor som är helt ofelbara. Jag tror att vi måste respektera en viss mänsklighet i politiken, men givetvis får det icke – jag understryker detta – begås brott mot lagar och förordningar. Därför var det så viktigt för Anna-Greta Leijon att konstatera att den verksamhet som eventuellt skulle ske från Ebbe Carlssons sida skulle ske på polisens ansvar, och åklagarna måste informeras.

Så över till kärnkraften.

Det stora bekymret med folkpartiets linje är att den kommer att innebära att alla aggregaten kommer att avvecklas omkring år 2006–2008, och det kommer att bli totalt kaos med energipolitiken om ni väljer den linjen. Marknadskrafterna klarar inte av en så stor omställning som det innebär att ställa om hela vårt energisystem.

I fråga om skatterna: Om ni i folkpartiet tycker som socialdemokraterna, är det naturligtvis utmärkt, för då har vi en stabil parlamentarisk majoritet. Men vi tycker inte som moderaterna i skattefrågan. Vi har aldrig kommit överens med dem i skattefrågor – vi kommer inte att göra det i frågan om den kommunala skatteutjämningen, t. ex. – och då kvarstår med förnyad styrka: Hur skall en borgerlig regering kunna komma överens om skattepolitiken?

Till den fråga som Bengt Westerberg ställer igen är mitt svar, där jag refererade från Affärsvärlden: Under den efterföljande socialdemokratiska regeringstiden har utgiftsandelen minskat med omkring 5 procentenheter, dvs. omkring 50 miljarder kronor i dagens penningvärde. Naturligtvis måste man skilja mellan utgiftstryck och skattetryck. Vi får betala räntor på 50–60 miljarder kronor för borgerliga låneskulder, och därför är det klart att vi har haft det besvärligt med skattekvoten, men långsiktigt tror jag vi kommer att kunna sänka den.

Till det konkreta förslaget om våra åtgärder när det gäller föräldraförsäkringen skall vi återkomma.

Herr talman! Vi har alltså tre månader till valet, då medborgarna skall välja mellan en socialdemokratisk eller en borgerlig regering. Nu har vi den avslutande riksdagsdebatten, då vi rimligen borde få beskedet. Men vilka

besked får vi från den borgerliga sidan? Jo, att man är emot socialdemokrat-
tin, att man vill avveckla löntagarfonderna, att man vill införa vårdnads-
bidrag.

Riskerna med en borgerlig majoritet börjar redan på ett annat plan, redan
dagen efter valdagen, då man skall börja diskutera: skall vi ha en trepartire-
gering, en tvåpartiregering eller en enpartiregering? Sedan skall man börja
diskutera vem som skall bli statsminister, och Gösta Bohman har ju redan
angivit tonen genom att säga att blir moderaterna största parti skall de ha
statsministerposten. Och sedan skall man börja träta om departementen, om
vem som skall sitta där och vem som skall sitta där. Så skall man förhandla om
energipolitiken, skatterna – som man redan har börjat med här i dag –,
bostadspolitiken, försvarspolitiken, regionalpolitiken, sjukvårdspolitiken,
matmomsen, jordbrukspolitiken – för att bara nämna några av de viktigaste
sakfrågorna. Allt detta skall ni klara av innan ni den 4 oktober lägger fram en
regeringsdeklaration, där ni ju rimligen måste behandla de här frågorna.

På den tiden skall ni alltså bilda regering, utse statsminister och komma
överens om alla de här frågorna, för ni har gjort precis det som borgerliga
tidningar har varnat för: ni har skjutit allt detta framför er och tänker skjuta
det över valdagen också.

Sedan skall ni den 1 december ha budgeten klar.

- Det blir som under de tidigare sex åren då ni satt där, att ni kommer att
skjuta alla svåra problem framför er – och det är den sämsta av alla lösningar.

Det är ju nästan symboliskt att de borgerliga partierna kallar sig de
icke-socialistiska partierna, som strävar efter en icke-socialistisk regering.
Man saknar alltså ett eget, positivt alternativ. Därför blir det en icke-politik.
Detta är det faktiska resultatet av hela er upplägning.

Samtidigt är det någonting positivt den här gången, att för första gången i
modern svensk historia kan väljarna jämföra sex borgerliga år med sex
socialdemokratiska, och detta är naturligtvis socialdemokratiens stora tillgång
i denna valrörelse: 1976–1982, då vi hade underskott, då vi hade inflation, då
vi hade arbetslöshet, då vi hade otrygghet, pessimism och attacken mot
välfärdssamhället, som skulle drabba pensionärer, arbetslösa och de grupper
som hade det sämst i samhället. Perioden 1982–1988 kan sammanfattas i ord
som ökade industriinvesteringar, starkare ekonomi, höjda reallöner, rekord-
låg arbetslöshet och reformer för ökad trygghet – ta bara delpensionen,
vilken oerhörd frihetsfråga för många arbetare och tjänstemän i det här
landet! – reformer som har ett så stort värde inte bara socialt utan också för
att skapa frihet för människorna och framtidstro.

Borta är ju alla tankar om att Sverige höll på att bli en andra rangens
industrination. Det sjuder av verksamhetslust, optimism och framtidstro.
T. o. m. våra ideologiska motståndare, som de stora företagen oftast är,
säger, om de får göra det i hemliga SIFO-undersökningar: Det är nog säkrast
med en socialdemokratisk regering – inte därför att de tycker om vår
fördelningspolitik, utan därför att de vet att Sverige kommer att skötas på ett
bra sätt och att Sverige kommer att kunna utvecklas på ett bra sätt om vi har
ansvaret.

Herr talman! I min inledning har jag alltså redovisat hur en socialdemokra-
tisk regering vill arbeta vidare. Nästa vecka kommer det socialdemokratiska

partiet att lägga fram sitt valmanifest och därmed ytterligare precisera vårt partis politik för framtiden, hur vi vill förvalta ett eventuellt förtroende från de svenska väljarnas sida.

Jag tror att debatten precis som i dag kommer att handla om socialdemokratins politik. Det tycker vi är utmärkt. Det visar vilken betydelse även våra politiska motståndare tillmäter våra förslag. Det visar inte bara att vi har en ideologi som människorna är intresserade av utan också att man upplever att det är vi som har preciserat hur vi vill driva arbetet vidare.

Ändå vore det ju intressant om vi här, i denna avslutande debatt inför ett val, kunde få höra ett enda ord om vad som är ett borgerligt alternativ. När vi nu går in i en valrörelse har jag icke hört – och jag tror inte någon har gjort det – ett enda ord om vad den samlade borgerligheten står för. Det är, herr talman, någonting ganska fantastiskt!

Anf. 38 CARL BILDT (m) replik:

Herr talman! Sin vana trogen ägnade statsministern en mycket stor del av tiden åt att tala om de borgerliga regeringsåren och borgerlig politik. Jag skall inte gå in på den diskussionen. Den har vi fört vid många tillfällen i denna kammare – den är en av de raspigaste skivorna i statsministerns samling.

Jag vill bara säga en sak: Under de borgerliga åren hade vi inga rättsskandaler, inga affärer och ingenting av den dubbelmoral som så mycket har försänkt oss i dimbankar under dessa socialdemokratiska regeringsår.

En polisstat – för att återvända till den frågan – är nästan detsamma som att förstärka polisen in absurdum. Att ge denna polis extraordinära befogenheter är inte vad man kan anklaga socialdemokraterna för, och det har jag inte heller gjort. Vad socialdemokraterna har gjort sedan 1982 är ju att man har försvagat polisen, kriminalvården och de demokratiska instrument som skall upprätthålla lag, rätt och ordning. Därför är det så mycket mera oerhört att man i en situation som denna börjar förlita sig på operationer utanför polismakten, rättsordningen och delvis också lagens rāmärken. Det är ju vad det hela handlar om.

Visst har polisen rätt att under extraordinära betingelser fastlagda i lag och beslutade i demokratisk ordning i denna kammare t. o. m. avlyssna människors telefoner. Detta är någonting oerhört. Men vi har gett polisen den fullmakten i extraordinära lägen, efter beslut av domstol.

Det som höll på att inträffa i det här sammanhanget var att en politiskt faktiskt sanktionerad grupp – delvis med regeringsmaktens sanktion och utrustad med ett rekommendationsbrev utfärdat av justitieministern och rikspolischefen – gav sig in på avlyssningsförberedelser, vid sidan av lag och rätt. Detta hotar rättsordningen. Detta har inte med polisstaten att göra, utan det har att göra med andra saker som är minst lika allvarliga men som faktiskt är av annan karaktär. Statsministern borde kunna se skillnaden.

Låt mig bara göra ett tankeexperiment. Vad tror ni hade hänt i höst med denna lilla grupp kring Ebbe Carlsson och med det sanktionsbrev som han bar på sig? Tänk om denna grupp hade gått upp till en borgerlig justitieminister och sagt: Här är vi som har hemlig utrustning och hemliga lokaler. Här är vi som har bedrivit lagstridiga aktiviteter. Tror någon att man hade gjort det? Svaret är nej. Med en sådan grupp hade vi riskerat att få om än inte en hemlig

stat så ändå en dold organisation i vårt samhälle. Det är det oerhörda som höll på att inträffa och som delvis var sanktionerat, även om det urartade och senare blev uppdragat.

Jag ställde en fråga till Ingvar Carlsson, och jag vill faktiskt fortfarande ha en antydan till svar på densamma: Var det verkligen Ingvar Carlssons mening att som den främste politiske företrädaren för rättssamhället Sverige behålla Anna-Greta Leijon, efter de grova och allvarliga fel som hon begått – också om man får tro vad t. o. m. hennes egen statssekreterare säger?

Så till de uppgifter som cirkulerat tidigare. Jag nåddes inte av dessa. Men hade jag nåtts av uppgiften om att Ebbe Carlsson bedrev privata spaningar, hade jag i och för sig inte blivit förvånad. Det är inget fel i det. Såvitt jag förstår bedriver också Herbert Söderström privata spaningar. Det är alltså inte det som är upprörande, utan vad som är upprörande är den officiella sanktionen av detta – möjligtvis också tillgången till hemliga handlingar och kanske t. o. m. information som tillhandahålls genom telefonavlyssning. Dessutom har vi det faktum att detta degenererat i ett direkt lagbrott på ett sätt som faktiskt hotar grunderna för rättssamhället. Det är för mig oerhört upprörande när man håller på att skapa hemliga organisationer för dold avlyssning av svenska medborgare och när detta på sina håll bemöts mer eller mindre lättsinnigt.

Vi går till val om tre månader. Ingen av oss har något intresse av att dessa affärer hänger kvar. Men vi måste diskutera och även gå till roten med dessa. Annars kommer alltsammans bara att upprepas gång på gång, på samma sätt som tidigare under dessa socialdemokratiska regeringsår.

Vi skall diskutera skatten, värden, vårdbidragen, barnfamiljerna, försvarspolitiken, Europapolitiken osv. Men samtidigt måste vi, som sagt, gå till roten med detta. Vad man än kan säga om den politik som Sverige behöver under de kommande tre åren – alltså den mandatperiod som valet den 18 september gäller – är en sak alldeles klar: Vi behöver inte mer av dessa affärer, denna rättskris och denna dubbelmoral som de facto har kommit att i mycket stor utsträckning sätta sin stämpel på den socialdemokratiska regeringsperioden under senare år. Ytterligare en mandatperiod med detta elände klarar vi faktiskt inte!

Anf. 39 BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Herr talman! Statsministern säger att det är mänskligt att göra fel. Det är lätt att instämma i detta uttalande. Jag känner samma oro som han för ofelbara politiker, om det över huvud taget finns några sådana. Men det hindrar inte att vi alla måste vara beredda att i vissa situationer ta konsekvenserna av vårt handlande. Därför tycker jag att Sten Wickbom gjorde rätt när han avgick, att Karl Erik Eriksson gjorde rätt när han lämnade riksdagen och att det var rätt av Anna-Greta Leijon att avgå. Men skillnaden mellan de här olika fallen är att Anna-Greta Leijon *inte* avgick därför att hon insåg att hon hade gjort ett fel som innebar att hon borde avgå, utan därför att hon kände sig tvingad av en majoritet här i kammaren att göra det.

Det viktiga som har tillkommit i dagens debatt är enligt min mening att Ingvar Carlsson efter några dygns betänketid har visat att han nu förstår att det som Anna-Greta Leijon gjorde inte var ett bagatellartat misstag. Det var

alltså inte ett utslag av småaktighet när vi i oppositionen påtalade det och ställde våra krav. utan Anna-Greta Leijon gjorde sig faktiskt skyldig till ganska grova övertramp, till grova fel. Därför var det riktigt att hon lämnade jobbet som justitieminister.

Så, herr talman, till de sakfrågor som har fått om än inte särskilt stort men ändå något utrymme i dagens diskussion.

Ingvar Carlsson säger att folkpartiets energipolitik skulle innebära att kärnkraftverken stängdes av någon gång mellan 2006 och 2008 – återigen denna berömvärda precision från statsministerns sida. Ibland förstår jag faktiskt inte varifrån han får alla sina siffror. Jag för min del vågar inte säga exakt när reaktorerna skall stängas av. Det avgörande för mig är att alla reaktorer skall vara avstängda senast 2010, alltså vid den tidpunkt då vi har bestämt att kärnkraftsparentesen skall avslutas. Fram till dess vill vi föra en politik som innebär att möjligheterna ökar när det gäller att spara och att hushålla med energi samt att utveckla alternativ för både produktion och användning av energi.

Den politik som regeringen nu har fått igenom i riksdagen ger inte tillräckliga förutsättningar för energihushållning och utveckling av energisnål teknik.

Sedan till skatterna. Skälet till att jag och för övrigt vem som helst i denna kammare – utom möjligen Lars Werner och hans partivänner – kan instämma i det som sägs i det lilla avsnitt i Ingvar Carlssons huvudanförande som handlar om hur en skattereform skall utformas är att skrivningen är så allmänt utformad att vem som helst kan ansluta sig till den. Den ger ingen som helst information. Det var det som var mitt besked. Ingvar Carlsson ger alltså inte någon information alls före valet om skattereformens innehåll.

”Lägre skattesatser” – vad betyder det, Ingvar Carlsson? Hur låga skall skattesatserna vara?

”Rimligare beskattning av kapitalinkomster” – betyder det högre eller lägre skatter på kapitalinkomster?

”Enklare skatteregler” – ge ett exempel på en enklare skatteregel som skall införas, Ingvar Carlsson!

”Bättre kommunal skatteutjämning” – vad innebär det? Skall det bli större eller mindre skillnader mellan kommunerna? Skall skillnaderna mellan kommunerna avskaffas, eller skall kommunal beskattningsrätt accepteras i fortsättningen?

”Rättvisare fördelning av skattebördan” – vad betyder det? Innebär det att Ingvar Carlsson är beredd att utlova en skattereform som inte ger större skattelättnader för personer med högre inkomster än för personer med lägre inkomster? Det är ett förslag som han kritiserar moderaterna för litet längre fram i anförandet.

De skisser som Kjell-Olof Feldt hittills har redovisat på detta område har precis samma profil som de moderata förslagen. Det beror inte på att Kjell-Olof Feldt skulle vara särskilt okänslig för fördelningspolitiska argument. utan det beror naturligtvis på att Kjell-Olof Feldt, som alla andra – också Ingvar Carlsson, hoppas jag – begriper att en marginalskaftereform måste kortsiktigt innebära större skattelättnader för personer med högre inkomster än för personer med lägre inkomster.

Skälet till att vi ändå förordar en sådan reform är naturligtvis inte att vi tycker att de som har höga inkomster är i särskilt behov av mer pengar, utan att vi tror att det på det sättet kan skapas dynamik i ekonomin, så att kakan växer och resurserna ökar och därmed allt det kan genomföras som vi är överens om att genomföra på sjukvårdsområdet, inom barnomsorgen och på det sociala området.

Man kan inte, som Lars Werner gör, räkna upp alla grupper som finns i samhället – helst två gånger – och säga att alla skall få mer, men i praktiken förorda en politik som inte förmerar resurserna. Det är ingen tillfällighet att människor i alla kommunistländer är fattigare än människor i marknadsekonomier. Det är precis den framtiden som Lars Werner vill utlova åt svenska folket.

Herr talman! Ingvar Carlsson säger att han i denna debatt inte har fått några besked om borgerlig politik. Det beror i så fall på att han lyssnar dåligt – vi kan nog ge precis lika klara besked som socialdemokraterna. Jag ställde just, utan att ens ha samrått med mina partiledarkolleger, i utsikt att alla skulle kunna ställa sig bakom Ingvar Carlssons mycket allmänna formuleringar om skatterna. Men det ger inte något alldeles klart besked från oss och inte heller från Ingvar Carlsson.

På en rad punkter har vi under denna vår givit klara besked om vad borgerlig politik innebär. Det är en rad åtgärder för att öka valfriheten, generösare statsbidrag till fria skolor, statsbidrag också till enskilda daghem, vårdnadsbidrag, stimulanser av bostadsrätter, rättvisare reavinstbeskattning av bostadsrätter, osv. Det är en rad åtgärder för att stärka den enskildes rätt, att ta bort generalklausulen och bevissäkringslagen, grundlagsskydd för äganderätt, förbud mot kollektivanslutning, osv. Det är åtgärder mot våld och missbruk samt till skydd för miljön.

Jag kan inte räkna upp alla de gemensamma reservationer och förslag som vi har lagt fram, men där har Ingvar Carlsson embryot till det regeringsprogram som vi skall presentera i oktober.

Socialdemokraternas viktigaste argument i valrörelsen är de borgerliga åren. Det är verkligen ett underbetyg åt det egna valmanifestet, att som viktigaste argument ta en egen vrångbild av vad som hände för tio år sedan. Bättre upp, Ingvar Carlsson, annars blir det definitivt opposition i höst!

Anf. 40 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vill också gärna inleda med att konstatera att statsministern när det passar överser med att Sveriges riksdag har ett flerpartisystem. Det är ganska självklart att vi i varje parti talar om vår egen politik i första hand. Det innebär inte att vi är omedvetna om kravet på samverkan i politiken. Det finns inget parti i denna kammare som har egen majoritet – det är nog ingen som egentligen tror att ett parti skall få det efter valet heller.

Med anledning av ett par saker som har varit aktuella i debatten vill jag gärna säga att det är en viktig uppgift, i samband med händelseutvecklingen på rättsområdet, att hålla nära kontakt med den sätoutredning som pågår. Jag utgår också från – och jag vet att så är fallet – att de parlamentariker som deltar där måste ha full insyn och ta sin uppgift på mycket stort allvar. Det kräver naturligtvis betydande insatser att även slutet verksamhet skall kunna

granskas parlamentariskt och visa öppenhet.

En annan sak som har varit uppe i debatten och där jag noterade att vad som sagts i dag står i ganska klar motsats till tidningsuttalanden som har gjorts tidigare gäller avdragsbegränsningar i skatterna, som Ingvar Carlsson berörde. Han tycks inte vara beredd att gå vidare med avdragsbegränsningar annat än i fråga om de som följer av marginalsattesänkningar.

Revolutionären Erik Åsbrink, som alltså vill göra skatterevolution, uttalar sig på ett annat sätt i Expressen, där följande fråga ställs:

”Men om avdragseffekten minskas från 50 till troliga 25 procent kommer lånekostnaden plötsligt att stiga kraftigt. Slår inte detta för hårt för villaägare med stora lån?”

Erik Åsbrink svarar: ”Man får inte hänga upp sig på lånekostnaden. Det är nettoresultatet, vad som blir kvar när skatten är dragen, som räknas.”

Här är det alltså mycket klara dissonanser. Det är väl ett av de besked som vi kan begära från socialdemokratiskt håll när det gäller inriktningen av skattepolitiken.

Energipolitiken oroar också Ingvar Carlsson. Jag skall ge en eloge, i slutet av debatten – det gäller att vara generös inför sommaren. Jag tycker att socialdemokraterna har utvecklats i rätt riktning – det skall sägas rakt ut.

Nu är det inte längre fråga om att bygga ut kärnkraft, utan socialdemokraterna har kommit till den andra fasen, som innebär att kärnkraften skall avvecklas. Det är bra. Alla går därmed i samma riktning. Alla har också lovat att respektera folkomröstningsresultatet, varför vi aldrig kan hamna i den turbulens som uppstod 1976–1978 och som jag satt mitt i, därför att jag fick det uppdraget. Det är en väldig styrka och en helt ny situation partipolitiskt, och jag hoppas att alla är klara över den inriktningen. Det gäller nu att skapa förutsättningar för kärnkraftens avveckling, och det skall vi göra.

Låt mig konstatera att vi i centerpartiet arbetar för att skapa ett decentraliserat samhälle och för att värna rättsstaten, något som jag har varit inne på tidigare i dag, dvs. ett samhälle med rättvisa.

Solidaritet är ett förpliktande ord, och solidariteten måste gälla att det skapas likvärdiga levnadsförhållanden i hela landet och rättvisa mellan rika och fattiga kommuner. Differentierad moms med sänkt skatt på maten kan vara ett sådant inslag. Det betyder mest för dem som lägger i stort sett hela sin inkomst på konsumtion av nödvändighetsvaror.

Vi måste värna om de svaga i samhället. Vi är alla svaga när hälsan sviktar, och därför måste vården ges nödvändiga resurser och vårdpersonalens villkor förbättras.

Barn behöver omsorg, i första hand av sina föräldrar, efter föräldrarnas eget val, med rättvisa mellan föräldrar med olika ekonomiska förutsättningar eller olika situationer på arbetsmarknaden samt möjligheter att få ta del av den kommunala barnomsorgen. Självfallet skall det vara full behovstäckning för den kommunala barnomsorgen.

De äldre måste ha trygghet och social gemenskap även när de har lämnat arbetslivet. De skall ha en rättvis del av standardutvecklingen. Solidaritet är också i det sammanhanget ett förpliktande ord.

Skola och kunskaper är den viktigaste investeringen i framtiden, både för barn och ungdomar och för samhället som helhet. Högre utbildning och

forskning måste förankras i olika delar av vårt land.

Miljön avgör vår framtid. Vi måste ta ansvar nu, för vår generation. Men det räcker inte – vi måste också ta ansvar för kommande generationer.

Centerpartiet går till val på ett program med denna inriktning. Vi står på egna ben i politiken, men vi inser behovet av samverkan. Därför är vi också beredda att lägga fast gemensamma program tillsammans med folkpartiet och moderaterna för att skapa ett trovärdigt regeringsalternativ. Vi eftersträvar nämligen en icke-socialistisk majoritet i det kommande valet 1988.

Anf. 41 Statsminister INGVAR CARLSSON:

Herr talman! När det gäller kärnkraftsfrågan rör vi oss alla i samma riktning, säger Olof Johansson generöst. Ja, problemet är ju att moderaterna tänker inte röra sig på 80-talet, de tänker inte röra sig på hela 90-talet. Jag måste säga att en snigel är som ett snälltåg i jämförelse med Carl Bildt när det gäller att röra sig i riktning mot avveckling av kärnkraften. Så skall Olof Johansson invänta den framfarten, då blir han inte någon pådrivande kraft när det gäller att se till att kärnkraften avvecklas.

Vi har ett embryo till regeringsprogram, säger Westerberg. Hundra dagar före valet har man ett *embryo* till regeringsprogram. Ja, det var inte så att Westerberg gav uttryck för självhävdelse precis! Jag kan instämma. Det är fråga om ett embryo, och det är detta som oroar mig. Det är därför ni inte kommer att ha något regeringsprogram klart, och då uppstår hela den process som jag redovisade tidigare.

Så skatterna...

Bättre kommunal skatteutjämning betyder för oss socialdemokrater minskade skillnader mellan kommunerna. Det trodde jag Bengt Westerberg förstod, men nu är beskedet givet.

När det gäller marginalskattesänkningar vill moderaterna för en 300 000-kronorsinkomsttagare ge ungefär 50 000 kr. i skattesänkning. Om vi vill göra en marginalskatteförändring i takt med inflationen av detta belopp handlar det om tiondedelen i denna riktning i skattesänkning. Det går alltså att utläsa skillnaderna i skattepolitiken, om man vill.

Bengt Westerberg frågade: Varför kan man uttala så preciserat att avstängning kommer att äga rum i slutet av den här perioden? Jo, självfallet därför att om man låter marknadskrafterna bestämma, så kör de naturligtvis kärnkraftverken så länge som möjligt – det är ju lönande. Det är en given sak att då kommer alla att lägga avstängningen så sent som möjligt.

Sedan var det väl ändå att ta i, när jämförelsen med Karl Erik Eriksson gjordes. Jag understryker, herr talman, att jag aldrig har tagit upp den debatten. Vi socialdemokrater har varit utomordentligt återhållsamma. Men när Bengt Westerberg vill göra detta till en merit i den nuvarande debatten, så konstaterar jag bara att den förre vice talmannen, som representerade folkpartiet, avgick först när hovrättens dom hade fallit. Det är ingen dom som har fallit över Anna-Greta Leijon ännu. KU-granskningen har som bekant inte påbörjats. Det är en oerhörd skillnad, Bengt Westerberg.

Jag skulle också vilja säga några ord till Carl Bildt.

Bakgrunden till det som har hänt den senaste tiden är ju mordet på landets statsminister. Jag tycker att det var fantastiskt när Carl Bildt gjorde en

jämförelse mellan perioden 1976–1982 och det som har hänt de senaste åren. Har Carl Bildt inte ens denna bakgrund klar för sig, då förstår jag till en del de märkliga inlägg som kommer från hans sida.

Och den andra delen av anförandet blev inte bättre, när Carl Bildt sade att om det skulle bli en borgerlig regering i höst och det här inte hade avslöjats, då hade denna grupp fortsatt som en hemlig grupp. Vilken oerhörd anklagelse mot landets rikspolischef – att han alltså icke då skulle ha talat med justitieministern i en borgerlig regering, precis på samma sätt som han talade med Anna-Greta Leijon!

När det gäller detta med Anders Björck svarade Carl Bildt äntligen. Han säger att det var en privatspaning, så det var inget problem. Men Björck ville ju dra upp det i KU. Då måste det rimligen ha varit något problem. Om det är på samma sätt med Herbert Söderström – detta är en nyhet för mig – så varför inte kalla också Herbert Söderström till KU i konsekvensens namn, om båda sakerna är lika oskyldiga? Det är ingenting som går ihop i Carl Bildts inlägg, det är ingen konsistens i det hela. Och för varje inlägg som Carl Bildt gör här blir det hela mer och mer osammanhängande.

Jag gör, herr talman, en reflexion efter den här vårriksdagen – en reflexion som delvis är av ganska dystert slag.

Jag anser att den här riksdagen har utträttat mycket positivt, mycket gott för människorna, vilket vi har anledning att vara stolta över. Men det som har nått människorna av riksdagens arbete och av politiken under våren, det är ju i stor utsträckning debatten om vapenexport, smuggling, påståenden om medverkan härvidlag av regering och tjänstemän. Även den delen av riksdagsarbetet har skötts. KU har gjort sin granskning, och vi kan jämföra spekulationerna med vad som faktiskt har hänt. Man skulle kunna uttrycka det så, att det var mycket skrik för litet ull.

Nu är det en annan affär som dominerar, och det förekommer vilda rykten och spekulationer om vad som faktiskt hänt. Det påminner mig om samtal som jag ganska ofta hade med Tage Erlander om hans första tid som regeringschef. Det återfinns, för den som är intresserad, i hans memoarer – det gäller de s. k. rättsröteskandalerna i början på 50-talet. Jag kommer särskilt ihåg en episod, där tre framstående författare – det var för resten Ivan Oljelund, Vilhelm Moberg och Ture Nerman – bestämt påstod att statsråd var delaktiga i mord, och att regeringen avsiktligt hemlighöll detta. Det var faktiskt en diskussion som fördes på fullt allvar. Detta visar att det vi upplever i dag i och för sig inte är någonting helt nytt, även om takten i utvecklingen och genomslaget via massmedia i dag av naturliga skäl är mycket starkare.

Men jag skulle vilja varna för att det kan uppstå ett visst klimat, en drivhuseffekt, där spekulationer och rykten skruvas upp till fullständigt orimliga proportioner. Och jag skulle faktiskt vilja mana till en viss besinning och till eftertanke. Det är trots allt ett ganska bra land vi lever och bor i – ett land som har oerhörda värden för människorna, men där vi tyvärr har drabbats av en fruktansvärd händelse i vars spår det har inträffat saker som vi kan beklaga. Men detta får inte ändra helhetsbilden av vårt Sverige.

Jag hoppas att vi nu skall kunna få utrymme för att redovisa vad vi vill göra för framtiden. En utbyggd föräldraförsäkring vill socialdemokratin genomfö-

ra för föräldrar och för barn. Genom en utbyggd barnomsorg vill vi skapa en trygghet för och en möjlighet till sådan omsorg. Vi hoppas att genom ett studiestöd som kommer allt fler ungdomar till del skall alla kunna skaffa den utbildning de önskar. Med full sysselsättning skall ungdomar bli efterfrågade i stället för ratade. Och med den fulla sysselsättningen är vi också i den situationen nu att vi kan ge ett rekordstort antal handikappade arbete på öppna marknaden. I genomsnitt fick nästan 2 000 av dessa personer arbete varje månad under senare tid. Det är den högsta siffran härvidlag någonsin, och det menar jag är ett sådant här glädjeämne som vi faktiskt i riksdagen har anledning att vara stolta över.

Jag vill också säga att det på flera av dessa områden – jag tror att Bengt Westerberg var inne på detta – har skett en samverkan över blockgränserna. Och det skall väl ändå inte en dag som denna, när det har skiftats hugg mellan partierna, få undanskymmas att det dock har varit möjligt att även under denna turbulenta period åstadkomma en hel del positiva saker. Mot denna bakgrund bör vi – vare sig det blir en borgerlig eller en socialdemokratisk regering – i höst kunna handla på ett sätt som gör att landet utvecklas åt rätt håll.

Givetvis är grunden att vi kan behålla en ekonomisk politik som ger en bas för den övriga verksamheten. Och det är kanske trots allt det viktigaste, om vi får en minoritetsregering efter valet i höst av det ena eller andra slaget, att vi ändå känner det gemensamma ansvaret att landets ekonomi inte urgröps. Eljest hjälper det inte vilka stolta paroller vi i övrigt har.

Vi måste i allt större utsträckning låta miljön genomsyra hela vår politik. Som en symbol för detta skulle jag vilja citera Stefan Edman, som för en tid sedan skrev följande om den svenska naturen i försommartid – och det får för min del bli avslutningen på denna debatt: "Vi behöver det, inte minst för att återerövra känslan av mening, livslust och framtidstro. Sannerligen, det är en del av välfärden, av vår heliga 'levnadsstandard'."

Att slå vakt om en god miljö i ordets bästa mening är en annan viktig gemensam uppgift när vi nu tillsammans går ut till en svensk sommar.

Jag vill tillönska er alla en skön sommar!

Tredje vice talmannen anmälde att Carl Bildt, Bengt Westerberg och Olof Johansson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 42 NILS G ÅSLING (c):

Herr talman! Jag ber kammaren om överseende om jag efter denna debatt i de högre politiska sfärerna vänder tillbaka till vad statsministern kallade för basen för nationens utveckling, nämligen ekonomin. Den debatt som förts i kammaren i dag om finanspolitiken och sparandet har även ett långsiktigt perspektiv. I allmänhet har de långsiktiga konsekvenserna av den förda politiken kommit att – vilket har varit fallet även i dag – spela en underordnad roll i debatten. Det är de mera näraliggande perspektiven, i synnerhet ett valår, som fångar uppmärksamheten. Så till vida är dagens debatt inte unik för de 18 riksdagar vid vilka finansutskottet framlagt sina betänkanden. Jag skall inte här göra någon värdering av utskottets insatser. Jag vill dock gärna

säga att samhällsekonomin, sådan den avspeglas i finans- och penningpolitiken, har utvecklats i en riktning som vi, som deltog i beslutet, inte förutsåg när den nu gällande riksdagsordningen antogs. En brist i riksdagens beslutsprocess är att riksdagens beslut inte mer direkt i sina skilda aspekter relateras till den samhällsekonomiska utvecklingen i stort. Jag har för övrigt till detta riksmöte motionerat om hur man bättre skulle kunna tillåta finansutskottet att spela sin roll som summerande och sammanhållande beredningsorgan, i vad avser de samhällsekonomiska konsekvenserna av skilda politiska beslut. Den frågan har i samband med överläggningen om riksdagens utskottsorganisation behandlats i särskild ordning, och jag skall för min del därför inte nu kommentera den frågan.

De centrala samhällsekonomiska problemen är ändå inte i första hand betingade av riksdagens beslutsprocess men väl av en förskjutning av hela det ekonomiska perspektivet under de 18 år som finansutskottet verkat.

Låt mig, herr talman, göra en kort rekapitulering av händelseutvecklingen under de 18 år som finansutskottet funnits i arbete.

1970-talet inleddes med en stark expansion av svensk industri och från samhällets sida en fortsatt reformpolitik med snabb uppbyggnad av den offentliga sektorn. Mandatperioden 1973–1976 präglades vad gäller riksdagen framför allt av den mandatmässiga jämvikten mellan blocken i kammaren, vilket i hög grad främjade strävan att konservera den s. k. överbryggingspolitiken. Det var en brett förankrad strävan att i god keynesiansk anda utnyttja samhällets resurser för att dämpa konjunktursvängningarna. Det var en politik av gammal, god svensk tradition, med social rättvisa, aktiv fördelningspolitik och ett kraftfullt hävdande av sysselsättningsmålen som främsta kännetecken. Men det var också en politik som effektivt avskärmade oss från de ekonomiska realiteterna i vår omvärld, som med växande styrka skulle komma att göra sig gällande under de närmaste åren. Sveriges position som modern industrination hade stärkts, och därmed hade också vårt beroende av den internationella ekonomin och av främmande marknader ökat markant.

Den s. k. överbryggingspolitiken och vår allmänna svenska självupptagenhet i detta avseende ledde till en förödande och ackumulerad kostnads- explosion 1975 som, förstärkt av internationella krisfenomen, fick en fullkomligt förödande effekt på svenskt näringsliv. Varken förr eller senare i modern tid har det svenska näringslivet som kollektiv, inkluderande alla branscher och verksamhetsgrenar, redovisat ett negativt resultat. Detta skedde 1977, som alltså var ett totalt förlustår i detta ords egentliga bemärkelse för hela den svenska industrin. Trots detta hölls arbetslösheten nere på en internationellt sett sensationell nivå, om man erinrar sig dåtida vittnen. Det var resultatet av en stark samhällsinsats för att hjälpa industrin att i ordnade former klara sina strukturproblem, men också genom att tillåta en fortsatt expansion av den offentliga sektorn ökade antalet anställda högst väsentligt under denna period.

Detta från internationellt beteende helt avvikande mönster kunde hävdas genom underbalansering av statsbudgeten. Denna starka underbalansering skapade i sin tur en omfattande likviditet, som när världskonjunkturen vände i 80-talets början, förstärkt av ett par svenska devalveringar, ledde till en

markant och långdragen högkonjunktur. Svensk industri stod då väl rustad att återta tidigare förlorade marknadsandelar och erövra nya. Så till vida har denna variant av överbryggnadspolitiken lyckats som att budgetsituationen till följd av tillväxten i den svenska ekonomin också väsentligt har kunnat förbättras, även om styrkan i konjunkturen ger en starkare budget i dag än som motiveras av underliggande strukturförändringar i samhällsekonomin.

Min slutsats är att gamla, fundamentala problem i den svenska ekonomin alltså visar det sig nämligen möjligt att bemästra kostnadsutvecklingen och hålla den på en nivå jämförbar med den för andra aktörer på världsmarknaden. Nu stiger på nytt inflationen i vårt land, och nu ökar kostnaderna i näringslivet. Det är naturligtvis för tidigt att ännu summera erfarenheterna av årets avtalsrörelse, men den ger en obehaglig känsla av att den till sina samhällsekonomiska effekter på sikt får besvärande konsekvenser, för att uttrycka sig mildt.

Vi kommer därmed på nytt in i ett skede i den ekonomiska debatten som aktualiserar en diskussion om arbetsmarknadens parter ansvar för samhällsekonomin kontra regeringens möjligheter att bedriva en statlig inkomspolitik. Måhända är jag efter mina år i finansutskottet pessimistisk beträffande de reella möjligheterna att på nationell bas klara anpassningsproblemen till världsmarknaden och dess förutsättningar. Om vi skall undvika att fortsättningsvis dramatiskt och brutalt åka ekonomisk berg- och dalbana och undvika de starka påfrestningar som det medför, måste världsmarknadens förutsättningar tillmätas en avgörande betydelse i hanteringen av den svenska ekonomin. Det är ett ödesdigert memento att svenska företag i så hög grad flyttar ut verksamhet till andra länder i den uttalade avsikten att minska beroendet av den svenska ekonomin och vinna en bättre och säkrare anpassning till världsmarknadens förutsättningar. Det är en tankeställare i första hand för dem som har ansvaret för regeringspolitiken.

Sedd i ett större sammanhang har alltså den ekonomiska politiken i vårt land starka drag av "provinsialism", samtidigt som vårt beroende av det internationella skeendet blir allt större.

Den utveckling vi under de senaste sex åren kunnat bevittna, med en allt större del av den ekonomiska aktiviteten med riksdagsmajoritetens medverkan koncentrerad till vissa tillväxtcentra i landet, har högst väsentligt bidragit till att öka vår samhällsekonomiska sårbarhet. Med denna koncentrationsprocess har följt ökat inflationstryck, eftersom det uppstått nationella inflationshärddar, och det har i sin tur medfört svåra anpassningsproblem på arbetsmarknaden. Märkligt nog ägnas fortfarande dessa problem snarast bara en förströdd uppmärksamhet, inte enbart av riksdagens majoritet utan även av ekonomer och facket. Ändå är brister i den regionala balansen tecken inte bara på slöseri med samhällets resurser utan även på att den s. k. tredje vägens politik misslyckats i vissa fundamentala avseenden.

Herr talman! Om vi i fortsättningen vill undvika dramatiska konvulsioner och anpassningsprocesser av typen 1976–1977, och för all del hösten 1982, måste svensk samhällsekonomi, och därmed också finans- och penningpolitiken, bringas i harmoni med den ekonomiska utvecklingen i våra viktigaste avnäm- och konkurrentländer.

Dessutom gäller det att mer målmedvetet än hittills ta hänsyn till

effekterna på ekonomins struktur och funktion på mikroplanet av t. ex. det nu eftersatta hushållssparandet och naturligtvis av det skattesystem som måste reformeras. Vad jag talat om är ju den lilla nationalstatens universella problem. Harmoniseringen med den europeiska gemenskapen, inte bara handelspolitiskt utan även arbetsmarknads-, finans- och penningpolitiskt, framstår därför som en ofrånkomlig nödvändighet, om Sverige vill behålla sin position som framstående industrination och aktör på den internationella marknaden. Det är signifikativt att en summering av den ekonomiska debatten i Sveriges riksdag denna dag måste ske med hänvisning till den internationella utvecklingen. Informationssamhället är trots allt ett världssamhälle, och inte heller det ekonomiska livet känner längre till några gränser i realiteten.

Herr talman! Därmed ber jag att få tacka för år av angenäm, kollegial samvaro i denna kammaren.

Anf. 43 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Det är obestriddigt att 1980-talet på de ekonomiska synsätens område har inneburit en frammarsch för de borgerliga och nykapitalistiska idéerna. Många fragment av dessa idéer har trängt in också i den svenska arbetarrörelsens ledning. Man hör även därifrån ofta samma språk och samma fraser som från de borgerliga bankekonomerna.

Det är emellertid min uppfattning, som jag här kort vill redovisa – att det vore bra, om den svenska arbetarrörelsen beredde sig på att det kommer en annan tid och att den sannolikt kommer under nästa årtionde. Jag grundar inte det på någon from förhoppning eller någon subjektiv optimism, utan snarare på de tendenser man kan se i den objektiva verklighet som kommer att möta vår nation och mänskligheten de kommande decennierna.

Den kapitalistiska ekonomin bygger på en form av fragmentisering. Varje enhet fungerar för sig själv, bedömer subjektivt sin verksamhet utifrån sina egna interna resultat, formar sin framtid utifrån vilka vinstchanser man bedömer att verksamheten har.

Trenden i det industriella samhället i denna nya fas som det är inne i är den rakt motsatta. Samhället fragmentiseras inte. Ekonomin fragmentiseras inte, uppdelas inte i mindre enheter, självständigare och självständigare från varandra. Trenden är den motsatta: att sammanhangen och det inbördes beroendet kraftigt ökar. Då kan man inte i längden ha en organisation av produktion och ekonomi som bygger på ett fragmentiserat synsätt, för det leder oundvikligen till att ingen egentligen har något grepp över helheten, ingen kan förutsäga utvecklingen, ingen kan med någon effekt avvärja hotande problem och katastrofer.

Tvärtom menar jag att just de växande inbördes beroendena i ekonomin gör det nödvändigt att bygga denna icke på ett kapitalistiskt lönsamhetsbegrepp utan på vilka externa effekter som varje enskilt företags verksamhet har för ekonomin och samhället som helhet. Då måste någon göra denna helhetsbedömning. Det måste finnas ett sådant helhetsansvar. Den kapitalistiska organisationen tillåter icke utvecklandet av ett sådant helhetsansvar. Det kan bara någon form av socialism och socialistiskt ansvar göra.

Vidare förhålligas i den borgerliga nationalekonomin konkurrensen som

ekonomisk princip och som livsprincip. Konkurrenssamhällets och klassamhällets principer ställs mot jämlikhets- och solidaritetssamhällets, och man vill göra gällande att konkurrens- och klassamhället, byggt på eliters makt och eliters uppstigande, är det mest effektiva och välsignelsebringande.

1900-talet borde ha lärt oss annorlunda, och vi kommer att bli tvungna att underkasta oss logiken i dessa lärdomar. Konkurrensen är ett krig – ett krig mellan människor, mellan individer, ett krig mellan företag och arbetsplatser, ett krig mellan nationer och finansgrupper. Och det är också i sista hand en verksamhet som behöver det militära kriget. Det är ingen tillfällighet att kampen om resurser och marknader är det som har drivit fram de två stora världskrigen under 1900-talet.

Jag tror inte att någon, om man verkligen vill vara seriös, tror att man kan bygga någon högre form av civilisation på detta inbördes bekrigande och denna strävan efter att lägga beslag på och utnyttja andras resurser och skaffa sig makt över andras liv.

Sedan kan man fråga sig: Är klassamhället och eliten av samhälle det mest effektiva samhället? Det är ju vad som påstås. Om det också har andra nackdelar, säger man, är det åtminstone det ekonomiskt mest effektiva. Vi kommer också att upptäcka att så är det inte alls. För vad är det konkurrens- och klassamhället leder till? Jo, till att bara ett fåtal stiger upp till positioner där de verkligen får utlopp för sin skapande förmåga, medan däremot den stora massan hålls i en underordnad position och får rätta sig efter de andra.

Jämlikhetens samhälle betyder däremot – eftersom all strävan och kamp för jämlikhet innebär att de nedtryckta strävar efter att höja sig – att mycket fler människor dras in i den skapande processen, att det sker en väldig mobilisering av utnyttjade mänskliga resurser. Det är också ur effektivitetssynpunkt den bästa typen av samhälle. Där försvarar jämlikhetstanken i en ny form och i en ny miljö verkligen sin klassiska position i arbetarrörelsens ideologi.

Därutöver vet vi att de stora kapitalen koncentreras alltmer. Det är en oundviklig process i den kapitalistiska världsekonomin. De blir alltmer svåråtkomliga för de demokratiska institutionerna och för nationalstaterna, eftersom storkapitalet organiserar sig i multinationella enheter. Det kommer att leda till en motsättning och en kamp mellan å ena sidan demokratin och dess krav och å andra sidan den stora multinationella kapitalmaktens krav att få breda ut sig.

Detta kommer att påverka människorna i deras tankeprocesser, därför att de kommer att se hur multikapitalet urholkar den reella makten hos den begränsade demokrati som vi trots allt nu har. De kommer i ökad utsträckning också att göra slut på ett system där makten har denna koncentrerade karaktär, där den urholkar demokratin, där makten ligger i avlägsna centra som är oåtkomliga för det stora flertalet medborgare och som hotar att förvandla de demokratiska idéerna till ett sken.

Jag tror, kort sagt, på goda grunder och med den här reella problematiken i minne, att människornas och världens svåra existentiella problem i vår tid, denna farofyllda tid, kan lösas bara med någon form av socialism. Det blir med all säkerhet inte en socialism av det gamla traditionella slaget men väl däremot en ny socialism, byggd på de traditionella värderingar som den

socialistiska arbetarrörelsen i vår del av världen står för.

Låt mig, herr talman, på de minuter jag har kvar, kommentera också något av det som tidigare har sagts. Egentligen är ju detta en finanspolitisk debatt, men som i många andra fall tränger sig en del stora elefanter in, som inte vanligtvis deltar i det normala mödosamma politiska arbetet, och pratar om helt andra saker än det tema som egentligen gäller. De har talat mycket om fru Leijon och hennes förehavanden och de allvarliga konstitutionella frågor som krisen i justitiedepartementets ledning väckte.

Nu är de stora elefanterna gångna – till sina kaffebord förmodligen – men det är möjligt att någon av dem hittar vägen till något obskyrt protokoll, och jag skulle gärna vilja ge dem ett par ord som de möjligen någon gång av slump kan läsa.

Då riktar jag mig till ledarna för den socialdemokratiska delen av arbetarrörelsen, och det är ett antal varningar jag skulle i all blygsamhet vilja utfärda, för jag tycker att den socialdemokratiska ledningen spelar ett högt spel just nu.

Den första varningen är: Kom inte och utnämna, inför politiskt medvetna och kunniga människor, Anna-Greta Leijon till den bästa justitieminister vi har haft! Den bästa justitieminister vi har haft under den tid som jag har varit verksam i parlamentet var Lennart Geijer, en människa styrd av en human och social syn på brottslighet och behandling av brottslingar.

Anna-Greta Leijon står för en helt motsatt syn, den som Lennart Geijer bekämpade. Försök inte upphöja, ni socialdemokrater, hennes syn till någonting bättre än Lennart Geijers, för då sviker ni grundläggande delar av vad som bör vara en socialistisk och också en socialdemokratisk människosyn.

Jag läste en insändare i Aftonbladet – på insändarsidan står ju mycket skräp – som lojaliserade sig med justitieministern och som gjorde det på följande sätt: De som försöker sabotera Ebbe Carlssons arbete är egentligen lika dåliga som terroristerna.

Jag vill för det andra varna den socialdemokratiska partiledningen för att försöka bygga en valkampanj på den typen av vulgära stämningar.

Den tredje varningen som jag vill utfärda är: Spring inte omkring och tro, ni som tillhör regeringen, att Ebbe Carlssons undersökningar hade något som helst värde för förundersökningen rörande mordet på Olof Palme. "Informationen" består inte av någonting annat än värdelösa skrönor, skvaller och fjärdehandsuppgifter, av vilka de flesta redan var kända långt innan Ebbe Carlsson gav sig ut på sina odysseer i världen.

Det som dömer Anna-Greta Leijon, förutom en hel del andra konstitutionella fel och hennes förhållningssätt till den lagliga rättsordningen i Sverige, är att hon är så okunnig om förundersökningen, så okunnig om Palmemordets bakgrund, att hon värderar skvaller och lösliga teorier på det sätt som hon tydligen gör.

För det fjärde finns det nog anledning att säga också: Sprid inte myten att Ebbe Carlsson och Anna-Greta Leijon var ute för att på något sätt rensa upp inom säpo. De ljerade sig i stället med en av flera fraktioner inom säpo, och de ljerade sig med den fraktion som ville återuppliva det s. k. PKK-spåret, som så grundligt havererade i ett tidigare skede av utredningen.

För det femte skulle jag vilja varna för att bygga upp några hypoteser och försöka driva dem om att det finns ett nytt PKK-spår i kombination med de iranska fundamentalisterna. Något sådant existerar i verkligheten inte.

Vad regeringen däremot skulle kunna göra som vore positivt för Palmeutredningen vore att utnyttja de kunniga experter som finns på utrikespolitiska sammanhang för att lära någonting och försöka genomskåda den väv av desinformation som har lagts ut från olika håll kring detta mord och kring mordutredningen.

Lär man sig genomskåda denna desinformation, kan man faktiskt börja spåra var den verkliga lösningen eventuellt kan ligga. Vi vet att i alla mera uppmärksammade fall av politiska mord som har inträffat på senare år spelar den desinformationskampanj som från olika dunkla sidor alltid sätts i gång en utomordentligt stor roll. Den är ett intressant studieobjekt.

Jag skall inte här utveckla detta mera – det är inte tillfälle till det – men genom att studera just var desinformationen har sitt ursprung och vad den består i kan man få vissa antydningar om vad den ursprungligen var avsedd att dölja.

Anf. 44 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! Jag måste ärligt tillstå att jag hade glömt att i debatten om finansutskottets betänkande 30 kan man, som Jörn Svensson snuddade vid, ta upp i stort sett precis vad som helst. Jag har naturligtvis haft svårt att riktigt förstå vilken koppling Ebbe Carlsson har till finansutskottets betänkande 30, möjligtvis med det undantaget att utskottet väl förväntar sig gåvoskatt på beloppet som Fischer ställt till förfogande.

Jag måste också få säga, herr talman, att jag tycker att det är något uppseendeväckande och vill gärna ha det till protokollet, att vi har ett etermediamonopol som följer den här debatten i sju timmar och tjugo minuter – så lång tid har monopolet sänt debatten – men nu har kamerorna släckts. I och för sig säger jag det med gott humör, för jag är van vid det, men det kan ju också ha med rättsstaten att göra att monopolet ser till att vara så allsidigt som möjligt i sin bevakning. Det hade om inte annat, herr talman, varit nog så värdefullt att det sista Jörn Svensson sade här hade förmedlats ut i etern.

Herr talman! Under den här veckan har vi i kammaren debatterat miljöfrågor och energipolitik. I dag behandlas den ekonomiska politiken. Vi kristdemokrater har länge reagerat över att den ekonomiska politiken så lätt frikopplas från andra politiska områden. Jag menar att miljöförstörelsen, slöseriet med jordens begränsade naturresurser, den orättvisa fördelningen mellan i- och u-länderna, den regionala obalansen, de sociala problemen samt den bristande valfriheten för den enskilda människan och kriserna i synnerhet inom vårdsektorn måste komma in i och kopplas till den ekonomiska debatten i betydligt större utsträckning. Den ekonomiska politiken får aldrig fastna i en diskussion om hur våra plånböcker skall bli tjockare.

Vi kristdemokrater vill sätta människan i centrum för den ekonomiska politiken. Människovärdet måste helt enkelt bli viktigare än penningvärdet. Det är just därför så absolut viktigt att vårt samhälle får uppleva en etisk och

moralisk renässans. Jag tycker att det är uppenbart att det behövs för både statsminister och statsråd och naturligtvis för oss alla. Respekten för människan och respekten för människovärdet existerar inte i något etiskt-moraliskt vakuum. Etik och moral, som ju nu alla talar om, måste relateras till något – dessa begrepp svävar inte fritt. De måste kunna avstämmas mot något. Börschefen och för övrigt folket i näringslivet talar numera mycket om etik, behovet av etik och behovet av en inre kompass. Jag tycker att det är ett intressant tal. Men, som sagt, man måste också våga tala om vilken filosofi eller vilken livsåskådning som etik och moral skall stämmas av emot.

De ekonomisk-politiska åtgärderna måste därför hela tiden sträva mot de övergripande målen: en god livsmiljö, ansvarigt förvaltande av jordens resurser, meningsfullt arbete åt alla, internationell solidaritet, ett decentraliserat samhälle och ökad livskvalitet för den enskilde individen.

Det är därför vi kristdemokrater i olika motioner har föreslagit att en god fysisk och psykisk miljö skall införas som ett mål för den ekonomiska politiken. Vi vill genom att använda skärpta gränsvärden för utsläpp, punktskatter, utsläppsavgifter och miljöskyddsförsäkringar styra utvecklingen mot ett miljövänligt samhälle, men vi vill också intressera oss för människors inre miljö. Bl. a. därför är vi så måna om att få slut på våldet som spys ut över våra barn och ungdomar via videogram.

Genom sänkta skatter på arbete och höjda skatter på energi och råvaror kan vi naturligtvis minska resursslöseriet och miljöförstörelsen.

Herr talman! Vi kristdemokrater har föreslagit en höjning och effektivisering av u-hjälpen, en kraftfullare regionalpolitik och en mer radikal fördelningspolitik. Vi vill ge småbarnsföräldrar ökad valfrihet genom beskattad vårdlön och sänkt skatt för barnfamiljerna. Vi vill ge friskolor bättre ekonomiska möjligheter och släppa in enskilda alternativ som komplement till offentlig verksamhet.

De kollektiva löntagarfonderna vill vi avveckla och överföra deras medel till sjukvården, där det behövs resurser, och till pensionssystemet för att säkra de framtida pensionerna. I stället för centralistiska fonder vill vi ha företagsanknutna vinstdelningssystem, sådana som finns på Volvo, Åkermans i Eslöv osv. På område efter område skulle de kristdemokratiska förslagen innebära stora och små förändringar, som i vissa fall märks snabbt och konkret, i andra fall först på längre sikt – det gäller förändringar som är nödvändiga om vi vill skapa ett människovärdigt och miljövänligt samhälle. Jag tror att vi i den ekonomiska debatten springer ifrån den realitet som råder inom vårdsektorn. Där behövs pengar. Där står vi inför ett vägskäl, men i stället för att tala om varifrån de nya resurserna skall tas, talar vi vitt och brett om privatisering eller möjlighet att överföra pengar från primärvård till specialistvård. Herr talman! Jag tror inte alls att det är någon lösning.

Självfallet är en förutsättning för välfärden att vi har en stabil ekonomi med ett konkurrenskraftigt näringsliv. Klarar vi inte av att lösa de akuta problemen för svensk ekonomi kommer vi inte heller att kunna lösa andra problem. Men det är viktigt att de åtgärder vi vidtar står i samklang med de mål vi sätter upp för samhällsutvecklingen.

Den internationella högkonjunkturen och det stegrande privata konsumtionen har lett till att ekonomin nu är överhettad. Orderböckerna hos

företagen är fulltecknade, konkurrensen om arbetskraften hårdnar, särskilt om den välutbildade i storstadsregionerna. Detta leder till att lönerna drivs upp. Hushållssparandet minskar och är sedan ett par år tillbaka negativt, och bytesbalansen försämras i rask takt. Det höga kapacitetsutnyttjandet i näringslivet och bristen på arbetskraft förhindrar den exportökning som skulle krävas för att kompensera den stigande importen.

Under en följd av år har kostnaderna för svenskt näringsliv stigit snabbare än i omvärlden. Sedan 1983 har lönerna varje år ökat 2 procentenheter snabbare i Sverige än i våra 14 viktigaste konkurrentländer. Det som gjort att näringslivets konkurrenskraft inte försvagats mer än som varit fallet är en rad lyckliga omständigheter, det kan inte förnekas. Finansministern har säkerligen skänkt Reagan och oljeshejkerna en tacksamhetens tanke för sänkta dollarkurser och oljepriser.

Problemen som svensk ekonomi brottas med förvärras ytterligare av de löneavtal som ingåtts under våren 1988. Enligt finansutskottets med fleras bedömning stannar 1988 års löneökningar, inkl. löneglidning, på 7 %, alltså samma nivå som finansministern ansåg vara katastrofalternativet i sin finansplan i januari. Dessutom har vissa avtalsmässiga lönehöjningar lagts i slutet av året, vilket håller tillbaka löneökningarna i år men bildar grund för löneökningarna 1989.

Herr talman! Den ekonomiska situationen är bekymmersam. Nu, mitt under en högkonjunktur, borde vi ta tillfället i akt och rätta till de obalanser vi har i ekonomin. Det är nu vi skall skapa ett sådant ekonomiskt läge att vi kan betala igen utlandsskulderna. I stället lever vi över våra tillgångar. Vi konsumerar i en allt snabbare takt samtidigt som vi skjuter problemen framför oss. Regeringen verkar handlingsförlamad när det gäller att plocka fram åtgärder. Man skjuter problemen på framtiden, och det är förstås valet i höst som avgör det. Priset för denna senfärdighet riskerar svenska folket att få betala genom ökade obalanser i ekonomin som i sin förlängning kan leda oss in i ett läge motsvarande det vi hade i mitten av 1970-talet, som det ständigt talar så mycket om. Vi vet vilka problem som då uppstod. Vi kristdemokrater menar att situationen är så allvarlig att resoluta åtgärder måste vidtas snarast. Ekonomin måste kylas ned. Det krävs helt enkelt en stramare finanspolitik. Inte efter valet, eller nästa år, utan nu. Riksbankens panikåtgärder genom höjningen av räntorna nyligen är ett exempel på att finanspolitiken är för svag. Dessutom krävs också aktiva åtgärder för att underlätta avtalsrörelsen 1989. Men samtidigt är det viktigt att de åtgärder som vidtas är i samklang med de långsiktiga mål för den ekonomiska politiken som vi i kds anser vara angelägen.

Den överhettning vi upplever i den svenska ekonomin beror till stor del på den under flera år ökande privata konsumtionen. Stigande import och sjunkande hushållssparande har blivit resultatet av den köpfest som pågått. Vi kristdemokrater anser det nödvändigt med en temporär momshöjning för att dämpa den privata konsumtionen och därmed också dämpa importen och förbättra vår bytesbalans. En förutsättning för detta är dock att momsen differentieras. En temporär momshöjning måste kombineras med en sänkt matmoms med minst 10 procentenheter. En ytterligare differentiering kan också övervägas så att en högre moms tas ut på s. k. umbärliga varor. Så snart

det stabiliseringspolitiska läget så medger skall den generella momsen sänkas.

För att underlätta avtalsrörelsen 1989, motverka löneglidningen framöver och därmed bidra till en balanserad ekonomisk utveckling måste marginalskatterna sänkas. Fördelningspolitiska skäl och det stabiliseringspolitiska läget talar för skattesänkningar i de inkomstskikt där de flesta löntagare finns och där en marginalskattesänkning får viss effekt på ränteavdragen. Därför föreslår kds att marginalskatten sänks till 45 % i inkomster upp till 150 000 kr. Detta innebär också att ränteavdragen minskar i värde från 50 % till 45 %. Detta innebär att den skatteskala för nästa år som vi kristdemokrater föreslår i vår motion både bidrar till en lugnare avtalsrörelse och till att minska hushållens skuldsättning.

Fördelningspolitiska skäl talar dessutom för att särskilda åtgärder bör vidtas för att sänka marginalskatten för de barnfamiljer med barn under 16 år som har en deltids- eller hemarbetande make/maka, den s. k. tudelningsreformen. Det innebär att makarna får slå ihop sina inkomster och dela dessa mitt itu och skatta för hälften var. Det innebär att om familjen har enbart en förvärvsinkomst skall man när man deklarerar ha rätt att tudela denna inkomst. Överföringen från den ena maken till den andra begränsas till fyra gånger hasbeloppet. Reformen innebär en marginalskattesänkning för de familjer som är mest i behov av en skattesänkning.

Herr talman! Andra skattepolitiska åtgärder vi föreslår är en viss sänkning av arbetsgivaravgifterna och en höjning av energiskatterna. Av miljö- och stabiliseringspolitiska skäl stöder vi kristdemokrater därför utskottets förslag till höjd olje- och kolskatt. Det stabiliseringspolitiska läget talar för att också näringslivet är med och finansierar marginalskattesänkningen och tudelningsreformen, varför vi föreslår att den s. k. vinstdelningsskatten bibehålls under 1989, trots att löntagarfonderna enligt vår mening skall avvecklas. Vinstdelningsskatten får ses som en temporär åtgärd för att finansiera skattesänkningarna under 1989.

Herr talman! Förutom de mer akuta åtgärder som jag har redovisat är det viktigt att mer långsiktigt minska den privata konsumtionen av importerade varor. Det kan ske genom en verklig stimulans av hushållssparandet och ökad valfrihet för den enskilde på det sociala serviceområdet. Därigenom blir den privata konsumtionen av importerade varor mindre, och det sker en större konsumtion av inhemska varor. Dessutom skulle en differentiering av momsen innebära att importerade varor skulle bli relativt sett dyrare, varför mycket tyder på att importen skulle dämpas.

Det är också intressant att notera de beräkningar som gjorts på uppdrag av den parlamentariska skatteutredningen. Dessa visar att de som har det sämst ställt, dvs. de 10 % som har den lägsta inkomsten, använder en större andel av sin disponibla inkomst till att betala moms än de som har det bättre ställt. En sänkning av matmomsen har därmed också ett viktigt fördelningspolitiskt syfte.

Herr talman! En viktig faktor som förklarar det sjunkande hushållssparandet och den höga lånefinansierade konsumtion som skapar så stora stabiliseringspolitiska problem för svensk ekonomi är attityderna till sparande och pengar. Den generation som växt upp efter andra världskriget och ofta tillhör

Prot. 1987/88:137.
9 juni 1988

Den ekonomiska politiken m. m.

de köpstarka grupperna i samhället har nog inte på samma sätt som den äldre generationen vant sig vid att hushålla med pengar och spara för framtiden. Detta kan dels bero på den höga materiella standard som utvecklats, dels på det ogynnsamma klimat som gällt för enskilt sparande. Dessutom har staten tagit på sig uppgiften att spara åt den enskilde för ålderdomen och för oförutsedda händelser som kan inträffa.

För att vända utvecklingen mot ett ökat enskilt sparande måste marginalskatterna sänkas. Det är viktigt att slå vakt om det sociala skyddsnet vi har. Men samtidigt finns det anledning att försöka finna mer direkta kopplingar mellan det offentliga sparandet och det privata. Vinstdelningssystem på företagen i stället för kollektiva löntagarfonder är ett exempel på detta. Det är också nödvändigt att skola och samhälle bidrar till att skapa opinion för vikten av ett personligt sparande. Samhällsekonomin och de enskilda människornas privatekonomi är i behov av detta.

Herr talman! Kds ser det som angeläget att Sverige under goda år av högkonjunktur gör det möjligt att amortera på landets stora utlandsskuld. Förbättrad bytesbalans, som skulle uppnås med de åtgärder som kds förordar i sin motion, skapar utrymme för detta. Regeringens ekonomiska politik verkar inte ha den ambitionen. Det beklagar jag som kristdemokrat.

Med anledning av vad jag här har sagt skulle jag vilja yrka bifall till kds motion Fi27 samt till reservationerna 6, 9, 19, 22 och 25.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken)

Grundläggande strukturella åtgärder

Först biträdades reservation 2 av Hans Petersson i Hallstahammar – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Fi27 av Alf Svensson i motsvarande del – med acklamation.

Härefter biträdades reservation 1 av Anne Wibble m. fl. med 151 röster mot 18 för reservation 2 av Hans Petersson i Hallstahammar. 147 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 163 röster mot 152 för reservation 1 av Anne Wibble m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Finanspolitisk åtstramning

Hemställan

Först biträdades hemställan i reservation 3 av Lars Tobisson m. fl. med 106 röster mot 46 för hemställan i reservation 4 av Anne Wibble och Lars De Geer. 163 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 3 av Lars Tobisson m. fl. – genom uppresning.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 5 av Hans Petersson i Hallstahammar anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 2 (en god miljö som mål för den ekonomiska politiken)

Hemställan

Först biträdde hemställan i reservation 7 av Hans Petersson i Hallstahammar – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till hemställan i motion Fi27 av Alf Svensson i motsvarande del – med acklamation.

Härefter biträdde hemställan i reservation 6 av Gunnar Björk och Rolf Kenneryd med 38 röster mot 17 för hemställan i reservation 7 av Hans Petersson i Hallstahammar. 262 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 260 röster mot 38 för hemställan i reservation 6 av Gunnar Björk och Rolf Kenneryd. 18 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 8 av Anne Wibble m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 3 (privatisering eller nationalisering av tillgångar)

Först biträdde reservation 9 av Anne Wibble m. fl. med 153 röster mot 18 för reservation 10 av Hans Petersson i Hallstahammar. 145 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Anne Wibble m. fl. – genom uppresning.

Mom. 4 (lönebildningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 11 av Anne Wibble m. fl., *dels* reservation 12 av Hans Petersson i Hallstahammar – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (skattepolitiken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 13 av Lars Tobisson m. fl., *dels* reservation 14 av Anne Wibble och Lars De Geer, *dels* reservation 15 av Gunnar Björk och Rolf Kenneryd, *dels* reservation 16 av Hans Petersson i Hallstahammar. *dels* utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Fi27 av Alf Svensson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (momseffekten på livsmedel)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 17 för reservation 17 av Hans Petersson i Hallstahammar. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 7 (höjning av vinstskatten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Hans Petersson i Hallstahammar – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (kredit- och valutapolitiken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 19 av Anne Wibble m. fl., *dels* reservation 20 av Lars Tobisson m. fl., *dels* reservation 21

av Hans Petersson i Hallstahammar, *dels* utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Fi27 av Alf Svensson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (statsskuldspolitiken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Anne Wibble m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (inbetalning på likviditetskonto)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 23 av Anne Wibble m. fl., *dels* reservation 24 av Hans Petersson i Hallstahammar – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (prisregleringar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Anne Wibble m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (investeringsfonder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 26 av Anne Wibble m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen)

Först biträdades reservation 28 av Anne Wibble och Lars De Geer – som ställdes mot *dels* reservation 29 av Gunnar Björk och Rolf Kenneryd, *dels* reservation 30 av Hans Petersson i Hallstahammar, *dels* utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Fi27 av Alf Svensson i motsvarande del – med acklamation.

Härefter biträdades reservation 27 av Lars Tobisson m. fl. med 70 röster mot 45 för reservation 28 av Anne Wibble och Lars De Geer. 197 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 145 röster mot 72 för reservation 27 av Lars Tobisson m. fl. 97 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

7 § Beträffande de på föredragningslistan närmast upptagna ärendena, finansutskottets betänkande 1987/88:21 och skatteutskottets betänkande 1987/88:40, beslöt kammaren på förslag av tredje vice talmannen medge att voteringarna fick äga rum i ett sammanhang sedan debatten i båda ärendena avslutats.

Föredrogs

finansutskottets betänkande

1987/88:21 om ungdomsbosparande och sparstimulerande åtgärder (prop. 1987/88:150 bil. 3) samt

skatteutskottets betänkande
1987/88:40 om vissa skattefrågor med anledning av kompletteringsproposi-
tionen m. m. (prop. 1987/88:150 bil. 3).

Prot. 1987/88:137
9 juni 1988

*Ungdomsbosparande
och sparstimulerande
åtgärder*

Först upptogs till behandling finansutskottets betänkande 21 om ungdoms-
bosparande och sparstimulerande åtgärder.

Ungdomsbosparande och sparstimulerande åtgärder

Anf. 45 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Sparandet i Sverige är lägre än någonsin. Den s. k. sparkvoten är negativ, minus 3,7 %. Den verkliga bristen på sparande kan dessutom sägas vara större än den synliga, eftersom investeringsnivån fortfarande är för låg med hänsyn till näringslivets utbyggnadsbehov. Man kan fråga sig varför det har blivit så och vad man kan göra åt det.

Skälet till att denna situation har uppstått är antagligen att den kraftiga utbyggnaden av de kollektiva skyddsneten i Sverige har medfört att många enskilda hushåll dragit slutsatsen att de inte själva behöver svara för framtida behov. Motiven för hushållen att spara blir färre, när det offentliga övertar en allt större del av ansvaret för den enskildes försörjning. Att spara till pensionering, sjukdom, arbetslöshet, oförutsedda påfrestningar m. m. är inte nödvändigt när staten garanterar den framtida tryggheten. Ett eget sparande kan tvärtom i många fall leda till väsentligt sämre förmåner än eljest. Det är sannolikt att utbyggnaden av de kollektiva försäkringssystemen och socialpolitikens utformning har bidragit till att trendmässigt sänka hushållens sparande i Sverige under de senaste årtiondena.

Hushållens möjligheter att spara har också påverkats av att de disponibla inkomsterna utvecklats dåligt sedan mitten av 1970-talet. Det finns en tendens att vilja upprätthålla en någorlunda jämn konsumtionsökning med åtminstone någon procent från år till år. Sker inte minst motsvarande ökning av den disponibla inkomsten, går det ut över sparandet. Detta innebär att den kraftiga höjningen av skattetrycket, vilken syftar till att ta i anspråk konsumtionsutrymme för den offentliga sektorns räkning, har motverkats genom att hushållen har dragit ner sitt sparande. Även den uppbromsning av näringslivets utveckling som skett sedan mitten av 1960-talet, med åtföljande dämpning av samhällets totala inkomstökning, har negativt påverkat hushållens inkomster och därmed minskat sparandet.

Till stor del sammanhänger således den trendmässiga försämringen av sparandet med utbyggnaden av den offentliga sektorn och det höga skattetrycket.

Raset i sparkvoten under 1980-talet förklaras också av att det materiella sparandet – främst hushållens bostadsinvesteringar – har minskat kraftigt. Bakom denna utveckling återfinns bl. a. begränsningen av rätten för avdrag till boenderäntor som genomfördes under perioden. Lärdomen av denna utveckling är att ytterligare begränsningar torde sänka sparkvoten än mer. Den försämring som under de allra senaste åren har inträffat kan dessutom förklaras av att avregleringen på kreditmarknaden ökat tillgången på krediter för hushållen, något som tillsammans med höga marginalskatter

gjort lånefinansierad konsumtion mindre kostsam än vad den annars skulle ha varit. För att hushållens sparande skall öka, krävs förutom varaktigt ökade realinkomster också en efter skatt god realavkastning på sparande. Det måste helt enkelt löna sig bättre att spara än att låna.

En annan faktor bakom det dåliga sparandet är att hushållen tenderar att tillfälligt minska sparandet när det sker en oväntad nedgång i inflationstakten, vilket skedde under 1986 till följd av fallande internationella råvarupriser. En bestående låg inflationstakt har däremot en gynnsam inverkan på sparandet.

Ytterligare en viktig orsak till det dåliga hushållssparandet är den osäkerhet om sparandets framtida avkastning som den socialdemokratiska regeringens politik framkallar. Som exempel kan nämnas de många försämringar av aktieskattningen som genomförts, liksom genomdrivandet av pensionsskatten och beslutet att kraftigt höja beskattningen av företagsanknutna vinstandelssystem, vilket ytterligare kan ha försämrat sparandet.

Nej, herr talmän, för att människor verkligen skall våga spara långsiktigt krävs att spelreglerna ligger fast över tiden. Detta är mycket viktigt och måste enligt min uppfattning vara en bärande princip, vilket socialdemokraterna tycks ha alldeles glömt bort.

Den totala brist på sparande som vi för närvarande har i den svenska ekonomin är därför ett allvarligt problem. Den synliga sparandebrist som kommer till uttryck i bytesbalansens underskott ökar nu åter. Men eftersom investeringsnivån i svenskt näringsliv alltså är för låg, är den verkliga sparandebristen i ekonomin långt större. Detta är klart oroande. Vad tänker socialdemokraterna göra för att vända denna oroväckande utveckling?

För socialdemokraterna var ju en viktig utgångspunkt i den s. k. tredje vägens politik att öka sparandet och kapitalbildningen. Men detta har inte inträffat. Det enda som har skett sedan regeringsskiftet 1982 är att de tidigare underskotten i de offentliga finanserna har omvandlats till sparandeunderskott i den enskilda sektorn.

Det dåliga hushållssparandet, som det i och för sig finns förklaringar till, utgör därför en viktig orsak till det totala sparandeproblemet i svensk ekonomi både stabiliseringspolitiskt och strukturellt. Utfallet för 1987 är det lägsta som noterats i modern tid. Regeringen beräknar hushållens sparkvot – summan av hushållens reala och finansiella sparande i förhållande till den disponibla inkomsten – till minus 3,7 %. Det innebär att hushållen fortsätter att låna och att ta av sina sparmedel för att konsumera. Så kan det ju inte fortsätta så länge till.

Den totala sparandebristen i den svenska ekonomin är enligt min mening alltså ett mycket allvarligt problem. Detta skapar ytterligare problem. När investeringarna inom näringslivet ökar, och det behöver de göra, kan företagen nämligen inte själva finansiera dessa fullt ut, utan är beroende av kapitaltillförsel utifrån. Historiskt sett har detta kapitalbehov i huvudsak täckts genom ett sparandeöverskott hos hushållen. Nu, när något sådant inte finns, återstår antingen att bygga upp ett sparandeöverskott i den offentliga sektorn, att stimulera till ett ökat enskilt sparande eller kapitalimport utifrån. Den socialdemokratiska politikens uttalade syfte är att skapa bestående överskott i den offentliga sektorn. Det har vi fått många bevis på. Denna väg

leder mot ett successivt överförande av ägande från den privata till den offentliga sektorn, vilket skulle innebära en fortgående socialisering av ekonomin. Det kan vi moderater inte acceptera.

Vidare visar utvecklingen att det inte nämligen går att öka hushållens sparande med hjälp av skattemässiga styråtgärder, som t. ex. i allemanssparandet. Utan långsiktig bindning leder sådana arrangemang mest till att människor flyttar sparmedel från ett konto till ett annat. Vi moderater anser därför att sparandet på allemanskotot främst bör uppmuntras då det sker via allemansfond, dvs. i aktier.

Vi tycker att ur riksgäldskontorets synvinkel är allemanssparandet dessutom en dyr upplåningsform, som kontoret har dålig kontroll över på grund av dess mycket kortfristiga karaktär. Riksgäldskontoret kan genom att ge ut statsskuldsväxlar och riksobligationer på marknadsmässiga villkor klara statens lånebehov till en betydligt lägre kostnad. Dessutom är det ju så att ett skattegynnade sparande i statsskulden ger egendomliga störande konsekvenser, när det som i dagsläget är så att det offentliga sparandet visar ett stort överskott och de icke-finansiella företagen har ett negativt sparande till följd av ökade investeringar.

Inte heller, herr talman, utgör den typ av påkostade annonskampanjer som spardelegationen genomför någon effektiv sparpolitik. Därför anser vi att spardelegationen bör avskaffas.

Nej, herr talman, det bästa för hushållens sparande vore en generell ekonomisk politik som främjar varaktig tillväxt genom skattelättnader, återinförande av fasta spelregler och avveckling av löntagarfonderna. Då skulle viktiga förutsättningar för hushållssparandets återhämtning föreligga. Men förmodligen räcker det inte med detta, utan man behöver också säkerligen vissa selektiva sparstimulanser för att premiera långsiktigt bundet sparande och även sprida ägandet av bostäder och aktier till fler människor.

Vi har i vår motion Fi613 utvecklat våra synpunkter och följt upp dem i reservationer till det betänkande som vi just nu debatterar.

Låt mig, herr talman, bara sammanfatta de synpunkter som vi i moderata samlingspartiet vill att en framsynt sparandepolitik bör bygga på.

För det första bör det finnas stabila regler. Den osäkerhet som regeringen skapat genom de många försämringarna för aktiesparandet – pensionsskatten och skärpt skatt för sparande i företagsanknutna vinstandelssystem – får motsatt verkan.

För det andra bör det föras en ekonomisk politik som långsiktigt ökar hushållens disponibla inkomster genom ökad tillväxt och lägre skattetryck och som höjer avkastningen efter skatt på sparandet. Sänkta marginalsatser gör det t. ex. mer lönsamt att spara och mindre lönsamt att låna. Det är särskilt viktigt att stimulera långsiktigt bundet sparande samt att sprida ägandet av bostäder och aktier. Inom dessa områden finns det därför anledning att föreslå särskilda åtgärder.

För det tredje föreslår vi därför att långsiktigt sparande bör stimuleras genom att startsparande införs, som gör det möjligt för föräldrar och släktingar att, med vissa skattefördelar, bygga upp ett startkapital för barn och ungdomar. Vidare bör pensionssparandet breddas, så att det också kan ske i bank med liknande skattefördelar som gäller för det nuvarande försäkringssparandet.

För det fjärde bör försäkringssparandet främjas genom att genomföra försäkringar för kapitalförsäkringar återtas och genom att möjligheter till nya försäkringskonstruktioner öppnas.

För det femte är en breddning av bostadsägandet det bästa sättet att åstadkomma en jämnare fördelning av förmögenhetstillgångarna. Sänkta inkomstskatter och slopandet av både nuvarande avdragsbegränsning och fastighetsskatt är viktiga inslag i en moderat politik för att öka bostadsägandet. Omvandling av hyreslägenheter till bostadsrätt och även ägarlägenheter bör underlättas. Ett målinriktat bosparande i bank bör stödjas med statliga premier.

För det sjätte är det i en marknadsekonomi särskilt angeläget att aktiesparandet är väl spritt bland medborgarna. Det enskilda aktiesparandet har under lång tid straffbeskattats, vilket lett till att hushållen sålt ut betydande aktieinnehav till institutioner. Denna utveckling måste vändas, vilket förutsätter att nuvarande skattemässiga diskriminering av privatpersoners aktieäggande upphör. Därför bör, som jag sagt tidigare, bl. a. följande åtgärder vidtas:

Löntagarfonderna avskaffas och tillgångarna användas som sparstimulans så att en majoritet av den vuxna befolkningen kan bli aktiesparare, reavinstreglerna för aktierna förenklas och mildras, dubbelbeskattningen av aktieutdelningar avskaffas, taxeringsvärdet vid arv, gåvor och förmögenhetsbeskattning sänkas, omsättningsskatten på aktier avskaffas och anställdas andel-i-vinstsystem premieras och utvidgas.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till samtliga reservationer till finansutskottets betänkande nr 21 där det finns moderata företrädare.

Anf. 46 LARS DE GEER (fp):

Herr talman! Ett omhuldat tema i alla socialdemokratiska inlägg i den ekonomiska debatten har varit att de icke-socialistiska partierna inte kan enas om en gemensam ekonomisk politik. På område efter område har under senare tid enighet uppnåtts mellan folkpartister, moderater och centerpartister. Låt mig peka på familjepolitiken med vårdnadsbidrag, löntagarfondernas avskaffande med tillhörande premierat sparprogram samt en gemensam linje då det gäller utförsäljningen av statliga företag och av mark för jordbruk och skogsbruk. Tidigare i dag har de gemensamma riktlinjerna för den ekonomiska politiken också redovisats.

Till dessa fyra viktiga områden kan vi i dag lägga en gemensam syn på hur hushållssparandet i landet skall främjas. I reservation 1 lämnas en fullständig plan för hur detta bör gå till, bl. a. genom införande av startsparande, investeringskonton, långsiktigt bundet sparande i bank, målsparande till egen bostad, sparpremiering i samband med löntagarfondernas avskaffande, borttagande av skatten på andel-i-vinst-system, skattefria omplaceringar av aktieportföljer, successivt minskande av dubbelbeskattningen på aktieutdelningar samt utförsäljning av statlig mark och statliga aktier.

Den sammanlagda effekten av denna gemensamma sparpolitik bör bli att minskningen i hushållens sparande kan vändas. Mot bakgrund av årets sparkvot – där vi nått det för ett industriland unika värdet *minus 3,7 %* –

framstår en sådan vändning som absolut nödvändig. Det är genom en ökning av hushållssparandet som vi måste åstadkomma jämvikt i landets bytesbalans mot utlandet – inte genom en ökning av det offentliga sparandet, som ju som regel kräver en ytterligare höjning av skattetrycket och som resulterar i ett ökat kollektivt ägande.

Under påskveckan i år ordnades ett symposium om sparandets problem. En japansk professor redovisade där varför sparandet i Japan var så högt och en tysk varför så var fallet även i Västtyskland. Mellan raderna i bägge anförandena kunde man notera att bägge talarna framhöll *fasta spelregler* såsom väsentliga faktorer för ett positivt sparande. Här har vår regering i dag ett stort ansvar. Ändringen – genom ett enkelt riksdagsbeslut – av räntan på allemanssparandet, engångsskatten på pensionssparandet, borttagandet av lättningen på beskattningen av aktieutdelningar, skatten på andel-i-vinstsystem, höjningar i två steg av aktieomsättningsskatten och införandet av valpskatten, allt är exempel just på frånvaron av fasta spelregler.

De icke-socialistiska partierna är också överens om att det är viktigt och önskvärt att öka ägandespridningen i vårt land. Då socialdemokraterna har chansen att bidra här till har de förfuskat den. Utförsäljningen av aktierna i Procordia var organiserad på ett sådant sätt att aktierna blev nästa oåtkomliga för den breda allmänheten. PKbankens köp av Carnegie Fondkommission med betalning i egna aktier är ett annat praktexempel på hur staten kan sälja ut aktier i statliga företag utan att på minsta vis eftersträva ökad ägandespridning. Den bistra sanningen är naturligtvis den, att socialdemokraterna inte har det minsta intresse av att åstadkomma ägandespridning. Kollektivt ägande, senast exemplifierat av förslaget om en femte AP-fond, är regeringens målsättning. Här går den verkliga vattendelaren mellan socialistisk och icke-socialistisk politik.

I reservation 11 har folkpartiet yrkat att skattelättnaden för "ideellt sparande" bör gälla utöver skattelättnader på vanligt allemanssparande. Vi är glada över att principen om skattelättnad för ideella gåvor nu accepterats, men vi anser att lättnaden bör gälla på ett fördubblat högsta belopp. Det gäller ju en insats för ett allmännyttigt ändamål – inte någon lättnad för en enskild persons skattesats.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de gemensamma icke-socialistiska reservationerna 1, 7, 8, 9 och 10 samt till folkpartiets reservation 11.

8 § Kammaren beslöt kl. 17.49 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

9 § Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00 under ledning av tredje vice talmannen.

10 § Ungdomsbosparande och sparstimulerande åtgärder
(forts. finansutskottets betänkande 21)

Anf. 47 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag tänker i mitt inlägg uppehålla mig vid ungdomsbostads-sparandet och bostättningslånen, men först vill jag säga några ord med anknytning till det som har sagts i debatten om allemanssparandet.

Genom denna sparform har verkligen skapats möjligheter för den som kan spara och spara regelbundet. Därmed förbättras på sikt spararnas ekonomi samtidigt som sämre bemedlade tvingas in i en fördyrande lånekonsumtion.

Det är bra att regeringen nu har börjat uppmärksamma de sociala avigsidor som kan uppkomma för enskilda hushåll som i större utsträckning tvingas att lånefinansiera sin konsumtion. Jag hoppas att det snabbt kommer förslag till åtgärder som kan förändra och förbättra dessa förhållanden.

Enligt min uppfattning måste nu främst sådana åtgärder genomföras som gör att fler hushåll får möjlighet att spara en del av inkomsten – inte åtgärder som innebär att vi premierar dem som redan har sparat.

Olika sparstimulanser har under senare år införts för att underlätta ungdomars sparande till en egen bostad, och det har i olika sammanhang sagts att chansen för de ungdomar som saknar en egen bostad att erhålla en sådan blir större om de kan köpa en bostadsrätt.

Det sparande som skett har varit knutet till allemanssparandet, och ungdomar har därvid rätt att erhålla s. k. bosparlån av kontoförande bank. Dessutom har under åren 1985 och 1986 getts möjligheter att knyta ungdomars bosparande i HSB och Riksbyggen till allemanssparandet.

Ett nytt ungdomsbosparande i enlighet med regeringens och finansutskottets majoritetsförslag kan visserligen komma att få betydelse för en liten del av de ungdomar som över huvud taget har någon möjlighet att spara och på den vägen underlätta en lösning av deras bostadsfråga, men problemet för den stora majoriteten av ungdomar i dag består inte främst i att det finns för få sparformer för ungdomsbosparande. Problemet för de hundratusentals ungdomar i vårt land som köar för en bostad är bristen på bostäder och de höga hyrorna. Problemet är att nybyggandet av bostäder minskade kraftigt under flera år samtidigt som ungdomskullarna växte, att byggkostnader och hyror ökat betydligt mer än vad löner och priser i övrigt ökat och att efterfrågan på bostäder åt ungdomar kommer att öka med omkring 10 000 per år de närmaste åren.

Många orter och regioner kan inte garantera bl. a. nyinflyttade och nybildade hushåll en egen bostad, och kommunerna klarar inte sitt ansvar mot sina invånare. Den grova spekulationen på bostadsmarknaden, framför allt i storstadsområdena, har fortsatt att öka. Det gäller omvandlingen av hyreslägenheter till andels- och insatslägenheter, miljonpriser vid försäljning av bostadsrätter och småhus, handel med hyreslägenheter osv. Ungdomarna varken vill eller kan konkurrera om bostäder på denna marknad. Det hjälper inte att införa en ny sparform med viss bonusränta för ungdomar mellan 16 och 25 år!

Hundratusentals bostadslösa ungdomar söker i dag en hyreslägenhet, och de åtgärder som skall vidtas för att förbättra de ungas ställning på bostadsmarknaden måste främst inriktas på andra åtgärder än dem som nu föreslås. Det finns för få hyreslägenheter, det byggs för litet och hyrorna är

för höga. Det är problemen, och det är utifrån detta som åtgärder måste sättas in.

Vpk har i olika sammanhang under senare år framfört en rad förslag som snabbt skulle förbättra ungdomarnas ställning på bostadsmarknaden. Förslag som tyvärr, med några smärre undantag, har avvisats av övriga partier. Resurssvaga hushåll och framför allt ungdomar som söker sin första bostad drabbas hårdast av nuvarande förhållanden. Det är bra om ungdomar med god inkomst deltar i någon form av sparande, men det stora flertalet ungdomar i åldern 16–25 år har mycket begränsade möjligheter till detta, och många saknar helt egen inkomst.

Herr talman! Det bästa stödet för att lösa ungdomarnas bostadsbehov är att bygga fler och billigare hyresbostäder och frigöra smålägenheter, bl. a. alla de lägenheter som inte bebos permanent, dvs. där det inte finns någon mantalsskriven boende. Dessutom måste alla hushåll, dvs. även ungdomar som nu inte omfattas av ungdomsbostadsstöd, få rätt till bostadsbidrag. Den nya sammanblandningen av bostadsbidrag och studiemedel måste upphöra och bostadsbidragen förbättras. Hyrorna kan minskas genom en sänkning av den garanterade räntan, och hyreshöjningarna kan stoppas genom att årliga upptrappningar av räntan bromsas på sätt som vpk har föreslagit: genom riktat stöd till de allmännyttiga bostadsföretagen.

Jag har velat uppehålla mig vid dessa frågor därför att utgångspunkten för diskussionen om att underlätta för ungdomar att erhålla en bostad och klara av sina bostadskostnader är helt felaktig när det gäller de åtgärder som man här föreslår. Förslagen kommer att få ytterst marginell betydelse. Därför är det viktigt att åtgärderna i stället inriktas på att vi skall komma ifrån nuvarande förhållanden.

I det betänkande vi nu diskuterar behandlas också frågan om återinförande av bosättningslånen. Förslag om återinförande har tagits upp i tre motioner, dels i en partimotion från vpk, dels i två socialdemokratiska motioner. Bosättningslånen upphörde den 1 januari 1982 genom beslut av en borgerlig riksdagsmajoritet. Riksdagen beslutade år 1983, med anledning av vpk- och s-motioner, att bosättningslånen skulle återinföras i någon form. Detta gavs regeringen till känna. Som bekant har bosättningslånen trots detta ännu inte återinförts.

Bosättningslånen hade stor betydelse för ekonomiskt svaga hushåll, inte bara för ungdomar som satte bo. Lånen fyllde också ett stort behov, nämligen att ge hushåll med små ekonomiska förhållanden möjligheter att få lån till förmånlig ränta och med goda amorteringsvillkor. Lånen fyllde en social funktion och var ingen dålig affär för staten. Avvecklingen av lånen ledde också till mycken kritik från bl. a. sociala myndigheter, från konsumentverket och riksbanken och innebar ingen reell besparing för samhället.

Det har under de senaste åren i en rad vpk- och s-motioner framförts argument för ett återinförande, och även finansutskottet har så sent som i betänkande 1986/87:24 noterat att ungdomar som är i särskilt behov av stöd till bosättning kan hamna vid sidan av nuvarande möjligheter till stöd. Man ansåg därför att regeringen noggrant borde följa utvecklingen och ta de initiativ som kan visa sig erforderliga. Det är nu dags att ta de initiativen! Det är nödvändigt att *nu* underlätta för både ungdomar och andra personer med

resurssvaga hushåll att klara sin bosättning genom att återinföra bosättningslånen. Länen skall självfallet liksom tidigare ges med bra villkor beträffande amorteringstider och med låg ränta samt i övrigt med sådana villkor att inte unga nybildade hushåll utestängs från lånemöjligheten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-reservationerna nr 6 om ungdomars bosparande m. m. och nr 14 om återinförande av bosättningslån.

I detta anförande instämde Paul Lestander, Lars-Ove Hagberg, Jan Jennehag, Björn Samuelson, Alexander Chrisopoulos, Jörn Svensson, Bo Hammar, Margó Ingvardsson och Inga Lantz (alla vpk).

Anf. 43 ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Det har tidigare i debatten här i dag av bl. a. finansministern framhållits att en av de viktigaste ekonomisk-politiska åtgärderna just nu är att försöka dämpa den lånefinansierade konsumtionen och att öka sparandet, inte minst hushållssparandet.

I finansutskottets betänkande 21, som vi nu har att diskutera och fatta beslut om, presenteras några förslag om hur man kan stimulera hushållssparandet. Det har i andra sammanhang diskuterats åtgärder för att dämpa den lånefinansierade konsumtionen, i synnerhet den som sker med kontoköp genom krediter. Vi har också tidigare i dag beslutat om likviditetsindragningen.

Som Tore Claeson sade har det tillsatts en utredning som skall undersöka både de ekonomiska och de sociala konsekvenser den ökade upplåningen kan medföra för vissa hushåll. Utredningen skall arbeta snabbt, och resultatet skall vara färdigt i höst.

De två förslag till sparstimulanser som behandlas i detta betänkande är för det första extrainsättningar till allemanssparande i samband med årsskiftet – det är ju då som de sista pengarna lösgörs ifrån det s. k. skattefondssparandet som infördes under de borgerliga åren. Under tre månader kring årsskiftet finns det möjlighet att sätta in ytterligare 5 000 kr. Samtidigt höjs då beloppet för den högsta nettoinsättningen från 60 000 kr. till 75 000 kr.

Det andra sparstimulerande förslaget är ett förslag till ett nytt ungdomsparande, som är knutet till banker och sparkassor. Detta sparande skall utgöra ett komplement till det ungdomssparande som nu finns inom allemanssparandets ram. Båda dessa förslag tillstyrks av utskottsmajoriteten. Vi ser dem som viktiga åtgärder när det gäller att öka hushållssparandet.

Jag kan i mycket stor utsträckning hålla med om slutsatserna av Rune Rydén analys om varför hushållssparandet nu är lägre än någonsin. Han nämnde här några orsaker som det finns anledning att hålla med om, t. ex. att det måste finnas rejäla, ordentliga motiv till att spara och att de i viss mån kan vara svagare i Sverige än i en del andra länder. Det beror bl. a. på att vi kommit mycket långt med att i det här landet bygga upp ett trygghetssystem. Vi har kommit långt med utbyggnaden av välfärdsstaten. I stort sett har alla svenska medborgare en trygghet vid sjukdom, arbetslöshet och på ålderns dagar.

Rune Rydén nämnde vidare att realinkomsterna under ett antal år har minskat, vilket också är en av anledningarna.

En annan orsak är det avtagande småhusbyggandet som även minskar det reella sparandet. Dessa iakttagelser är riktiga, och dessa förhållanden har således bidragit till att hushållssparandet har sjunkit.

Men Rune Rydén glömde en sak som finns med i moderaternas reservation och som är det främsta skälet till minskningen av hushållssparandet under de två senaste åren. Det är ju den avreglering som har skett och som har inneburit att hushållen under 80-talet ökat sina förmögenheter genom att ta till vara de förbättrade lånemöjligheterna. Det är väldigt viktigt att vi för in detta i diskussionen när det gäller hushållssparandet.

Man kan mäta hushållssparandet på många olika sätt, och i spardelegationen diskuterar vi hur hushållssparandet egentligen borde mätas. Jag läste i Näringslivets ekonomifakta att man också där har tagit upp den frågan. När vi mäter hushållssparandet, mäter vi det löpande sparandet. Det innebär att om värdet på sparobjekten förändras – som det nu har gjort ganska kraftigt under 80-talet i fråga om bostäder och aktier –, så räknas inte detta som sparande. Naturligtvis har sådana förmögenhetseffekter en stor betydelse för sparandet, och därför går det inte att förbigå de stora värdestegringar som har skett på fastigheter och aktier, särskilt som hushållen genom avregleringen i slutet av 1985 har fått möjligheter att låna och därmed i viss utsträckning kunnat använda dessa till en ökad konsumtion. Detta visar att om man i sparkvoten skulle räkna in värdeförändringarna på småhus och aktier, så har hushållens nettosparande i procent räknat av den disponibla inkomsten aldrig varit så högt som nu, ca 17 %. Vi kommer så småningom att komma in på denna diskussion.

En utredning inom spardelegationen arbetar för närvarande med frågan om hur man skall få en bättre statistik när det gäller sparandet i landet. Just under år 1986 och 1987 kan man utläsa att sparandet i bank, allemanssparande o. d. inte har minskat, utan det är upplåningen som har ökat väsentligt. Som vi räknar hushållssparande har detta då inneburit en minskning av hushållssparandet så att det nu är negativt, dvs. man konsumerar mera än vad man löpande sparar.

Till detta betänkande finns fogade 15 reservationer, och det beror på att vi i betänkandet också behandlar några motioner från den allmänna motions tiden.

När det gäller de två förslagen till sparstimulerande åtgärder som det senare i dag skall fattas beslut om är det främst reservationerna 2 och 3 som tar upp de extra insättningsmöjligheterna till allemanssparandet. Folkpartiet och moderaterna vill att möjligheten skall begränsas till att endast avse insättning till allemansfond. Vi finner det litet underligt att partier som i andra sammanhang brukar diskutera valfrihet, i detta sammanhang t. o. m. förmenar allemanssparare friheten att själva välja vilken sparform inom allemanssparandet de vill ha för sina pengar – banksparande eller aktiesparande.

Reservationerna 4, 5 och 6 tar upp invändningar mot ungdomsbosparandet. Moderaterna och folkpartiet avvisar förslaget. De vill att man i stället skall använda sig av redan existerande system i bankerna. Men särskilt för ungdomar med lägre inkomster och låga marginalskatter blir just detta sparande mycket förmånligt. Jag yrkar därför avslag på reservation 4.

Centern godtar förslaget till ungdomsbosparande men vill att sparformen skall stå öppen även för den som vill spara i aktiefonder. Men syftet med denna sparform är just att det skall vara ett stabilt och riskfritt sparande i bank eller sparkassa. Jag yrkar avslag på reservation 5.

Tore Claeson tog upp frågan om att det kanske finns andra åtgärder är nya sparformer som är mer angelägna att genomföra när det gäller ungdomens situation på bostadsmarknaden. Jag kan hålla med honom om det. Många av de situationer som Tore Claeson tog upp handlar om möjligheterna att över huvud taget få en bostad. Det är naturligtvis viktiga frågor, men vi har inte tagit upp dem i detta betänkande.

I reservation 6 avvisar vpk förslaget om det nya ungdomsbosparandet. Däremot föreslår man i reservation 14 att de statliga bosättningslånen skall återinföras. I ett tidigare betänkande har utskottet anfört att det är viktigt att dessa frågor följs upp. Speciellt gäller detta de problem som många ungdomar med inga eller låga inkomster kan ha beträffande möjligheterna att ordna med en hygglig bostad. Utskottsmajoriteten anser ändå inte att dessa förslag på något sätt gör det sämre för ungdomarna, utan som jag sade tidigare är dessa förslag särskilt gynnsamma för ungdomar med låga inkomster.

I denna grupp ungdomar finns det många som är mycket konsumtionsstarka. Det är viktigt att vi på olika sätt gynnar sparandet för dessa ungdomar, för vilka bostaden är ett sparmål. Vi får naturligtvis följa upp dessa frågor om det ändå skulle finnas problem att lösa.

Det tidigare statliga bosättningslånet var inte så mycket till hjälp för de ungdomar som inte hade några inkomster alls eller låga sådana. Kraven på betalningsförmåga var mycket stora. Detta bevisas av att lånen återbetalades nästan till 100 %. Kreditprövningarna var alltså ganska hårda. Skall man införa stöd för ungdomar med små ekonomiska tillgångar bör man nog söka sig andra vägar. Av betänkandet framgår det att det finns behov av att följa upp denna fråga.

Jag skall inte kommentera de övriga reservationerna. De tar upp sparpolitiken i stort. Jag har delvis varit inne på det området. Reservationerna tar upp målen för hushållssparandet, en ökad ägarspridning och ett antal förslag om hur hushållssparandet kan stimuleras. Gemensamt för alla dessa förslag är att de kostar statskassan mycket pengar. Inte i något fall finns det någon uppgift om hur mycket pengar det kan röra sig om.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i finansutskottets betänkande 21 och avslag på alla de 15 reservationerna.

Anf. 49 RUNE RYDÉN (m) replik:

Herr talman! Jag skall fatta mig kort i min replik till Roland Sundgren. Han säger att det visst behövs rejäla motiv för att spara. Det håller jag gärna med om. Det behövs också fasta spelregler. Det är bra att vi är överens om detta, Roland Sundgren. Det är bara synd att regeringen inte har uppfattat detta. Hade regeringen haft fasta spelregler för spararna hade vi haft en annan utveckling på sparandet i dag. När det gäller bosparandet har vi i vår reservation framfört fem argument mot det liggande förslaget. Jag behöver

inte upprepa dessa argument för Roland Sundgren – de talar för sig själva.

Att liberaliseringen av kreditlagstiftningen haft betydelse för sparandet kan till viss del vara sant. Det har för hushållen varit av stor betydelse att en liberalisering av kreditlagstiftningen har genomförts, så att de har kunnat befria sig från den grå skuldsättningen och i stället överföra skulderna till banker eller kända kreditinstitut. Det har dessutom funnits ett starkt uppdämt behov för hushållen att kunna investera i kapitalvaror, vilket de har kunnat göra på senare tid. Det gäller mera ett mättekniskt problem än ett reellt problem.

Prot. 1987/88:137
9 juni 1988

*Ungdomsbosparande
och sparstimulerande
åtgärder*

Anf. 50 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Som jag sade i mitt inlägg, och som även Roland Sundgren berörde i sitt inlägg, har regeringen understrukit att situationen inte är tillfredsställande för ungdomar som har låga eller inga inkomster i samband med att de skall sätta eget bo. Roland Sundgren sade emellertid något som gav mig anledning att begära replik, nämligen att ungdomsbosparandet för ungdomar mellan 16 och 25 år är särskilt gynnsamt för de ungdomar som har låga inkomster.

Jag skulle vilja påstå att denna sparform endast är särskilt gynnsam för ungdomar med goda inkomster. De ungdomar som har låga inkomster eller saknar inkomster har inte samma möjligheter att utnyttja denna nya sparform. Det är detta vi har påtalat och vänt oss emot. Dessa ungdomars problem skall man emellertid i stor utsträckning kunna tillgodose genom ett återinförande av statliga bosättningslån. Självfallet skall dessa lån – och det har vi påpekat i olika sammanhang – ha sådana villkor beträffande kreditprövningen att ungdomar som inte har goda inkomster skall kunna få lån. Kreditprövningen måste självfallet, om det skall vara någon vits med dessa lån, och som jag har framhållit i mina inlägg, vara mycket generös.

Även om man inte skall överbetona detta och även om ungdomsbosparandet kommer att få viss betydelse för en del ungdomar, behövs dessa statliga bosättningslån med ungefär den utformning de hade tidigare men med en större generositet då det gäller kreditprövningen. Dessa lån behövs för att lösa de problem som många unga hushåll och ungdomar har i dag. Jag hoppas att den uppmärksamhet som man nu kommer att ägna detta problem kommer att kunna kopplas till frågan om sparformer, som man nu skall studera över huvud taget.

Även om vi i dag inte får ett beslut som innebär ett nytt uttalande från riksdagens sida om återinförande av bostadsbidragen, så hoppas jag att frågan ändå skall ha fallit ett steg framåt.

Anf. 51 LARS DE GEER (fp) replik:

Herr talman! Roland Sundgren anmärkte på att folkpartiet i reservation 3 har sagt sig inte vilja ytterligare stimulera allemanssparandet genom att medge ytterligare insättning av 5 000 kr. under december 1988, och januari och februari 1989. Bakgrunden till att vi har sagt detta är att den offentliga sektorn i dag har ett sparandeöverskott, medan däremot de icke-finansiella företagen på grund av stora investeringar har ett sparandeunderskott. Det finns i den situationen ingen anledning för staten att ta in mera pengar på

finansiellt sparande. Riksbanken lånar billigare och bättre genom statsskuldväxlar och sparobligationer och har därigenom också möjlighet att påverka kreditmarknaden på det sätt man vill.

Herr talman! Eftersom jag glömde att yrka bifall till reservation 3 i mitt anförande, ber jag att få göra det nu.

Anf. 52 ROLAND SUNDGREN (s) replik:

Herr talman! Rune Rydén sade att det är viktigt med fasta spelregler för sparandet.

Det som jag upplever som ett problem som de borgerliga har är att man ser sparandet på olika sektorer väldigt isolerat: ett hushållssparande, ett offentligt sparande, ett företagssparande osv. Om det är så att hushållen, trots alla stimulanser och trots att det nu är kanske mer gynnsamt än det någon gång har varit att spara, ändå inte sparar, är det ju viktigt att se till att sparandenivån ändå hålls uppe i samhället. Det som det nu är viktigt att understryka är att uppgången i det offentliga sparandet har mer än väl kompenserat nedgången i hushållssparandet. Genom att se till att det offentliga sparandet ökar kan man få ett tillräckligt sparande för den nödvändiga utbyggnaden inom exempelvis näringslivet, för investeringar osv. – genom löntagarfonder, fjärde och femte AP-fonden och ett ökat offentligt sparande.

Ofta är det här ett mycket rationellare sparande ur samhällets synpunkt, eftersom det går att styra till angelägna investeringar. Det går också på ett smidigare sätt att anpassa till de olika konjunkturer som finns i samhället, där det i bland gäller att stimulera eller dra in konsumtion, ibland att stimulera investeringar.

Detta är också ett demokratiskt sparande. I sitt inlägg före pausen tog Lars De Geer upp frågan om ägarspridning. Här är det just fråga om ägarspridning. Vi hävdar att det här verkligen är en spridning, när vi alla tillsammans är med och äger och gemensamt också beslutar om en del av sparandet.

Anf. 53 RUNE RYDÉN (m) replik:

Herr talman! Till Roland Sundgren vill jag bara säga att de borgerliga partierna visst inte ser sparandet som en isolerad företeelse.

Roland Sundgren vill spara bara i den offentliga sektorn – det fick vi klart för oss av hans senaste inlägg. Sparandet där skall öka. Det vill vi på den borgerliga sidan, och framför allt vi moderater, inte, därför att det på lång sikt leder till en ökad socialisering av samhällets ekonomi. Och det är en väg som inte är särskilt framkomlig; det tror jag Roland Sundgren kan förstå i dagsläget, när sparandet har nått lägre nivåer än någonsin.

Det är faktiskt så att vi i dag inte har något positivt sparande utan ett negativt, dvs. vi förtär av det kapital som vi har. Sparkvoten är minus 3,7 %. Det tycker jag är ett tecken så gott som något på att den socialdemokratiska sparpolitiken har misslyckats kapitalt.

Anf. 54 LARS DE GEER (fp) replik:

Herr talman! Det sparande som Roland Sundgren accepterar och talar för ger ett kollektivt ägande genom fonder, verk och statliga företag. Det ger

alltså en socialiserad ekonomi. Precis som Rune Rydén nyss har sagt, är vi i folkpartiet för en marknadsekonomi. och vi vill alltså ha ägandespridning genom sparandet, inte sparande i den offentliga sektorn.

Anf. 55 ROLAND SUNDGREN (s) replik:

Herr talman! Här bevisade faktiskt Rune Rydén att han såg hushållssparandet som en isolerad del. Han säger så här: Vi har det lägsta sparande som vi någonsin har haft i Sverige. Men det är ju inte på det sättet, – vi har ett lågt hushållssparande. Detta kan dock kompenseras med annat sparande, exempelvis ett ökat sparande inom den offentliga sektorn.

Sparandet är i dag högre än det var exempelvis 1982, eftersom vi då hade ett bytesbalansunderskott på 23 miljarder kronor. Vi har ändå under tre år sedan dess haft ett överskott i bytesbalansen – även om det var lågt det senaste året och även om vi just för innevarande år ser ut att få ett underskott i bytesbalansen. Då är det ju angeläget att se till att sparandet ökar, och vi är också angelägna att se till att hushållssparandet ökar.

Jag är medveten om att vi här rör oss med olika värderingar när det gäller hur vi skall spara. När man från borgerligt håll talar om en socialisering, kan man lika väl använda ordet demokratisering. Vi menar ju att det är en demokratisering av det ekonomiska livet om man får ett sparande som omfattas av fler människor. Det kan organiseras på olika sätt, bl. a. genom ett kollektivt sparande. Ett sparande utifrån de borgerliga värderingarna, som bygger väldigt mycket på ett individuellt sparande och på ett företags-sparande, leder ju till en ekonomisk maktkoncentration och till stora klasskillnader i samhället.

Jag fann ett intressant anförande av Henry Kaufman, som ju är en ryktbar guru från Wall Street, när han talade på en konferens i Göteborg. Han påpekade att ett stort institutionellt sparande betydde mycket när det gällde att hantera den börskrasch som vi hade i höstas. Den har inte drabbat samhällsekonomin så hårt i form av kraftiga svängningar och nedgångar just på grund av att vi har mera av ett institutionellt och gemensamt sparande i vårt samhälle.

Anf. 56 GUNNAR BJÖRK (c):

Herr talman! Redan i mitt anförande på förmiddagen tog jag upp en del frågor kring sparandet. Dels därför, dels med hänsyn till angelägenheten av att i tid avsluta riksmötet ber jag att få nöja mig med att yrka bifall till reservationerna 1, 5, 7, 8, 9, 10 och 12.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om skatteutskottets betänkande 40.)

Kammaren övergick till att debattera skatteutskottets betänkande 40 om vissa skattefrågor med anledning av kompletteringspropositionen m. m.

*Vissa skattefrågor med
anledning av kompletteringspropositionen m. m.*

Anf. 57 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Dagens debatt har gett vid handen att det finns en djup oenighet mellan statsministern och finansministern när det gäller den framtida skattepolitiken. Statsministern valde att vid flera tillfällen under dagens debatt kritisera det moderata förslaget om sänkt marginalskatt. Han utgick då från att en sänkning av marginalskatterna leder till större skattesänkningar i kronor räknat för högre inkomsttagare.

Jag vill med anledning härav citera både vad finansminister Kjell-Olof Feldt säger och vad som redovisas i boken "Samtal med Feldt", som kom ut för några år sedan: "Den dynamik, som ligger inbyggd i de positiva förändringar av folks beteende som sänkta marginalskatter medför och som med största sannolikhet skulle komma hela folkhushållet till godo." Det är alltså angeläget att sänka marginalskatterna.

Vidare säger finansministern följande:

"Jag vet att den här pedagogiken är svår eftersom det blir marginalskattesänkningarna i de relativt höga inkomstlägena, som sticker i ögonen. Höginkomsttagarna gödslas med skattegävor, säger man. Men poängen är att vi sänker inte marginalskatterna på de höga inkomsterna för höginkomsttagarnas skull utan för att kunna åstadkomma lättnader för medelinkomsttagarna. Den ena justeringen förutsätter den andra. Om vi bara sänkte marginalskatterna på mellannivåerna utan att samtidigt justera ner dem på de högre nivåerna, skulle ju resultatet bli fullkomligt orimliga och katastrofala däreraellan."

Detta tycker alltså finansministern, och i det avseendet har han faktiskt rätt. Jag hoppas att statsministern så småningom kommer att lära sig detta, om nu finansministern lyckas med den här pedagogiskt svåra uppgiften – en uppgift som uppenbarligen är ännu svårare i en socialdemokratisk regering.

Regeringen har, till skillnad från oss moderater, inte gett något besked om skatterna för 1989, trots att exempelvis skatteutskottets ordförande Jan Bergqvist lovat det i en TV-debatt för några veckor sedan. Inte heller har man gett besked om inriktningen av den skattepolitik som socialdemokraterna vill föra, om de även efter höstens val är i regeringsställning.

Vi moderater har gett klara besked: Vi vill sänka skattetrycket. Vi vill när det gäller inriktningen av skattesänkingsutrymmet satsa på sänkta marginalskatter för *alla* inkomsttagare. Moderat politik innebär således sänkt skatt för alla.

Vad regeringen har gjort är att den för 1989, i samband med presentationen av kompletteringspropositionen, redovisat två alternativ till inkomstskattesänkningar för 1989. Detta skall kompenseras, enligt finansministern, genom höjd mervärdesskatt. De sammantagna effekterna av förslaget skulle bli att alla inkomsttagare som har inkomster på upp till drygt 90 000 kr. år 1989 får höjd skatt. Enligt finansdepartementets egna tabeller skulle socialdemokraternas skiss beträffande skatteomläggningen för 1989, om det förslaget förverkligas, leda till att nästan 4 miljoner – eller 60 % av alla inkomsttagare – får höjd skatt. 40 % av dem som har de högsta inkomsterna skulle däremot få sänkt skatt. Det är den politik som statsministern står för.

Jag vill att kammaren skall notera detta.

Särskilt hårt skulle naturligtvis de pensionärer drabbas som i dag inte betalar någon skatt alls men som alltså ändå tvingas stå för de ökade kostnader som blir följden av en höjd mervärdeskatt.

Herr talman! Det här räkneexemplet, som är helt korrekt, visar vad effekten blir av att socialdemokraterna inte är beredda att sänka skattetrycket. Om man anser sig vara tvingad att sänka marginalskatterna för att öka effektiviteten i samhällsekonomin och om man samtidigt skall ha ett oförändrat skattetryck, tvingas man höja andra skatter. Det betyder att någon får betala den skattesänkning som vissa andra kommer i åtnjutande av.

Dessutom finns det ett egenvärde i skattesänkningen som sådan. I dag betalar den svenske industriarbetaren ungefär 63 % av sin arbetsersättning i skatt. Om man skulle minska skatteuttaget, är det alldeles uppenbart att valfriheten skulle öka. Industriarbetaren skulle då få en chans att själv redan från början disponera över en större del av sina egna inkomster.

Ett minskat skattetryck ger ökad valfrihet – man kan sänka marginalskatterna för alla inkomsttagare utan att någon får höjd skatt till följd av andra skattehöjningar – och en skatteomläggning kan *inte* ge tillräckligt positiva effekter för samhällsekonomin, om inte skattetrycket också minskas. Mot bakgrund av vad Lars Tobisson har sagt tidigare i debatten är det alltså nödvändigt att vi i Sverige får tillräckligt många positiva signaler för att kunna åstadkomma ett ökat arbetsutbud och ett ökat sparande. På det viset kan vi öka tillväxttakten. För att kunna garantera välfärden är det viktigt att vi inte fortsätter att halka efter andra nationer. Det är bl. a. mot den bakgrunden som vi moderater avvisar förslaget om höjd oljeskatt.

I det betänkande från skatteutskottet som vi nu diskuterar behandlas för övrigt en hel mängd motioner och förslag om en ändrad energibeskattnings. Många av förslagen har tidigare tagits upp till behandling, och därför går jag inte närmare in på dessa.

Vidare avvisar vi moderater tanken på en reducering av avdragsrätten när det gäller mervärdeskatten i samband med representation. Vi menar, till skillnad från regeringen, att den nuvarande generalklausulen inte fungerar och att den för rättssäkerhetens skull bör snarast avskaffas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 10, 15 och 22. Det innebär att jag inte yrkar bifall till enbart moderata reservationer. Jag vill emellertid spara kammarens tid och dessutom är jag, beklagligt nog, förvissad om att inte tillräckligt många kommer att yrka bifall till våra reservationer.

Till slut ber jag Jan Bergqvist – som, som sagt, är skatteutskottets ordförande – att nu under dessa sista skälvande timmar av riksmötet och även av denna mandatperiod försöka ge väljarna besked om vad socialdemokraterna faktiskt vill göra. Vi vet att ni planerar att ytterligare begränsa avdragsrätten för bl. a. bostadsräntor. Men om ni gör det, kommer det att drabba många människor mycket hårt. Tala därför om nu före valet vad ni tänker göra efter valet! Jag vet att det är svårt för er att ge besked – det är ju inte tradition hos er att ge sådana! Men försök ändå att för en gångs skull upplysa väljarna om vilken skattepolitik ni avser att föra, om ni till äventyrs skulle vinna höstens val!

Anf. 58 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Det är inte lätt att känna den rätta stimulansen när vi i skatteutskottet nu, med den här formen av, skulle jag vilja säga, uppsamlingsheat skall fortsätta dagens debatt. Jag hoppas dock att debatten inte skall förorsaka något sådant trauma som finansministern nämnde, dvs. någon häftig psykisk påfrestning.

Jag är litet betänksam när det gäller kommittén för indirekta skatter. Man vet ju inte hur det går för den. Det finns visserligen utredningsdirektiv för kommittén, men i stort sett skall den utreda sådant som en mängd utredningar har gått bet på under de senaste tio femton åren. Dessutom får man nu tilläggsdirektiv om att utreda frågan om en sänkning av matmomsen. På den punkten tror jag dock att risken för trauma är stor.

Siffror sparkar, sade Kjell-Olof Feldt – för att något kommentera dagens debatt. Jag tycker att Kjell-Olof Feldt på ett ganska genant sätt beskrev de senaste två regeringsperioderna, som ju omnämnts vid några tillfällen här i riksdagen.

I årets kompletteringsproposition kan man beträffande långtidsbudgeten läsa om vikten av att vi nöjer oss med en utveckling som innebär att lönerna stiger med 3 % under de kommande åren. Om den siffran fördubblas, får vi en för landet synnerligen ogynnsam utveckling med växande budgetunderskott och en ökad arbetslöshet. Men finansministern skäms inte över att stå här och jämföra de olika perioderna – trots att socialdemokraternas sista insats före 1976 bestod i att man höjde lönekostnaderna 1974, 1975 och 1976 med i storleksordningen 10–20 %. Det var en kostnadsexplosion för svensk industri, som Nils Åsling i dag mycket riktigt påtalade, och denna slog så att säga kollektivt ut den svenska industrin. Sedan kom den djupaste lågkonjunktur som vi någonsin har upplevt. Det är generande att lyssna till denna av finansministern så förenklade analys av situationen under de aktuella perioderna.

Nu kan man, som Anne Wibble också gjorde, rikta en mycket berättigad kritik mot regeringen för att den har misslyckats med att hålla lönekostnaderna och därmed prisutvecklingen i schack. Det har kostat oss som nation en ganska rejäl summa pengar, genom att den ekonomiska tillväxten och den ekonomiska utvecklingen i landet inte har blivit vad den borde ha blivit.

Till detta har också den socialdemokratiska skattepolitiken bidragit. Genom brist på framsynthet har den drivit på den negativa utvecklingen. Om socialdemokraterna hade lagt ner en tiondel av den energi som de har använt för att höja och hitta på nya skatter till att i stället modernisera och anpassa det svenska skattesystemet till den internationella utvecklingen på området, hade situationen inte varit den som den är i dag. Vi hade inte behövt notera de välfärdsförluster som strejker och andra oroligheter på arbetsmarknaden har förorsakat.

Folkpartiets mål är en sänkning av skattetrycket. Men vi lovar inte stora och snabba skattesänkningar i samband med en skattereform, bl. a. därför att vi vill klara den sjukvård som vpk här i förmiddags anklagade oss för att rasera.

Herr talman! Det är inte likgiltigt hur skatterna tas ut. Vissa skatter är skadligare för ekonomi och tillväxt än andra. Inkomstskatter tillsammans

med inkomstprövade socialförsäkringssystem, med de kraftiga marginaleffekter som vi har haft i Sverige under en lång följd av år, är en särklassigt skadlig kombination.

En skattereform måste enligt folkpartiets mening omfatta minst tre områden, och det är för det första självklart att den måste omfatta en reformering av inkomstskatten.

Det måste löna sig att arbeta – det har vi i folkpartiet sagt i många år. Jag vill tillägga att det måste löna sig att arbeta mera också, att utbilda sig för mera kvalificerade uppgifter, att ta ansvar och satsa på företagande. Efter en långsiktig skattereform skall ingen behöva betala mer än 50 kr. av en nyintjänad hundralapp i skatt. Det absoluta flertalet, 98–99 % av inkomsttagarna, skall betala högst 40 % i marginalskatt enligt folkpartiets förslag. Nära nog alla inkomsttagare skall alltså få behålla minst 60 kr. av en nyintjänad hundralapp. Dessa exempel avser en kommunalskatt om 30 kr. Skatteskalorna skall också inflationsskyddas.

Det andra området som skall omfattas av en skattereform är kapitalbeskattningen. Folkpartiet föreslog för några år sedan i en partimotion att de tre inkomstlagen inkomst av annan fastighet, inkomst av kapital och inkomst av tillfällig förvärvsverksamhet skulle slås ihop till ett inkomstslag. I ett replikskifte med mig här i kammaren förklarade Kjell-Olof Feldt att han tyckte att det var ett ganska intressant förslag. Nu är förslaget utredningsdirektiv. Det är bra att socialdemokraterna tar våra förslag – egentligen borde de ta alla.

Skattesatsen på detta nya inkomstslag skall enligt folkpartiet vara 40 %, dvs. detsamma som marginalskattesatsen för det absoluta flertalet heltidsarbetande. Genom denna utformning undviks s. k. skattearbitrage, dvs. att inkomster genom skatteplanering omvandlas från ett till ett annat, mera lågbeskattat inkomstslag och därigenom undgår skatt.

I konsekvens med skattesatsen 40 % föreslår vi en fortsatt avdragsbegränsning för de 1 à 2 % av inkomsttagarna som har de högsta inkomsterna. Vi accepterar med andra ord en viss fortsatt avdragsbegränsning för att vinna en ökad symmetri i kapitalbeskattningen. Relaterad till skattesatsen är dock avdragsbegränsningen i folkpartiets förslag betydligt mindre än den var tidigare – det är också betydligt färre människor som kommer att omfattas.

Det tredje området som vi vill skall innefattas i en långsiktig skattereform är inkomst av rörelse. Jag avstår av tidsskäl från att gå in på detaljer. Däremot kan jag försäkra, att om folkpartiet får ett avgörande inflytande efter höstens val skall förmögenhetsskatten på arbetande kapital omgående avskaffas, och i samma andetag ändras de diskriminerande regler som gäller för barn och medhjälpande maka i mindre företag.

Herr talman! Jag skall säga några ord om reservationerna. I folkpartiets energimotion har vi angett vikten av att de som har mindre anläggningar för att producera energi skall ha rätt att sälja denna kraft till någon kraftdistributör. Lika viktigt som detta är att olämpliga tröskeffekter för utnyttjandet av de små vind- och vattenkraftverken undviks. Därför yrkar jag bifall till reservation 10.

Reservation 15 avser bensin för drift av flygplan. Vi stödjer där tanken att bensin som säljs vid en flygdrivmedelsanläggning på en flygplats skall vara

skattefri. Jag yrkar bifall till denna reservation.

Då det gäller de allmänna principerna för energibeskattningen har vi från folkpartiets sida i reservation 18 anslutit oss till tanken att energiområdet skall inordnas under mervärdeskatten. Vi har känt en viss tvekan genom åren, därför att detta inte har varit möjligt utan att även punktskatter används. Nu föreslås i reservationen att det görs en kombination med avgiftsbeläggning av olika miljöfarliga utsläpp, såsom utsläpp av svavel, kväve och olika tungmetaller. Reservationens syfte kan sägas vara uppfyllt, genom att energiverket i den rapport som kom för inte så länge sedan redan har förordat en sådan lösning som folkpartiet föreslagit. Jag yrkar bifall till reservation 18.

Slutligen föreslås i reservation 22 att generalklausulen, dvs. lagen mot skatteflykt, inte skall förlängas. Lagen uppfyller inte rättssäkerhetskraven, och den är ineffektiv. Den har enligt en utvärdering tillämpats i en del mycket triviala fall, som har avsett fastighetsöverlåtelse inom familjen m. m. Den har över huvud taget inte haft den minsta effekt då det gällt att undvika de verkligt besvärande fallen av skatteplanering eller skatteundandragande som skett över årsskiften genom användande av kommanditbolag o. d.

Finansministern har också som svar på en fråga från mig förklarat detta vid en utfrågning i utskottet om rättssäkerheten i skatteprocessen.

Däremot bör man ta fasta på den enskildes rätt. Med den mycket komplicerade skattelagstiftning som vi har i Sverige kan människor oförskyllt råka i sådana situationer där lagstiftarens intentioner inte längre fullföljs. Då bör det finnas en generalklausul genom vilken den enskildes rätt kan tas till vara. Jag yrkar således, herr talman, bifall till reservationerna 22 och 24.

Anf. 59 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 40 som berör frågor i anslutning till kompletteringspropositionen behandlas bl. a. regeringens förslag om en höjning av skatten på olja med 75 kr. per m³. Motivet är att åstadkomma en viss åtstramning av ekonomin. I skatteutskottet har det ovanliga intärfat att socialdemokraterna har övergett förslaget i propositionen på denna punkt och helt anslutit sig till en motion från folkpartiet. I denna motion föreslås en höjning av skatten på olja med 200 kr.

I och för sig kan en höjning av skatten på olja vara motiverad, men i så fall bör det ske en sänkning av någon annan skatt eller avgift.

Centern har tidigare i vår föreslagit en höjning av oljeskatten, men detta förslag har bundits samman med en samtidig höjning av grundavdraget vid inkomstbeskattning från nuvarande 10 000 kr. till 11 500 kr. Vårt förslag skulle inte påverka det totala skatteuttaget. Socialdemokraterna sade nej till detta förslag, och under sådana förhållanden kan vi inte acceptera utskottsmajoritetens förslag om en skattehöjning på 200 kr., vilket vi framhåller i reservation 2.

Skatten på kol bör anpassas till skattenivån på olja, och i anslutning härtill yrkar vi också avslag på utskottets förslag och bifall till reservation 5.

I reservation 9 angående kondenskrafts- och kraftvärmeproduktion har bl. a. anförts att den nuvarande utformningen av beskattningen innebär att kondenskraftverk som enbart producerar elkraft får avräkna ingående

energiskatt helt, medan kraftvärmeverk endast får avräkna den skatt som hänför sig till produktion av elkraft. Spillvärmén i kondenskraftverk undgår beskattning medan samma värme i kraftvärmeverk träffas av beskattning trots att den kommer till nyttig användning. Enligt vår mening måste en förändring av energibeskattningen genomföras, bl. a. för att främja en effektivare bränsleanvändning. Den nuvarande ogynnsamma beskattningen av kraftvärme jämfört med kondenskraft bör avvecklas. Detta bör ges regeringen till känna.

I reservation 10 berörs frågan om små vind- och vattenkraftverk.

I flera länder, bl. a. Danmark, har en mycket större satsning skett på en utbyggnad av vindkraftverk. Många anser att man med denna typ av vindkraftverk kan skapa förutsättningar för en betydande produktion av energi till ett lågt och fullt konkurrenskraftigt pris. Det är därför angeläget att beskattningen utformas så, att den inte genom olämpliga tröskeeffekter hämmar ett effektivt utnyttjande av små vindkraftverk. Samma sak gäller små vattenkraftverk. Därför begär centern i reservation 10 en höjning av effektgränsen och ett bottenavdrag för små vind- och vattenkraftverk.

I reservation 11 föreslår centern att en skatt på uran införs. Vi anser att energibeskattningen bör utformas så, att den förmanliga behandling som kärnkraftsproducerad el har i dag i skattehänseende successivt avvecklas. Ett led i en sådan avveckling är införandet av uranskatt vid produktion av kärnkraftsel. Utgångspunkten bör vara en skatt som tas ut per kWh insatt bränsle. Fördelen med denna utformning av beskattningen är att den träffar hela bränsleinsatsen till skillnad från den nuvarande kärnkraftselavgiften som endast tas ut på utlevererad el.

Verkningsgraden vid kärnkraftverk är enligt uppgift från riksskatteverket ca 33 %, och en skatt med 1 öre per kWh på uran beräknas ge en årlig intäkt på ca 2 miljarder. Också detta förslag bygger på förutsättningen att andra skatter eller avgifter sänks.

I reservation 13 berörs frågan om gasol för motordrift. Gasol är ju i jämförelse med bensin ett miljövänligt bränsle, och därför bör man sträva efter att skapa förutsättningar för en ökad användning av gasol för motordrift. Vi reseranter är angelägna om att åtgärder vidtas för att stimulera till ökad användning av gasol för motordrift.

I reservation 14 berörs frågan om etanolen. Enligt reseranternas syn bör etanol producerad på svenska råvaror liksom andra inhemska bränslen befrias från skatt. Ett större utnyttjande av etanol som drivmedel skulle innebära många fördelar inte bara från miljösynpunkt utan också i försörjningsmässiga och sysselsättningspolitiska avseenden. Vi anser därför att det är angeläget att stimulera en introduktion av etanol. Framför allt är det viktigt att landets första fullskaleanläggning för etanolproduktion snarast befrias från skatt. Detta skulle vara ägnat att samla intressenter kring ytterligare satsningar på en sådan tillverkning. I dag finns det fullt tillräckligt underlag för regeringen att framlägga förslag om skattebefrielse för etanol. Vi begär därför att regeringen snarast vidtar åtgärder och kommer med förslag.

I reservation 16 föreslår vi reseranter åtgärder för att stimulera småhusägare och bostadsrättsinnehavare att göra från samhällets synpunkt värdeful-

la investeringar i energibesparande utrustning. Vi föreslår avdragsrätt för investeringar som leder till effektivare energianvändning och till användning av förnybara energikällor. Avdragsrätt bör också omfatta energihushållande investeringar som bl. a. tilläggsisolering.

I reservation 19 framför vi reservanter centerns syn på allmänna principer för energibesattningen och menar att importerade miljökrävande energiråvaror, såsom kol och olja bör ha en energilikformig beskattning. Importerade miljövänliga energikällor bör kunna få en viss "miljörabatt", innebärande att skatten sätts lägre än vad en energilikformig beskattning skulle motivera. Inhemska bränslen och alternativa drivmedel producerade av inhemska råvaror bör ej beskattas.

Enligt vår mening bör skatt tas ut på råvaror, dels för att minska efterfrågan på sådana råvaror vars exploatering och användning är riskabel ur miljösynpunkt, dels för att begränsa utnyttjandet av knappa naturresurser. Råvaruskatt bör först införas för energi.

Miljöavgifterna och skatten på råvaror och energi bör användas till att finansiera en sänkning av skatten på arbete. Skatte- och avgiftsinstrumentet bör användas i ökad utsträckning för att miljön och hushållningen med energi och råvaror skall förbättras. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

I reservation 23 berörs frågan om lagen mot skatteflykt. Enligt vår mening bör denna lag ändras och utformas i enlighet med de ursprungliga reglerna. Som vi vet gjorde socialdemokraterna efter sitt regeringsövertagande en ändring. Vi anser att man skall återgå till de ursprungliga reglerna. Skulle detta yrkande avslås, kommer vi från centern att stödja reservation 22 om ett direkt slopande av lagen mot skatteflykt.

I samband med att kompletteringspropositionen avlämnades aviserade finansministern en eventuell förändring av inkomstskattereglerna för år 1989. Något konkret förslag framlades dock inte. Även oppositionspartierna har avstått från att framlägga konkreta förslag. Detta har medfört att frågan om skattepolitikens framtida utformning i sin helhet kommit att behandlas i finansutskottet, vilket är ganska egendomligt, eftersom det i vanliga fall är en fråga som behandlas av skatteutskottet. Det har inte ställts något direkt yrkande, och det finns inget utformat förslag. Därför har frågan denna gång behandlats av finansutskottet.

Trots detta vill jag – helt kort – slå fast centerns syn på den framtida utformningen av skattepolitiken.

Centern anser att vi bör införa en differentierad moms med lägre skatt på basmat och högre skatt för s. k. sällanköpsvaror. Detta är ett system som tillämpas i många andra länder, bl. a. inom EG-området. Nuvarande förhållande med världens högsta skatt på basmaten är orimligt.

Centern har inte ändrat ståndpunkt sedan frågan var uppe i utredningen, men den gången utgick vi från – och det sades också i utredningen – att om man vill sänka momsen till viss del är systemet med livsmedelssubventioner givetvis det enklaste sättet. När nu moderater och socialdemokrater tar bort livsmedelssubventionerna anser vi att det är nödvändigt att gå en annan väg. Eftersom vi inte får återbetalning av momsen på de mest nödvändiga livsmedlen, via livsmedelssubventioner åt konsumenterna, är det nödvändigt

att försöka få en differentierad moms på maten.

Finansministern har ju under den senaste tiden antytt en något uppmjukad inställning. Han har i dag sagt att utredningen om indirekta skatter skulle ha fått tilläggsdirektiv att också se över denna fråga. Det hälsar vi givetvis med tillfredsställelse. Man ställer sig frågan om det verkligen har skett en sinnesändring inom det socialdemokratiska partiet när det gäller inställningen i denna fråga. Är man nu beredd att aktivt medverka till att så snart som möjligt få till stånd en differentierad mervärdeskatt på baslivsmedel? Jag vill gärna ställa den frågan till skatteutskottets ordförande Jan Bergqvist.

Det kan finnas två skäl till att föra den här frågan till utredningen. Dels kan det vara praktiskt att få bort den från den aktuella debatten, dels kan det som jag sade ha skett en sinnesändring så att man verkligen vill åstadkomma någonting.

Jag ställer frågan framför allt därför att jag har sett hur etanolfrågan har malts i utredningskvarnen år efter år utan att komma därifrån. Därför är det värdefullt om vi kan få ett klart besked på denna punkt och det helst redan i dag.

Skattetrycket i Sverige har ökat under åren sedan 1982 med nära sju procentenheter och måste sänkas. Centern föreslår att marginalskatten sänks ytterligare. Marginalskatten bör vara högst 45 % i de vanligaste inkomstlägena och inte för någon överstiga 65 %. Brytpunkten bör ändras till 45-procentsgränsen, vilket får en automatisk effekt på avdragen.

Grundavdraget skall finnas kvar och bör höjas till 11 500 kronor, som vi föreslagit i vår motion. Skatteuttaget skall inte få förändras på grund av inflationen. Att vi håller så hårt på grundavdraget beror på att om man gör en radikal förändring av marginalskatten och man skall skydda de lägre inkomsttagarna, finns det praktiskt taget ingen annan väg att gå än att höja grundavdraget. Det är också så man har gjort i länder där man har företagit en betydande sänkning av marginalskatterna.

Också företagsbeskattningen är föremål för översyn, och här måste uppmärksammas att särskilda regler måste utformas för egenföretagarna. I annat fall är det stor risk för att denna grupp inte får någon del av de positiva effekterna som man diskuterar att det nya förslaget skall innehålla men väl drabbas av alla negativa effekter. Vi har också föreslagit att arbetsgivaravgiften för egenföretagarna bör sänkas och att sjukförsäkringsavgiften sänks med fem procentenheter på en lönesumma upp till 500 000 kronor. Vidare bör inte egenavgiften tas ut på en inkomst motsvarande ett basbelopp, nu något över 25 000 kronor.

Det största skatteproblemet inför 1989 är kommunalskatten. Först och främst behövs en bättre kommunal skatteutjämning. Kommunerna har drabbats av stora kostnadsökningar, inte minst genom årets lönehöjningar. Behovet att utveckla och förstärka insatserna inom vård, omsorg och skola är också stort.

Kommunalskatten är för de allra flesta inkomsttagare den största delen av skatten, en sak som vi ofta glömmer bort. Ända upp till inkomster på omkring 350 000 kronor är kommunalskatten den största biten.

Herr talman! Skattefrågorna utreds, nya förslag förväntas läggas fram vid årsskiftet 1988-89. Men före 1989 måste också vissa förändringar göras. En

skatteomläggning för 1989 måste omfatta alla inkomsttagare. Den måste utformas så att också de lägre inkomsttagarna får del av de positiva effekterna av en skatteomläggning och inte – som vissa förslag innebär – endast får bära en betydande del av kostnaderna.

Momsen på basmat bör sänkas. Vi måste få en bättre kommunal skatteutjämning. Marginalskatten bör sänkas. Företagsbeskattningen måste utformas så att skatteuttaget blir likvärdigt i stora och små företag.

Herr talman! Jag har med detta inlägg velat klargöra centerns inställning till de frågor som behandlas i utskottsbetänkandet, samtidigt som jag vill slå fast min och centerns syn på den framtida skattepolitiken.

Jag yrkar bifall till de reservationer där mitt namn förekommer och i övrigt till utskottets hemställan.

Detta är det sista anförande jag håller i riksdagen – kanske jag får någon replik. Låt mig säga ett varmt tack till alla – meningsfränder och motståndare – för det förtroende, den välvilja och den förståelse jag mött och som gjort dessa 23 år i riksdagen till en oförglömlig tid för mig.

Anf. 60 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag vill också passa på tillfället att tacka Stig Josefson för ett trevligt och givande arbete under de år som vi har verkat tillsammans i skatteutskottet, och jag önskar Stig lycka till i fortsättningen.

Med anledning av hans anförande vill jag litet grand förtydliga folkpartiets politik. Stig Josefson sade att centern inte vill acceptera en skattehöjning. Det vill egentligen inte vi heller, och den totala effekten av folkpartiets samlade förslag blir en skattesänkning.

Tar man de förslag vi lade fram i januari, blir den totala skattesänkningen 3 miljarder. Också om man räknar in oljeskatten, skulle det med folkpartiets förslag totalt sett bli en skattesänkning, även om den inte är så stor.

I den situation som nu råder har vi ansett det viktigt att höja oljeskatten. Under den borgerliga regeringstiden sänktes oljans andel av vår energiförbrukning från 70 till 50 %, och det var en åtgärd som kostade väldigt stora pengar. Vi vill inte radera de insatser som då gjordes genom att, med den prisrelation som nu gäller, stimulera människor att gå tillbaka till att elda med olja.

Centern delar såvitt jag förstår vår bedömning på den punkten. Ni har ju själva föreslagit en höjning av oljeskatten med 500 kr. per kubikmeter, alltså två och en halv gång så mycket som vi har sagt.

Men centern villkorar då detta med en höjning av grundavdraget. Det har man uttryckt i ett särskilt yttrande som jag inte riktigt förstår. Det står att skattesänkningar skall ske på ett fördelningspolitiskt riktigt sätt, men jag förstår inte innebörden.

Det står att en höjning av grundavdraget med 1 500 kr. motsvarar en skattesänkning för alla inkomsttagare med 750 kr., men så är det ju inte. Skattesänkningen blir mer än dubbelt så stor för dem som har den högsta marginalskatten, jämfört med hur det blir för dem som har den lägsta. Jag vill rätta till den totalt felaktiga uppgiften i betänkandet.

Anf. 61 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Jag skall först kommentera det Kjell Johansson sade sist. En representant för folkpartiet sade tidigare här i dag att sänker man marginalskatten, blir det alltid de som har högst inkomst som får ut mest. Kjell Johansson och hans partikamrater har alltså redan slagit fast att så måste det bli.

Men faktum är att höjer man grundavdraget, ger man alla chans att få del av en skattesänkning. Det kan inte Kjell Johansson förneka, och det är därför vi för fram det förslaget. I Amerika, i Västtyskland och i andra länder, där man gör en kraftig sänkning av marginalskatten, är man också beredd att höja grundavdraget.

När det gäller oljeskatten har jag inte angripit folkpartiet utan bara konstaterat fakta. Vad jag har velat betona är att när vi kan acceptera en höjning av skatten på olja, är det under förutsättning att det sker motsvarande sänkning av andra skatter och avgifter. Det har varit vår linje, och jag tror att det hade varit värdefullt om folkpartiet intagit samma ståndpunkt. Då hade man kunnat förverkliga något av vad vi från borgerlig sida har sagt, nämligen att man skall sänka det totala skattetrycket.

Anf. 62 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag har nyss sagt att den totala effekten av folkpartiets samlade förslag blir en sänkning av skattetrycket, så där är vi överens med centern.

Däremot har vi inte funnit det rimligt att villkora vårt förslag. Det är en ovanlig metod, och jag tror att det skulle leda till mycket stora svårigheter över huvud taget i arbetet i riksdagen, om man skulle på det sätt som centern här gör villkora vartenda förslag.

Sedan ville jag bara påpeka att det är fel som det står i det särskilda yttrandet, att ett grundavdrag på 1 500 kr. ger *alla* en skattesänkning med 750 kr. Det är inte alls på det sättet. Den som har den lägsta marginalskatten, på en beskattningsbar inkomst om upp till 70 000 kr., får en sänkning på 525 kr., medan de som har högsta marginalskatten, de högsta inkomsttagarna, får en sänkning på 1 125 kr. Detta är exakt samma effekt som man får genom att sänka marginalskatten. Det ger samma utslag, eftersom det är samma skattesatser det gäller.

Anf. 63 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Det är mycket märkligt att inte Kjell Johansson har fattat att en höjning av grundavdraget innebär en skattesänkning från första början. Sänker man marginalskatterna i det högsta inkomstläget får inte inkomsttagarna med de lägsta inkomsterna någonting alls.

Att det skulle vara fel att villkora ett förslag tycker jag också är ganska förvånansvärt. Skall man kunna fritt diskutera olika alternativ för att komma till rätta med skatte- och avgiftssystemet, då tycker jag det är en mycket naturlig väg att gå, för det innebär att man kan bestämma att det totala skattetrycket inte får höjas.

Jag trodde faktiskt att Kjell Johansson var med på detta efter det myckna

tal jag har hört från folkpartiets sida om att man inte skall höja det totala skattestrycket.

Tredje vice talmannen anmälde att Kjell Johansson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 64 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Det kanske är fel att diskutera andra frågor än de som tas upp i betänkandet. Utan tvivel är det andra frågor än de som ryms i detta betänkande som är de intressanta när det gäller skattepolitiken. De har också, om än kortfattat, berörts i kompletteringspropositionen av finansministern.

Sakbehandlingen som sker på energiskatteområdet kan jag återkomma till. Jag tänkte däremot först ta upp vad som är substansen i de fyra raderna i kompletteringspropositionen om skatterna i framtiden. Jag avser främst 1989 – även detta år ligger ju i framtiden.

Om man i gör en liten tillbakablick på hur det har sett ut när det gäller inkomstskatterna kan man konstatera t. ex. att Wigforss modell på inkomstskattepolitik var att man skulle ha en skatt efter bärkraft. Wigforss hade som utgångspunkt för sin skattepolitik att de stora inkomstskillnaderna skulle i vart fall någorlunda utjämnas genom en progressiv inkomstbeskattning.

På den tiden då Wigforss verkade hade också den statliga delen av inkomstskatten en väsentligt större betydelse i det totala skatteuttaget än vad den har i dag. Den var t. o. m. dominerande. I dag har det progressiva inslaget blivit en närmast obetydlig del. Tittar man på utvecklingen av avdragssystemet kan man knappast finna något kvar av utjämnande inslag, av progressivitet i skattesystemet. Detta gäller i vart fall genomsnittligt i de olika inkomstskikten.

Detta är en utveckling som ägt rum sedan Wigforss tid, under Sträng och fram till dagens finansminister Feldt. Under de borgerliga regeringsåren agerade ifrån de borgerliga partierna budgetministrar som månade om att i mesta möjliga mån få bort progressiva delar i beskattningen.

Genomsnittligt i de olika inkomstskikten har vi i dag ett skattesystem på inkomstskattesidan som nära nog är proportionellt, i vart fall vad gäller den faktiska skattebelastningen såsom den ser ut efter olika avdrag m. m. Vi ifrån vänsterpartiet kommunisterna tycker att detta är helt oacceptabelt. Vi menar, i likhet med Wigforss, att ett inkomstskattesystem i ett klassamhälle också skall vara inkomstutjämnande. Det skall vara progressivt. Detta går emot vad både de borgerliga partierna och dagens socialdemokrati står för när det gäller beskattningen. Det som hänt är att de proportionella kommunalskatterna men också de indirekta skatterna, som till största delen är regressiva, har ökat medan den statliga, progressiva inkomstskatten har minskat.

Med dagens system kan man som lägst komma ned till 35,5 % beskattning, genomsnittligt i landets kommuner. Kommunalskatten ligger i botten, och 5 % statlig skatt kommer in efter grundavdrag och schablonavdrag.

Detta är enligt vårt förmenande för högt redan när man kommer in i

skattesystemet. Det är därför vi också vill ha en annan typ av beskattning. Vi vill lösa upp den största skattedelen för flertalet människor, nämligen kommunalskatten, så att man kan få inkomstskatter som är väsentligt lägre än 35 % för de grupper som har låga arbetsinkomster.

Kapitalinkomsterna skall självfallet inte inrymmas i den lindringen av beskattningen.

Grundavdraget har diskuterats, och man kan ha olika synpunkter på dess utformning och i vad mån det är ett stöd för låginkomsttagare eller också kommer höginkomsttagare till godo.

Självklart är grundavdraget ett stöd både för låginkomsttagare och för höginkomsttagare när det gäller kommunalskatten. Men när det gäller den statliga skatten är grundavdraget utan tvivel mera gynnsamt för dem med höga inkomster och utan avdrag än för dem med låga inkomster. Det kan diskuteras om man inte på sikt bör se över det hela och gå tillbaka till vad som gällde i tidigare sammanhang, när vi hade olika Ortsavdrag, det som nu kallas grundavdrag, som som gjordes enbart i den kommunala inkomstbeskattningen.

I föregående debatt, i anslutning till finansutskottets betänkande, har nämnts att sparandet är negativt, och det stämmer. Jag vill påstå att en av orsakerna till detta är de utan tvivel mycket gynnsamma avdragsreglerna för räntor. Med en förändring på den punkten är jag också övertygad om att en förändring i sparkvoten skulle komma till stånd. Det skulle inte längre vara lika attraktivt att låna, och det skulle möjligen gynna sparkvoten så att den skulle bli positiv.

I samband med att kompletteringspropositionen lades fram skickade finansdepartementet ut ett pressmeddelande, som man väl kan säga var något av sidokonfekt till de fyra raderna i kompletteringspropositionen. Pressmeddelandet gällde ett förslag om en fortsättning av sänkningarna av marginalsatterna. Det handlade även om på vilket sätt man ville finansiera sänkningen av marginalsatterna, nämligen genom en höjning av de indirekta skatterna, eventuellt mervärdeskatten.

Det är klart att finansministern när han går den vägen, så går han den borgerliga skattepolitiken till mötes, åtminstone när det gäller marginalsattesänkningarna. Socialdemokraterna vill alltså sänka skatten för dem som har höga inkomster. Men för dem som har inkomster upp till drygt 80 000 kr. skulle det innebära en skärpning av beskattningen, dels naturligtvis genom det ökade skattetrycket med anledning av löneökningarna för 1988-1989, dels genom den ökning av mervärdeskatten och andra indirekta skatter som sker för att finansiera detta system.

Vi från vänsterpartiet kommunisterna har i vår skrivning sagt att vi inte kan tänka oss att gå med på någon momshöjning. Utan att djupare gå in på varför vi inte kan göra det, kan jag konstatera att våra erfarenheter från 1982 års momsutredning inte precis ger oss anledning att ansluta oss till en utredning. Tvärtom är det en anledning för oss att vara på vår vakt beträffande den här typen av utredningar. Den främsta anledningen till att vi inte går med på detta förslag är emellertid att vi är motståndare till de indirekta skatterna och deras regressiva verkan. En höjning av momsen skulle ju även innebära en höjning av matmomsen.

När det stod klart för finansministern att han inte skulle få en majoritet för förslaget om en höjning av momsens för att därigenom finansiera vissa kommande marginalskattesänkningar, hoppade socialdemokraterna så att säga på den folkpartistiska oljeskattevägnen. I stället för att höja skatten på olja med 75 kr., som regeringen hade föreslagit i propositionen, anslöt sig socialdemokraterna till folkpartiets förslag om en höjning av oljeskatten med 200 kr. och en motsvarande höjning av skatten på kol, vilket sammantaget ger en inkomstförstärkning på 1,3–1,4 miljarder kronor, kanske mer. Jag vet inte om detta kändes besvärande för Kjell Johansson, men jag tyckte att han hade litet svårt med förklaringarna i debatten med Stig Josefson.

Bl. a. Bengt Westerberg sade i dagens partiledaromgång att folkpartiet ville sänka skattestrycket. Men trots detta skjutsar folkpartiet regeringen på sin egen skattevägn och tar inte konsekvenserna av att det handlar om en helhet. Det är inte helheten som regeringspartiet ställer sig bakom, utan det är bara en liten del. I detta fall plockade regeringspartiet russen ur kakan.

För vår del är det viktigt att slå fast att den här typen av skattepolitik, oavsett om den bedrivs av de borgerliga partierna eller av socialdemokraterna, innebär en skärpning av beskattningen för människor med låga inkomster.

Som exempel kan jag nämna sjukvårdsbiträdena, som det förvisso inte är så lätt att få tag i nu för tiden, eftersom de har ganska dåliga löner. Inte så sällan är dessa kvinnor, som det oftast är, ensamstående med barn och utnyttjar kanske rätten att arbeta sex timmar per dag – en rättighet som jag tycker att de skall använda sig av. Sjukvårdsbiträdena är en grupp som hamnar i dessa inkomstskikt och som kommer att få en skärpning av beskattningen medan höginkomsttagarna, som utan tvivel har råd att bära högre skatter, får skattelindringar.

Bo Lundgren sade att industriarbetaren betalar ungefär 65 % av sin lön i form av olika skatter. Jag kan bara konstatera att Bo Lundgren har tagit sig an Skattebetalarnas förenings mycket tvivelaktiga kampanj och för fram denna förenings argument som sina egna här i kammaren. Det hade jag inte trott om Bo Lundgren. Jag tycker nämligen att Skattebetalarnas förening och deras kampanjer är allt annat än seriösa. Och även om jag har en annan uppfattning om skattepolitiken än Bo Lundgren, har jag ändå inte upplevt Bo Lundgren som oseriös, utan han har stridit seriöst för sina högerförslag.

Herr talman! När det gäller 1989 års skatter har vi från vpk föreslagit en skatterabatt på 2 000 kr. för människor med inkomster upp till 140 000 kr. Vi har också föreslagit ytterligare skärpning av marginalskatten för dem som har inkomster över 250 000 kr. För ett sjukvårdsbiträde skulle detta förslag innebära en skattesänkning på ungefär 1 500 kr., vilket självfallet skulle vara till nytta för henne, i stället för en skattehöjning.

Jag kan notera att det under den senaste tiden har skett en vändning inom socialdemokratin när det gäller synen på matmomsen. Matmomsen har redan diskuterats vid flera tillfällen i dag. Men jag måste säga att det är bra att fler och fler partier ansluter sig till uppfattningen att det är nödvändigt att sänka matkostnaderna. Enligt tillgänglig statistik har livsmedelspriserna utan tvivel ökat mer än konsumentpriserna i övrigt under den senaste femårsperioden. Livsmedelspriserna har i stort sett ökat mer än konsument-

priserna i övrigt varje år sedan mitten av 1970-talet. Det finns olika orsaker till detta. Stig Josefson nämnde bl. a. att en av orsakerna är minskningen av livsmedelssubventionerna.

Om man ser tillbaka på den senaste femårsperioden kan man konstatera att de för många arbetarfamiljer nödvändiga livsmedlen har ökat med 50–60 % mer än konsumentpriserna i övrigt. Det är möjligt att det är från dessa utgångspunkter som också socialdemokraterna kan tänka sig att minska matskatten och än en gång vara med och utreda ett sådant förslag.

Herr talman! Slutligen vill jag säga något om energiskatterna. Man kan säga att den svenska energipolitiken och energiskattepolitiken utan tvivel lider brist på framsynthet och konsekvens. Kärnkraftsprogrammet har tillåtit rycka sönder möjligheterna till en konsekvent och framåtsyftande prispolitik. Det är andra faktorer än energi- och miljöpolitiska som har använts för att täcka behov av tillfälliga inkomstkällor, bl. a. bensinskatteshöjningen och oljeskatteshöjningen.

Utvecklingen av alternativa förnybara inhemska och andra energikällor motarbetas på olika sätt. Bindningen till kol, olja och kärnkraft har ökat i stället för att minska genom regeringens agerande i olika sammanhang. Vi vill från vpk:s sida satsa på alternativen och radikalt minska användandet av olja och kol, och naturligtvis även användandet av kärnkraft. Vi vill alltså avveckla kärnkraften och göra det väsentligt mycket snabbare än vad regeringen vill. För att möjliggöra detta krävs att man ändrar pris- och skattepolitiken inom energiområdet. Vi har därför lagt fram ett förslag som till en del kan verka för en framsynt energipolitik, där energibeskattningen utformas så att användningen av miljövänlig, förnybar energi stimuleras på bekostnad av miljöförstörande bränsle som olja, kol och uran. Från vpk:s sida ser vi energibeskattningen som en helhet, som inte skall präglas av ryckighet och användas som finansieringskälla när olika behov knacker på dörren.

Jag skall bara ta några exempel på dessa olika frågor. Jag skall inte beröra alla reservationer på energiskatteområdet, utan bara nämna att det är viktigt att man ser till att man får en annan skattepolitik när det gäller kondenskraften kontra kraftvärmen. Att man som i dag i beskattningen främjar slöseri och spill med värme, kan vi inte acceptera. Vi menar att man måste se till att förändra beskattningen och göra den neutral, i varje fall när det gäller kondenskraft kontra värmekraft. Naturgasen är en bra, viktig och miljömässig energikälla som är på frammarsch. Vi måste därför ha en lägre skattesats på det området. Den bör ligga på ungefär 25 % av oljans per energienhet.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till de reservationer där mitt namn finns med. Jag vill dessutom yrka bifall till reservation nr 10. Genom ett förbiseende i hanteringen i utskottet kom jag inte att stå med på den reservationen. Det skulle då ha blivit en majoritetsskrivning. Reservationen berör frågan om de nuvarande effektgränserna och de tröskeleffekter som finns när det gäller små vind- och vattenkraftverk.

Herr talman! Jag yrkar således även bifall till reservation nr 10.

Prot. 1987/88:137
9 juni 1988

*Visa skattefrågor med
anledning av kom-
pletteringspropositio-
nen m. m.*

Anf. 65 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Det känns på något sätt litet avigt när Tommy Franzén anklagar oss i folkpartiet för att inte hålla på vår politik. Vpk överger ju praktiskt taget alltid sin egen politik och tjänstgör som ett rent transportkompani för socialdemokraterna här i kammaren. Jag tycker att det uttalandet var litet galet, särskilt som Tommy Franzén sedan började tala om att man radikalt skulle minska användningen av olja och kol.

Egentligen begärde jag inte ordet med anledning av detta. Jag begärde ordet långt innan Tommy Franzén kom så långt. Jag gjorde det för att tacka Tommy Franzén för den tid som vi har arbetat tillsammans i skatteutskottet. Av naturliga skäl har vi inte varit överens om tagen, men vi har haft ett intressant meningsutbyte både i och utanför plenisalen. Jag önskar Tommy Franzén lycka till i hans fortsatta verksamhet.

Anf. 66 JAN BERGOVIST (s):

Herr talman! Det är med visst vemod jag i dag konstaterar att två av skatteutskottets ledamöter deltar i sin sista riksdagsdebatt. Stig Josefson kom till bevillningsutskottet 1969. Han har sedan varit det utskottet och skatteutskottet trogen. Tommy Franzén kom första gången till skatteutskottet 1977. Jag vill tacka Stig Josefson och Tommy Franzén för deras insatser i skatteutskottet. Ni har skickligt och kunnigt företrätt era partier i skattefrågorna. Det har liksom hört till att ni har medverkat i alla viktiga skattedebatter här i kammaren. Jag vet att jag talar å hela utskottets vägnar, när jag nu tackar er för gott samarbete och för alla de konstruktiva bidrag som ni har gett till utskottets arbete.

Herr talman! När de borgärliga partierna förstår att de kommer att avkrävas besked om vilken gemensam politik deras regeringsalternativ skulle innebära har de några typiska standardreaktioner som är väl kända vid det här laget. De ställer t. ex. intensiva frågor och anklagar oss socialdemokrater för att inte ge besked om den exakta politiken i olika delfrågor. Det gäller ofta sådana frågor som är föremål för utredning. De gör också utfall mot socialdemokraterna och påstår att vi skulle vara synnerligen splittrade i en rad frågor. Det har faktiskt sitt intresse att se hur detta mönster kommer igen nästan varje dag nu för tiden i riksdagens debatter.

Bo Lundgren gjorde ett närmast patetiskt inlägg om vad han kallade en djup oenighet mellan statsministern och finansministern. Försöken att skyla över den borgerliga oenigheten blir tydligen alltmer desperata. Både statsministern och finansministern har i dag i mycket skarpa ordalag kritiserat moderaternas skatteförslag. Moderaternas förslag innebär att man sänker skatten kraftigt för personer med de högsta inkomsterna. Samtidigt får folk i vanliga inkomstlägen bereda sig på att det kan bli fråga om höjda kommunalskatter, höjda kommunala taxor och försämrad service på olika sätt.

Vi skall ha en helhetsreform när det gäller skatterna, där marginalskatte-erna skall ses som en del i det stora sammanhanget. Bo Lundgren talar om att det är ofrånkomligt att marginalsattesänkningar leder till att den som har höga inkomster får mera räknat i kronor. Ja, det är klart att om man skulle bryta loss en del av skattereformen och bara se till själva marginalskatteför-

ändringen skulle det få den effekten. Det moderata förslaget innebär emellertid att de som har låga inkomster får en marginalskattesänkning med 0,5 %. De som har höga inkomster får en marginalskattesänkning med 5 %. Moderaterna ger ju inte bara i kronor räknat mera till de rika om man har samma procentuella sänkning av marginalskatterna, utan de ger procentuellt tio gånger mer till de rika än till de fattiga.

Jag vill fråga Stig Josefson vad centerpartiet egentligen anser om det förslaget. Jag var litet förvånad över att Stig Josefson inte närmare kommenterade detta förslag i sitt anförande.

Bo Lundgren och moderaterna bedriver vad som närmast kan betecknas som en skräckpropaganda om avdragen. Jag vill därför erinra om att under vår tid i regeringsställning har vi ökat sparavdraget, vi har rättat till reseavdraget med 1 000 kr., vi har infört ett fackföreningsavdrag för löntagare, vi har höjt grundavdraget och vi har ökat schablonavdraget för inkomstens förvärvande. Vi går bestämt emot de borgerliga partierna, när de vill ta bort 1 000 kr. från löntagarnas schablonavdrag. Det skulle sänka standarden för hundratusentals människor. Det skulle också innebära att många inte skulle kunna använda den förenklade självdeklarationen utan få lov att gå tillbaka till de mera krångliga blanketterna. Vi kommer att genomföra en total skattereform, där vi tar hänsyn till alla skatteeffekter, när det gäller såväl avdrag och skattesatser som andra inslag i skattepolitiken.

Kjell Johansson anklagade förmiddagens debattörer för att göra en förenklad analys. Sedan gav han sig själv in på att analysera verkligheten. Det skulle möjligen kunna finnas anledning för Kjell Johansson att själv fundera över att något förfina sin analys. När Kjell Johansson talade lät det som om de sex åren 1976–1982 hade utplånats från Sveriges historia. Hur var det. Kjell Johansson, sänktes skatten under dessa år? Nej, den höjdes. På förslag av folkpartiets budgetminister beslutade riksdagen år 1980 om den största enskilda skattehöjningen i modern tid.

Stig Josefson hade frågor beträffande utredningen om indirekt beskattning. Han undrade om baslivsmedel kommer att skiljas ut. Jag kan inte svara på den frågan, eftersom den får behandlas av utredningen. Man jag noterar att centern har lämnat definitionen av baslivsmedel. Era förslag har på sistone handlat om obearbetade livsmedel, som gryn och potatis, men inte t. ex. bakat bröd och andra beredda produkter.

Till Tommy Franzén vill jag säga att också jag beundrade Wigforss. Men det har ju skett stora förändringar i den ekonomiska strukturen sedan han var finansminister. Då var den totala skattekvoten 10–20 % av nationalprodukten. Om man tar hänsyn till de reala priserna kan man peka på att det har skett en ökning av progressiviteten i vissa sammanhang. Det står också klart att i ett läge där man tar ut så mycket större andel av den samlade produktionen i skatter och sociala avgifter, är det ofrånkomligt att alla medborgare måste vara med och bära bördan – de rika räcker inte till för det.

I förrgår tog riksdagen ställning till energipolitiken. Det var ett historiskt beslut om kärnkraften, hushållning med energi och en internationellt sett unik satsning på förnybara och miljövänliga energikällor. I arbetarrörelsen har vi haft en bred diskussion, och därefter har vi samlat oss till beslut. Det betyder att den som röstar fram en socialdemokratisk regering vet att den

regeringen kommer att arbeta enligt de riktlinjer som riksdagen drog upp i tisdags.

När vi nu diskuterar skatten på energi får vi nya exempel på hur de borgerliga splittras på tre oförenliga linjer. De kan vara överens om att hugga mot socialdemokraterna, men de är inte överens om hur deras gemensamma sakpolitik skall se ut.

De borgerliga partierna har varsin motstridande reservation om principerna för energibeskattningen. Moderaterna sätter i fråga om det alls är meningsfullt att använda skatter som ett energipolitiskt instrument. Centern kräver däremot att skatter och avgifter skall användas kraftfullt för att påverka energihushållningen. Till skillnad från de två andra partierna kräver centern också en särskild råvaruskatt för energi.

I fråga om oljan har folkpartiet ett förslag som innebär 1 780 milj. kr. mer i skatt, vilket också har blivit utsköttets förslag. Moderaterna motsätter sig varje höjning, medan centern vill höja olje- och kolskatten med sammanlagt 5 miljarder för nästa år. Med de pengarna vill centern kraftigt höja grundavdraget, vilket väl snarast innebär motsatsen till folkpartiets politik, där man vill gå i motsatt riktning och snarast sänka grundavdraget. Centern vill för sin del ta ut 2 miljarder i uranskatt, men det ställer inte folkpartiet och moderaterna upp på.

När de borgerliga lägger särskilda förslag i skatteutskottet gör de det gemensamt bara i tre fall, och i femton fall presenterar de splittrade reservationer. Om energifrågan kan man säga att de borgerliga verkar var lika splittrade i dag som 1978, när den borgerliga regeringen sprack på grund av inbördes motsättningar i den frågan. Om skattefrågan måste man säga att de borgerliga i dag är klart mer splittrade än 1981, när deras regering sprack på grund av oöverstigligen motsättningar i den frågan.

Jag har faktiskt ägnat mig åt att närmare studera de borgerliga skatteförslagen under de senaste åren.

Våren 1979 hade de borgerliga 30 splittrade reservationer inom skattepolitiken. Våren 1982 hade de 26 splittrade reservationer. Våren 1985 var de uppe i 77 splittrade reservationer. I vår har antalet växt till ett historiskt rekord: de borgerliga går fram med inte mindre än 190 splittrade skattereservationer. Det är inte ett uttryck för att antalet detaljer skulle ha ökat i skattepolitiken, utan här är det fråga om rejäla kollisioner i många av de helt centrala skattefrågorna.

Oenigheten gäller inriktningen av skattepolitiken, skatteskalorna, synen på moms, kommunalskatten, grundavdrag, principerna för energibeskattningen och många av skattepolitikens verkliga kärnfrågor. I rättvisans namn måste sägas att de borgerliga är överens om att beröva löntagarna 1 000 kr. i schablonavdrag och ge kapitalägarna en rad förmåner, och det finns också en del andra frågor där de har kunnat samla sig.

Låt oss ta två riksmöten före allmänna val, 1984/85 och 1987/88, och jämföra dem. Mellan de två riksmötena fördubblades antalet splittrade borgerliga reservationer från 96 till över 200. Samtidigt minskade antalet gemensamma borgerliga reservationer med drygt en fjärdedel, från 70 till 48. Mellan dessa två riksmöten som har föregått allmänt val har andelen gemensamma borgerliga reservationer minskat från drygt 40 % till mindre

än 20 %. Inte ens vart femte förslag som de borgerliga för fram i skattepolitiska reservationer numera är gemensamma. Jag har gått tillbaka till mitten av 70-talet, men inte något år har jag kunnat finna en så katastrofalt låg andel gemensamma borgerliga förslag som nu inför höstens val.

I detta perspektiv blir det närmast rörande när de borgerliga anklagar socialdemokraterna för att inte lämna besked om alla konkreta detaljer i regeringens framtida skattepolitik, speciellt som vi har olika utredningar på gång. Vi socialdemokrater kommer att fortsätta att sänka inkomstskatten. Vi skall med kraft driva förenklingarna vidare. Vi skall se till att beskattningen av kapitalvinsterna blir effektivare. Vi skall bredda basen för moms och för företagsbeskattningen. Vi vill tränga tillbaka skatteflykt, bl. a. genom att göra generalklausulen bättre. Vi skall utveckla skatterna så att de mer stimulerar arbete och sparande och gör det mindre lockande att spekulera och konsumera på kredit.

Skatterna är det pris som vi betalar för att kunna bevara och utveckla vårt unika välfärdssystem. För första gången i modern historia försöker vi nu ta ett samlat grepp över hela skattesystemet. Själv är jag optimistisk. Jag tror att vi har goda förutsättningar att få både enklare och rättvisare skatter. Låt oss ta väl vara på denna chans till en rejäl och bra skattereform. Då tar vi också väl vara på det svenska folkhemmet.

Anf. 67 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! Jag känner faktiskt inte igen Jan Bergqvist och socialdemokraterna när jag lyssnar till hans anförande. Vi är fem partier i riksdagen – jag trodde att det var alldeles självklart. Det finns fem partier som är uppbyggda på demokratisk grund. I varje fall vi i centern har en stark förankring i folkrörelsen. Vi för dess talan och dess politik. Det finns alltså inte något samlat borgerligt eller socialistiskt block. Jag trodde att vi kunde utgå från det.

Jag kan inte minnas att socialdemokraterna under de år jag har varit med förlorat vöteringar så ofta som i år, på grund av att vpk har röstat med de borgerliga. Men jag har aldrig sagt att här skulle finnas endast två partier. Jag respekterar att det finns fem partier. Det föreligger alltså inte någon splittring eller oenighet, eftersom vi är fem partier. Varje parti utgår från sin ståndpunkt, och det är den ståndpunkten vi har att föra fram i kammaren. Hur de andra partierna sedan röstar blir deras sak. Det finns ingenting som binder samman partierna på detta sätt.

Om det blir så att socialdemokraterna efter valet känner sig nödsakade att finna en plattform för en majoritet för en regering får man resonera med andra partier. Det har socialdemokraterna insett vid tidigare tillfällen. Men det verkar som om man totalt har glömt bort det i dessa ständiga klagomål mot de borgerliga partierna och talet om den borgerliga splittringen.

Vi är tre borgerliga partier som har rätt att vara självständiga i arbetet i riksdagen, lika väl som varje parti bygger på olika väljargrupper. Jag tycker att vi skall respektera det. Det skulle höja debattens nivå väsentligt om vi kunde undvika denna diskussion om splittring inom olika grupperingar vilka inte existerar. Det är i stället fråga om att man försöker träffa en kompromiss och komma fram till en majoritet.

Jan Bergqvist undrade varför jag inte angrep Bo Lundgren när det gäller moderaternas skatteförslag. Jag angrep inte någon när det gäller inkomstskatteförslaget. Jag deklarerade centerns syn på skattefrågorna. Eftersom vi kom litet vid sidan om i dagens debatt ville jag inte ta upp någon direkt debatt om de olika skattesystemen. Jag tog ändå tillfället i akt att presentera och understryka centerns syn på de olika skattefrågorna.

Vi har inte ändrat oss när det gäller frågan om moms på baslivsmedel. Vi har framfört att vi vill ha en lägre skatt på basmat. Vi har inte preciserat hur denna skatt skall utformas. Alldeles givet är att det är lättare om man drar gränsen för baslivsmedel så tidigt som möjligt i produktionsleden. Om man drar gränsen i det sista ledet blir det svårare. På den punkten har kanske ett missförstånd uppstått. Jag vill säga till Jan Bergqvist att vår tidigare ståndpunkt står fast. Vi vill ha lägre moms på baslivsmedel. När vi hade subventionerna gällde de råvaror, och då var det lättare att uppnå ett effektivt resultat ur fördelningspolitisk synpunkt. Det är detta jag hoppas att utredningen kommer att studera.

Jag beklagar att jag inte fick något svar på frågan om det skett någon sinnesändring hos socialdemokraterna och om man verkligen är beredd att försöka få fram ett förslag om lägre moms på baslivsmedel. Jag vill gärna upprepa den frågan. Jag tror att det skulle vara värdefullt för oss alla om vi fick veta detta. Det kan väl inte vara en så förfärligt stor prestigesak, om man verkligen är beredd att göra en insats för att komma fram till ett förslag om differentierad moms.

Det är ganska orimligt att ha denna höga skatt på de nödvändigaste livsmedlen. Jag svävade här mellan stora förhoppningar och något tvivel när jag lyssnade till finansministern. Jag hoppas verkligen att detta inte bara är ett försök att föra bort frågan från den dagsaktuella debatten, utan att det är ett ärligt menat försök från socialdemokraterna att hjälpa till att få fram ett system som är mer likartat det man har i andra delar av världen och som syftar till att åstadkomma en rimlig beskattning av de mest nödvändiga livsmedlen.

Anf. 68 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Med tanke på den sena timmen kommer jag inte att begära fler repliker, oavsett om jag skulle bli frestad att göra det, vilket jag säkert blir när Jan Bergqvist varit uppe i talarstolen en gång till.

Jag vill inledningsvis instämma i de ord Jan Bergqvist riktade till Stig Josefson och Tommy Franzén och också för egen räkning, efter drygt tolv år i skatteutskottet, tacka för gott kamratskap. Eftersom jag inte får replikera på Tommy Franzén vill jag bara till kammaren lämna sakupplysningen att industriarbetaren av sin totala arbetsersättning faktiskt betalar 63 % i arbetsgivaravgift, inkomstskatt och andra skatter.

Jan Bergqvist använde ordet patetiskt om mitt inlägg. Det kan möjligtvis vara röstläget som gjorde det. Men det är i så fall än mer patetiskt att höra Jan Bergqvist gång efter gång i debatt efter debatt inte säga ett ord om vare sig inriktning eller detaljer när det gäller socialdemokratisk skattepolitik. Nu vet vi ändå hur det blir. Vi vet att man höjer skattetrycket. Det har skett under alla år med socialdemokratisk regering. Under de år vi hade borgerliga regeringar var skattetrycket i stort sett oförändrat. Det minskade t. o. m.

något, om man räknar bort de skatthöjningar som beslöts 1976 av riksdagens socialistiska majoritet och som vi inte kunde ta bort fullt ut på den korta tid vi hade regeringsmakten – oktober–december 1976. Dessutom sjönk det statliga skattetrycket, med tanke på att kommunalskatteuttaget, som är en del av det totala skattetrycket, ökade under den tiden. Det var alltså ett minskande statligt skattetryck när vi hade borgerlig regering. Det om något visar den skillnad i rörelseriktning som finns mellan socialdemokratin och de tre borgerliga partierna, när man har majoritet i riksdagen.

Att vi från de borgerliga partierna har olika reservationer i många frågor – vi skiljer oss ibland åt i detaljer, andra gånger är skillnaderna mer långtgående – innebär inte något annat än att vi har samma inriktning när det gäller att sänka skattetrycket. Det framgick inte minst av Stig Josefsons anförande här tidigare. Vi vill sänka marginalskatterna om än i olika takt. Vi vill se till att öka rättssäkerheten när det gäller beskattningen. Vi har på företagsskatteområdet en mängd gemensamma förslag. Men socialdemokraterna säger ingenting.

Jan Bergqvist säger att vi moderater vill sänka marginalskatten med endast 0,5 % för dem som tjänar under 70 000 kr. och med 5 % för dem som tjänar över 190 000 kr. Men i de skisser för nästa års skatter som socialdemokraterna har lämnat föreslås ingen marginalskattesänkning alls för dem som tjänar under 70 000, och man föreslår en sänkning med 4 % för dem som har inkomster över 190 000. Socialdemokraterna vill inte ge ett öre i skattesänkning till låginkomsttagarna, medan vi vill sänka skatten för alla. Dessutom skall socialdemokraterna finansiera sin skatteomläggning genom en höjning av mervärdeskatten, vilket innebär att de som inte får någon inkomstsattesänkning – bl. a. pensionärer och deltidsarbetande – får betala via sin konsumtion. Socialdemokratisk fördelningspolitik innebär höjd skatt för låginkomsttagare och pensionärer och sänkt skatt för dem som tjänar mer. Det är nämligen resultatet av det förslag som presenterades i ett pressmeddelande för någon månad sedan.

Vi vill sänka skatten för alla. Vi vill införa kommunalt skattestopp, vilket innebär att det inte blir några kommunalskattehöjningar.

Det är patetiskt att höra hur Jan Bergqvist försvarar det orättvisa schablonavdraget, det avdrag som innebär att den som har hög skatteförmåga kan få en skattesänkning, medan den som har lägre skatteförmåga inte får någon skattesänkning alls. Däremot är Jan Bergqvist inte beredd att ge några löften när det gäller rätten till avdrag för bostadsräntor, något som betyder så mycket för miljontals människor. Det betyder framför allt mycket för de hushåll som har barn, eftersom de ofta bor i småhus.

Socialdemokraterna vill inte ge besked. Vi vet vad som kommer att hända. Vinner de valet, blir det fortsatt höjt skattetryck, framför allt genom skärpt avdragsbegränsning och andra skatter som är tyngst riktade neråt, mot låginkomsttagarna.

Anf. 69 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Jan Bergqvist sade att marginalskatterna skall ingå i en reformering av skattesystemet i dess helhet. Min fråga till Jan Bergqvist blir därför självfallet följande: Kommer detta att innebära att reformen i dess

helhet också får en progressiv utformning, eller kommer den att följa den utveckling som har varit en trend efter Wigforss tid?

Såvitt jag förstod sade sig Jan Bergqvist också tycka om Wigforss skattepolitik. Även om skattekvoten, som Jan Bergqvist sade, då uppgick till mellan 10 och 20 %, kunde ju huvudparten hänföras till den statliga inkomstbeskattningen. Det betyder att omkring 50 % av skattekvoten ändå utgick från en progressiv beskattningsprincip.

I dag är skattekvoten visserligen högre. Men dess värre är ju enbart 12–13 % av skattekvoten progressiv. Det är utan tvivel fråga om en mycket klar tillbakagång.

Jan Bergqvist sade vidare att de rika i dag inte räcker till för att ge de högre skatteomtakter som behövs. Det skall väl erkännas att de inte heller gjorde det på Wigforss tid. Men vi kan väl ändå konstatera, Jan Bergqvist, att det finns att ta av bland de rika, om man med begreppet rika kanske inte bara menar fysiska personer. Visserligen finns det, som har framhållits tidigare i debatten här i dag, miljardärer och miljonärer. Att höja skatterna för dem kanske i sig inte ger så mycket. Men vi har ju bolagen, inte minst försäkringsbolagen, och situationen där känner ju Jan Bergqvist till. Vidare handlar det om spekulatören i aktier m. m., reavinster etc. och inte minst förmögenheter. Om man i begreppet rika innefattar även detta, skulle det räcka till för att i vart fall göra en väsentlig omfördelning, om man nu skulle vilja det.

De skatter som vi får in av det som jag här har räknat upp utgörs ju inte av mer än ungefär 20 miljarder kronor av samhällets totalt 450–500 miljarder kronor i skatteintäkter. Med en omfördelningspolitik där man plockar in pengar på dessa områden räcker i vart fall de rika till ganska väl.

Jag konstaterar att Bo Lundgren och jag i denna sista skälvande stund till stor del är överens. Det gäller den kritik som Bo Lundgren nyss framförde till Jan Bergqvist beträffande Kjell-Olof Feldts debattinlägg, eller vad man skall kalla det pressmeddelande om 1989 års skatter som kom i samband med kompletteringspropositionen. Bo Lundgren sade att socialdemokratisk skattepolitik innebär att man höjer skatten för låginkomsttagarna och sänker den för höginkomsttagarna. Om denna analys är Bo Lundgren och jag helt överens.

Kjell Johansson menade att vpk var ett transportkompani för socialdemokraterna. Jag skall inte dra i gång någon debatt om detta. Jag vill i stället bara konstatera att när Kjell Johansson och hans bröder på den borgerliga sidan nu har röstat bort vårt förslag, har vi tvingats att stödja det näst bästa.

Jag vill slutligen, eftersom detta är mitt sista inlägg i kammaren över huvud taget, få tacka för de välgångsönskningar som har framförts till mig. Jag vill även tacka kamraterna i skatteutskottet för de intressanta debatter som vi har kunnat föra och det kamratskap som vi har haft. Jag vill via kanslichefen i skatteutskottet, framför allt rikta ett tack till utskottets personal, som jag under alla år har haft ett mycket gott samarbete med. Tack skall ni ha!

Anf. 70 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Det här blir också mitt sista inlägg. Men jag kan ändå inte låta bli att litet grand kommentera det otroligt avslöjande anförande som Jan Bergqvist här höll.

Han började med att kort räkna upp några avdrag som socialdemokraterna hade infört. Sedan använde han fem sex minuter till att tala om att det rådde splittring beträffande våra reservationer, vilket han tydligen hade lagt ned ett ganska omfattande arbete på för att kunna konstatera. Varför inte använda tiden bättre, Jan Bergqvist, och litet grand försöka klura ut hur den socialdemokratiska skattepolitiken skall utformas?

Jan Bergqvist gav faktiskt fyra besked. Det första var att socialdemokraterna skulle fortsätta med att sänka inkomstkatten. Men hur mycket och på vilket sätt, det står skrivet i det blå.

Han sade också att kapitalvinstbeskattningen skall göras effektivare. Men han talade inte om ifall detta skulle innebära höjning eller sänkning av skatten.

Vidare gav han besked om att socialdemokraterna skulle bredda momsens. Men han talade inte om huruvida detta skulle innebära skattehöjning eller skattesänkning.

Det fjärde beskedet var att vi skulle få en bättre generalklausul. Om rättssäkerheten därmed skulle förbättras eller försämrats sade han ingenting om.

Jan Bergqvist attackerade mig för den analys jag har gjort. På den korta tid jag här förfogar över kan det inte bli fråga om någon utförligare analys. Men nog är det förbryllande att 3 % i löneökningar är vad vi tål i dag, medan vi under åren 1974, 1975 och 1976 tålde 15–20 % utan att det för den skull påverkade den svenska ekonomin. Detta faller ju på sin egen orimlighet.

Anf. 71 JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! Stig Josefson kritiserade min beskrivning av den borgerliga splittringen. Själv sade han att det inte finns något samlat borgerligt block. Det skall gudarna veta att ni inte är! Men ni går ut och förklarar att ni har för avsikt att bilda en gemensam borgerlig regering, om ni skulle få tillräckligt stöd i valet.

Det är nu bara tre månader kvar till valet. Det är därför inte orimligt att begära besked om vad en sådan regering kan tänkas föra för politik. I en del sammanhang säger ni att ni har kommit fram till hur det skall vara. Men min genomgång av er politik på skatteområdet visar emellertid att väljarna kan frukta nya konvulsioner och nya problem i en handlingsförlamad borgerlig regering.

Bo Lundgren började så intensivt med att ställa frågor och menade att man aldrig får några besked. Men någon sekund senare sade han att ni vet hur det blir. Men varför ställer han då dessa frågor så oerhört intensivt, om han nu vet hur det blir?

Det visade sig vid närmare betraktande att han ändå inte riktigt visste hur det skall bli, eftersom han fortsatte med moderat skräckmålning och på ett felaktigt sätt beskrev konsekvenserna av vår politik.

När det gäller avdragsrätten för bostadsräntor vill jag säga att de som har sådana kostnader med en socialdemokratisk skattepolitik lugnt kan bo kvar i sina hus. Det är inget tvivel om den saken.

Den stora skillnaden mellan en socialdemokratisk sänkning av marginalskatterna och en moderat sänkning är ju att moderaternas skala glider uppåt.

Den börjar med en sänkning med 0,5 % för låginkomsttagarna, fortsätter med 4 % för mellanskiktet och går upp till 5 % för dem som har de allra högsta inkomsterna. Detta visar precis vad ni har för intresse i fördelningspolitiken. Era förslag innebär ju dessutom att ni kraftigt kommer att höja kommunalskatten för vanligt folk.

Tommy Franzén föll bildligt talat i armarna på Bo Lundgren i ett sammanhang. Det var ju i och för sig intressant att notera att detta kan förekomma.

Beträffande den fråga som Tommy Franzén ställde vill jag framhålla att vår totala skattereform syftar till rättvisare och enklare skatteregler samt en bättre och rättvisare beskattning i förhållandet mellan arbete och kapital.

Kjell Johansson ansåg att mitt anförande var avslöjande. Det var också avsikten med min beskrivning av den borgerliga politiken.

Kjell Johansson hade också rätt i att vi vill sänka inkomstskatten. Kapitalvinstbeskattningen kommer vi att höja på de områden där den nu är för dålig. Men vi kommer att göra den likformig, och det innebär att det i vissa lägen också kommer att bli fråga om sänkningar.

Breddningen av momsen innebär självfallet en skattehöjning på de områden till vilka man nu utsträcker den genomsnittliga momsen.

I fråga om generalklausulen är vi helt övertygade om att det går att utvidga effekten av den med fullt bevarande av rättssäkerheten.

Anf. 72 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! Jag är mycket förvånad över att socialdemokraterna är så rädda för att tala om sin egen politik, vad deras egen politik syftar till. Jag har suttit här och lyssnat på det mesta som har sagts i kammaren i dag. I de stora debatterna har det talats om vad som skedde under åren 1976–1982 och 1982–1988. Det som hände då har ältats fram och tillbaka. Vad som skall ske efter 1988 och fram till sekelskiftet har det talats ytterst litet om.

I kvällens debatt har man på nytt fått uppleva samma sak och höra den ständiga frågan: Vad vill de borgerliga partierna? Är det inte litet väl mycket begärt, Jan Bergqvist, att vi skall ha ett regeringsprogram liggande färdigt nu, när inte ens socialdemokraterna, som är ett parti, har någonting att säga om hur de vill utforma exempelvis inkomstskatteförslaget, hur de vill utforma en eventuell förändring av mervärdesskatten? Jag tycker att man bör ha litet självkritik och inte bara ställa krav på andra – dessutom ett ganska orimligt och oberättigat krav att tre skilda partier här skall binda upp sig för ett regeringsprogram tre månader före valet.

Om ni, som fortsätter arbetet här, skall få en god atmosfär i riksdagen, är en förutsättning härför att ni respekterar vad jag trodde var självklara regler. Vi är fem partier. Respektera oss som fem partier! För diskussionen med det utgångsläget och gör inte några konstruktioner som innebär att man binder samman vissa partier! Vi har inte gjort det när det gäller socialdemokraterna och vpk, och jag vädjar till socialdemokraterna och hoppas att ni skall inse det omöjliga i att föra en debatt på det sättet.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Avsnittet Inledning

Utskottets yttrande godkändes med 163 röster mot 150 för det i reservation 1 av Anne Wibble m. fl. föreslagna yttrandet. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 1 (allemanssparandet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 2 av Lars Tobisson m. fl., *dels* reservation 3 av Anne Wibble och Margitta Edgren – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (ungdomars bosparande m. m.)

Först biträdades reservation 5 av Gunnar Björk och Anna Wohlin-Andersson med 39 röster mot 18 för reservation 6 av Hans Petersson i Hallstahammar. 256 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 4 av Anne Wibble m. fl. med 114 röster mot 36 för reservation 5 av Gunnar Björk och Anna Wohlin-Andersson. 165 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Anne Wibble m. fl. – genom uppresning.

Mom. 3 (ökad ägandespridning m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 151 för reservation 7 av Anne Wibble m. fl.

Mom. 4 (mål för hushållssparandet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Anne Wibble m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (personliga investeringskonton m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Anne Wibble m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (startsparande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Anne Wibble m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (ideellt sparande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Anne Wibble och Margitta Edgren – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (sparavdrag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Gunnar Björk och Anna Wohlin-Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (försäkringssparande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Lars Tobisson m. fl. – bifölls med acklamation.

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 11 (bosättningslån)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 284 röster mot 24 för hemställan i reservation 14 av Hans Petersson i Hallstahammar. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 15 av Anne Wibble m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Skatteutskottets betänkande 40

Mom. 1 (olja)

Hemställan

Först biträdades hemställan i reservationerna 1 av Knut Wachtmeister m. fl. och 3 av Tommy Franzén i motsvarande delar – som ställdes mot hemställan i reservation 2 av Stig Josefson och Karl-Anders Petersson i motsvarande del – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 200 röster mot 90 för hemställan i reservationerna 1 av Knut Wachtmeister m. fl. och 3 av Tommy Franzén i motsvarande delar. 23 ledamöter avstod från att rösta.

Gunhild Bolander och Agne Hansson (båda c) anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Motivering

Utskottets motivering godkändes.

Mom. 2 (kol)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* hemställan i reservationerna 4 av Knut Wachtmeister m. fl. och 6 av Tommy Franzén i motsvarande delar, *dels* hemställan i reservation 5 av Stig Josefson och Karl-Anders Petersson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering godkändes.

Mom. 3 (en prisutjämningsfond för olja)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Tommy Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (naturgas)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Tommy Franzén i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (kondenskrafts- och kraftvärmeproduktion)

Utskottets hemställan bifölls med 265 röster mot 49 för reservation 9 av Stig Josefson m. fl.

Mom. 8 (små vind- och vattenkraftverk)

Utskottets hemställan bifölls med 161 röster mot 150 för reservation 10 av Knut Wachtmeister m. fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 9 (uran)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 11 av Stig Josefson och Karl-Anders Petersson, *dels* reservation 12 av Tommy Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (gasol för motordrift)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Stig Josefson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (etanol)

Utskottets hemställan bifölls med 259 röster mot 54 för reservation 14 av Stig Josefson m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 12 (bensin för drift av flygplan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (avdrag för tilläggsisolering)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Stig Josefson och Karl-Anders Petersson – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (allmänna principer för energibeskattningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 18 av Britta Bjelle och Leif Olsson, *dels* reservation 19 av Stig Josefson och Karl-Anders Petersson, *dels* reservation 20 av Tommy Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (fortsatt giltighet av lagen mot skatteflykt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (ett återinförande av de tidigare reglerna mot skatteflykt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 23 av Stig Josefson och Karl-Anders Petersson – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (en omvänd generalklausul)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 24 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

*Statliga betalningar
och placering av statligt
förvaltade medel*

Andre vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

11 § Beträffande de på föredragningslistan närmast upptagna ärendena, finansutskottets betänkanden 1987/88:24 och 31 samt skatteutskottets betänkanden 1987/88:44 och 46, beslöt kammaren på förslag av andre vice talmannen medge att voteringarna fick äga rum i ett sammanhang sedan debatten i alla dessa ärenden avslutats.

Föredrogs
finansutskottets betänkanden
1987/88:24 om statliga betalningar och placering av statligt förvaltade medel
(prop. 1987/88:150 bil. 1),
1987/88:31 om statliga garantier (prop. 1987/88:150 bil. 1) samt
skatteutskottets betänkanden
1987/88:44 om förlustavdrag i statliga bolag (förs. 1987/88:17),
1987/88:46 om beskattning av barnpension.

Först upptogs till behandling finansutskottets betänkande 24 om statliga betalningar och placering av statligt förvaltade medel.

Statliga betalningar och placering av statligt förvaltade medel

Anf. 73 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! I dessa turbulenta tider där det är högsta mode att vara okonventionell, tänker jag uppmana riksdagens ledamöter att före er sedvanliga aftonbön i kväll läsa den gemensamma borgerliga reservationen som är fogad till finansutskottets betänkande 24. Ni kommer omedelbart att förstå varför jag så oreserverat yrkar bifall till denna utomordentliga reservation.

Anf. 74 LISBET CALNER (s):

Herr talman! Det verkar som om jag har hamnat rätt. Jag tänkte säga att jag betraktar moderaternas motion om statliga betalningar som en följetong. Skillnaden är bara att när man läser en följetong brukar det bjudas på något nytt i nästa nummer. Så är inte fallet här.

Denna gång har även folkpartiet motionerat om ett bättre handhavande av de statliga betalningarna. En reservation, som även centern har anslutit sig till, har avgivits. Vi har som sagt diskuterat dessa frågor åtskilliga gånger i utskottet, och jag vill hänvisa till den utomordentliga skrivning i betänkandet som utskottets majoritet står bakom. Med dessa ord yrkar jag bifall till hemställan i finansutskottets betänkande 24 och avslag på reservationen.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter debatten om skatteutskottets betänkande 46.)

Kammaren övergick till att debattera finansutskottets betänkande 31 om statliga garantier.

Prot. 1987/88:137
9 juni 1988

*Statliga garantier till
näringslivet*

Statliga garantier till näringslivet

Anf. 75 FILIP FRIDOLFFSSON (m):

Herr talman! Till detta betänkande som behandlar frågan om statliga garantier till näringslivet har fogats fyra reservationer. Bakom två av dessa står utskottets moderata och folkpartistiska ledamöter. Med hänvisning till de argument som är framförda i reservationerna vill jag begränsa mig till att yrka bifall till reservationerna 1 och 3 i finansutskottets betänkande nr 31.

*Förlustavdrag i statliga
bolag*

Anf. 76 ARNE GADD (s):

Herr talman! Med hänvisning till såväl till de motiveringar som återfinns i de reservationer som är fogade till finansutskottets betänkande 31 som till de motiveringar som finns i själva utskottsskrivningen, finns det bara ett yrkande som är rimligt, nämligen att yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 77 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! De långa debatterna manar till eftertanke. Det finns inte mycket mer att säga än att det är klart att man skall ställa krav på näringslivet. Men man måste också i olika sammanhang ha ett litet vidare bedömningsbegrepp när det gäller de statliga garantierna. Argumenten och motiven för ett sådant ställningstagande finns i reservation 2, till vilken jag yrkar bifall.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om skatteutskottets betänkande 46.)

Kammaren övergick till att debattera skatteutskottets betänkande 44 om förlustavdrag i statliga bolag.

Förlustavdrag i statliga bolag

Anf. 78 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Jag avser inte att begära votering i detta ärende. Detta ärende är ett okonventionellt ärende. Det är riksdagens revisorer som har begärt en förändring i skattereglerna när det gäller förlustavdrag för statliga bolag. Man skulle då hamna i en principiös situation, och därför har vi från den moderata gruppen i skatteutskottet avvisat denna förändring i skattelagstiftningen. Däremot behöver det ske ändringar i näringspolitiken. Jag yrkar bifall till reservationen i skatteutskottets yttrande, men jag kommer inte att begära votering.

Anf. 79 GUNNAR NILSSON (s):

Herr talman! Med tanke på att man inte avser att begära votering i detta ärende nöjer jag mig med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om skatteutskottets betänkande 46.)

Kammaren övergick till att debattera skatteutskottets betänkande 46 om beskattning av barnpension.

Beskattningsav barnpension

Anf. 80 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Så sent som för ett par månader sedan när riksdagen behandlade inkomstbeskattningen diskuterades frågan om barnpensionen. Riksdagen avslöt då bl. a. en folkpartimotion av Kenth Skärvik och Lars Ernestam. Med hänvisning till den debatten och med hänvisning till riksdagens ansträngda tidsschema inskränker jag mig till att yrka bifall till reservationen.

Anf. 81 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag vet att det inte är särskilt populärt att tala så länge här i kväll. Men jag tänker ändå säga det jag hade tänkt att säga, eftersom jag faktiskt tycker att detta ärende är viktigt.

Skatteutskottets betänkande nr 46 behandlar en motion av Martin Olsson och Gunhild Bolander med yrkandet att riksdagen skall begära en utredning och förslag för att skattemässigt jämställa barn som har barnpension med övriga barn.

Motionärerna har sedan 1983 framfört samma yrkande utan att vinna gehör hos utskottsmajoriteten.

Bakgrunden till motionen är enkel. Det barn som har förlorat en eller båda sina föräldrar får barnpension. Det är bra och nödvändigt. Men därmed kan man inte med bästa vilja i världen påstå att detta barn har det *bättre* än andra barn, varken ekonomiskt eller på annat sätt. I stället är det tvärtom. Om föräldern varit i livet hade barnet naturligtvis fått del av dennes inkomster – utan några som helst skattekonsekvenser för barnet.

Ett barn som mist en eller båda föräldrarna har naturligtvis lika stort eller t. o. m. större behov av inkomsterna från feriearbete.

Genom den inkonsekvens som finns inbyggd i nuvarande system med total beskattning av barnpension uppstår oacceptabla orättvisor.

Om två kamrater får sommarjobb och tjänar lika mycket – säg 10 000 kr. – så får den som lyckligen har båda sina föräldrar i livet med allt positivt det innebär behålla alltihop. Den som däremot mist en av eller båda sina föräldrar och på många sätt är i en sämre situation måste betala ungefär 3 500 kr. i skatt och får därmed endast behålla 6 500 kr. Var finns rättvisan i detta?

För oss i centern är detta en marginalskattefråga så viktig som någon – och dessutom en viktig fördelningsfråga.

Utskottets majoritet skriver att det finns fördelningspolitiska komplikationer med de olika alternativ till skattebefrielse som motionärerna pekar på, eftersom de skulle ge de största fördelarna till de barn som har de största inkomsterna. Då måste jag ställa frågan till Gunnar Nilsson: Är det inte så att inkomstskatteutredningen har i uppdrag att åstadkomma sänkta marginalskatter? Åstadkommer man det, så minskar ju detta problem.

Eller är det så, Gunnar Nilsson, att socialdemokraterna i sin rädsla för att gynna någon något mer helt bortser från den majoritet av barn som *inte* har någon annan inkomst? Deras margineffekter vid feriearbete blir hela 35 % högre än för de barn som har sina föräldrar i livet. Är det socialdemokratisk rättvisepolitik? Jag hoppas inte det!

Centerns utgångspunkter i skattepolitiken innefattar en marginalsattesänkning för alla och en absolut vilja att slå vakt om de svaga i samhället. Barn som mist sina föräldrar måste höra till de svaga – eller hur?

Utskottet hänvisar också till den pågående inkomstskatteutredningen med en av de mest till intet förpliktande skrivningar jag sett på länge. Man säger att utredningen *kan* leda till att problemet med den bristande enhetligheten vid beskattning av barn kommer i ett nytt läge och därmed skulle komma närmare sin lösning. Någon vilja att nu på något sätt uttala sig för att den här orättvisan skulle lösas visas inte alls. Med tanke på tidigare behandling av frågan tror vi faktiskt inte att något nytt läge uppstår.

Frågan har prövats tidigare. 1972 års skatteutredning hade synpunkter som gick ut på att samma beskattningsregler skulle gälla med avstod från att lägga fram förslag i frågan med hänsyn till att stödet till ensamstående föräldrar utreddes då. Pensionskommittén, som lämnade sitt betänkande 1981, ansåg inte att problemen med beskattning av ferieinkomster var så stora att det motiverade någon förändring så att barnpension helt eller delvis skulle befrias från skatt. Bl. a. hänvisades till kostnadsaspekterna. Senast i april i år avslogs en motion med hänvisning till att propositionen om efterlevandeskyddet skulle läggas fram och man därför inte kunde ta någon ställning då. Men frågan löstes inte heller i och med denna proposition – undra sedan på att vi inte riktigt vill vänta på fler utredningar.

Jag måste säga att jag tycker hänvisningen till kostnadsaspekterna är märklig. Enligt senaste uppgifter skulle en *helt* skattefri barnpension innebära en skatteminskning med 90 milj. kr. Med ett visst belopp skattefritt skulle beloppet förstås bli lägre. Detta är väl dessa dagar, när marginalskatte-terna är mer på tapeten än någonsin tidigare? Det är en struntsumma för att minska marginalskillnader på 35 % för människor med samma inkomst.

Motionärerna har i år pekat på flera tänkbara lösningar som man vill ha utredda:

1. Låt barn med barnpension – ca 36 000 – få tillgodoräkna sig extra avdrag vid beskattning, ungefär motsvarande vad som gäller för landets ca 1,4 miljoner folkpensionärer.
2. Gör barnpensionen skattefri.
3. Gör barnpensionen skattefri upp till ett visst belopp.
4. Gör barnets ferieinkomster o. d. skattefria.
5. Gör barnets ferieinkomster o. d. skattefria upp till ett visst högsta belopp.

Herr talman! Jag vill med detta uppmana socialdemokraterna att ansluta sig till vårt yrkande såsom moderater och folkpartister gjort, så att vi på det sättet kan fatta ett beslut som skulle undanröja en av de orättvisor i samhället som drabbar de svagaste: de barn som har mist en av eller båda sina föräldrar. Med detta yrkar jag bifall till reservationen.

Anf. 82 GUNNAR NILSSON (s):

Herr talman! I betänkandet behandlas en centermotion av Martin Olsson och Gunhild Bolander. Motionärerna föreslår att riksdagen begär en skyndsam utredning angående förutsättningarna att skapa lättnader i de nuvarande beskattningsreglerna för barnpension.

Som skäl för en förändring framhåller motionärerna det förhållandet att redan den lägsta nivån i barnpensionen överstiger grundavdraget, varefter övriga inkomster som dessa ungdomar får, t.ex. av feriearbete, blir skattepliktiga – detta i motsats till andra ungdomar som kan ha ferieinkomster upp till grundavdraget innan skatteplikt inträder.

Frågan har aktualiserats vid tidigare tillfällen och varit föremål för utredning.

I pensionskommitténs slutbetänkande (SOU 1981:61) – en utredning som arbetade under den borgerliga regeringsperioden – konstaterar kommittén efter noggrant övervägande att det inte var motiverat att genomföra någon förändring som innebar att barnpensionen helt eller delvis befriades från skatt. Kommittén anförde såväl principiella som ekonomiska skäl för sitt ställningstagande. Man påpekade bl. a. att problemen med beskattningen av feriearbete inte var så allvarliga att det motiverade en så vittsyftande reform som en inskränkning av skatteskyldigheten för barnpension över hela linjen skulle innebära. Jag vill åter poängtera att det var en borgerlig utredning som konstaterade detta.

I pensionsutredningens delbetänkande om efterlevandeskyddet, som vi kommer att ta ställning till i morgon, föreslår en enhällig utredning förbättringar av barnpensionen och förlängd utbetalning vid studier. Angående beskattningen har samtliga partier anslutit sig till de synpunkter som pensionskommittén tidigare redovisat, och några förändringar av skattereglerna föreslås inte.

Enligt utskottets mening bör problemet med en bristande enhetlighet vid beskattningen av barn kunna beaktas vid den förestående reformeringen av inkomstbeskattningen. Bland de frågor som inkomstskatteutredningen har att behandla finns också reglerna för underhållsbidrag och reglerna om extra avdrag för folkpensionärer. I arbetet på att åstadkomma ett enklare och rättvisare skattesystem bör även frågor om bristande enhetlighet i beskattningen komma i ett annat läge och få en acceptabel lösning.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Anf. 83 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Gunnar Nilsson hänvisade till samma saker som jag räknade upp i mitt anförande – det är bara det att vi har kommit till litet olika slutsatser.

Det här ärendet har varit föremål för översyn i så många tidigare utredningar då man med vaga motiveringar inte har gjort någonting, och när man nu hänvisar till inkomstskatteutredningen gör detta att vi faktiskt inte tror på att det kommer ske någon förändring i den här utredningen heller. Därför vill vi ha åtminstone en viljeyttring, för vi tycker att det här är en viktig rättvisefråga just för de svagaste i samhället, som alltså är de barn som har förlorat sina föräldrar.

Oavsett om nu barnpensionen förändras och förbättras – vilket vi tycker är mycket positivt – kvarstår just det förhållandet att barnpensionen beskattas hos barnet, medan de barn som har sina föräldrar i livet får del av deras inkomster utan att drabbas av några som helst skattekonsekvenser. Det är detta som vi vill ändra på, Gunnar Nilsson.

Anf. 84 GUNNAR NILSSON (s) replik:

Herr talman! Eftersom frågan om bristande enhetlighet i beskattningen är en viktig och naturlig del av inkomstskatteutredningens arbete, bör man avvakta utredningens arbete innan man gör någonting vidare i denna fråga:

Anf. 85 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Den fråga som vi nu behandlar tog jag upp första gången 1979 i en motion, och alltsedan 1983 har Gunhild Bolander och jag årligen motionerat i detta ärende. Syftet med motionerna är att åstadkomma en rättvis behandling ur skattesynpunkt när det gäller barn som har förlorat en av eller båda föräldrarna. Det gäller alltså barn som uppstår barnpension.

Att jag har engagerat mig i denna fråga beror på att jag upplever att dessa barn behandlas mycket orättvist. Men det beror nog också på att jag själv blev faderlös vid två och ett halvt års ålder. Visserligen utgick det ingen barnpension på den tiden. Men jag kan i varje fall bättre tänka mig in i de här barnens situation.

Jag skall mycket kort beskriva situationen för dessa barn. Barnpensionen överskrider det grundavdrag som gäller vid taxeringen, alltså 10 000 kr. Om man slår ihop ferieinkomster och barnpensionen vid beskattningen, kommer alla ferieinkomster att beskattas. Det barn som har förlorat en förälder och som tjänar exempelvis 10 000 kr. under en sommar betalar minst 3 500 kr. i skatt, medan det barn som har förmånen att ha båda föräldrarna i livet får behålla de 10 000 kr. som han eller hon har tjänat under sommaren. Detta gäller alltså för barn upp till 19 års ålder, och det är ju väldigt vanligt att gymnasieelever arbetar på sommaren, vilket är både nyttigt för dem och bra ur ekonomisk synpunkt.

Men för de barn som uppstår barnpension är det meningslöst att arbeta, om de bara får behålla knappt två tredjedelar av ferieinkomsterna – vilket alltså skall jämföras med de barn som har både far och mor i livet.

Det här är således en anmärkningsvärd orättvisa. Som Marianne Andersson nämnde har vi i våra motioner föreslagit olika lösningar på problemet. Men varje gång frågan har behandlats – utom 1979, då det var borgerlig majoritet och man hänvisade till en utredning – och socialdemokrater och kommunister har varit i majoritet har dessa avvisat motionerna, med hänvisning till den ena eller den andra utredningen. En gång hänvisade man

t. o. m. till en proposition om änkepensionerna, som sedan drogs tillbaka. I april i år hänvisade man till den proposition som då var under utarbetande, nämligen propositionen om efterlevandepensionen. Denna proposition har ju varit föremål för behandling under våren och i morgon kommer den att slutbehandlas här i riksdagen. Nu har man hittat ännu en sak att hänvisa till, nämligen utredningen om en reformerad inkomstbeskattning.

Men det kommer ju alltid att finnas utredningar som socialdemokrater och kommunister kan hänvisa till. Anledningen till att man hänvisar till sådana är att man *inte vill lösa problemet*. Det finns ju inte någon som helst viljeinriktning vare sig i detta betänkande eller i Gunnar Nilssons anförande. Socialdemokrater och vpk-are är okänsliga när det gäller den skatteorättvisa som drabbar barn som har förlorat någon av föräldrarna.

Jag skall inte förlänga debatten ytterligare genom att ställa frågor, eftersom jag utgår från att eventuella svar inte kommer att ge någonting. Jag bara konstaterar att de socialistiska partierna inte vill lösa problemet. Man vill alltså ha kvar denna orättvisa. Det är bara om vi får en annan majoritet till hösten när vi åter samlas som det finns en möjlighet att lösa frågan.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Finansutskottets betänkande 24

Mom. 1 och 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3 (statliga betalningar)

Utskottets hemställan bifölls med 163 röster mot 148 för reservationen av Anne Wibble m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Finansutskottets betänkande 31

Mom. 1 (allmänna riktlinjer för stöd till näringslivet)

Först biträdades reservation 1 av Anne Wibble m. fl. med 112 röster mot 17 för reservation 2 av Hans Petersson i Hallstahammar. 183 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 190 röster mot 113 för reservation 1 av Anne Wibble m. fl. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (lag om avgifter för vissa statliga garantier)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Anne Wibble m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 och 4

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande 44

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 148 för reservationen av Knut Wachtmeister m. fl.

12 § På förslag av andre vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som eventuellt hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande i ett sammanhang vid morgondagens arbetsplenum.

13 § Föredrogs

trafikutskottets betänkande

1987/88:28 om inriktning av telepolitiken (prop. 1987/88:118).

Inriktning av telepolitiken

Anf. 86 PER STENMARCK (m):

Herr talman! På få andra områden märker man hur informationssambället så snabbt vinner terräng som just inom teletekniken. Sedan några år tillbaka går utvecklingen utomordentligt snabbt. Detta har till stor del varit möjligt genom att gränsen mellan tele- och dataområdena alltmer har suddats ut. Till kopplings- och överföringsfunktionerna för kommunikationstjänster har lagts en lång rad andra funktioner.

Tyngdpunkten hos världens teleföretag har gradvis förskjutits mot sammansatta informationssystem, där tal, data, text och bild har integrerats. Därmed har de olika tjänster som tillhandahållits inom telenätet blivit allt svårare att skilja från varandra.

Teleteknik är samtidigt ett område där svenska företag ligger utomordentligt väl framme. Därigenom har dessa också gynnats genom uppkomsten av allt friare telemarknader, där en lång rad företag tävlar om att erbjuda konsumenterna nya och bättre produkter.

En följd av revolutionen inom teletekniken är att tidigare nationella företag, ofta med en monopolliknande ställning, har förlorat sin tidigare så dominerande roll. Detta är en utveckling som har kunnat följas i länder som USA, Japan och Storbritannien.

De politiska beslut som där tagits har varit en direkt konsekvens av den tekniska utvecklingen, och de har också möjliggjort för det egna landets företag att fortsättningsvis hänga med i en alltmer dynamisk omvandlingsprocess.

Också i Sverige kan vi se en likartad anpassning av de politiska besluten till den tekniska utvecklingen, även om besluten här mer haft karaktären av ett nödvändigt ont, sett från den politiska majoritetens sida.

Den anpassning av det svenska televerket till omvärldens krav som skett under 1980-talet har varit nödvändig. Lika nödvändigt är det att denna utveckling får sin fortsättning på sätt som utvecklats i ett antal borgerliga reservationer.

Televerkets verksamhet drivs både inom det statliga affärsverkets ram och

i bolagsform. Avsikten är att de olika bolagen skall utgöra ett komplement till televerkets egen verksamhet. Till största delen styrs bolagsdelen via Teleinvest AB. De enda undantagen utgörs av utvecklingsbolaget Ellemtell och satellitföretaget Nordiska Telesatellit AB. Inom Teleinvest AB skall utvecklas affärsidéer och verksamheter som är förenliga med televerkskoncernens affärsstrategi.

Herr talman! Tre delar av det betänkande som vi nu behandlar förtjänar en extra kommentar.

1. Genom de beslut som riksdagen nu skall fatta försvinner alltså av televerkets monopolställning. Televerkets anslutningsmonopol på abonnentväxlar och myntapparater för allmänt bruk kommer successivt att upphävas. Detta är positivt. Att detta är en långsiktig process framgår också av att televerket tidigare i år har upphävt monopolet på så kallade modem för höga hastigheter. Ytterligare steg i denna utveckling kan tas genom ett bifall till reservation 11. I denna har moderaterna och folkpartiet föreslagit att s. k. tredje parts trafik skall tillåtas, dvs. möjligheten att hyra ut ledningar i andra hand. Detta ligger som jag ser det också väl i linje med vad televerket själv föreslagit.

2. I flera år har vi från moderat håll framhållit det olämpliga i att televerket både tillverkar utrustning och därefter godkänner inte bara sina egna utan också konkurrenternas produkter. Genom statens telenämnd som nu inrättas försvinner denna olyckliga dubbelroll. Detta är klart ett steg i rätt riktning. Genom att bifalla reservationerna 8 och 9 skulle vi dessutom låta statens telenämnd vara den myndighet som dels föreskriver säkerhetskrav, dels verkar för konkurrens inom teleområdet och dels också är tillståndsgivare av radiofrekvenser.

3. Det är positivt att televerkets tillverkningsverksamhet till allt större del lagts under bolag. Det gör att verksamheten får en smidighet som annars inte skulle ha varit möjlig. Möjligheten till konkurrens med företag i andra länder har därmed ökat. Men det finns samtidigt skäl att gå längre. Televerkets bolagssektor är i dag helt dominerande på utrustningsmarknaden för telemateriel. Detta är en ställning som staten inte bör ha i en kommersiell verksamhet.

I reservationen 4, gemensam för moderaterna och folkpartiet, föreslår vi därför att aktierna i Teleinvest AB bör säljas ut.

Herr talman! Jag ber med detta som bakgrund att få yrka bifall till reservationerna 4, 5, 6, 8, 9 och 11, fogade till betänkandet.

Anf. 87 OLLE GRAHN (fp):

Herr talman! Folkpartiet har under en rad år i och utanför riksdagen drivit frågan om en avmonopolisering av teleområdet. En del smålek har vi fått ta emot, men vi har fortsatt att tala för vad vi menar leder till en telemarknad med socialt ansvar. Vi har nu i någon mån fått gehör. Regeringens teleproposition ansluter sig till vår huvudprincip om avmonopolisering. Men vi tycker att man vågar för litet. Flera av de viktiga frågorna lämnar man till fortsatt utredning. Och den stora frågan om liberalisering av telenätet, den törs man inte alls beröra.

Vi är i folkpartiet övertygade om att telekommunikation erbjuds bäst i ett system av konkurrens. Varför skall t. ex. faksimiltjänster få erbjudas bara av en enda part? Vi har också upprepat betoningen av det sociala ansvaret. Det är enligt vår mening fundamentalt att viktiga teletjänster kan erbjudas över hela vårt land. Vi arbetar för en telemarknad med ansvar för såväl avlägsna som centrala delar av landet.

Telekommunikation av olika slag äger rum i ett telesystem som i ökande grad kommer att utgöra en samverkan mellan det statliga allmänna telenätet och ett antal privata nät. Det är viktigt att företrädare för dessa olika nät kan verka på lika villkor. Svensk telepolitik bör därför, på samma sätt som sker i en rad andra länder, söka skapa goda förutsättningar för en verklig nätkonkurrens mellan jämbördiga parter.

Det skall vara enkelt att använda telefoni. Vi vill öka effektiviteten och nå lägre taxor genom att låta olika företag sköta tekniken i stället för ett enda. För allmänheten blir detta i praktiken helt enkelt en fråga om att betala räkningen till det företag som ger bäst service. Man ringer fortfarande med samma apparat och på samma sätt som nu.

Den goda utvecklingsmiljön bör också röra andra områden, Vattenfalls, Sydkafts, SJ:s och försvarets telenät. Den svenska telemarknaden bör dessutom vara öppen för internationella nätföretag.

De mål som formuleras i propositionen bygger på kontakter med ett antal berörda parter på telemarknaden – dock inte allmänheten som därmed har saknat den insyn som vore motiverad.

I flera fall finns anledning till kompletteringar och förändringar. Det gäller t. ex. när det i propositionen talas om att "staten skall ansvara för att det finns ett sammanhållet och öppet telenät, som täcker hela landet". Den "sammanhållning" som texten stundom talar om passar inte in i den "öppna" konkurrensmiljö som uppmärksammas i andra delar av propositionen. Den nödvändiga balansen mellan samhällshänsyn och marknadshänsyn som behövs, lämnas i propositionen till fortsatt utredning. Detta utredningsarbete hade mycket väl kunnat initieras tidigare i anslutning till tidigare väckta folkpartimotioner i riksdagen.

Det finns anledning att särskilt betona vikten av förbättrad säkerhet i våra telenät. Det nuvarande nätsystemet kan anses som ytterligt sårbart i krislägen av kris. Därför bör förbättrad nätstatistik tas fram. Vidgade ansträngningar bör också göras för att dubblera viktiga länkar och delsystem som har fundamental betydelse för helheten. Ny teknik som är säkrare än gammal kan prioriteras.

Det råder bred enighet om att de uppgifter som anges för statens telenämnd motiverar att den inrättas. Det kunde ha uttryckts tydligare att nämnden aktivt bör verka för effektivare konkurrens och balans på telemarknaden och inte bara "biträda NO och SPK med teknisk expertis".

Statens telenämnd måste få möjlighet att verka självständigt i förhållande till parterna på telemarknaden. Därför måste den personal som skall anställas hos nämnden få arbeta helt fristående.

Det finns anledning betona att den inledda avmonopoliseringen av modemer omedelbart bör genomföras fullt ut, alltså även för de högsta hastigheterna.

Fri tredjepartstrafik är en förutsättning för utveckling av tjänstemarknaden. Regeringen förefaller här ta avstånd från marknadens möjligheter och vilja bevara televerkets nuvarande dominans. Riksdagen bör omedelbart fatta principbeslut om att det praktiska monopolet på tredjepartstrafik på det allmänna telenätet skall avskaffas.

Den nya konkurrensutsatta verksamheten för televerket kräver enligt propositionen fortsatt höga investeringar och en ökad effektivitet. Enligt vissa nationella och internationella bedömare kan marknadens efterfrågan på telekommunikationskapacitet under 1990-talet komma att öka långsammare än ökningen i marknadsutbudet. Propositionen tycks inte ha fäst avseende vid detta när man anger förväntad omsättningsökning för koncernen som helhet till 30 % för tiden 1988–1991.

Det finns anledning att anpassa televerkets utbyggnadstakt för dess anläggningar till en situation där en mer försiktig marknadsutveckling finns med i bilden. Förutsättningarna för telemarknadens utveckling i Sverige bör vara sådana att konkurrenter till televerket finner goda skäl att träda in på marknaden.

Liberalisering av telemarknaden kan utföras med eller utan privatisering. Privatisering innebär emellertid förbättrade möjligheter till spridning av inflytande och kontroll och leder till ökad effektivitet.

Konkurrensfrämjande åtgärder för nya nätföretag är motiverade under en övergångstid, för att den svenska telenätskonkurrensen skall bli verklig och den önskvärda konkurrensbilden uppnås. Goda konkurrensförutsättningar för nya företag kan skapas via åtgärder för aktiv standardisering, riktade utbildningsåtgärder och samhällseliga forskningsbidrag och demonstrations-system som finansieras av både näringsliv och stat.

På detta vis främjas en bra konkurrens rörande tjänster som använder nätsystemet.

Televerkets nuvarande ansvar för förvaltning av statens telenät ger verket en utomordentligt dominerande position. I anslutning till den flerfald av telenät som främjas i andra länder finns det därför anledning analysera en uppdelning av statens nuvarande grundnät. Delningen bör göras med hänsyn till att möjligheterna till lönsamhet är mer gynnsamma i de södra och mellersta delarna av landet än i de norra.

Vi är medvetna om att omorganisation av grundnätet i vårt land rymmer praktiska och tekniska svårigheter. Det bör därför uppdragas åt teleutredningen att genomföra en analys och komma med förslag till genomförande. Målsättningen bör vara att nå fram till låga taxor och fullständig landstäckning med bästa möjliga effektivitet för svensk telekommunikation som helhet.

Herr talman! Vi har i reservationer som är fogade till betänkandet framfört våra förslag, och jag ber att få yrka bifall till dessa reservationer. Det gäller alltså reservationerna nr 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 14 och 15.

Anf. 88 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Det är en regerings privilegium att tillsätta utredningar. Det tillhör också regeringens privilegier att bestämma vilka direktiv utredningen skall ha. Det är naturligt att oppositionen kan ha en åsikt om detta, och det

har vi haft i våra motioner T108 och T201.

Motionerna har följts upp i reservation 2, där våra huvudprinciper för televerkets regionalpolitiska och sociala uppgifter redovisas. Helt naturligt yrkar jag bifall till den reservationen.

I reservation 16 vill centerns ledamöter i utskottet att statskassan skall få litet mera pengar av televerket. Anledningen härtill anges i reservationen, och jag yrkar bifall till reservation 16.

Så ett par ord om det särskilda yttrandet. Det är naturligtvis tacknämligt att Rune Thorén här följt upp motionsförslaget om en bättre telefonkatalog för abonnenterna i Östergötlands län. En får tacke, som en säger i Östergötland. Det är helt enkelt ett försök att få droppen att urholka stenen, dvs. att någon gång få televerket att använda förnuftet och se till kundernas krav på en adekvat telefonkatalog för vårt län.

Anf. 89 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Statsanställdas förbund ordnade nyligen en debatt i Trollhättan på temat affärsverkens framtid. Ordföranden i SF-distriktet i Västsverige sade bl. a. följande tänkvärda ord:

”Under flera år har vi som är anställda inom de statliga verken levt med en ständig oro. Framför allt de borgerligas tal om privatiseringar och nedskärningar har hotat våra jobb. Men även våra kamrater inom arbetarrörelsen har tagit upp dessa idéer. Vi har också märkt att affärsmässighet och konkurrens kommit i förgrunden medan samhällsansvaret och samhällsnytta alltmer fått stå tillbaka.”

Telekommunikationer och informationsbehandling hör till de mest expansiva branscherna i industrivärlden. En revolution har skett med elektronikens hjälp, och en rad nya tele-tjänster har sett dagens ljus under 80-talet. De transnationella bolagen har inte missat chansen att kasta sig över denna marknad. Upplösningen av det svenska monopolet har påverkats av dessa mäktiga företag. Men det drabbar de s. k. hushållskunderna, de vanliga medborgarna, hårdast.

Maktkampen på USA:s telemarknad förskräcker. ”Allt som avreglerats i det här landet under 80-talet har varit en katastrof för fackföreningsrörelsen”, säger en man från det amerikanska teleförbundet. Det gäller flyget, åkerinäringen, telekommunikationerna och mycket annat. Den fria konkurrensen har samtidigt lett till serviceförsämringar och betydligt dyrare lokaltaxor. Gå långsamt fram med avregleringar och skydda nätet, säger de amerikanska fackföreningsmännen som ett gott råd till svenska politiker och telemyndigheter. Men tyvärr tycks det vara få som lyssnat. Vpk är i praktiken i dag det enda parti som vill stoppa uppluckringen av televerkets monopol.

Enligt EG:s s. k. Gröna bok kommer kommunikationerna under de få år som återstår av 1900-talet att växa från 2 till 7 % av BNP. Det betyder att de, näst sjukvården, kommer att bli det största verksamhetsområdet i industriländerna i väst. USA är den självklara huvudkraften i denna utveckling.

1980 hänvisade socialdemokraterna i opposition här i Sverige till Thatchers England som ett skräckexempel – men faktum är att USA ligger närmare till i den vägen. I Förenta Staterna hävdade propagandan att konkurrens skulle gynna kunderna. En stor process drogs i gång mot monopolet på teleområ-

det. Resultatet blev visserligen att långdistanssamtalet blev billigare, men i övrigt steg priserna. Den sociala hänsynen har minskat och servicen försämrats i samma takt. Liksom socialdemokraterna gjorde 1980 vill också jag anföra exempel från länder som har hunnit längre i utvecklingen.

Men utvecklingen är här, lika litet som på övriga områden, ödesbunden eller "framtvångad av den tekniska utvecklingen", lika litet här som i USA eller England. I stället måste det vara så att de politiskt ansvariga tillsammans med dem som mest berörs skall ha greppet över den tekniska utvecklingen.

Låt mig ta ett exempel som berör alla människor i Sverige och som därför har väckt en viss debatt: myntapparaternas vara eller inte vara på olika orter. Monopolet på myntapparater skall slopas. Vad innebär det? Finns det enligt majoritetens mening ingen som helst social funktion med dessa telefonapparater? Regeringen har uttryckt det i orden "förlusten på myntapparater får inte bli orimlig". Vad menas med det? Hur värderar Birger Rosqvist ett liv som kanske kan räddas med hjälp av en tillgänglig telefonkiosk, t. ex. på en badplats? I vårt klimat kan en sådan myntapparat näppeligen ge några inkomster annat än under badsäsongen, eller hur? Vilken privatkapitalist har ekonomiskt intresse av en badplatstelefon?

Redan i dag är automater för plastkort privatiserade. Plastkortstvånget gör att de flesta av oss inte kan använda telefonerna. De finns på garanterat vinstgivande platser där jet-set-gängen och affärsmännen håller till. Jag tycker att det är orättfärdigt att tillåta sådana satsningar på bekostnad av den sociala nyttan. Den flåshurtiga kommersialiseringen av alltmer av vardagslivets servicebehov ökar klassklyftorna i samhället.

Televerket har hittills haft monopol på kontorsväxlar. Det finns redan i dag stora driftsproblem med växlar kontra nät. Nu finns risk för att problemen blir ännu svårare om företag och televerk skall äga skilda delar av system och nät. Jag vill fråga Birger Rosqvist: Vem skall ha ansvaret om och när det inte fungerar när ingen har ett helhetsgrepp eller helhetsansvar?

Sven Hulterström har utlovat en granskning om televerkets roll och av hur statens regionalpolitiska och sociala ansvar på teleområdet fungerar. Denna granskning skulle aldrig ha initierats om inte kritiken mot olika funktioner varit så besk. Vpk tycker att det är bra att televerkets och statens ansvar utreds. Men varför har då regeringen så bråttom med att driva igenom förändringar som ytterligare minskar detta ansvar innan den parlamentariska utredningen ens kommit i gång med sitt arbete?

Birger Rosqvist! Jag vill ha ett klart besked om varför vi inte först skall utreda och därefter diskutera mål och riktlinjer. Vem eller vilka är det som tvingar fram denna forcering? Antag att utredarna kommer fram till att den s. k. konkurrensen och uppluckringen av televerksmonopolet allvarligt har skadat viktiga servicefunktioner för allmänheten. Får riksdagen i så fall möjlighet att på nytt göra förändringar för att återupprätta monopolet och ansvaret?

För min del anser jag att vi måste vänta på den parlamentariska utredningen innan vi beslutar om mål och inriktning för telepolitiken.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-reservationerna nr 1 om utredning före beslut, nr 3 om huvudansvaret kontra konkurrensen, nr 10 om avveck-

lingen av monopolet på kontorsväxlar och myntapparater samt nr 13 om kabel-TV-divisionen.
(forts. prot. 138)

Prot. 1987/88:137
9 juni 1988

Inriktning av telepolitiken

14 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

15 § Anmälades och bordlades

Förslag

1987/88:23 Riksdagens revisorers förslag angående dispositionen av statliga myndigheters överskottsmateriel

16 § Kammaren åtskildes kl. 22.56.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Olof Marcusson

Förteckning över talare
(Siffrorna avser sida i protokollet)

Torsdagen den 9 juni

Förste vice talmannen 75
Andersson, Marianne (c) 164, 166
Bergqvist, Jan (s) 150, 157
Bildt, Carl (m) 62, 94, 103
Björk, Gunnar (c) 15, 39, 51, 57, 135
Calner, Lisbet (s) 162
Carlsson, Ingvar, statsminister 88, 100, 108
Claeson, Tore (vpk) 128, 133
Claesson, Viola (vpk) 173
De Geer, Lars (fp) 126, 133, 134
Feldt, Kjell-Olof, finansminister 41, 53, 59
Franzén, Tommy (vpk) 146, 155
Fridolfsson, Filip (m) 163
Gadd, Arne (s) 28, 36, 41, 163
Gennser, Margit (m) 163
Grahn, Olle (fp) 170
Hegeland, Hugo (m) 162
Johansson, Kjell (fp) 138, 144, 145, 150, 156, 164
Johansson, Olof (c) 75, 97, 106
Josefson, Stig (c) 140, 145, 153, 158
Lundgren, Bo (m) 136, 154
Nilsson, Gunnar (s) 164, 166, 167
Olsson, Martin (c) 167
Pettersson, Hans, i Hallstahammar (vpk) 22, 36, 40, 52, 58, 163
Rydén, Rune (m) 123, 132, 134
Stenmarck, Per (m) 169
Sundgren, Roland (s) 130, 134, 135
Svensson, Alf (c) 116
Svensson, Jörn (vpk) 113
Tobisson, Lars (m) 4, 33, 37, 49, 56
Werner, Lars (vpk) 83, 99
Westerberg, Bengt (fp) 68, 96, 104
Wibble, Anne (fp) 10, 34, 38, 50, 56
Wohlin-Andersson, Anna (c) 172
Åsling, Nils G (c) 110